

KULTTUURIMAISEMA JA RAKENNUSKANTA

Tuusula

www.tuusula.fi

POHJOIS-TUUSULA

osa 6/8

Junttilan poskellinen aitta, Nukarintie Jokela, kuvannut Anne Vähätalo

---

Tekijät:

Alkukartoitus arkkitehtuurin ylioppilas
Panu Savolainen vuosina 2004-2005.

Inventoinnin täydentäminen, vieminen paikkatietoon,
uudelleenkuvaus, tarkistus ja viimeistely Anne Vähätalo,
arkkitehti SAFA vuosina 2010-2014.

Kiitokset kommentoinnista ja täydentävistä tiedoista Tuusulan
museoamanuenssi Jaana Koskenranta sekä lukuisat kohteiden
omistajat ja kyläaktiivit.

Taitto ja paikkatieto-otteet:
2014 Tuusulan kunta / Grapica Oy

SISÄLTÖ

Luokitus.....	5
Luokituksen kriteerit	5
Pääkohteet	5
Aluekohteet ja historialliset tielinjat.....	5
VI. POHJOIS-TUUSULAN MAASEUTU.....	7
VANHAKYLÄ JA RUSKELAN POHJOISOSAT	11
252. Vanhankylän kartanon historiallinen maisema-alue.....	11
252. Puolimatkan maisema	14
252. Puolimatka Äijänsaarentie ja Vanhankylän kartanon peltoja.....	15
252. Äijänsaaren peltoaukeaa	17
252. Mäkkylän peltoaukea ja Vaasankulma	19
251. Vanha Hämeentie	20
123. Rautakorpi.....	32
Nurmela.....	35
124. Rinne	36
125. Haavisto.....	38
126. Suopelto.....	41
127. Nummenala.....	43
248. Jäniksenlinna eli Marghretedal maisema-alueineen	46
247. Vanhankylän koulutie	52
128. Vanhakylän koulu	59
244. Rajamäki (Råbacka).....	62
129. Mykkylä eli Tapiola.....	65

130. Hakala	70
249. Purolan kylämaisema	72
JOKELA – LÄNSIOSAT	77
131. Söderkulla.....	82
132. Yliniitty ja Ojala (132b).....	84
132b. Ojala.....	86
133. Tammilehto	88
134. Junttila.....	92
135. Lehmusvaara.....	95
JOKELA – ETELÄ.....	98
136. Rake Oy:n tiilitehdas	104
137. Jokelan valu	106
138. Rientola	111
139. Hirvenoja nykyisin Hirvenaho.....	113
140. Apola.....	116
141. Ainola.....	121
142. Kantamaa - pääkohde purettu	123
143. Riitahuhta	125
144. Lepänoja.....	128
NUPPULINNA JA HORNANKALLIO	132
145. Nuppulinnan torppa eli Stor Nytorp.....	136
146. Raitala	139
147. Kerttula	141

KELLOKOSKEN ETELÄPUOLI	144
148. Taka-Horna.....	148
219. Etu-Horna.....	152
149. Nummenkylän koulut.....	154
150. Kaunisnummi.....	157
151. Malmari	161
152. Murto-Furunäs viljelymaisema	165
153. Jyskelä	170
LINJAMÄKI JA NIITTYKULMA	173
215. Linjamäen ja Mikkolanojan kyläalue	176
215F - Nuppulinnan muuntaja	186
220 Laaksola-Kukkulan viljelymaisema	187
154. Lehtola	193
155. Linjala	195
225. Vuorela.....	198
156. Linjamäen koulu	200
157. Uusimäki ja Toivola - Knifsta I ja II	202
235 Stenbacka RN:o 12 ja Tiensuu RN:o 13.....	206
LÄHTEET	210

Vanhakylän kartanon isojakokartta sekä uusjakokartat sekä Kellokosken ja Ohkolan yms väliset rajankäyntikartat, Kellokosken kartanon jakokartat ja muutamat Hausjärveä käsittelevät yleiskartat on digitoitu vuoden 2017 aikana Kansallisarkistossa. Koska kartoilla on huomattava merkitys kylien historian ja maisemarakenteen muodostumisen esilletuojana, ne on lisätty viime metreillä tuomaan lisävalaisua kulttuuriympäristöselvitykseen. Isojakokartat ovat olleet kuninkaankartaston lähtömateriaalina.

LUOKITUS

Kohteiden ja alueiden luokittelussa on 1960- ja 1970-luvuilla käytetty kolmiportaista numeroluokitusta, jolla pyritään määrittelemään lähinnä kohteen säilytettävyyden aste. Luokitus on nyttemmin tullut takaisin käyttöön, mm. Pirkanmaan maakuntamuseon tekemässä Pispalan kaupunginosan inventoinnissa sekä Järvenpään kaupungin rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa.

Luokitus helpottaa inventoinnin tulosten hyödyntämistä maankäytössä. Paljon tietoa käsittävän raportin sisältö voidaan luokituksen avulla hahmottaa helpommin maankäytön suuntaviivoja laadittaessa. Luokituksen haittapuoli on välimuotojen puuttuminen hienovaraisuudesta huolimatta. Rajatapauksia on paljon, ja inventoijan tiedostamaton subjektiivisuus vaikuttaa luokitukseen väkisin.

Luokituksen käyttö on perusteltua, mikäli alueella on paineita uudisrakentamiseen ja ympäristön muutokset ovat nopeita. Tuusulan rakennuskanta ja ympäristöt ovat pääkaupunkiseudun lievealuetta, minkä vuoksi kunnan väestönkasvu ja sitä kautta uudisrakentaminen ovat nopeaa. Tuusulan maaseutu käsittää arvokkaan kokonaisuuden maanviljelyskulttuuriin liittyvää rakennuskantaa ja maisemaa, jotka ovat viimeisten vuosikymmenten aikana ehtineet kärsiä maisemaan sopimattomasta uudisrakentamisesta sekä suoranaisesta tuhoamisesta. Luokituksen ideana on Tuusulan tapauksessa auttaa tiedon nopeampaa siirtymistä maankäytön ratkaisuihin sekä rakennusvalvonnan työskentelyyn inventoinnin paikkatietojärjestelmään viennin avulla. Luokituksen avulla maankäyttöä voidaan ohjata tunnistamaan arvokkaat ympäristön osat ja inventoinnin yhteydessä luodun kuvapankin avulla huomioimaan ne asiat, joita numeerisesti ei voida ilmaista.

Numerot eivät välttämättä anna kuvaa kohteiden välisten arvojen suhteesta, sillä ehdoton säilymisen vaatimus voi olla hyvin erilaisilla kohteilla.

Osalle kohteista ei ole annettu lainkaan luokitusta. Joissain tapauksissa kohde ei täytä riittäviä säilyneisyyden kriteereitä, mikä ei merkitse, ettei sillä olisi lainkaan arvoa. Erityisesti useiden rakennusten kokonaisuuksilla saattaa olla historiallista merkitystä, vaikka rakennukset yksin olisivat vähäarvoisia. Myös erittäin huonokuntoiset kohteet on jätetty luokituksen ulkopuolelle, jos voidaan arvioida, että niiden kunnostaminen väistämättä tuhoaisi rakennuksen antikvaarisen arvon.

LUOKITUKSEN KRITTEERIT

Pääkohteet

Luokka I

Luokkaan kuuluvat automaattisesti RKY2009-kohteet ja maakunnallisesti arvokkaat kohteet sekä paikallisesti erityisen merkittävät kohteet, joilla voi olla myös mahdollisesti valtakunnallista merkitystä.

Ensimmäisen luokan paikallisia kohteita ovat antikvaarisesti hyvin säilyneet kohteet, joilla on suuri merkitys Tuusulan rakennusperinteen osana. Näihin

kohteisiin sisältyy useita arvönäkökulmia tai erittäin vahva yksi peruste. I luokan kohteiden kuvauksiin on liitetty lyhyt perustelu luokitukselta.

Suojelusuositus: Rakennuksia ei saa purkaa. Rakennuksiin sallitaan säilyttäviä tai alkuperäistä asua kunnioittavia muutoksia, jotka tulee tehdä harkiten ja rakennuksen kulttuurihistorialliset ominaispiirteet huomioiden. Luokan kohteita muutettaessa ja korjattaessa tulee Keski-Uudenmaan maakuntamuseolta pyytää lausuntoa rakennuslupaa, poikkeamislupaa tai suunnittelutarveratkaisua haettaessa.

Luokka II

Kohteita, jotka ovat vähintään kohtalaisen hyvin säilyttäneet rakennushistoriallisen arvonsa tai kerroksellisuutensa ja edustavat Tuusulan rakennuskulttuurin arvokasta osaa. Niihin saattaa sisältyä useita arvönäkökulmia kuten esimerkiksi autenttisuus, henkilöhistoria, paikallishistoria, rakennustaiteelliset arvot, rakennustyypin harvinaisuus paikkakunnalla.

Suojelusuositus: Rakennuksia saa purkaa vain erityisen pakottavasta syystä, joka täytyy perustella alan asiantuntijoita apuna käyttäen. Mahdollisia muutoksia saa tehdä rakennuksen ominaispiirteitä kunnioittaen ja muutoksissa tulee ottaa huomioon rakennusten historiallinen ilme ja aiempi muutoshistoria. Harkitut laajennukset tai muutokset ovat mahdollisia. Kohteita muutettaessa ja korjattaessa tulee Keski-Uudenmaan maakuntamuseolta pyytää lausuntoa rakennuslupaa, poikkeamislupaa tai suunnittelutarveratkaisua haettaessa.

Luokka III

Kohteita, joilla on paikallishistoriallista arvoa ja joissa on mahdollisesti tehty suuriakin muutoksia, ja jotka ovat mahdollisesti osana arvokkaampaa kokonaisuutta.

Suojelusuositus: Rakennukset tulisi pyrkiä säilyttämään. Muutokset tulisi tehdä rakennusta kunnioittaen, vaikka suuremmatkin laajennukset ovat mahdollisia. Muutokset tulisi toteuttaa rakennuksen muodon ja koon sekä ympäristön ehdoilla.

Osakohteet

Osakohteet on luokiteltu samojen periaatteiden mukaan kuin pääkohteet, mutta niiden ensijainen valinta perustuu niiden merkitykselle kokonaisuuden luojina ja täydentäjinä. Nämä kohteet voivat olla pääkohteita täydentäviä, esimerkiksi pihapiirien rakennuksia tai rakennelmia tai aluekokonaisuuksien osakohteita mukaanlukien siltoja, muuntamotorneja, kilometritolppia, taideteoksia.

Suojelusta yleisesti

Rakennuksen omistaja on velvollinen ylläpitämään ja huoltamaan rakennettua omaisuuttaan. Rakentamisen yhteydessä tulee tiedostaa rakennuksesta syntyvä vastuu ja velvollisuus varautua ylläpitokustannuksiin: rakennus ei ole koskaan kertaluontoinen sijoitus vaan jatkuvaa huoltoa ja rahallista panostusta vaativa omaisuus.

Suojella paikoillaan vai siirtää?

Tuusulassa on muutamia kylien ja taajamien keskusta-alueille ”jääneitä” vanhemman rakennuskannan edustajia, joiden käytöstä ja korjauksesta on käyty jopa vuosikymmeniä kestäviä kädenvääntöjä omistajien, paikkakuntalaisten ja ”suojeluviranomaisten” välillä. Tilanteissa, joissa aikaisempien

sukupolvien toiminta on tuhonnut ympäröivän rakennuskannan, paikoilleen unohtunut rakennus on ymmärrettävä joko siirtää sellaiseen mahdollisimman lähellä alkuperäistä sijoitusta sijaitsevaan paikkaan, jossa sillä on ikäistään ja arvoistaan seuraa tai vaihtoehtoisesti siirtää/rakentaa tämän yksinäisen ympärille luonteva ja vanhaa rakennusta kunnioittava ympäristö. Ensijaisesti vanha rakennus tulee säilyttää alkuperäisellä tai nykyisellä paikallaan, sillä sijainti kertoo omaa historiallista tarinaa juuri kyseisestä rakennuksesta ja sen merkityksestä. Käytännössä suuri osa hirsirunkoisista rakennuksista on siirretty kerran olemassaolonsa aikana: joko veistopai-kalta rakennuspaikalle tai muusta syystä paikasta toiseen mm. kauppa- tai perinnönjakotilanteessa; toisinaan vanha hirsirunko on ostettu uuden rakennuksen alta pois ja muotoiltu uudelleen pystytysvaiheessa. Vanhan, yksittäisen rakennuksen uudessa käytössä on huomioitava mahdollisimman tarkasti vanhan säilyminen sellaisenaan, sillä maankäyttö- ja rakennuslaki antaa mahdollisuuden poiketa uudisrakentamisen normeista silloin kun kyseessä on suojelukohde tai muutoin arvokas rakennus. Uudiskäyttötarkoitus tulee valita ensisijaisesti rakennuksen ehdoilla.

Erityisesti tulee huomioida rakennusten rakennusosien säilyttäminen sekä korjauksessa että siirtotapauksissa: rakennuksen rakennushistoriallinen arvo muodostuu alkuperäisistä rakennusosista: ovista, ikkunoista, heloisista, ulko- ja sisävuorauksesta, kivijalasta, koristelusta niin sisällä kuin ulkona (mukaanlukien vuorilaudat ja listat) ja kiinteistä kalusteista mm. kaiteet, kaapistot, komerot, portaat, uunit ja muut mahdolliset rakennelmat. Vanhassa rakennuksessa saa näkyä ajan kuluminen: kunnostuksessa tulee ymmärtää patinan ja lian ero. Useimmiten vanhat, ennen 1960-lukua valmistetut rakennusosat ovat kunnostettavissa. Paikallinen maakuntamuseo osaa antaa tarvittaessa neuvoja kunnostukseen.

Aluekohteet ja historialliset tielinjat

Rakennetun ja rakentamattoman suhde, pihapiirit, maisema-alueet. muutama selventävä rivi. maisemallinen ja historiallinen merkitys.

Luokka 1

Luokkaan kuuluvat automaattisesti RKY2009-kohteet ja maakunnallisesti arvokkaat kohteet sekä paikallisesti erityisen merkittävät aluekokonaisuudet, joilla on suuri paikallinen arvo ja myös valtakunnallista merkitystä.

Rakennuskannaltaan erityisen hyvin säilyneitä kokonaisuuksia, joiden rakennukset ovat pääasiassa 1 tai 2 luokkaa. Alueet sisältävät useita arvönäkökulmia, mm. rakennushistoriallisia, historiallisia tai maisemallisia arvoja. Alueilla voi olla uudisrakennuksia, mikäli niiden arvo on muuten kulttuurihistoriallisesti tai esim. taajamakokonaisuuden osana erityisen merkittävä.

Suojelusuositus: Kokonaisuuden keskeiset ominaispiirteet tulee säilyttää.

Tiet, pihojen rakenteet yms. tulisi huomioida. Uudisrakentamista tulee tehdä harkitusti ja tarkkaan huomioida mm. olemassa olevan ympäristön mittakaava ja rakennustapa. Luokan kohteita muutettaessa ja korjattaessa

tulee Keski-Uudenmaan maakuntamuseolta pyytää lausuntoa rakennuslupaa, poikkeamislupaa tai suunnittelutarveratkaisua haettaessa.

Luokka 2

Merkittävät aluekokonaisuudet.

Alueella on vanhaa, pääasiassa 2-luokan rakennuskantaa, jonka joukossa voi olla muutama uusi rakennus. Uudisrakennukset sopivat mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan vähintään kohtalaisen hyvin ympäristöönsä.

Suojelusuositus: Kokonaisuuden keskeisiä ominaispiirteitä tulee vaalia osakohteiden luokitusta noudattaen. Myös tiet ja pihojen rakenteet tulisi huomioida. Sopeutuva uudisrakentaminen on mahdollista.

Luokka 3

Muutoin mielenkiintoiset, arvokkaat tai seurattavat rakennetut alueet.

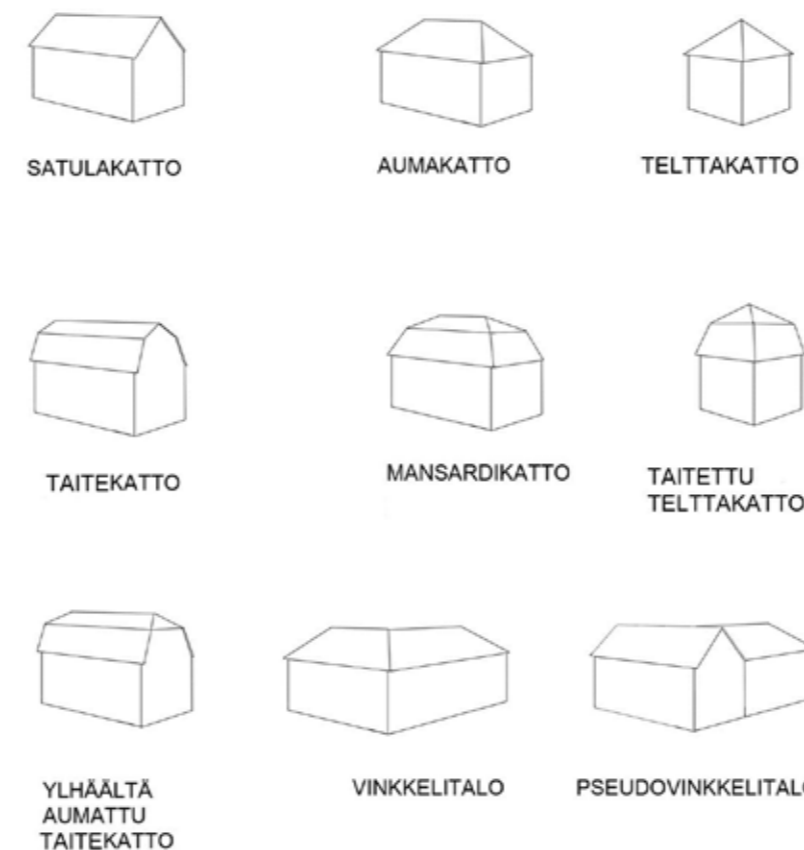
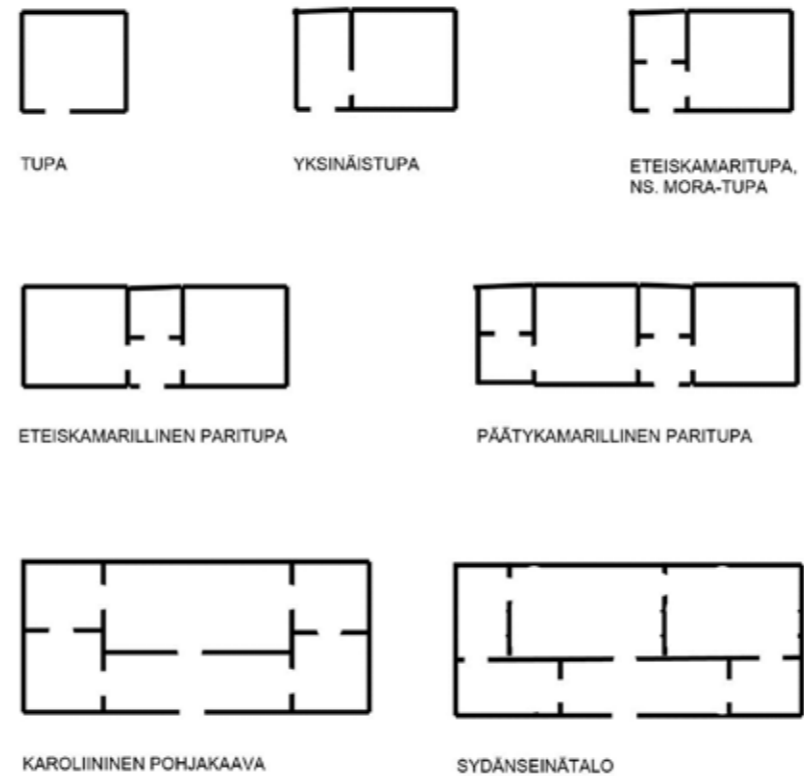
Alue on muuttunut esimerkiksi rakennuskannaltaan, rakenteiltaan, tiestöltään, pihastutuksiltaan. Rakennukset ovat pääasiassa II ja III-luokan kohteita ja alueella on useita uudisrakennuksia, joista suurin osa sopii kuitenkin vanhan rakennuskannan mittakaavaan ja rakennustapaan.

Suojelusuositus: Rakennuksia saa purkaa vain pakottavasta syystä (huomioidava mitä edellä on sanottu kohteista), myös tielinjaukset tulisi säilyttää. Uudisrakentaminen on mahdollista vanhaa rakennustapaa kunnioittaen.

Erilaisten kohdetyyppien keskinäisestä arvotuksesta

Inventointi sisältää ”suur”maisema-aluejaon (I-VIII), jossa on ensisijaisesti kiinnitetty huomiota yhtenäisiin maisema-alueisiin ja niiden erilaisiin tyyppisiin. Paikkatiedossa maisema-aluejako on esitetty nimellä ”Maaseudun kulttuurimaisema-alue”, vaikka Tuusulassa on myös kolme taajama-alueita. Maisema-aluejako on myös ollut johtotähtenä selvityksen vihkokoja luotaessa, vaikka maisema-alueet eivät aina noudata hallinnollista kyläjakoa. Pääsääntöisesti maisema-alueita ei ole arvoluokiteltu ellei kyseessä ole valtakunnallisesti tai maakunnallisesti tärkeän alueen sisältävä maisema-alue. Maisema-alue voi sisältää myös paikallishistoriallisen kehitysjuonteen, joka lisää sen omaleimaisuutta. Maisema-aluejako on luotu kaavoittajille ja suunnittelijoille Tuusulan maisemaa ja historiaa selvittäväksi kaavioksi yleiskaavoitusta ja täydennysrakentamista ohjaamaan.

”Rakennuskulttuurikohde” on tässä inventoinnissa aina muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yksittäinen rakennus, jota erittäin usein ympäröi ”Rakennettu kulttuurialue” ja jolla on ”Rakennettua kulttuurialuetta täydentäviä rakennuksia tai rakennelmia”. Eli yksinkertaisimmillaan kyse on pihapiiristä (=rakennettu kulttuurialue), pihassa olevasta päärakennuksesta (=rakennuskulttuurikohde) ja talousrakennuksista (=rakennettua kulttuurialuetta täydentävät rakennukset tai rakennelmat). Rakennelma voi olla vaikka vanha kivaiata, kivipengerrys/porrastus, maakellari ja toisinaan myös pellon keskelle tai reunaan kasattu ei-muinaismuistoksi luokiteltava kiviröykkiö, joka on syntynyt pellonraivauksen yhteydessä ja jossa on havaittavissa selkeä rakennustaiteellinen pyrkimys (=symmetria, selkeä, järjestelmällinen latominen, keon päälle kasattu ”majakka”). Rakennettu kulttuurialue voi pitää sisällään myös puutarhaa, peltoaluetta, metsäläidunta tai muuta vastaavaa, jolla on kohteelle selkeä toiminnallinen ja maisemallisesti näkyvä yhteys.

Maaseudun rakennuskulttuurin pohjakaavat

Maalaistalojen pohjakaavat noudattavat yhtenäistä kehityslinjaa. Maaseudun rakentamisessa vakiintui 1700-luvun kuluessa yleiseksi rakennustyyppiksi paritupa. Rakennustyyppi syntyi usein yksinäistuvasta, kun rakennusta jatkettiin symmetrisesti toisella tuvalla tai salilla - toisinaan vanhasta tuvasta tehtiin sauna kuten on tapahtunut Seurasaaressa siirrettyssä Niemelän torpassa.

1700-luvulla säätyläisrakennuksissa yleistyi ns. karoliininen pohjakaava, jossa huonetilat jaettiin päätykamareihin ja keskeisesti sijoitettuun tupaan, jonka edessä oli koko tuvan levyinen eteistila. Mallin takana oli ruotujakolaitoksen virkatalot, joiden perusmuoto oli tämä neljän kamarin, salin ja eteishallin ratkaisu. Karoliininen pohjakaava jäi elämään erilaisina pienempinä variaatioina kansanrakentamiseen aina 1940-luvulle asti. Sydänseinätalot tulivat talonpoikaisrakentamiseen 1800-luvun loppupuolella. Ne olivat viimeinen askel ennen vapaiden pohjakaavojen syntyä. Sydänseinän molemmin puolin saatettiin huonetilat järjestää käyttäjän toivomusten mukaan.

Rakennuksen ikä on suunnilleen määritettävissä jo sen pohjakaavan perusteella, tosin määrittäessä on otettava aina huomioon myös paikallinen traditio sekä perustamistapa, työkalujen työstöjälki, nurkkaliitokset ja mahdolliset merkit aikaisemmista rakennusvaiheista - ja muistettava se seikka, että rakennusmateriaaleja, erityisesti hirsii, ovia, ikkunoita laseineen, sokkelikiviä ja heloja on kierrätetty niin kauan kuin ne ovat olleet käyttökelpoisia.

Talojen kattomuodot

Kattomuodot kertovat pohjakaavoja selkeämmin erilaisten tyyllisuuntien vaikutukseen maalaistaloissa. Harjakatto on talonpoikaisrakentamisen ikivanha kattotyyppi, jonka ohelle muita kattotyyppisiä alkoi ilmestyä 1700-luvun lopulta alkaen. Taitekatto pohjautuu 1700-luvun lopulla rakennetuista säätyläistaloista, mutta suurin osa nykyaikaan säilyneistä taitekatoista on jugendin mukanaan tuoman 1910- ja 20-lukujen tuotosta.

Aumakatto liittyy erityisesti empireen mutta myös 1700-luvun ylempien upseerien sotilasvirkataloihin mallipiirustuksineen. 1900-luvulla aumakattoa on käytetty klassistisissa rakennuksissa. Telttakatto on tavallaan aumakaton tyypitys, joka esiintyy pääosin klassistisissa, pohjamuodoltaan neliömäisissä asuinrakennuksissa ja erityisesti talousrakennuksissa kuten viljamakasiineissa ja eteläisessä Suomessa harvinaisissa kesänavetoissa. Myös funktionalistisissa pientaloissa on telttakattoja. Aumattu telttakatto ja mansardikatto esiintyvät lähinnä 1900-luvun alkupuolen rakennuksissa, joita Tuusulasta löytyy molemmista vain muutama esimerkki. Mansardikaton lapheet peittävät rakennusta kaikilta sivuilta, taitekatto vain kahdella vastakkaisella sivulla.

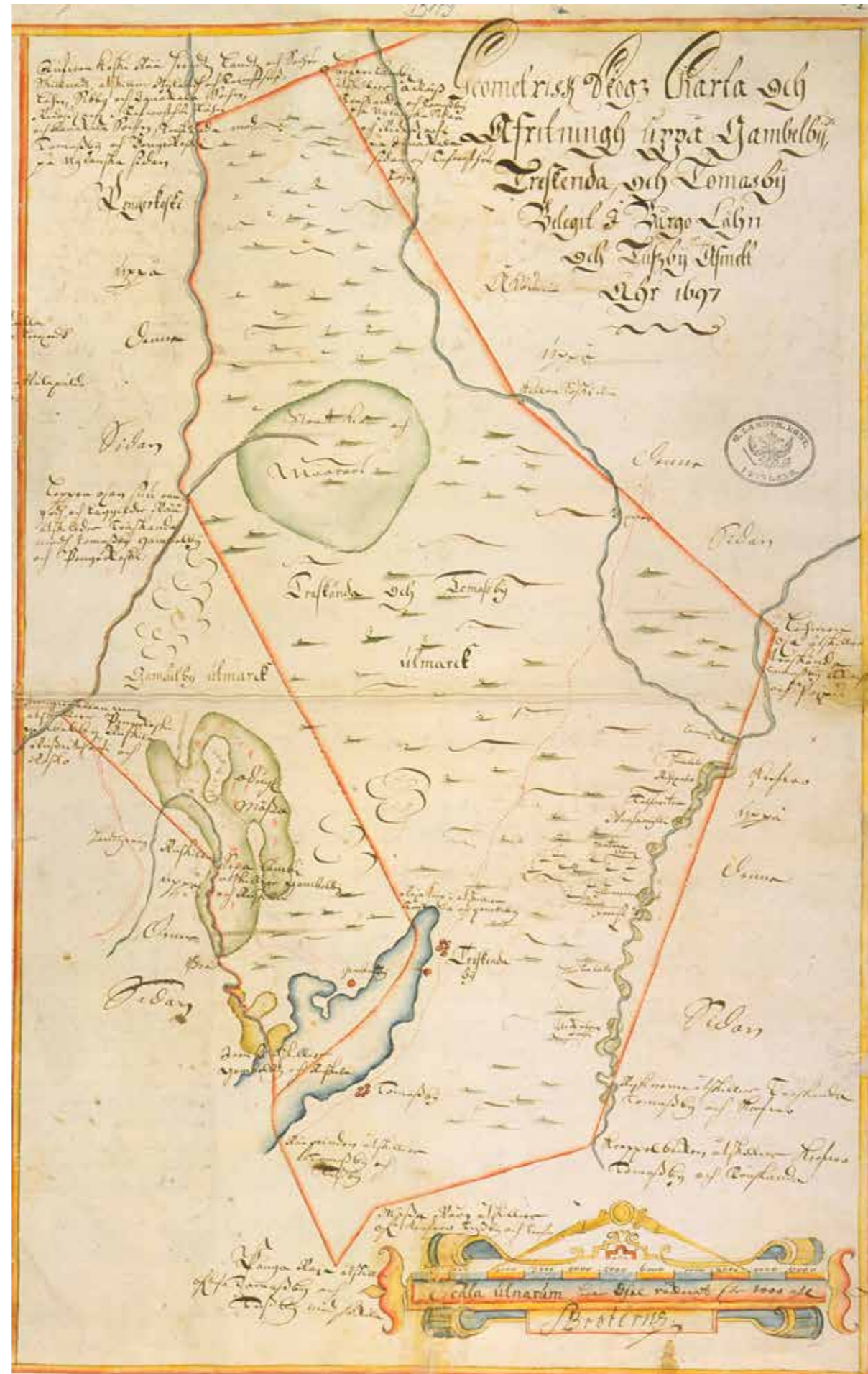
Vinkkelij- ja pseudovinkkelitalot eroavat siinä, että pseudovinkkelitalo on useimmiten syntynyt poikkipäädellä jatketusta rakennuksesta.

Frontoni on päätykolmio. Keskirisaliitti on rakennuksen pitkän julkisivun keskilinjalla oleva, mahdollisesti hieman ulkoneva, poikkipääty, jota on korostettu erilaisin arkkitehtonisin tehokeinoin kuten pilasterein. Pilasteri on esim laudoista tehty valepilari, joka ulkonee hieman julkisivusta ja saattaa piilottaa taakseen mm. pitkänurkkaisen hirsiliitoksen päät, följarin - tai ei välttämättä yhtään mitään.

VI. POHJOIS-TUUSULAN MAASEUTU

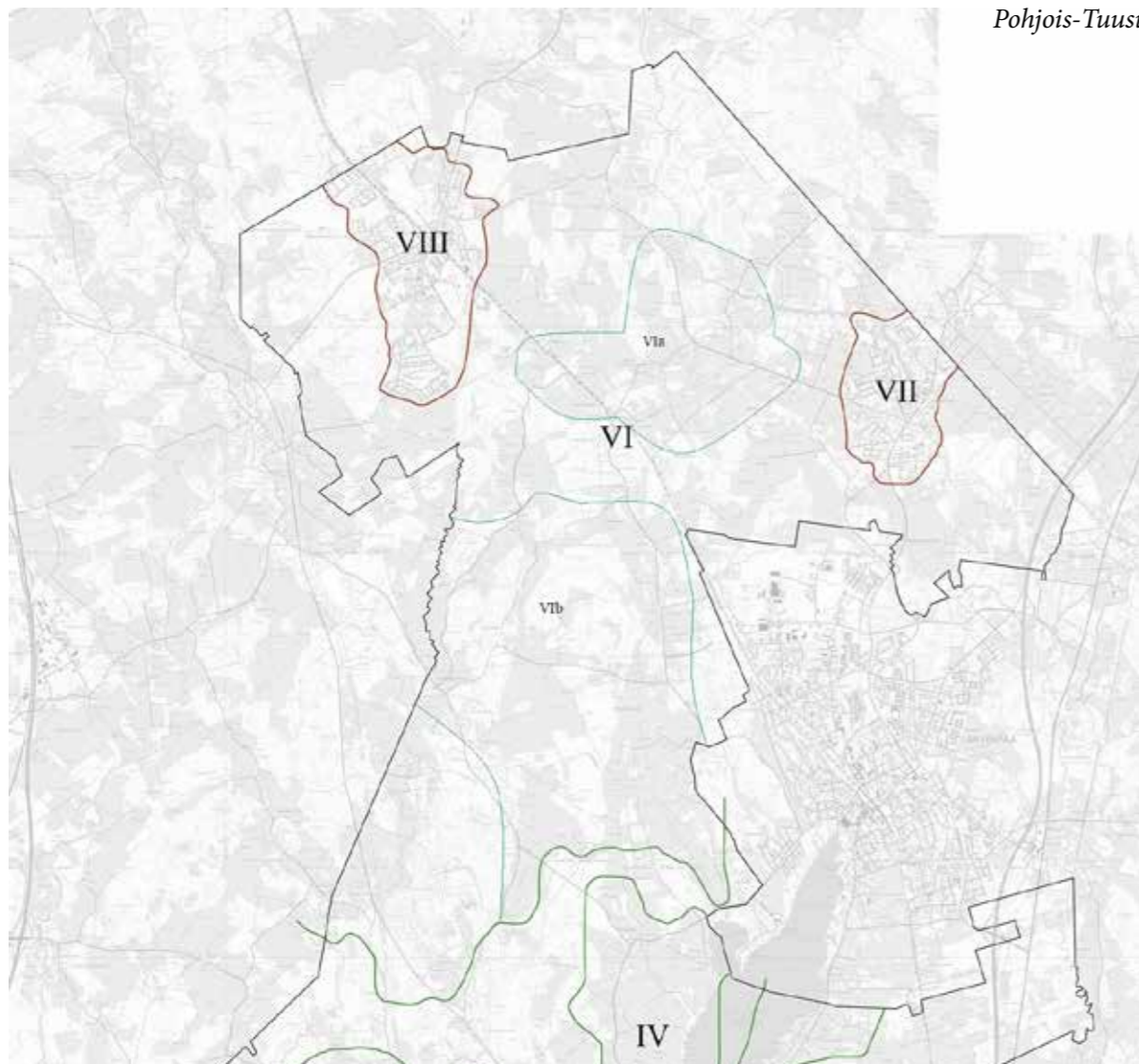
Tuusulan pohjoisosat on asutettu 1700-luvun puolestavälistä alkaen ja ne muodostavat Etelä-Tuusulasta poikkeavan, omanlaatuisensa kulttuurimaiseman. Pohjois-Tuusulan arvokkaimmat ympäristöt ovat Kellokosken ja Jokelan taajamat, joiden syntyhistoria liittyy teollisuuteen sekä maaseutumaisena säilyneet pienipiirteiset Kellokosken ja Vanhankylän kartanon historiaan liittyvät viljelymaisemat ja torppariseudut. Tuusulan vanhimman kylän keskiajalla muodostunut ydinalue, Vanhankylän kartanona tunnettu alue on nykyisin Järvenpään kaupungin alueella, mutta valtaosa kylän maa-alueista on Tuusulassa.

Samuel Broteruksen laatima maakirjakartta vuodelta 1697. KA. B49:3/1-2.

Pohjois-Tuusulan maisema-alueet.

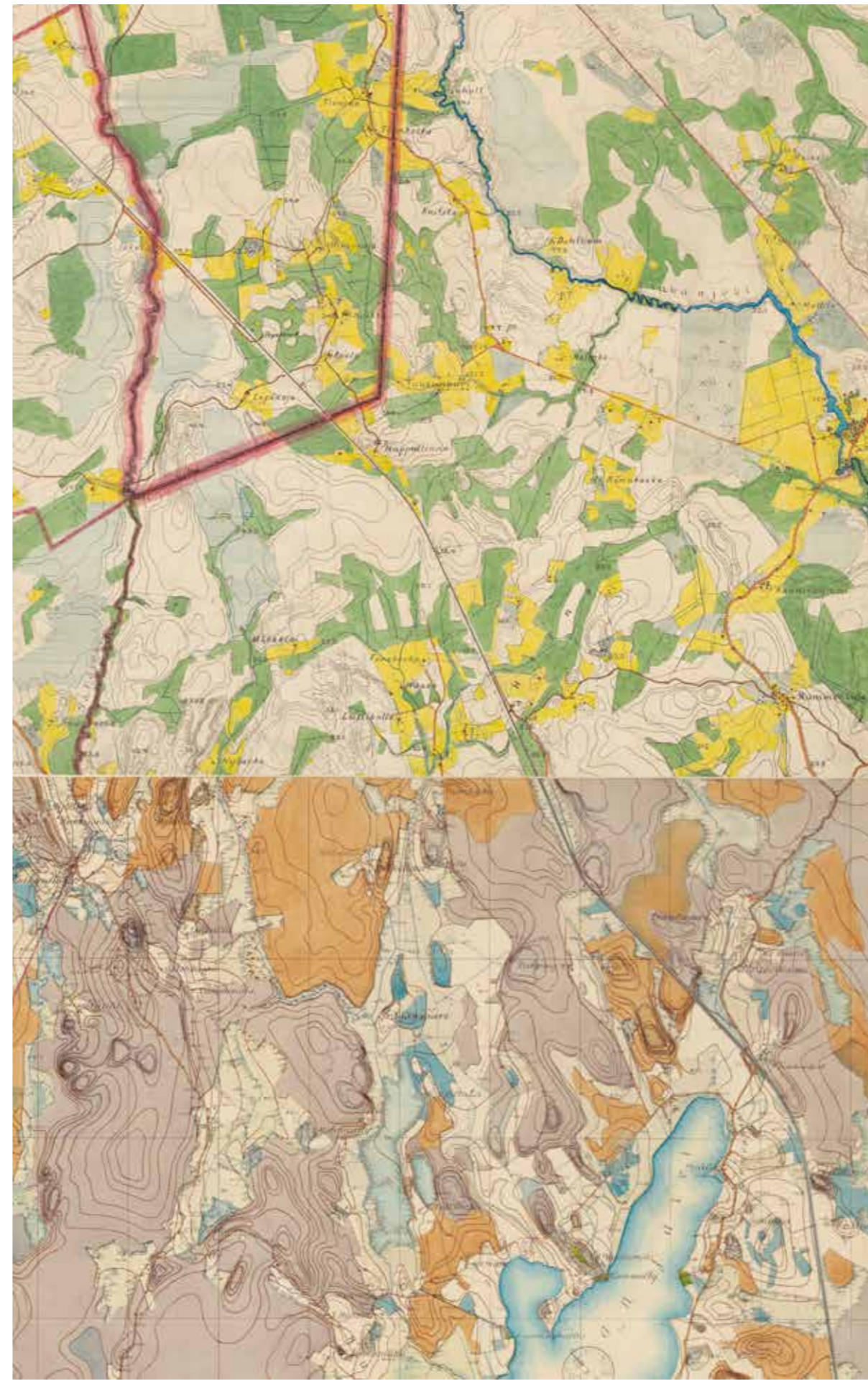

1770-luvulla Pohjois-Tuusula on enimmäkseen metsä- ja suoalueita; Hämeentien varrella on Palojoen ylityspaikan tienoilla uutta asutusta, samoin Kellokoskella Hollo-la-Heinolantien ylittäessä Keravanjoen. Keravanjoen varrelle on tullut myös uutta asutusta ja uusi reitti kohti Ridasjärveä.

KalMBERGIN kartta esittää Tuusulan aikaa ennen rautatietä ja virallisen tiestön lisäksi siinä näkyvät kärrytiet ja yleiset polut, joita käytettiin jalan kulkemiseen paikasta toiseen. Osa reiteistä on säilynyt kyläteinä.

Pohjois-Tuusula Senaatin kartastolla 1870-luvulla. Yhdistetty karttalehdet 1 IX 30 ja X 30. KA Venäläiset topografit IX 30, X30.

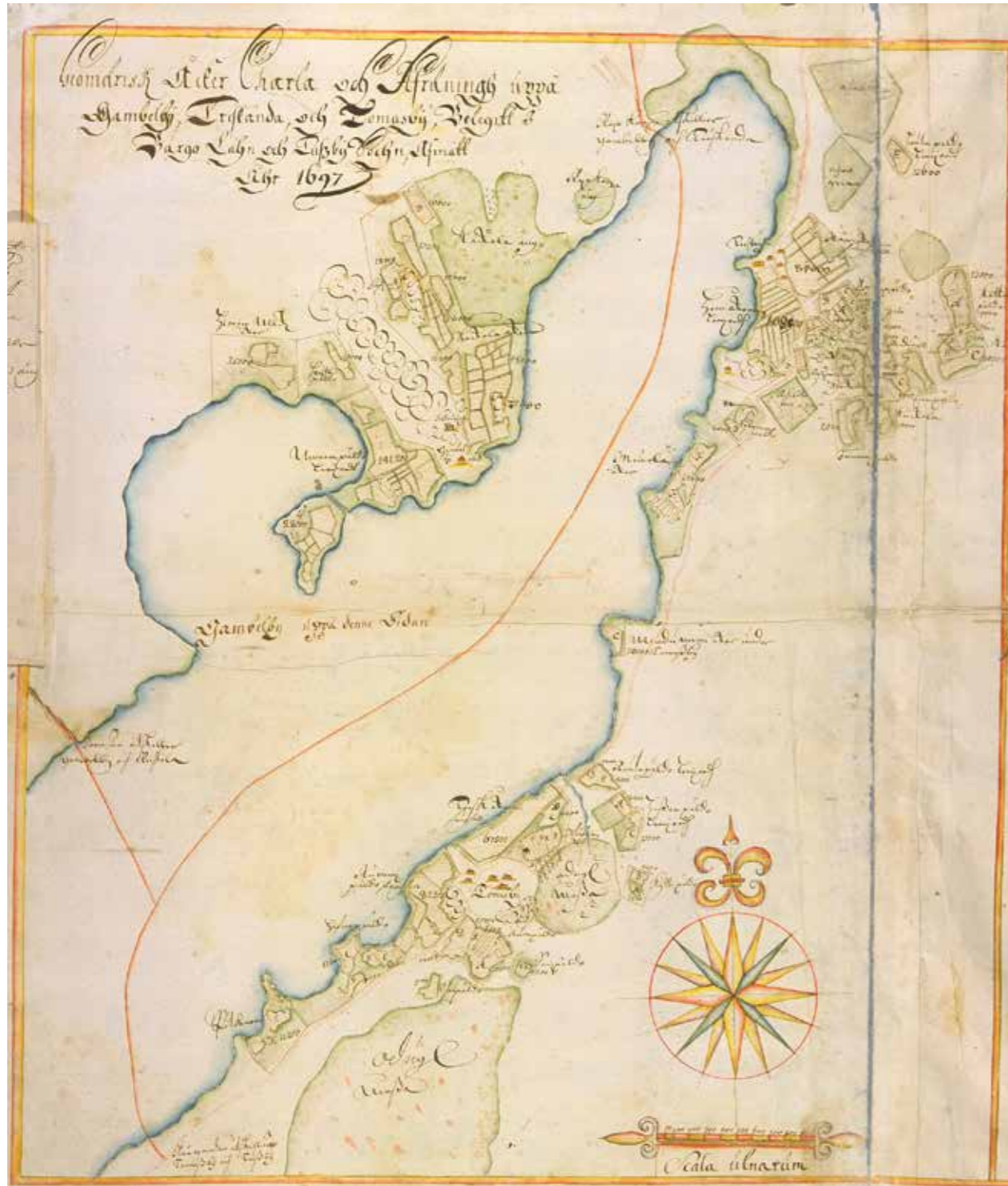

Pohjois-Tuusula 1940-luvun alkupuolen topografikartoilla. Kartta on koostettu kahdesta eri karttalehdestä. 204404_1940 ja 204306_1928. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

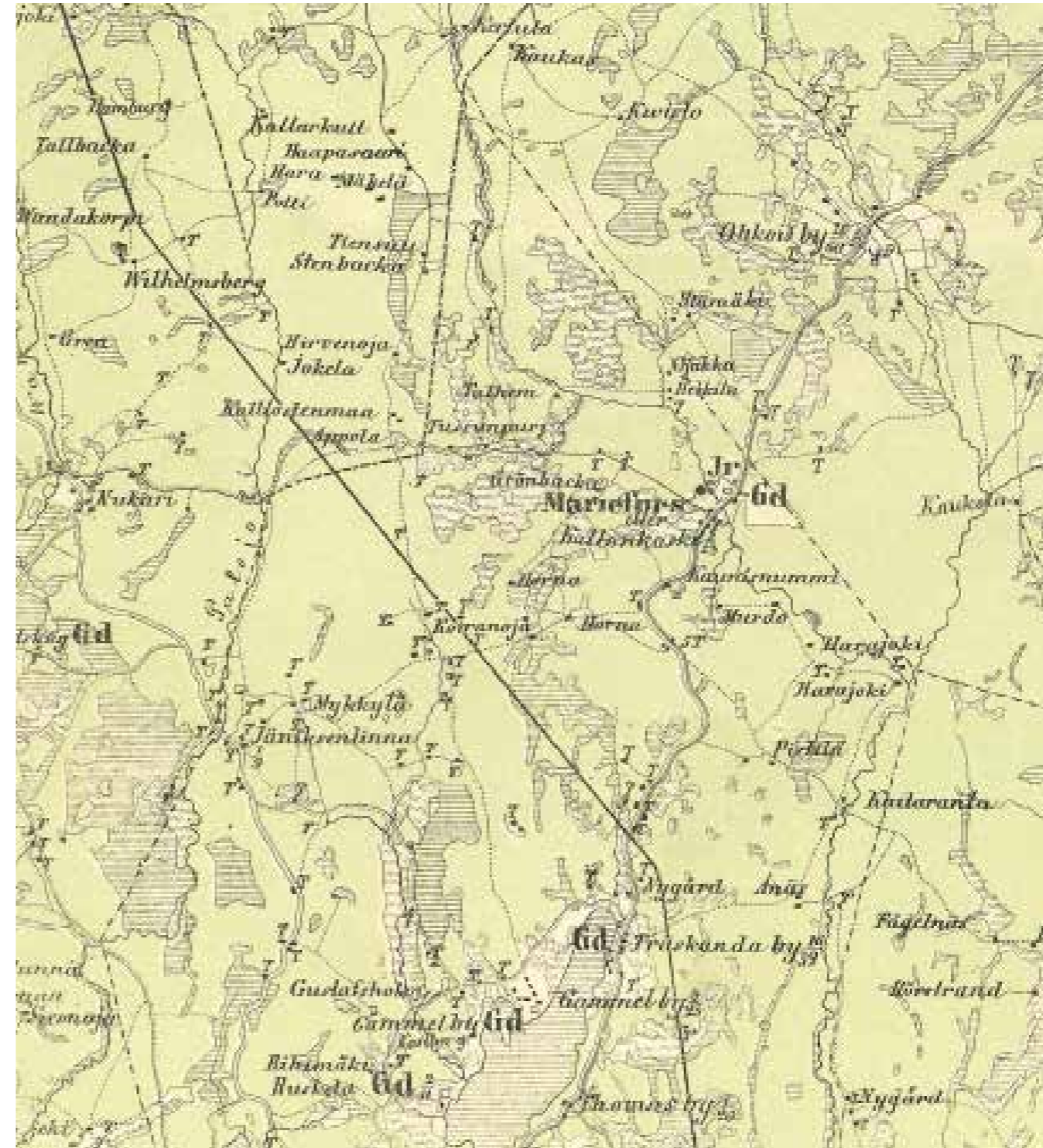

VANHAKYLÄ JA RUSKELAN POHJOISOSAT

252. Vanhankylän kartanon historiallinen maisema-alue sekä Vanhankylän kartanon torpparikylät: 248. Jäniksenlinna, 247. Vanhankylän koulutien alue ja 249. Purola muodostavat rakennusryhmien ja piipiirteisten peltoaukeiden ja pitkien, polveilevien näkymien maisema-alueita.

Samuel Broteruksen laatima maakirjakartta vuodelta 1697. KA. B49:3/1-2.

Pohjois-Tuusula Kalmbergin kartastolla vuonna 1855.
JYX. Jyväskylän yliopiston digitaalinen julkaisuarkisto. Kalmbergin kartasto R VI: List 7.

Tuusulan vanhin kylän on Vanhakylä, joka on jaettu kahtia vuonna 1951, jolloin Järvenpää erosi Tuusulasta itsenäiseksi kauppalaksi. Kylän historiallinen ydin joutui Järvenpään haltuun, mikä tarkoitti kartanon vanhan tilakeskuksen talousrakennuskannan purkua. Kylän maaseutualueet jäivät Tuusulan alueelle ja ovat säilyneet maaseutumaisina pieninä asutusrykelminä peltojen reunoilla.

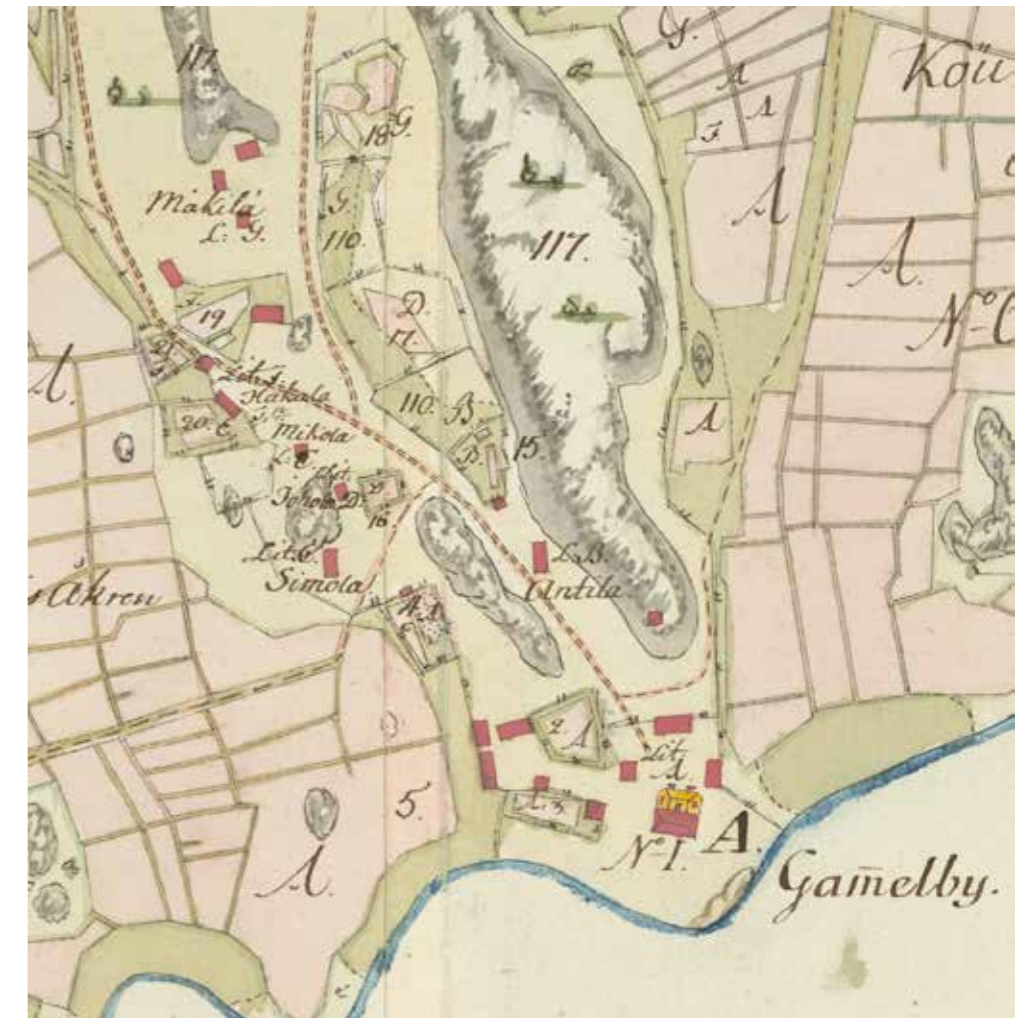
Tuusulanjärven Vähäjärven kainalossa sijaitseva Vanhakylä kuului Paijalan kanssa Vihdin Kaukjärven neljännesverokuntaan.¹ On hyvin mahdollista, että Vanhankylän kantatalot ovat saaneet alkunsa varakkaiden Lohjan -Vihdin suunnalta varsinaissuomalais-hämäläisten erätalonpoikien kaukoretkien tukikohdista, joita eräengit pitivät yllä. Todennäköisesti Kaukjärvi-Vanhakylä on samalla ollut Tuusulan vanhin kylä.² Näillä hämäläisten omistamilla Keski-Uudenmaan takamailla eräengit ja tilitattomat niittivät heinää, viljelivät kaskia, polttivat tervaa, nostivat järvimalmia sekä metsästäivät, linnustivat ja kalastivat, mutteivät harjoittaneet ainakaan aluksi laajemmassa määrin peltoviljelystä³ - seudun savimaat ja sadannanvajausta parhaimpaan kasvuikaan kun eivät kovin usein tuota ylitsevuotavan runsasta viljasatoa lukuun ottamatta Tuusulanjärven lähiympäristöä, jossa sateet ovat runsaampia ja säännöllisempiä kuin esimerkiksi 10 kilometrin päässä järvestä.

Tuusulanjärven rantamille, niemenkärkiin sijoittuneet Vanhakylä ja Paijala maksoivat koukku- ja jousiveroa Hämeeseen; muualla Uudellamaalla kyseisiä veroja ei juuri maksettu, mistä päätellen ensimmäiset pysyvät asukkaat ovat luultavasti tulleet Hämeestä juuri tänne. Koukku- ja jousiverojen määrät taas ovat johtaneet tutkijat siihen päätelmään, että Vanhankylän ja Paijalan verollepano tapahtui vuoden 1440 vaiheilla myönnetyt yleisen veronalennuksen jälkeen.⁴ Vanhaakylää on arveltu Tuusulanjärven vanhimmaksi myös nimen perusteella; ensi kerran asiakirjoissa eli Hämeen ensimmäisessä maakirjassa se mainitaan vuonna 1539: ”Gambleby” - ja jo 1546 suomalaisessa asussaan Vanhakyle.⁵ Kylän muita kirjoitusasuja ovat: Gambel(l)by, Wanhakylä, Wanhakyle, Wanakylä, Wanhalakylä, Wannakile, Wanhakyllä/-ä, Vannakylä ja Vähäkylä. Jaakko Teitti kirjoitti Wanhakyle ja Gambleby. Kyläläisiä on tosin vanhimmissa asiakirjoissa kutsuttu kaukjärveläisiksi; ”Niilo Hannunpoika Kaukeierui i Gammelby”.⁶

Kylän maat käsittivät yhden koukun, joka oli vuonna 1539 Hämeen ensimmäisen maakirjan mukaan jakaantunut viiden talon osalle, neljännes- ja kuudenneskoukun suuruisiin taloihin.⁷ Vuonna 1543 näitä savuja oli jo kuusi.⁸ Vuoden 1559 maatarkastusten perusteella on laskettu, että Vanhassakylässä oli tuolloin 38 tynnyrialaa viljeltyä peltoa eli noin 17,5 hehtaaria. Rantaniityiltä saatiin heinä sekä hevosille että lehmille eikä näitä niittyjä laskettu verotettavaan peltopinta-alaan - avointa maisemassa oli siis muutakin kuin pellot ja järvi.⁹ Maakirjoissa ja savuluetteloissa autioksi merkitseminen tarkoitti useimmiten maksamattomia veroja. Vanhassakylässä talojen määrä verokirjojen mukaan on vuosien 1543 ja 1631 välillä vaihdellut kolmesta yhteentoista; vuoden 1590 jälkeen myös autoita taloja on ollut enimmillään 4, jolloin koko kylässä taloja oli yksitoista.

Kertomusten mukaan ennen 1600-lukua kylässä oli seitsemän isäntien mukaan nimettyä taloa: Hakala, Mäkelä, Holjamäki, Hiirimäki, Mäyrä ja Köykäsmäki - seitsemäs on mahdollisesti ollut Kaakkola.¹⁰ Holjamäki ja Hiirimäki sijaitsevat edelleen Tuusulan puolella, muiden sijaintia ei kovin tarkkaan tiedetä.

1580-lukuun asti Vanhankylän taloluku vaihteli suhteellisen tasaisesti viiden ja kuuden välillä mutta tämän jälkeen alkoivat vaikeudet kasautua ts. veronmaksukyky näyttää kärsineen - myöhempi tutkimus on paljastanut, että vuosisadan loppu oli ilmastollisesti epäsuotuisa. Vuoden 1602 verojäämä- ja satotarkastuksissa ilmeni, että kuudella talolla oli viljarästejä enemmän kuin viiden sinä vuonna satoa korjanneen talon sato yhteensä. Noihin aikoihin maksettiin tavanomaisten verojen lisäksi Ruotsissa sijaitsevan Älvsborgin linnoituksen takaisinlunastamiseksi tanskalaisilta lunasveroja. Toisella lunnasverojen maksukierroksella viisi isäntää todettiin maksukyvyttömiksi. 1615 autiotilaksi merkittiin kolmas eli Esko Eskonpojan talo lähinnä siksi, että ratsupalveluksen loputtua rauhan myötä myös verohelpotukset loppuivat eikä veronmaksuun löytynyt varoja. Merkinnoissa on mainittu, että asianomaiset tilat sijaitsivat köyhässä ja hallaisessa paikassa¹¹ - Tuusulan soiden keskellä sijaitsevien savikoiden viljely ei ollut mitään helppoa työtä tuonaikaisin menetelmin.

Tuusulan vanhin kylä ja osa taloista, jotka ovat tarinan mukaan kadonneet. Talojen nimet ovat Mäkilä, Hakola, Mikola, Juhola, Simola ja Antila. Kartan on laatinut Nils Westermarck. KA MH B49:2/1-16.

1 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 66.

2 Vanhankylän kyläntontti kuuluu nykyisin Järvenpäähän, mutta suurin osa Vanhankylän maista kuuluu edelleen Tuusulaan.

3 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 53

4 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 66.

5 Tuusulan Rantatie, P. Hiltunen s. 15, 1988

6 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I s. 66 - 69

7 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 66.

8 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 88.

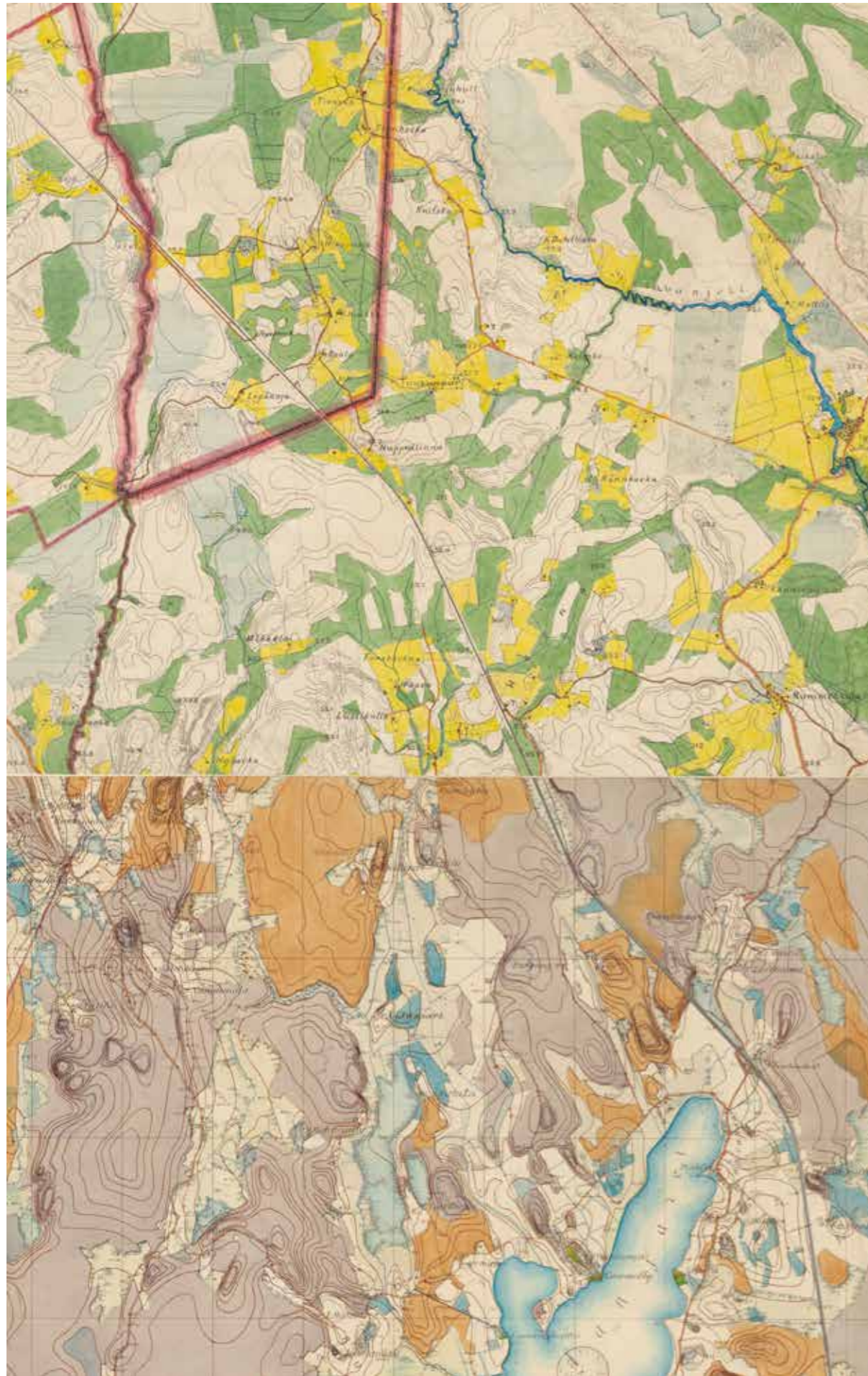
9 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 127-148

10 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 67.

11 Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 296-299 - VA 309:17, 4387:16, 483 En:106

Pohjois-Tuusula Senaatin kartastolla 1870-luvulla.
Yhdistetty karttalehdet 1 IX 30 ja X 30. KA Venäläiset
topografit IX 30, X30.

Vanhastakylästä muodostui sekä hallinnollisen että konkreettisen autioitumisen, n. 1620-luvun tienoilla, jälkeen lampuotikylä ja säätyläiskartano: 17.3.1621 päivätyssä Turun käskynhaltija Kaarle Oxenstiernan antamassa lupakirjeessä vänrikki Niilo Laurinpoika (Stålhane) sai luvan ottaa viljeltäväkseen Eskon Eskonpojan ja Matti Pekanpojan lyhyemmän aikaa autioina olleet tilat, yhteensä 2 2/3 äyriä yhden tilan velvoitteita vastaan. Haltuunotetut tilat saattoivat olla Niilon vaimon Margareeta Tuomaantytären perintömaata.¹² Vuonna 1624 Vanhankylän kartanon vouti oli koonnut paperilla neljän äyrin autiomaan Matti Tuomaanpojan kolmen ja Heikki Rekonpojan yhden äyrin (kruunun) maista. Näin muodostuneet kaksi vapaatilaa varustivat kumpikin yhtä luutnantin ratsuhevosta.¹³

Kirkollisessa hallinnossa Vanhakylä maksoi kymmenyksensä aluksi Siipoon kirkkopitäjään. Vuoden 1640 vaiheilla Vanhakylä on siirretty Nurmijärven kappeliseurakunnan alaisuuteen.¹⁴

Tuusulan seurakunnan itsenäistyessä Vanhassakylässä oli vain yksi tila: Vanhankylän eli Gammelbyn kartano (RN:o 1) Tuusulanjärven rannalla; kartanon tuolloin omistanut Niilo Laurinpoika Stålhane oli voimallisesti myötävaikuttamassa seurakunnan itsenäistymisessä ja oman kirkon rakentamisessa. Vanhankylän tilaluku nousi vasta isojaon yhteydessä 1780-luvulla, jolloin kylällä olleesta ylijäämämaasta muodostettiin neljä uutta rälssitilaa: Lammaskallio eli Gustafsholm (RN:o 2), Purola eli Bäckfall (RN:o 3), Mykkylä (RN:o 4) ja Jäniksenlinna (RN:o 5).¹⁵ Vanhankylän isojako tehtiin 1781 - 1786 ja töitä johti J.P. Westermarck. Rälssitilat olivat toki olleet olemassa jo ennen isojakoa torppina: Lammaskallio esiintyy henkikirjoissa ensimmäisen kerran 1761, Jäniksenlinna 1770-luvun alussa sekä Mykkylä ja Bäckfall mainitaan 1780-luvulla, jolloin torppia mainitaan olleen jo 18 kpl; mm edellisten lisäksi Nytorp, Mikkola, Hakala, Siltala, Sarsala, Tallbacka. Isojako vähensi runsaasti torppien määrää, sillä moni niistä liitettiin uusiin rälssitiloihin. Rälssitilat kuningas antoi Vanhankylän kartanon lisämaiksi. Maantieteellisesti Vanhakylä ulottui aina nykyistä huomattavasti etelämmäs tulleeseen Hausjärven rajaan asti ns. sovintorajaan eli Riitahuhtaan¹⁶ (tunnettu paremmin runoilija Eino Leinon viimeisenä asuinpaikkana¹⁷) asti ts Nuppulinna junaseisakkeelle asti ja siitä kohti Nukaria Nurmijärvellä.

1800-luvun alussa Vanhassakylässä alettiin käyttää uudelleen torppareita uudisraivauksen apuna; vuonna 1805 erotettiin 25 torpanpaikkaa. Sopimukset ehdittiin v. 1808 - 1809 tehdä seuraavista torpista: Bäckfall, Vaasa, Forsbacka, Raseborg, Lustikulla, Räkulla eli Smörkällä, Svartbäck, Eriknäs eli Lill Altona, Antila eli Björkbacka, Ödesåker, Stor Nytorp, Lill Nytorp, Lerbacka ja Granbacka.¹⁸ Kaikki Vanhankylän entiset torpat sijaitsevat tänä päivänä Tuusulan puolella, mutta itse kartanonpaikka ja keskiaikainen kylänmäki ovat nykyisin Järvenpään puolella, Vanhankylän niemellä. Vanhankylän maisema-alue 252 **3 LUOKAN ALUE**.

¹² Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I s. 299 -231; VA Hollola I KOa 2:24v

¹³ Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I s. 299

¹⁴ Jaakko Sarkamo, Suur-Tuusulan historia I, s. 186 - 188

¹⁵ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 29.

¹⁶ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 70-76.

¹⁷ Suur-Tuusulan historia III, s. 82 Antti Rosenberg ja Rauno Selin)

¹⁸ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II s. 72

252. Puolimatkan maisema

252 Puolimatkantieltä yli Holman kohti Siltalaa.

252 Puolimatkantieltä yli Holman kohti Siltalaa.

252 Puolimatkan päärakennus.

252 Puolimatkan taitekattoinen navetta ja saunatupa.

252 Puolimatkan navetta ja ulkotalli.

252 Puolimatkan luhtiaitta.

252. Puolimatka Äijänsaarentie ja Vanhankylän kartanon peltoja

252 Puolimatkan komea mänty.

252 Äijänsaarentie kohti Rajamäkeä.

252. Äijänsaarentieltä kohti Purolan nuorisotaloa.

252 Kivimäeltä kohti Pusuria ja Äijänsaarta.

25. Kivimäeltä näkyy Kotikallion kalustovaja.

252 Äijänsaarentieltä kohti Puolimatkan mutkaa ja Eriknäsin kalliota.

252 Palosaaren talousrakennuksia Pusurinmäellä.

252 Palosaaren navetta Äijäsaarentien vieressä.

252 Äijäsaarentieltä kohti Länsirinnettä ja Jokelantietä.

252 Palosaaren ja Metsämaan rakennukset Pusurinmäellä.

252 Pusurin pihapiiriä.

252 Pusurin pitkä latorivi.

252. Äijänsaaren peltoaukeaa

252 Välimäki Isoniityn eteläpuolella Äijänsaarentien varrella.

252 Vanhankylän koulutieltä peltomaisema kohti Puolimatkaa ja Pusurinmäkeä.

252 Näkymä Äijäsaarentieltä Välimäelle, kohti pohjoista Isoniittyä ja Pusurinmäen länsireunaa.

252 Palosaaren talousrakennuksia lännestä Äijäsaarentieltä nähtynä.

252 Äijäsaarentieltä Palosaaren länsipuolelta kohti etelää, Mansikkamäkeä ja Lehtimäkeä päin.

252 Äijäsaarentien Palosaaren länsipuolelta kohti Välimäkeä ja Kotikalliota.

252. Mäkkylän peltoaukea ja Vaasankulma

252 Vaasan yksityistie Revenneen ja Palaneenkallion välillä muuntamotorni.

252 Vaasan yksityistie Mäntylän mäeltä kohti Revenneenkallion peltoaukeita.

252 Vaasan yksityistie Revenneen ja Palaneenkallion välistä peltoaukeaa kohti Peikkolaa.

252 Peikkolasta kohti Onnelaa ja Mäkelää Revenneen ja Palaneenkallion välisiä peltoja.

252 Vanhankylän kartanon peltoaukeaa Flinkinojan itäpuolella Rauhalassa.

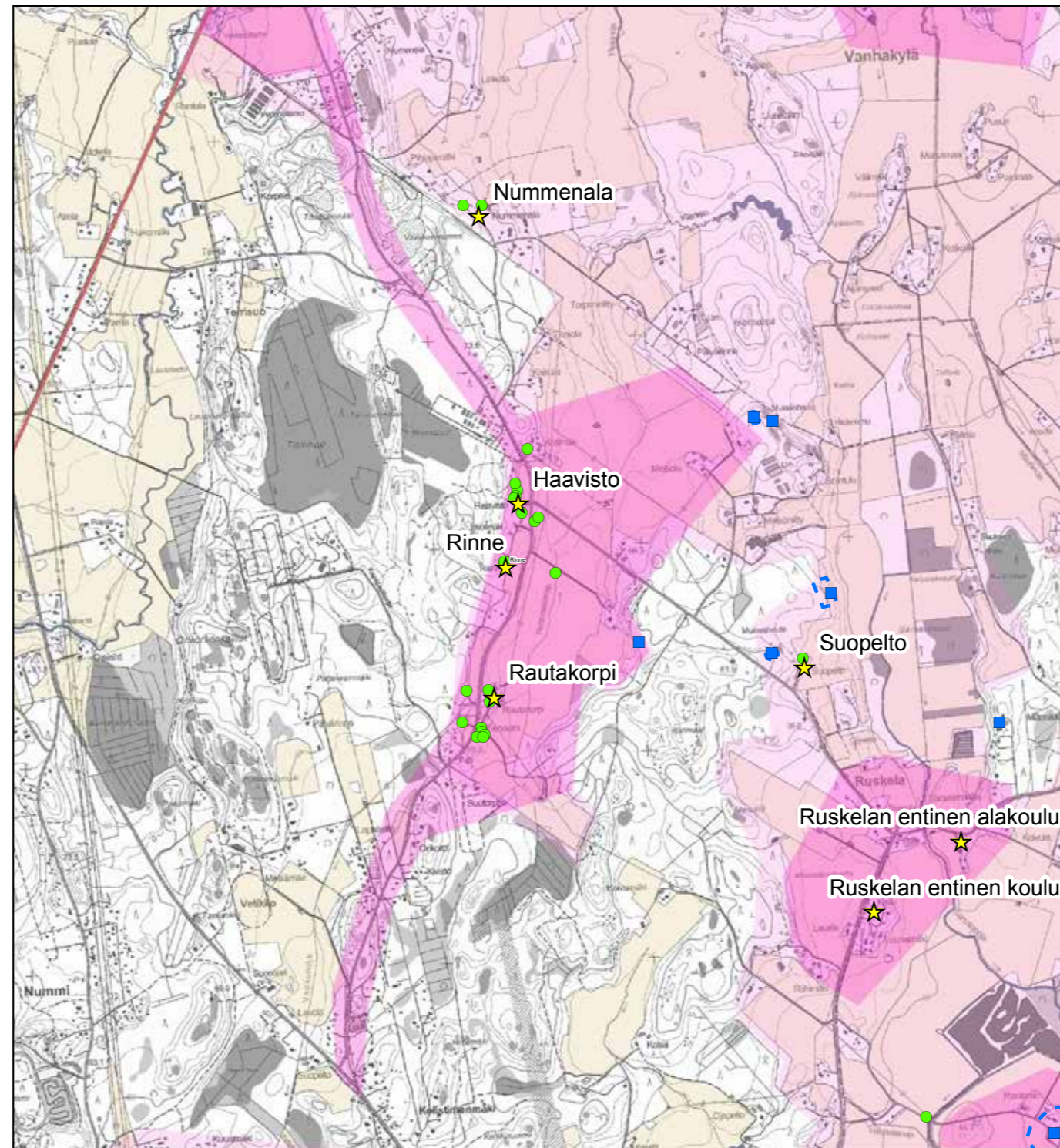

252 Vanhankylän kartanon peltoaukean Flinkinojan itäpuolella Rauhalan talo. Palanut tammikuussa 2018.

251. Vanha Hämeentie

Vanha keskiajalta ja mahdollisesti sitäkin varhaisempi reitti kulki Koskenmäeltä pohjoiseen pitkin Rusutjärven itäisiä hiekkaisia harjanteita kiertäen eteläpäässä Paijalan soiset pellot. Rusutjärven pohjoispuolella reitti kulki Ruskelan ja Vanhankylän maiden luoteisosien lävitse ylittäen Palojoen Jäniksenlinnan kahlauspaikalla ennen siirtymistään Nurmijärven puolelle Nukarin eteläpuolella. Hämeentiestä Rusutjärven pohjoispuolella erkaneva lenkki noudattelee pitkälti vanhan tien linjausta tarjoten vaihtelevia näkymiä pieniltä peltoaukeilta kilometrien pituiseen näkymään viljelyksineen ja latoineen - ja lenkin pohjoisosassa nummimetsää ja vanhalle paikalle syntyneen kylätiivistymän ennen Palojoenylitystä. Luokka 2 sr-t

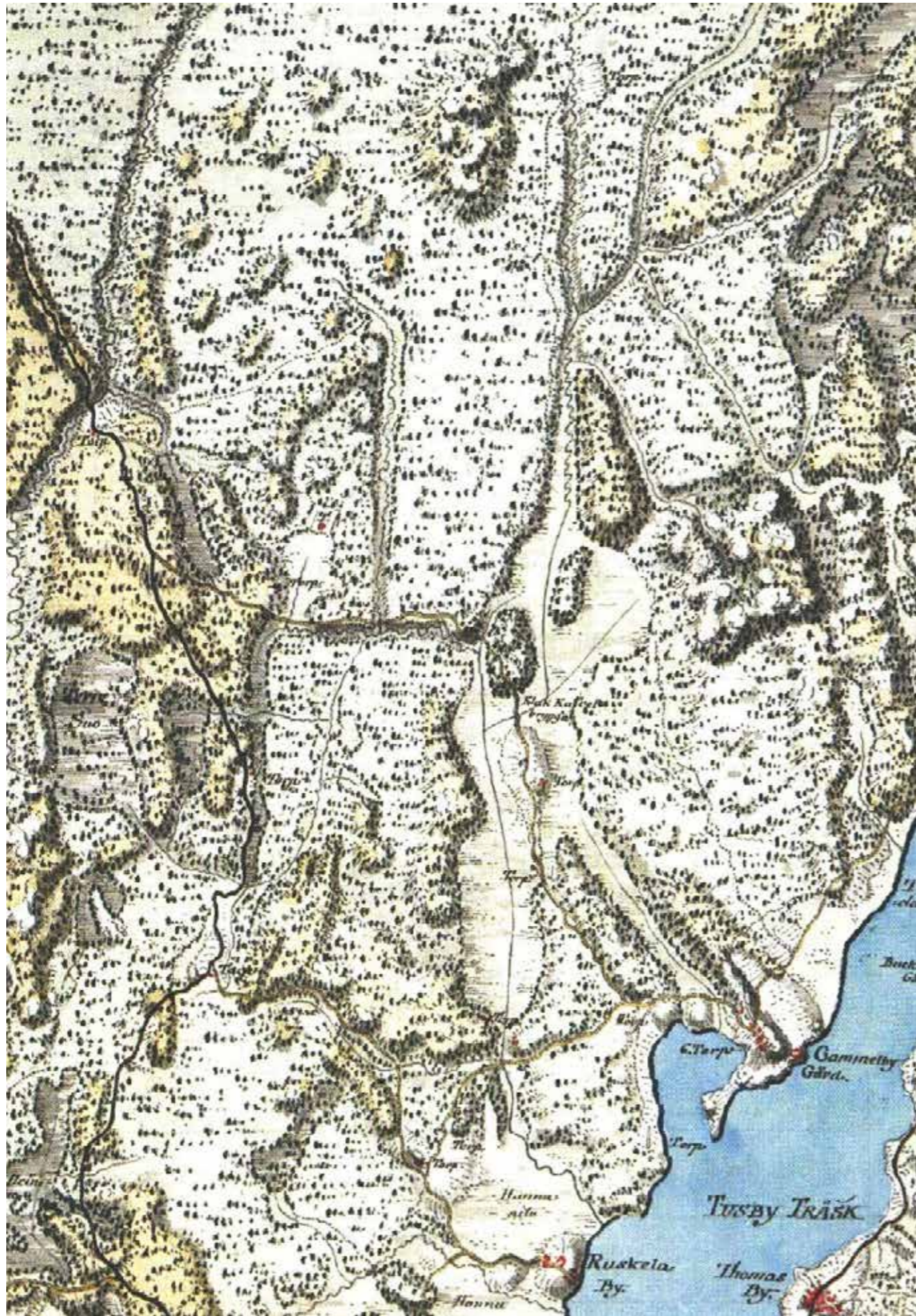
- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännös (Museovirasto 2012)
- ▭ Muinaisjäännösalue (Museovirasto 2012)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde (Museovirasto 2009)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

0 375 750 1 500 Metriä

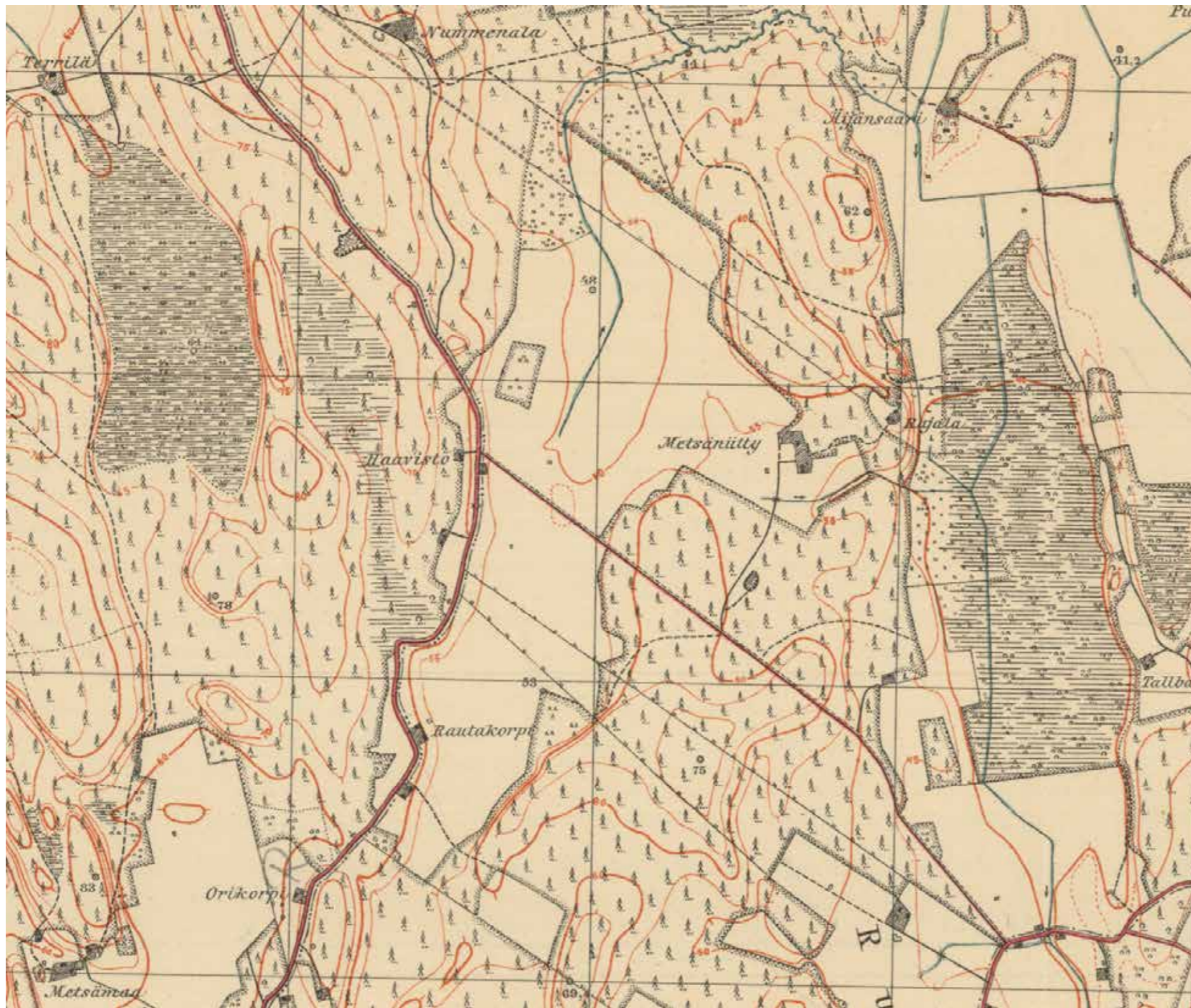
1700-luvun lopulla vanhan Hämeentien varrella on jo muutama torppa, mm. Rautakorpi ja Haavisto sekä Nummenala, Mykkylä ja Jäniksenlinna. Peltoaukea rajoittui lähinnä Rautakorven ympäristöön, muualla oli niittyjä.

<http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4201776-1805/>

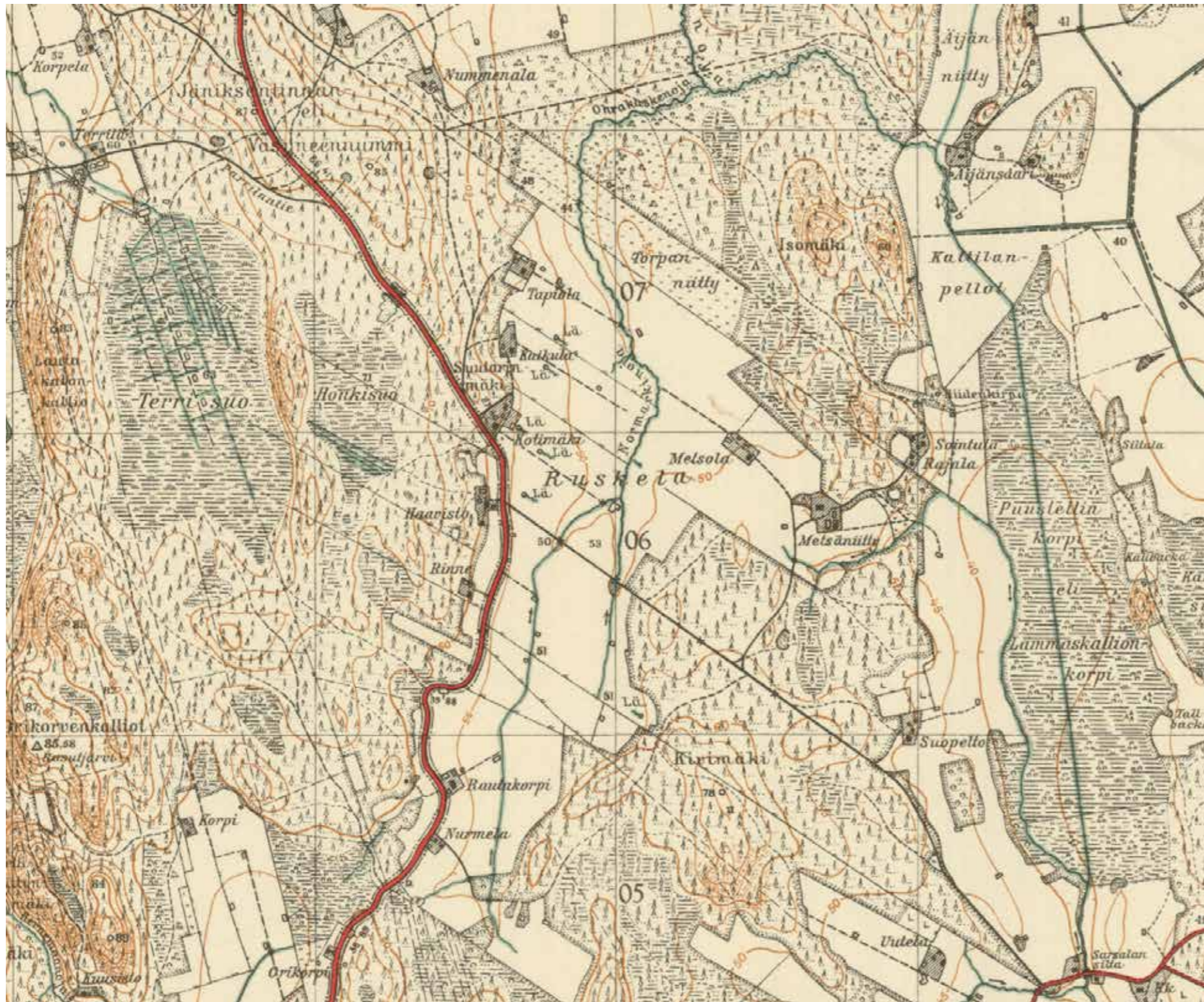

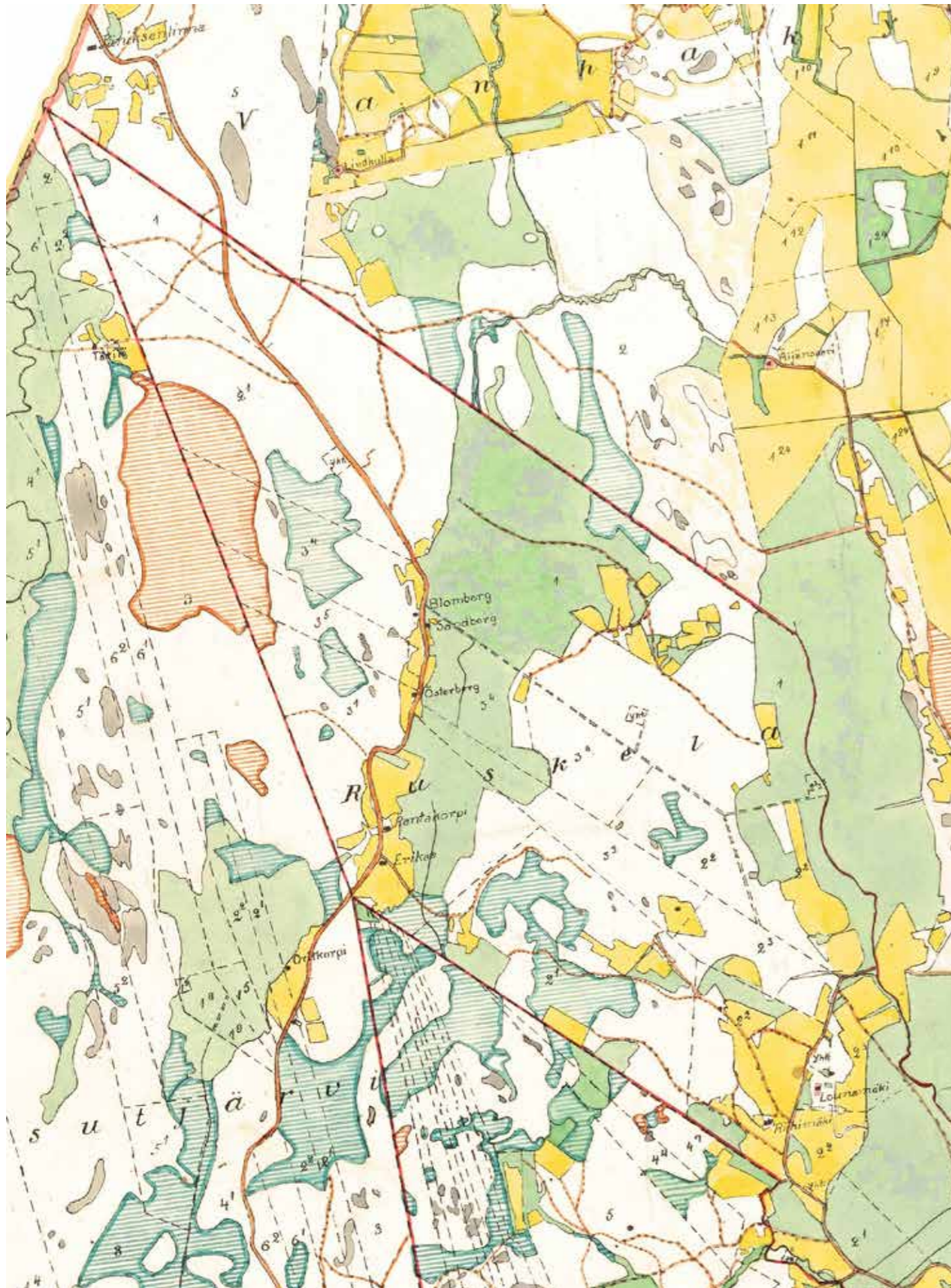
Peltoaukean laidalla on vain vanhat torpat ja laidoilla on niittyjä 1920-luvulla.
204306_1928. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Peltoaukeaa on raivattu vanhoille niityille ja uusia niittyjä on muodostunut. Talonpaikkojen määrä on kahdessa vuosikymmenessä kaksinkertaistunut, mutta asutus on edelleen lähes kaikkialla pellon ja metsän rajalla.
204306_1945 Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Kruunintilat ja Vanhankylän kartano on jaettu tiloiksi ja samalla esitetty myös kylärajat ja yhteismaat. Maanmittaushallitus Tuusulan tiloja esittävä kartta 1:20000 vuodelta 1923.

251 Vanha Hämeentie Palojoen kahluupaikka nykyisin.

251 Vanha Hämeentie Jäniksenlinnan risteys.

251 Vanha Hämeentie Väsyneennummen pohjoispäässä.

251 Vanha Hämeentie kilometritolppa Väsyneennummella.

251 Vanha Hämeentie peltoaukea eteläpuolella Jäniksenlinnan risteystä.

251 Vanha Hämeentie Väsyneennummen laella nuorta männikköä.

251 Vanha Hämeentie Väsyneennummella.

251 Vanha Hämeentie Monsantien risteys.

251 Vanha Hämeentie Monsantien risteys kohti Väsyneennummea.

251 Vanha Hämeentie Monsantieltä etelään.

251 Vanha Hämeentie Monsantieltä etelään.

251 Vanhan Hämeentien ja Monsantien risteys sekä Haaviston talo.

251 Vanhan Hämeentien ja Monsantien risteyksessä on maamerkinä Haaviston ladot.

251 Vanha Hämeentie Monsantien risteys kohti Väsyneennummea 5.

251 Vanha Hämeentie-Monsantie.

251 Vanhan Hämeentien ja Monsantien risteyksestä etelään kohti Rautakorpea.

251 Vanha Hämeentie Monsantieltä etelään.

251 Vanha Hämeentie Rautakorven tienoilla.

251 Vanha Hämeentie Orikorvesta kohti Rautakorpea.

251 Vanha Hämeentien ja Rautakorven navetta.

251 Vanha Hämeentie Rautakorven kohdalla kohti etelää ja Kivimäkeä.

251 Vanha Hämeentie kohti Monsantietä näkymä ylitse Noormarkinojan kohti pohjoista.

251 Vanha Hämeentie Monsantieltä etelään Rinteen kohdalla pohjoiseen.

251 Vanha Hämeentie Monsantieltä etelään Rinteen kohdalla.

251 Vanha Hämeentie Rautakorven kohdalla.

251 Vanha Hämeentie Orikorvessa lähellä vanhaa virstanpylvästä.

251 Vanha Hämeentie Orikorven kohdalla.

251 Vanha Hämeentie Orikorvessa asutusta tien itäpuolella.

251 Vanha Hämeentie Orikorvessa virstanpylvään mäki.

251 Vanha Hämeentie Orikorvessa asutusta tien itäpuolella.

251 Vanha Hämeentie Orikorvesta kohti etelää.

251 Vanha Hämeentie Orikorven peltoa.

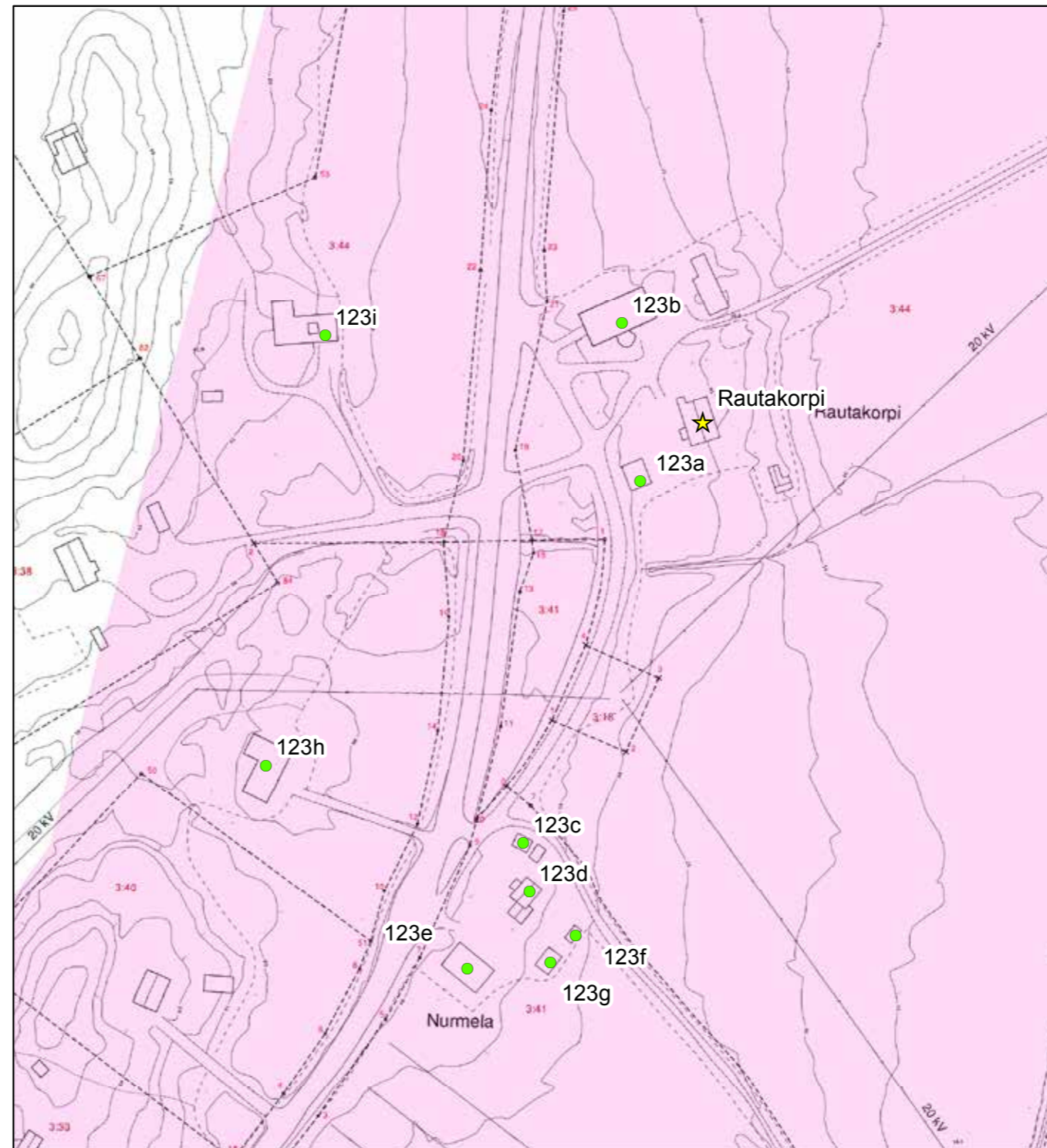

251 Vanha Hämeentie Orikorvessa asutusta tien itäpuolella.

123. Rautakorpi

Rautakorpi (alkujaan RN:o 3:8) on erotettu isonjaon järjestelyn yhteydessä vuonna 1906 kolmeen osaan (Erikas, Riihimäki, Lounamäki) jaetun Ruskelan Erikas-nimisen tilan (RN:0 3) maista vuonna 1913. Rautakorpi oli ennen itsenäistymistään torppa: tarkemmin Jakobsdalin uudistila vuodelta 1775¹⁹. Tila on ollut nykyisen omistajasuvun hallussa vuodesta 1895 lähtien.²⁰ Rautakorven torppa on sijainnut alunperin myöhemmän Tienhaaran eli nykyisen Nurmelan paikalla eli nykyisestä sijainnistaan parisataa metriä etelämpänä.²¹

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänne 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännealueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 20 40 80 Metriä

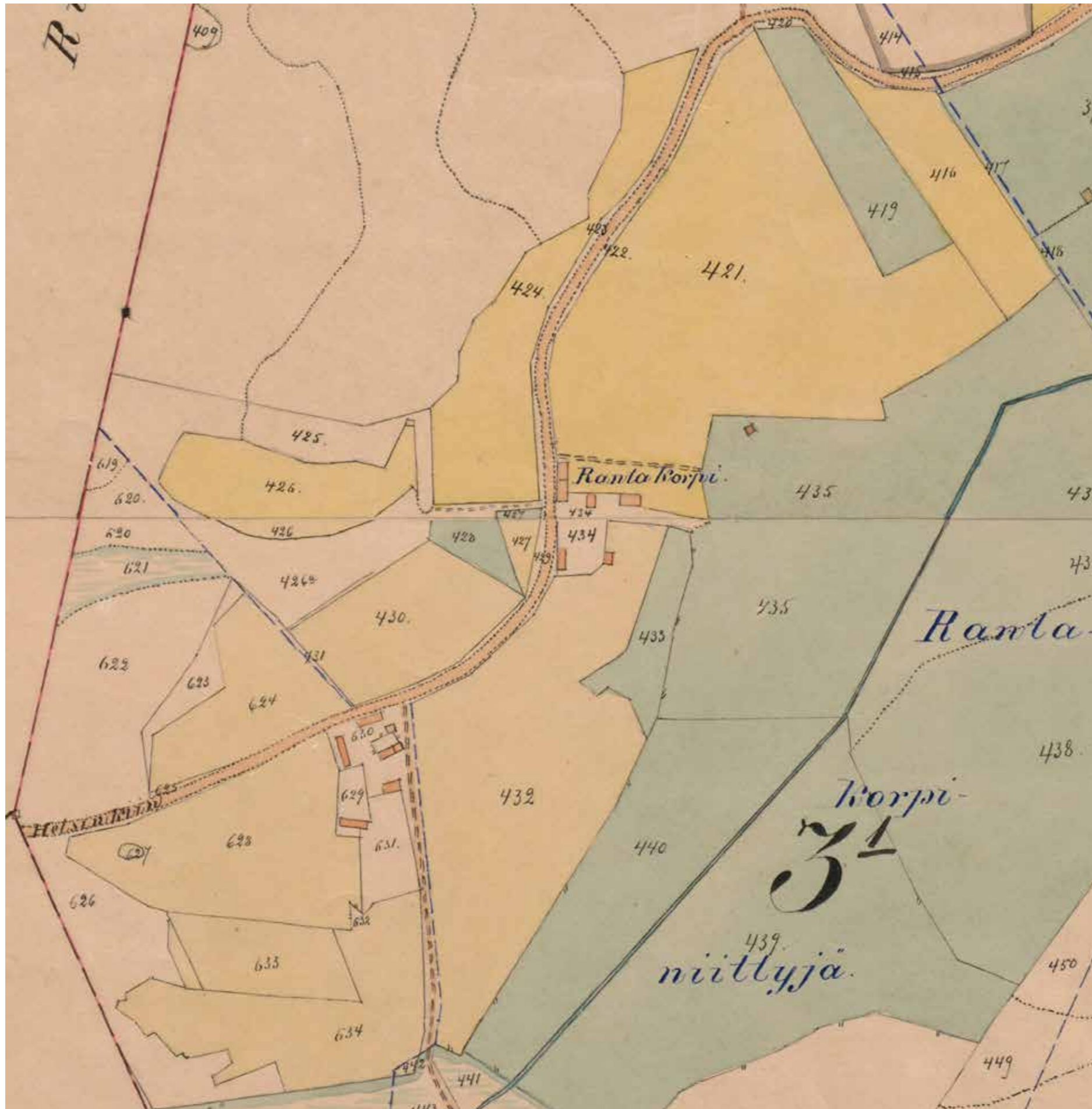

¹⁹ Juhani Olasmaa, Tuusulan aikakirjat XIII, s. 101-103.

²⁰ Suuri maatilakirja III, s. 84.

²¹ Karttavertailu nykytilanteen ja kuninkaankartaston välillä.

Rautakorven ja Nurmelan pihapiirit rakennuksineen.
Ruskelan isojaon järjestely 1894-1902. KA MH B49i:7/5-21.

Rautakorven nykyiset rakennukset ovat pääosin 1920-30-luvuilta. Vuonna 1928 valmistuneen taitekattoisen päärakennuksen on suunnitellut tilan silloisen isännän veli, rakennusmestari Einari Laakso. Rakennus on menettänyt alkuperäistä jugend-vaikutteista ilmettään myöhemmissä uudistustöissä, sillä alunperin rapatuilla levyillä²² vuorattu hirsirakennus on lautaverhoiltu 2000-luvulla²³ pysty-vaaka-pysty paneloinnilla, joka on jaettu yksinkertaisella vesilistalla; helmalista on jäänyt uupumaan ja ikkunoiden vuorilaudat ovat rakennuksen ikään ja alkuperäiseen tyyliin nähden hieman liian eleettömät. Yleisilme on kuitenkin hyvin rakennuksen valmistumisajankohdalle uskollinen.

Rautakorven pihapiiriin kuuluu harjakattoinen tiiliiatta (**123a; luokka 2**) vuodelta 1928²⁴ ja laakea, korkealla harjakatolla varustettu punatiilinavetta (**123b; luokka 3**) 1930-luvulta. Tilakeskusta vastapäätä tien toisella puolen metsän reunassa on suuri, vanhemmilta osiltaan 1920-luvun puolivälistä peräisin oleva lato, puimala ja kuivurirakennus (**123i, luokka 3**), joka yhdessä Nurmelan vinkkeliladon ja kahden tilakeskuksen kanssa muodostaa eräänlaisen portti- ja pääteaiheen avoimelle viljelysmaiesemalle erittäin vanhan tien varrella. **2 LUOKAN KOHDE**

22 Härö, s. 52.

23 Härön inventoinnissa Rautakorpi on vielä rapattu ja Panu Savolaisen vuonna 2005 ottamissa valokuissa julkisivupaneloinnit näyttävät vasta-asennetuilta.

24 Tuusulan rakennusrekisteri.

123B Rautakorven suuri tiilinavetta.

123 Rautakorven pihapiiriä. PS.

123 I Rautakorven puimala-kuivurirakennus.

123 Rautakorven päärakennus ja uusi ulkovuoraus vuonna 2005. PS.

Nurmela

Rautakorven naapurina on sen kanssa samanaikaisesti muodostetusta Tienhaaran tilasta (3:7) vuonna 1928 lohkaistu Nurmelan tila²⁵, jonka paikalla on ollut Tiensuun eli Tienhaaran vuonna 1815 perustettu torppa.^{26,27} Nurmelan pihasta löytyy joukko rakennuksia eri aikakausilta. Pohjoisin pihapiirin rakennuksista on autotalliksi muutettu, alkujaan pitkänurkkainen, vuoraamaton, harmaa hirsirakennus 1800-luvulta, joka on ollut joko yksinäistupa tai pariaitta (123c; luokka 2). Tuvan ja kamarit sisältävä hirsirakenteinen, pystyverhoiltu ja T-ikkunainen asuinrakennus on vuodelta 1923²⁸ (123d; luokka 2), ja sitä on jatkettu 1900-luvun jälkipuoliskolla pienellä elintasosiivellä. Pihapiiriä etelästä rajaa 1920-luvun²⁹ puolivälistä oleva rapattu, tiilirakenteinen navetta (123e; luokka 2), jonka yläkerta on puurakenteinen ja vintin ajosilta suoraan maantielle. Kaakkoon pihapiiriä peltoaukeaan nähden rajaa pieni harjakattoinen, hirsirakenteinen, lyhytnurkkainen ja lautaverhoiltu sauna (123f; luokka 3) 1930-luvulta ja suurempi, iirurunkoinen, lautaverhoiltu harjakattoinen liiteri/autotalli (123g; luokka 3) 1950-luvulta. Vanhan Hämeen tien toiselta puolen suuri harjakattoinen ja vinkkelinurkasta aumakattoinen lautaverhoiltu, kauniisti harmaantunut puimalato (123h; luokka 3) 1930/40-luvulta. Nurmelan pihapiiri ja suuri lato ovat maisemallisesti ja rakentamisen kannalta kaunis esimerkki eheästä, sopeutuvasta ja säilyttävästä. Osayleiskaavassa Rautakorven talo ja pihapiiri on rajattu ja merkitty sr(8)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE**

25 Tuusulan kiinteistörekisteri. Tienhaaran tila on liitetty Rautakorpeen ja sekä Nurmela että Rautakorpi ovat saman suvun asuttamia.

26 Juhani Olsmaa, Tuusulan aikakirjat XIII, s. 101-103.

27 Kuninkaan kartasto ja museoviraston paikkatietokanta.

28 Kotiseutumme Tuusula, s. 377.

29 Topografikartta vuodelta 1928.

123E Nurmelan navetta.

123C Nurmelan aitta ja päärakennus.

123H Nurmelan puimalato kunnostettiin 2016.

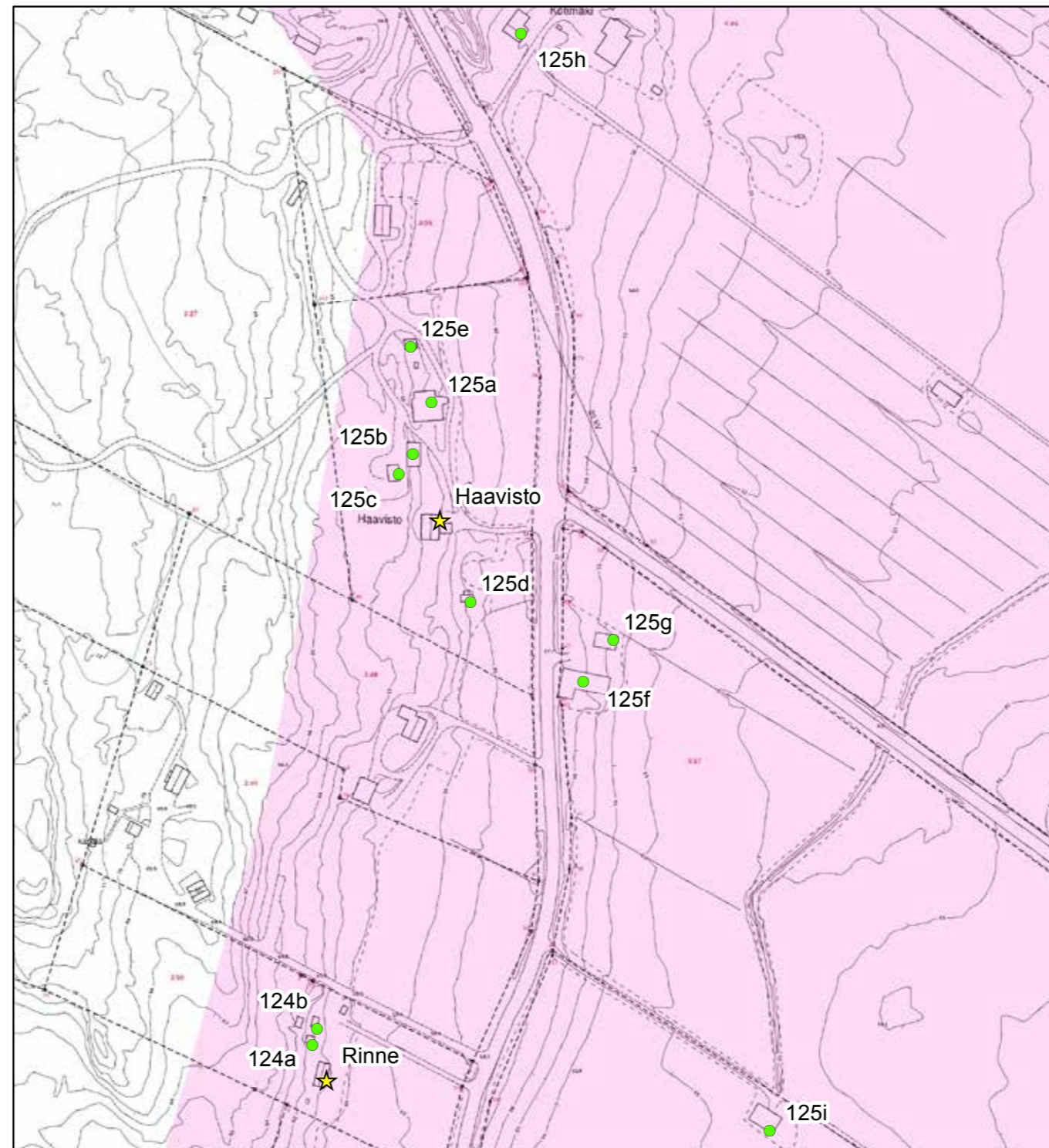

123D Nurmelan päärakennus ja 123E navetta.

124. Rinne

Rinne on noin vuonna 1913³⁰ rakennettu käsityöläismökki, joka sijaitsee näkyvällä ja kauniilla paikalla Hämeentien halkoman peltoaukean länsireunassa. Kirvesmies Kalle Robert Aalto osti³¹ Rinneen vuonna 1922 Perttulan pientilalta, jonka kantatila oli Erikaksesta vuonna 1906 isojaon järjestelyssä muodostettu 90 hehtaarin suuruinen Riihimäki.³² Rakennuksessa oli aluksi vain kaksi huonetta, mutta sitä jatkettiin muutaman vuoden kuluttua pienellä nikkarin verstaalla rakennuksen pohjoispäähän. Talo näyttää olleen jo alkuaan vuorattu. Talon länsipuolelle on ilmeisesti 1960-luvulla rakennettu koko talon pituinen laajennusosa, jota varten katonlape jatkui pidemmälle.³³ Rakennusta on korotettu maltillisesti 2000-luvun alussa (2005-2010) siten, että harjasta on tullut symmetrinen ja yläkerta on voitu ottaa käyttöön.³⁴ Rakennuksessa on matala porakivijalka, lyhytnurkkainen hirsirunko, T-ikkunat ja pysty peiterimavehoilu. Rakennus on saanut saumattun peltikaton 2010-luvun alkupuolella. Pihalla on vanha, asuinrakennuksen ikäinen sauna (124b; luokka 2) sekä harjakattoinen, sievällä ikkunalla varustettu 1930-luvun liiterirakennus (124a; luokka 2). Osayleiskaavassa talo on merkitty sr (14)-merkinnällä. 2 LUOKAN KOHDE

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 35 70 140 Metriä

30 Tuusulan rakennusrekisteri.

31 Härö 1986, s. 52.

32 Tuusulan kiinteistörekisteri. Riihimäkiä muodostui Ruskelassa kaksi isojaon järjestelystä: toinen (metsäpalsta) Erikaksesta ja toinen (viljelystila) Borgmannista. Lounämäki muodostui samaan tapaan muodostaen Riihimäen tilaa kahtia jakavan kiilan Paijalantieltä Vanhalle Hämeentielle.

33 Härö, 1986.

34 Tuusulan rakennusrekisteri ja Tuusulan museo.

124 Rinteen päärakennus.

124 Rinteen asuinrakennus 2005 kesken kunnostuksen. PS.

124 Rinteen uusi pihavaja, piharakennus 124A sekä pihasauna 124B.

124 Rinteen asuinrakennus 2005 kunnostustyöt kesken. PS.

124A Rinteen piharakennus 2005.

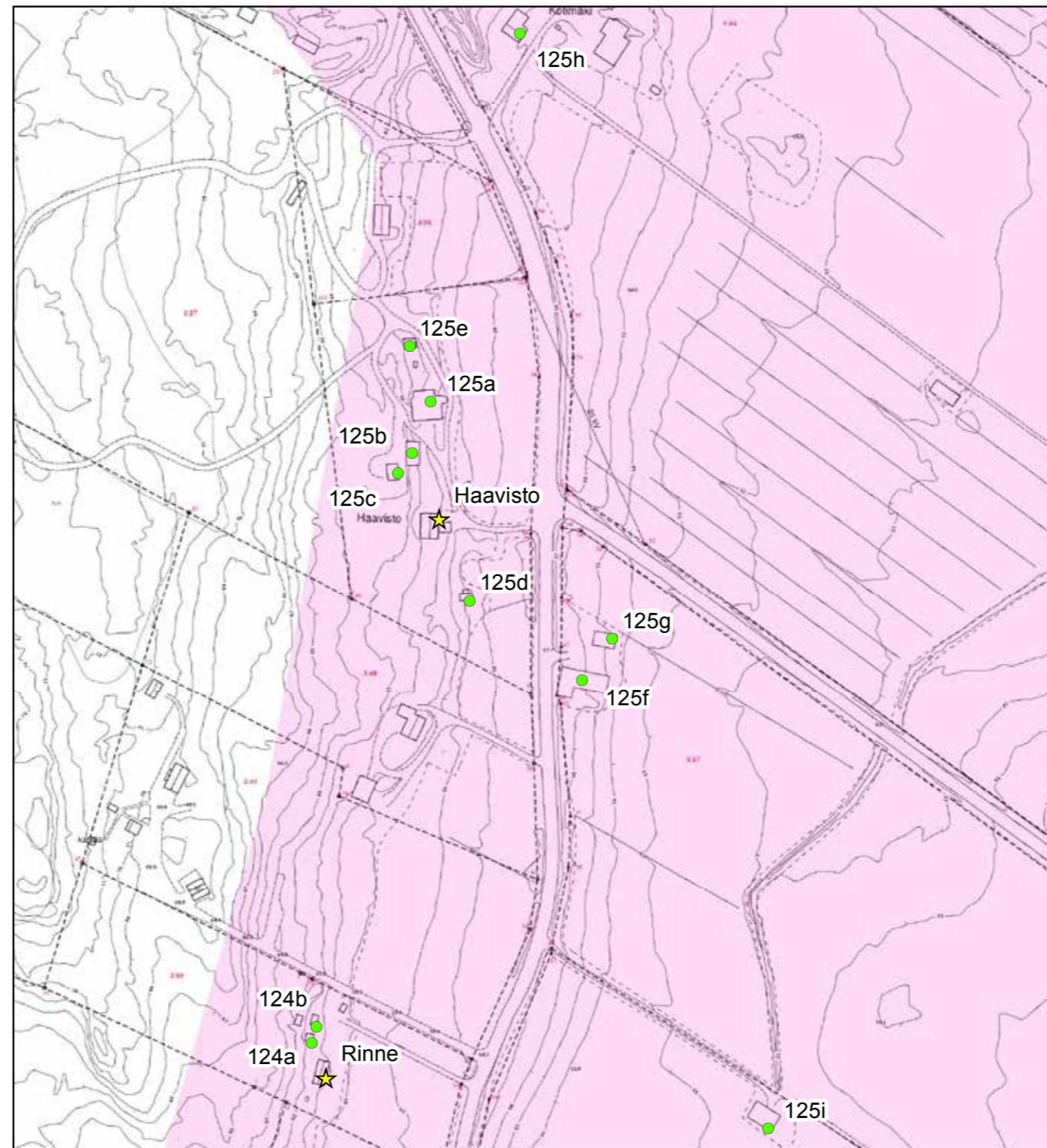

124B Rinteen pihasauna 2005. PS.

125. Haavisto

Haavisto (alkujaan RN:o 3:4) on erotettu isonjaon järjestelyn yhteydessä vuonna 1906 kolmeen osaan (Erikas, Riihimäki, Lounämäki) jaetun Ruskelan Erikas-nimisen tilan (RN:0 3) maista vuonna 1908.³⁵ Haavisto oli ennen itsenäistymistään vuonna 1778 perustettu Haaviston torppa.³⁶ Haavisto sijaitsee alkuperäisellä paikallaan, Vanhan Hämeentien varrella, Monsantien risteyksessä näkyvällä paikalla, miltei Monsantien päätepisteenä.

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

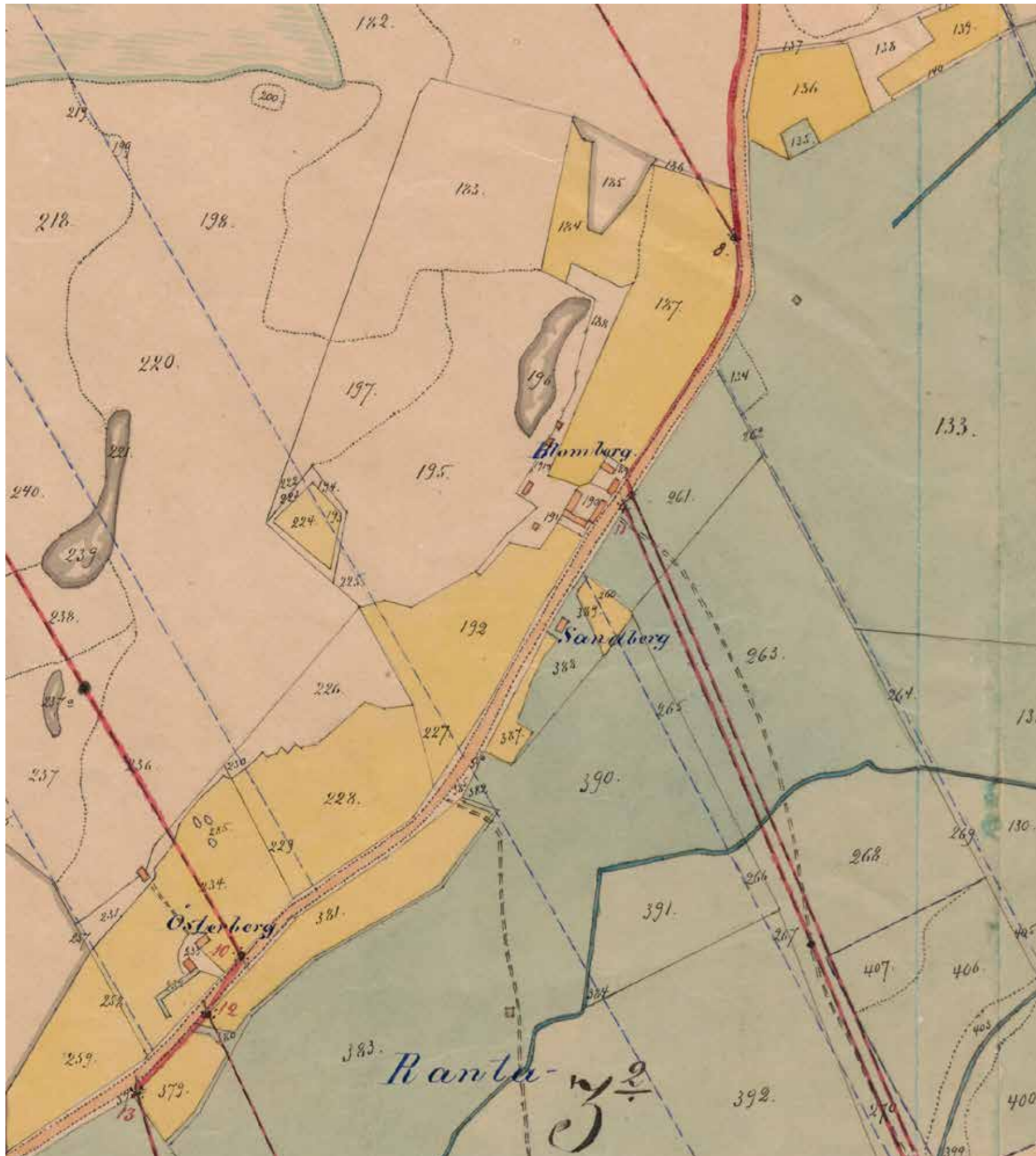
0 35 70 140 Metriä

35 Tuusulan kiinteistörekisteri.

36 Juhani Oksanen, Tuusulan aikakirjat XIII, s. 101-103.

Rinne ja Haavisto. Ruskelan isojaon järjestely 1894-1902. Österberg on Rinne ja Blomberg on Haavisto. Sandbergin paikalla Monsantien alussa on Haaviston ladot, puimala ja verstaas. KA MH B49i:7/5-21.

125 Haaviston asuinrakennus 2005. PS.

Vuonna 1945 valmistuneen päärakennuksen on piirtänyt Rautakorven tilan isännän veli, rakennusmestari Viljo Laakso. Laakso työskenteli varsinaisesti tietyömailla, ei talonrakentajana. Suurikokoisen, puolitoistakerroksisen talon erityispiirre on pääjulkisivusta esiintyvä matala siipi, jossa on autotalli ns. kellarikerroksessa. Rakennus rankorakenteinen, vaakaverhoiltu, hyvin vaaleansininen, miltei valkoinen väriltään. Komea, ylälappeiltaan aumattu, valkeaksi rapattu navetta (**125a; luokka 2**) on vuodelta 1900. Muut talourakennukset ovat 1920-40-luvuilta.³⁷ Navetan vieressä oleva lyhytnurkkainen kaksikerroksinen pariaitta on korkealla kivijalalla ja aitan päätyyn on rakennettu piirurakenteinen kärryvaja samaan riviin ja saman katon alle (**125b; luokka 2**). Aitan ja asuinrakennuksen välissä ylärinteessä on huoneellinen lautaverhoiltu, puurakenteinen ja harjakattoinen pihavaja (**125c; luokka 2**). Pieni, hirsirakenteinen ja avokuistillinen pihasauna (**125d; luokka 2**) on alarinteessä, pihapiirin eteläreunalla pääty tiellepäin. Kaikki pihapiirin puurakenteiset talourakennukset on punamullattu ja nurkka- ja vuorilaudat ovat valkoiset, ovet ruskeat. Ikkunat ovat pääsääntöisesti pieniruutuaisia ja vanhoja.

Pihapiirin ulkopuolella on kivi- ja puurakenteinen pajarakennus (**125e; luokka 3**), jossa suurilla pariovilla varustettu kivirakenteinen, rinteeseen sijoitettu maantasokerros on paja ja tämän päällä on puurakenteinen verstashuone. Vanhan Hämeentien toisella puolella on Haaviston entinen puimalato ja kalustovaja, jotka muodostavat maisemallisesti tärkeän kiintopisteen yhdessä Haaviston pihaliittymässä kasvavan suuren männyn kanssa. Puimalato (**125f; luokka 3**) on suuri L-muotoinen piirurakenteinen ja pystylaudoituksella verhoiltu rakennus, joka on miltei kiinni tiessä ja kalustovaja (**125g; luokka 3**) on pienempi, suorakaiteenmuotoinen ja piirurakenteinen lautaverhoiltu, ikkunallinen vajarakennus. Osayleiskaavassa Haavisto pihapiireineen on merkitty sr(5)-merkinnällä.

Haaviston läheisyydessä peltoaukealla on useita latoja, joista yksi näkyvimpiä on Onnelaan nykyisin kuuluva hyväkuntoinen lato (**125i; luokka 3**). Ladolla on merkitystä maisemallisesti.

Haaviston naapurissa on Kotimäen pihapiiri, joka on samalla vanha Monsan tilan torpanpaikka. Kotimäen asuinrakennus (**125h; luokka 2**) on vuodelta 1929 ja se on säilyttänyt suhteellisen hyvin alkuperäisen, ajalleen tyypillisen maalaistalon muodon: harjakatto, poikkipääty ulla-kolla, T-ikkunat ja lautaverhoilu. **2 LUOKAN KOHDE.**

125 B Haaviston aitta ja 125A navetta.

125G Haaviston kalustovaja ja 125F puimala.

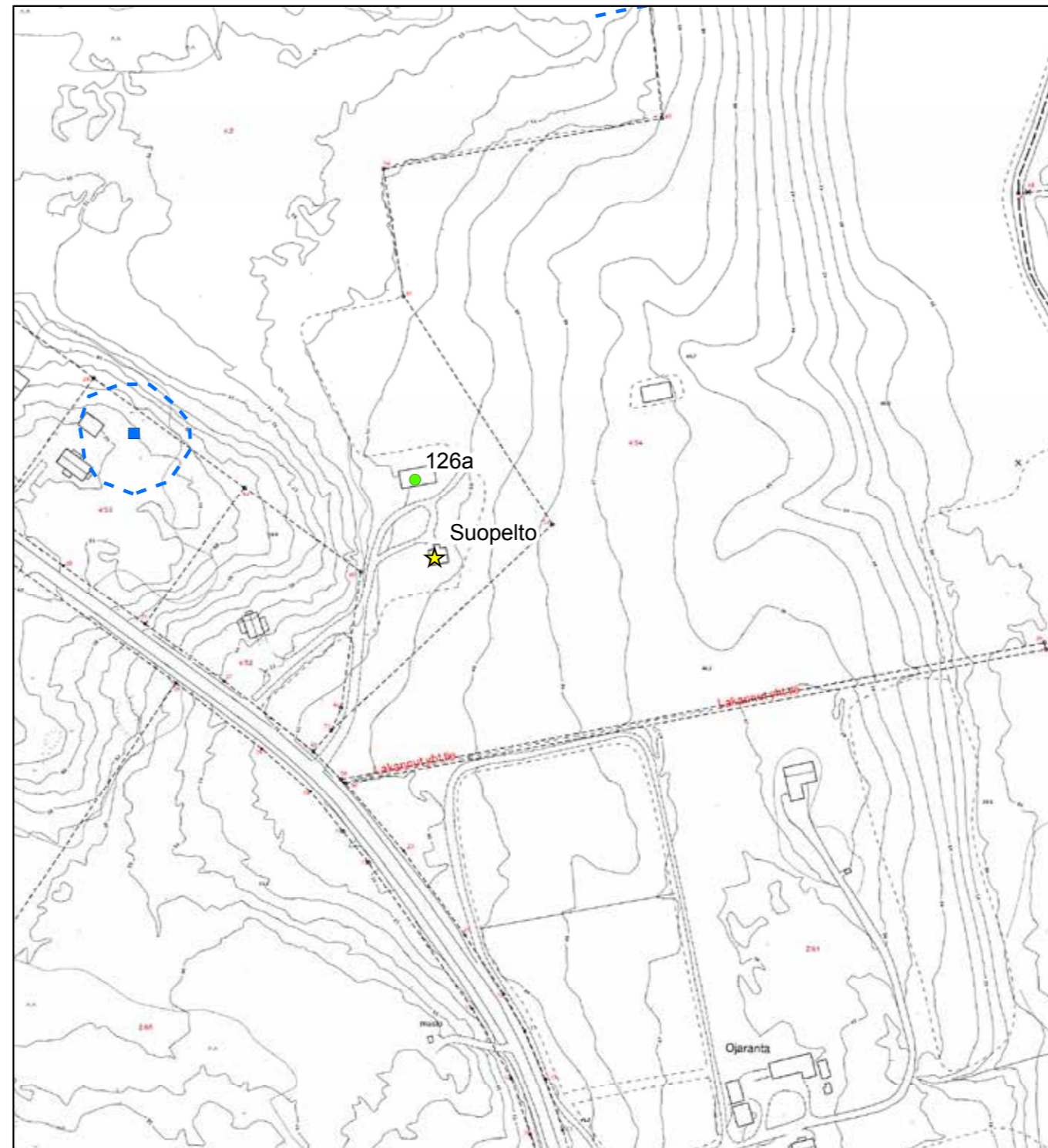
125D Haaviston pihasauna.

³⁷ Suuri maatilakirja III, s. 1310 - tiedot vuosiluvuista ja rakennuksista; suunnittelijatieto Häröltä - varmentamatta.

126. Suopelto

Suopelto on Monsan (RN:o 1; isojaon järjestelyissä muutettu RN:o 4)) tilan entinen torppa, joka on erotettu vuoden 1906 isojaon järjestelyiden mukana.³⁸ Torppa esiintyy 1870-luvun topografikartalla muttei vuosisataa vanhemmalla kuninkaan kartastolla.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 35 70 140 Metriä

38 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Suopellon rakennukset antavat hyvän kuvan 1900-luvun alun pienviljelijän oloista. Pihapiirissä on umpikuistillinen, jyrkän harjakaton kattama, pystyvuorattu kahden huoneen mökki, jossa on kuusiruutuiset ikkunat. Mökki on valmistunut vuonna 1931³⁹. Navetta (126a; luokka 3) on rapattu, betonitiilistä muurattu ja siinä on saumattu pelti harjakaton katteena. Betonitiilinavetta on 1930-luvulta. Pihapiirissä oleva saunarakennus on rapistunut ja käytännössä romahtanut. **3 LUOKAN KOHDE**

39 Tuusulan rakennusrekisteri.

126 Suopellon asuinrakennus. PS.

126 Suopellon asuinrakennus 2005. PS.

126 Suopellon asuinrakennus pellonreunassa.

126 Suopellon sauna 2005. PS.

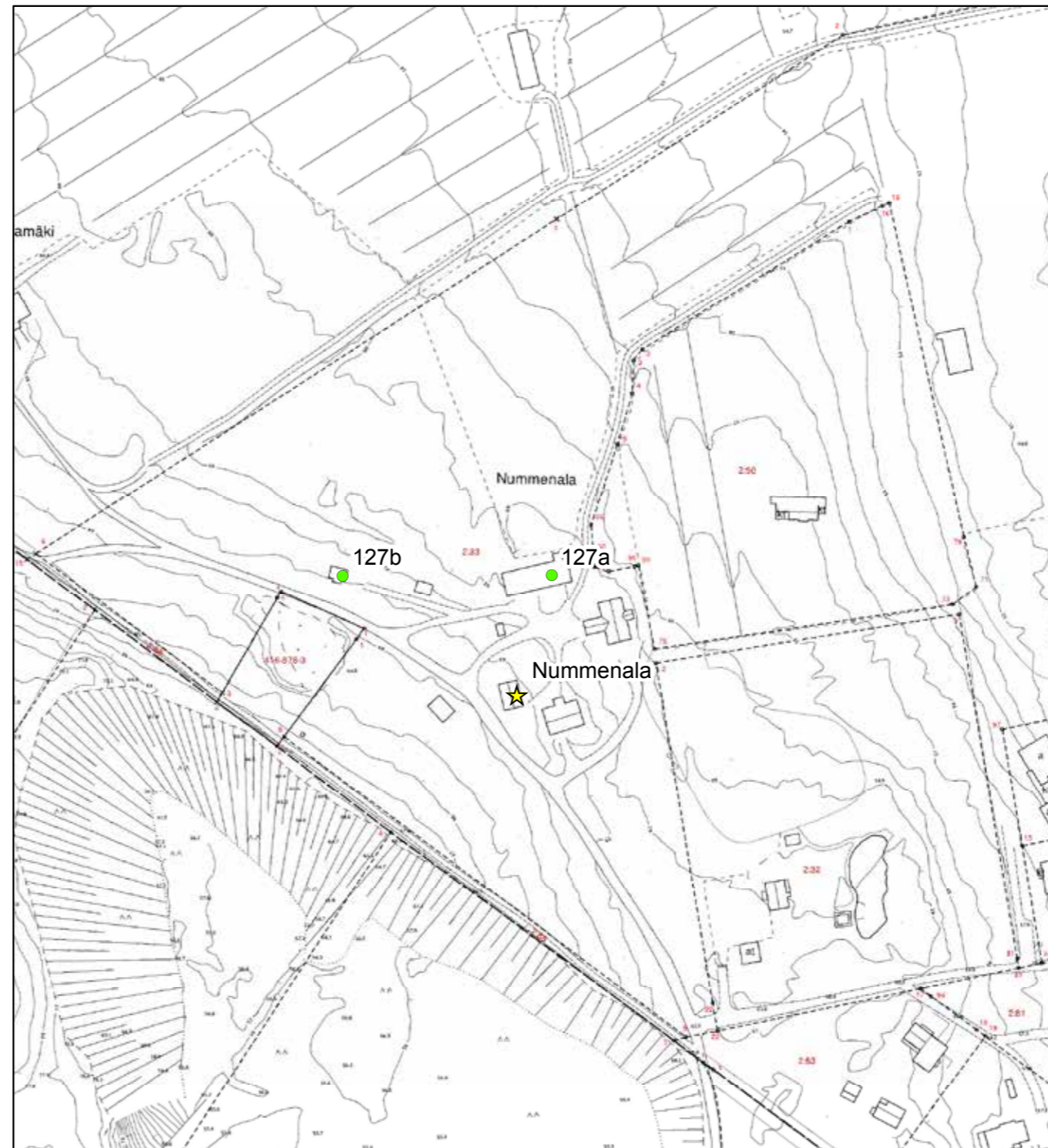

126A Suopellon navetta PS.

127. Nummenala

Nummenala on Vanhankylän Lammaskallion talon vuonna 1791 perustettu torppa, joka esiintyy jo Kuninkaan kartastolla sijoiltaan merkintänä ”torp” ja sen pellot ja niityt esiintyvät nimettyinä Vanhankylän kartanon vuosina 1781-82 laadituilla isojakokartoilla.⁴⁰ Nummenala sijaitsee hiekkakuopiksi muuttuneen Väsyneennummen itäreunassa Vanhankylän Mykkylän peltomaiseman etelälaidalla. Torppa on itsenäistyi vuonna 1925, jolloin Lammaskallion kantatilan itselleen pakkohuutokaupasta vuonna 1924 hankkinut (noin 500 ha) maanviljelijä Pekka Roiha erotti torpan itselleen.⁴¹

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

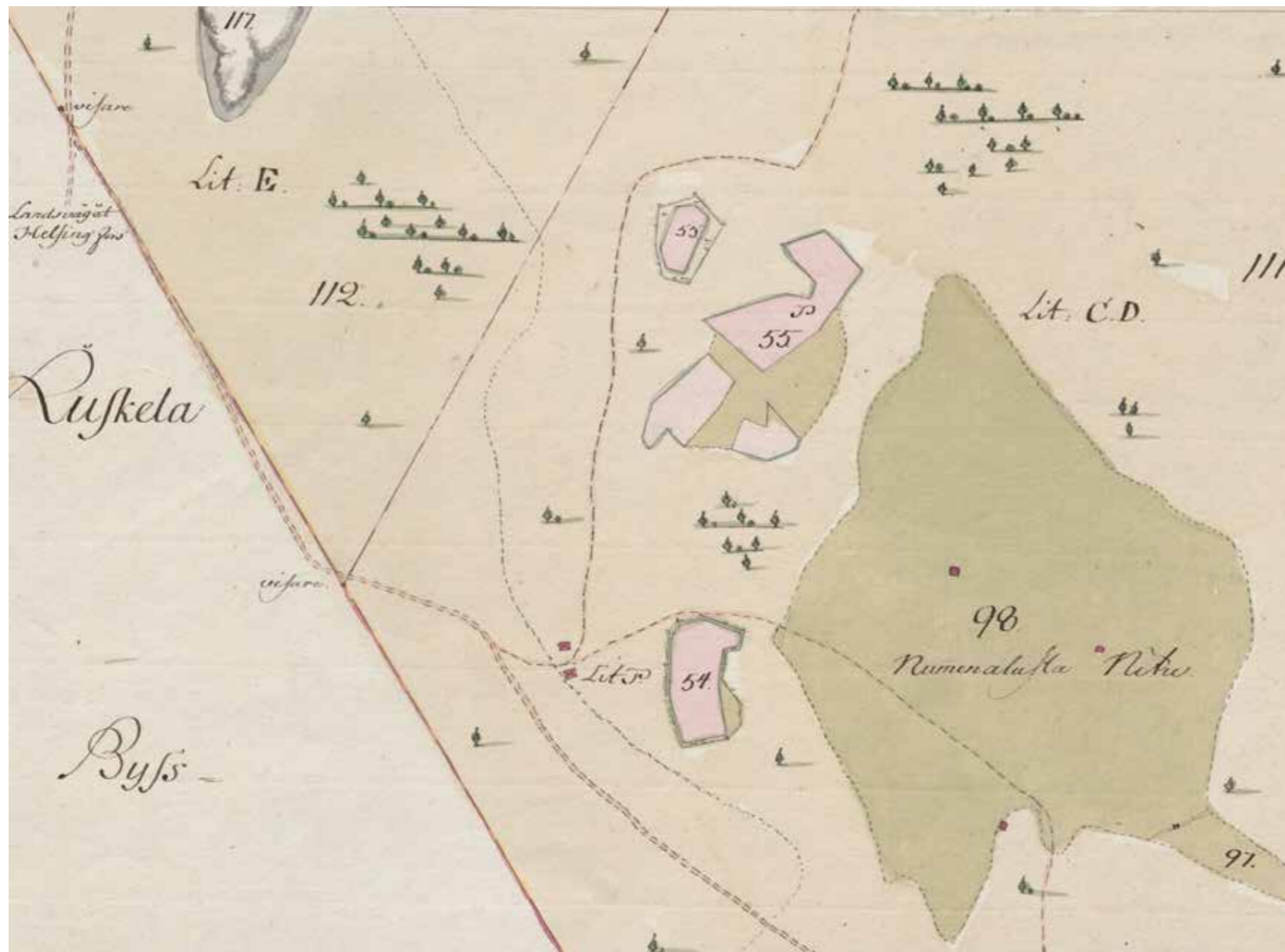
0 25 50 100 Metriä

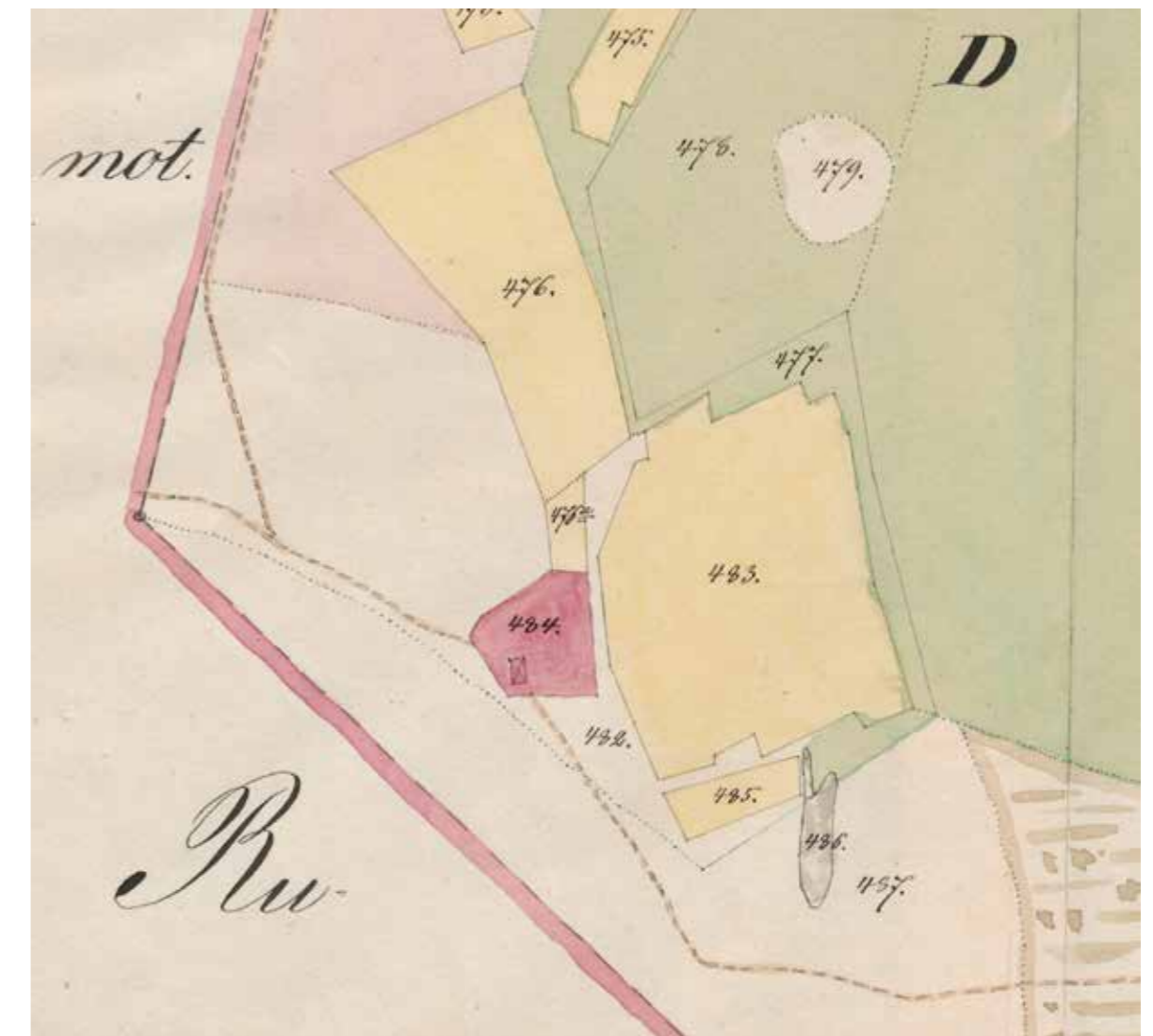
⁴⁰ Vanhankylän isojakartat B49a 1-16 (Maanmittauslaitoksen karttakokoelma - digitoitu osittain, ei julkistettu 2015 mennessä). Kartat laati Johan Vestermark.

⁴¹ Kotiseutumme Tuusula, s. 280.

Nummenalan torppa, pellot ja suuri Nummenalustan niitty niittylatoineen vuonna 1781. Vanhankylän kartanon isojakokartta, laatinut Nils Westermarck. B49:2 /1-16, 8.osa, KA.

Nummenalan torppa nykyisellä paikallaan vuosina 1858-64 laaditulla Mykkylän ja Lammaskallion yhteisellä tiluskartalla. Kartan laatinut maanmittari A. F. Byman. B49: 2/17-28, 3. osa. KA.

Tilan asuin- ja talousrakennusten tontti on muodostanut eheän kokonaisuuden, kunnes kaksi hirsiaittaa, hirsinavetta ja -talli purettiin uuden päärakennuksen tieltä vuonna 1970. Vanhemmista rakennuksista on jäljellä ainoastaan laudoitettu, keltaiseksi maalattu pitkänurkkainen, tuvan ja kamarin alunperin käsittänyt savutupa, jota on myöhemmin jatkettu muutamalla huoneella.⁴² Pihapiiriin kuuluu 1930-luvulta oleva betonitiili navetta (127a, luokka 3), jota laajennettiin ja peruskorjattiin vuonna 1965 sekä 1950-luvulla rakennetut sauna ja autotalli. Pihapiirin länsireunalla on myös vanha tupamökki (127b; luokka 3), jossa on asuttu 1960-luvulle asti.⁴³ Osayleiskaavassa vanha asuinrakennus on merkitty sr(13)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE.** (Vanha asuinrakennus)

127 Nummenalan pihapiiri nähtynä Vanhankylän koulutieltä. Keskellä kuivuri, jonka takana näkyy uuden asuinrakennuksen katto, kuivurin ja oikeassa reunassa olevan navetan 127A välissä näkyy vanha Nummenalan päärakennus.

127 Nummenalan pihasauna ja navetan pääty.

127B Nummenalan vanha tupamökki.

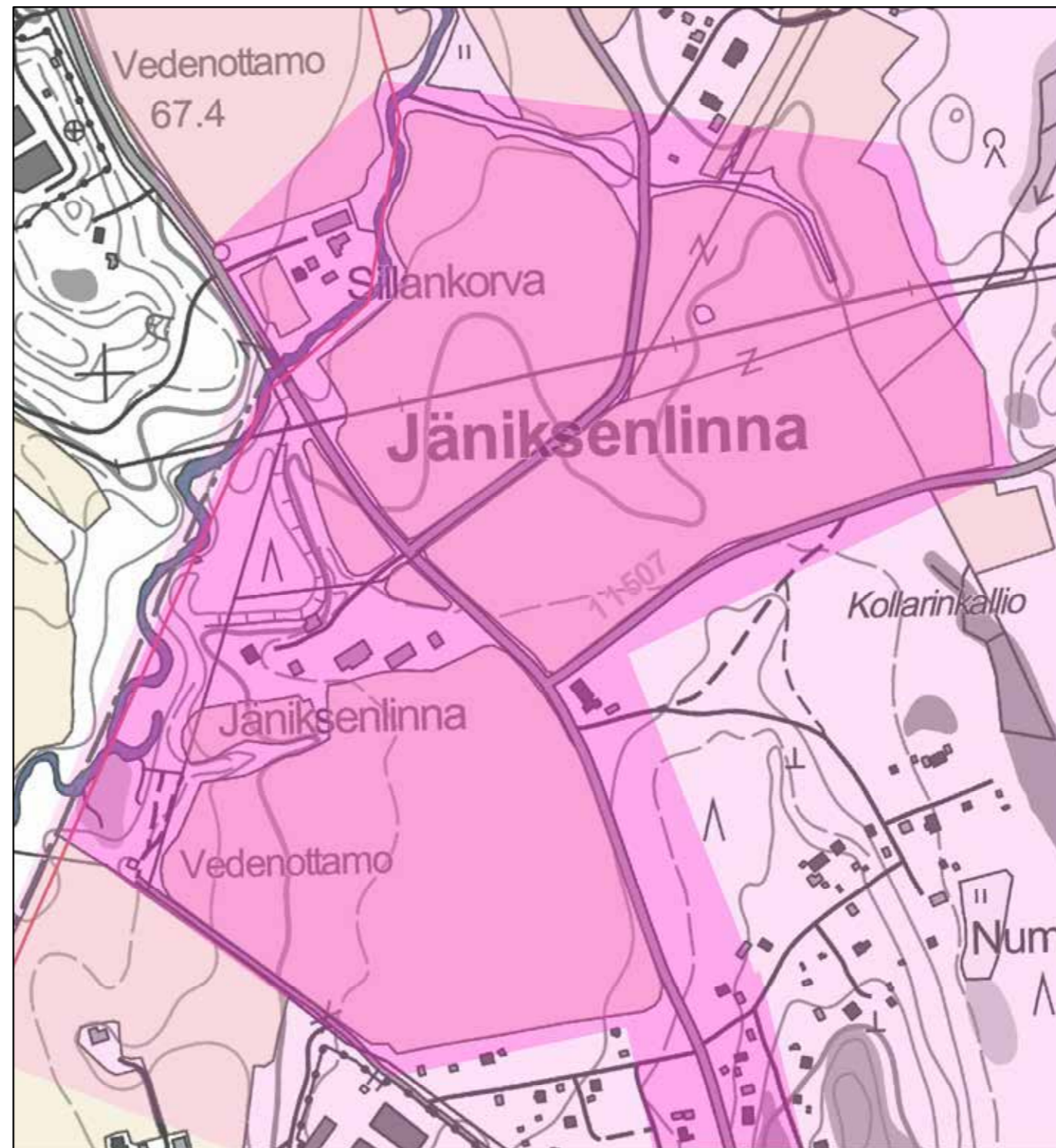
42 Härö 1986, s. 53.

43 Kotiseutumme Tuusula, s. 280.

248. Jäniksenlinna eli Marghretedal maisema-alueineen

Jäniksenlinnan eli Marghretedalin kantatila (RN:o 5) muodostettiin vuonna 1785 Vanhankylän takamaista ja silloinen Stålhane luovutti tilan tyttärelleen Margaretille ja tämän aviomiehelle vänrikki Karl Fredrik Ollonbergille.⁴⁴ Useasti omistajaa vaihtanut tila säilyi jakamattomana aina vuoteen 1911 asti, jolloin siitä lohkottiin useampi uudistila. Pieni tilakeskus sijaitsi vielä 1960-luvulla olemassa olleen Jäniksenlinnan talon tienoilla lähellä Hämeentien Palojoen ylittävää kahluupaikkaa ja nykyistä Nurmijärven rajaa. Talonpaikka tuhoutui hiekanoton yhteydessä, mutta paikalla sijaitsee edelleen moderni tilakeskus ilman asuinrakennusta. Tilan pellot sijaitsivat samoilla sijoilla kuin nykyisinkin, joskin pienten sarkojen tilalle on avautunut kilometrien pituinen Palojokea noudatteleva peltoaukea. Vanhankylän koulutien alkupää Hämeentiellä oli tuolloin jo olemassa, sillä sitä pitkin pääsi Mykkylän tilalle, joka sijaitsi nykyistä sijaansa idempänä, lähempänä peltoaukeaa halkovaa purouomaa.

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännös (Museovirasto 2012)
- ▭ Muinaisjäännösalue (Museovirasto 2012)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde (Museovirasto 2009)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

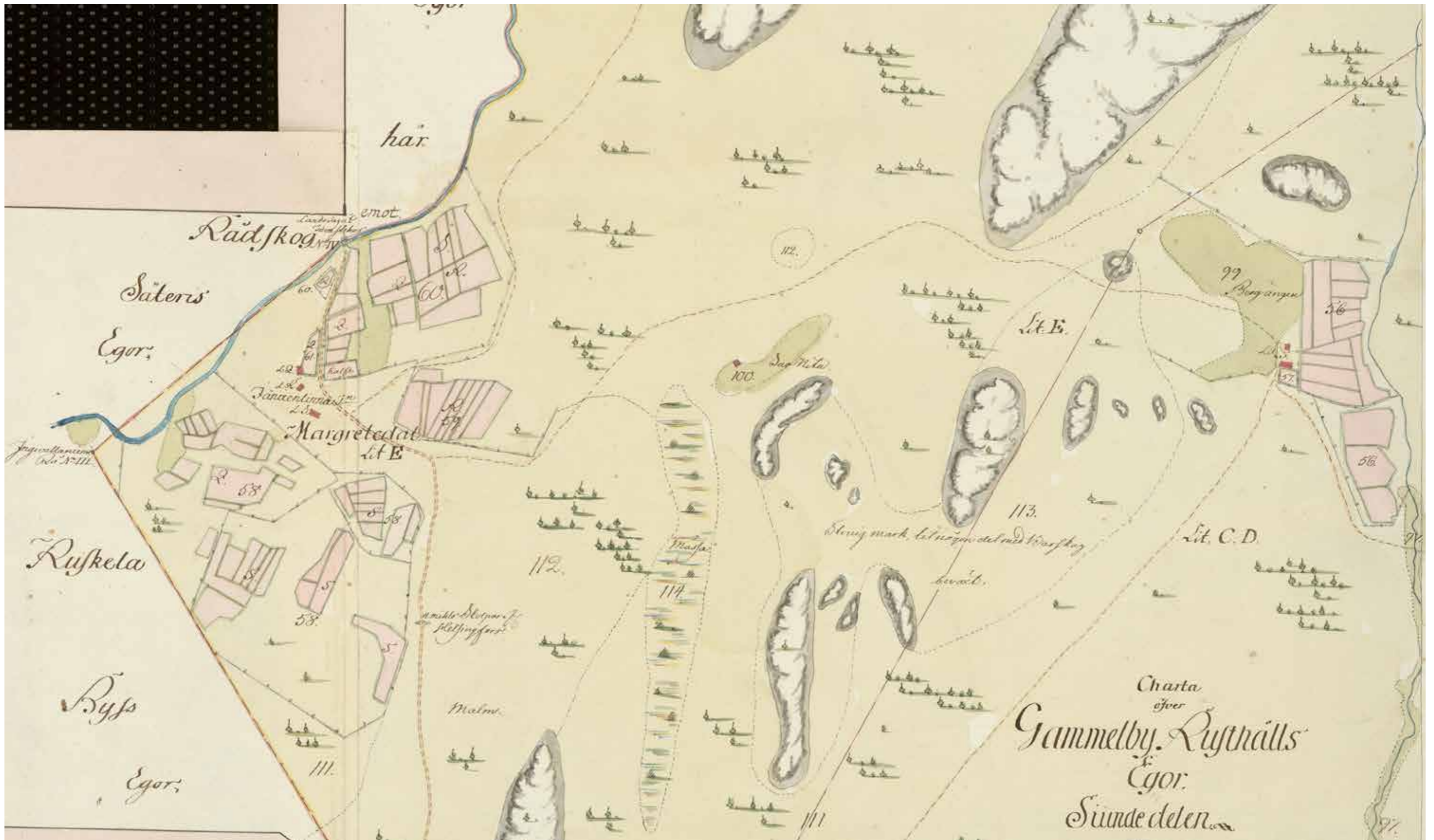
© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

0 75 150 300 Metriä

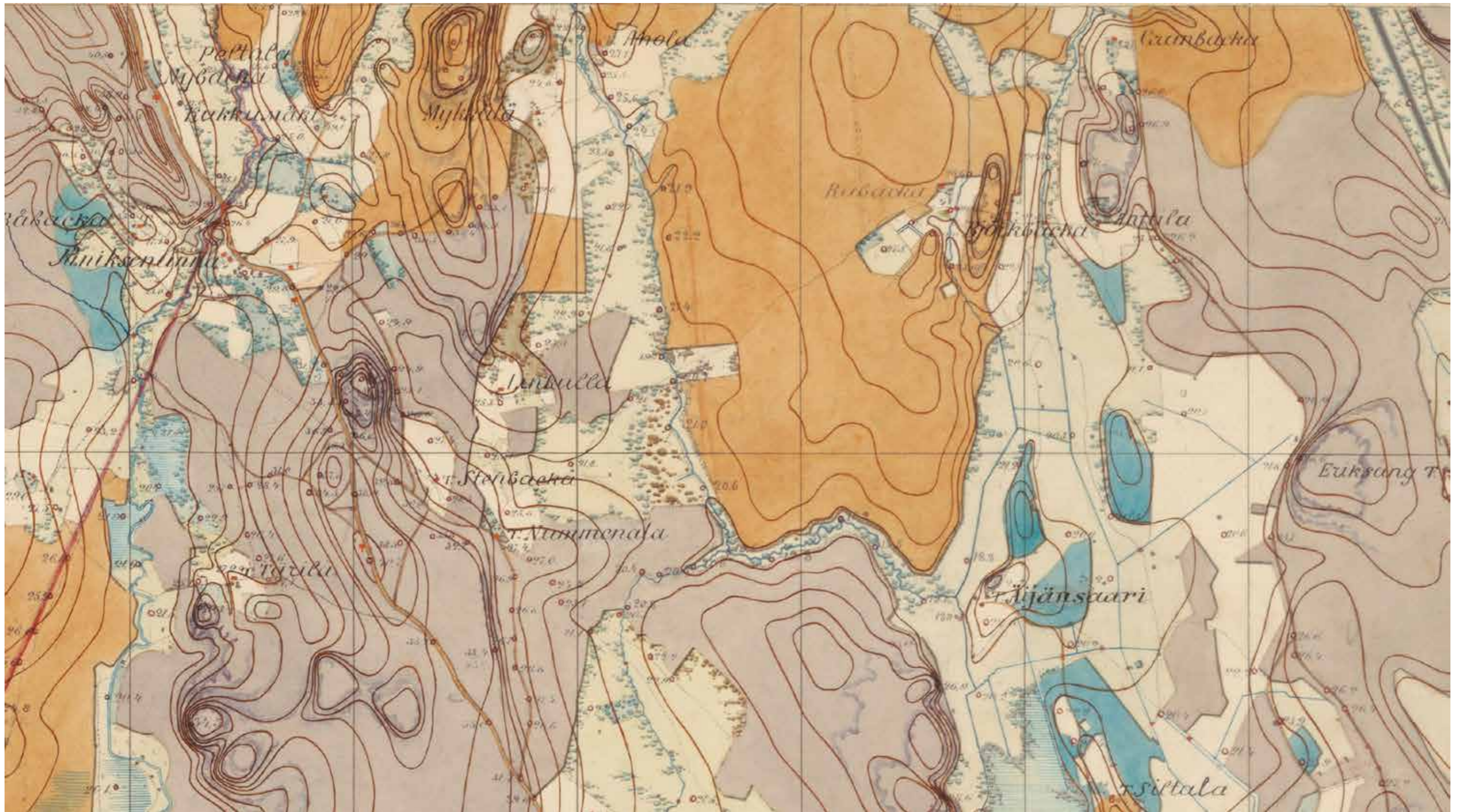
⁴⁴ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II s. 64-66; Antti Rosenberg ja Rauno Selin, Suur-Tuusulan historia III s. 82-83.

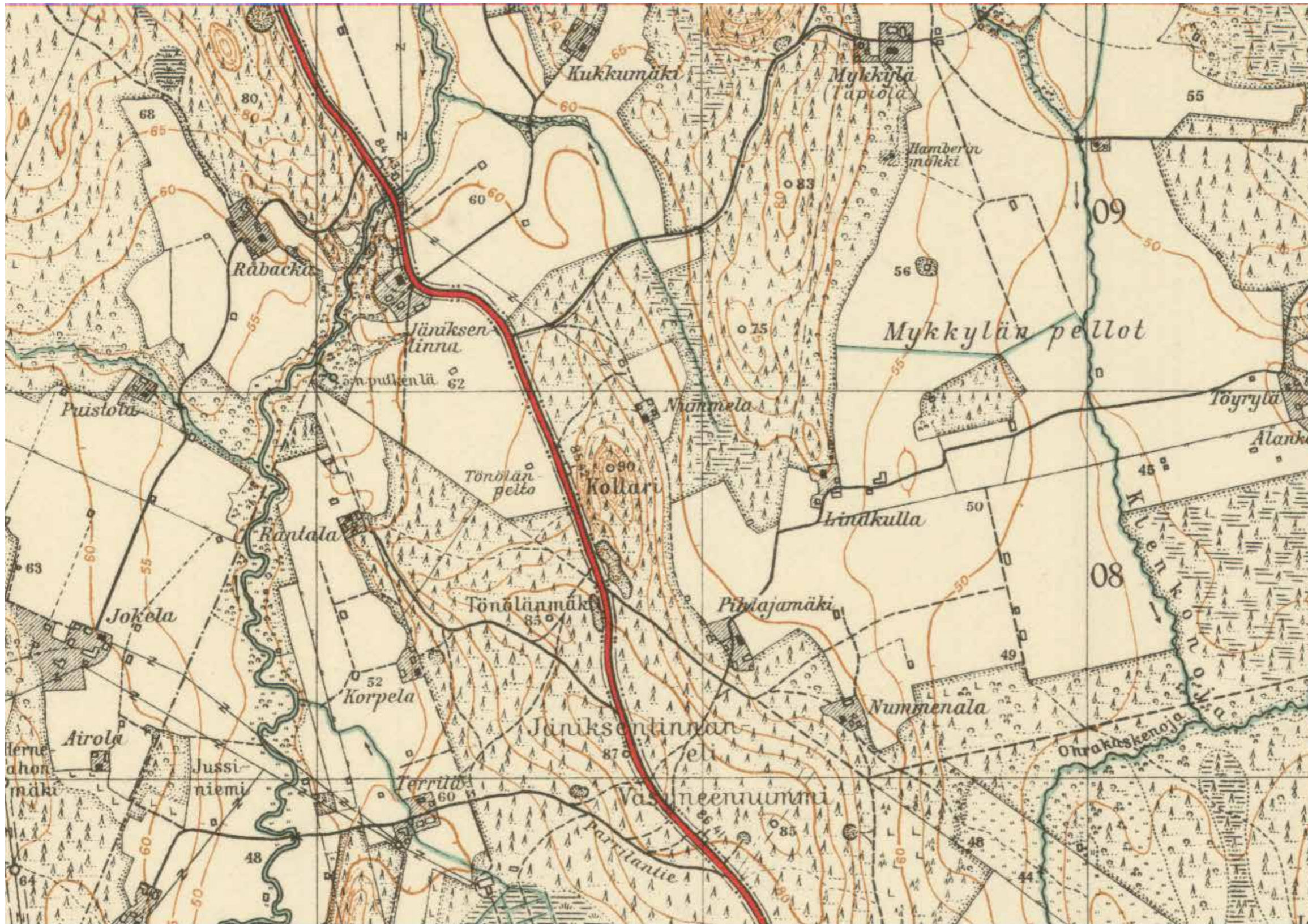
Jänkänselän ja Mykkylän tilukset rakennuksineen vuosina 1781-82 laaditun isojakokartoituksen perusteella. Vaaleanpunaiset ovat viljeltyjä peltoja, tummanvihreät kaski- ja luonnonniittyjä pienine heinälatoineen.
KA B49_2_12.

Hämeentien maisema-alueita torppineen ja niittyineen 1870-luvulla. Asuinrakennukset punaisia, talousrakennukset mustanharmaita ja mittapisteet punaisia ympyröitä. Soiden kuivatus on havaittavissa suorina ojalinjoina.
Karttalehti IX 30. KA.

Jänkänselinnan maisema rakennuksineen vuonna 1945. 204306_1945 Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Jäniksenlinnan maisemassa tunnusomaisinta on usean tien risteys, joki-laakso ja laajat viljelysalueet, joita puomainen jokiuoma kasvillisuukseen halkoo. **2 LUOKAN ALUE**

248 Jäniksenlinnan vanhaa peltoaukeaa yli Palojoen kohti pohjoista.

248 Jäniksenlinnan vanhaa peltoaukeaa Vanhankylän koulutieltä nähtynä.

248 Jäniksenlinna, Vanhankylän koulutien ja Vanhan Hämeentien risteys.

248 Jäniksenlinna Palojoen peltoaukea Hämeentien itäpuolella Jäniksenlinnantie.

248 Jäniksenlinna Palojoen peltoaukea Hämeentien itäpuolella.

248 Jäniksenlinnan vanhaa peltoaukeaa yli Palojoen kohti länttä.

248 Jäniksenlinna Palojoen peltoaukea Hämeentien itäpuolella kohti pohjoista.

248 Jäniksenlinna Palojoen peltoaukea Vanhankylän koulutieltä kohti pohjoista.

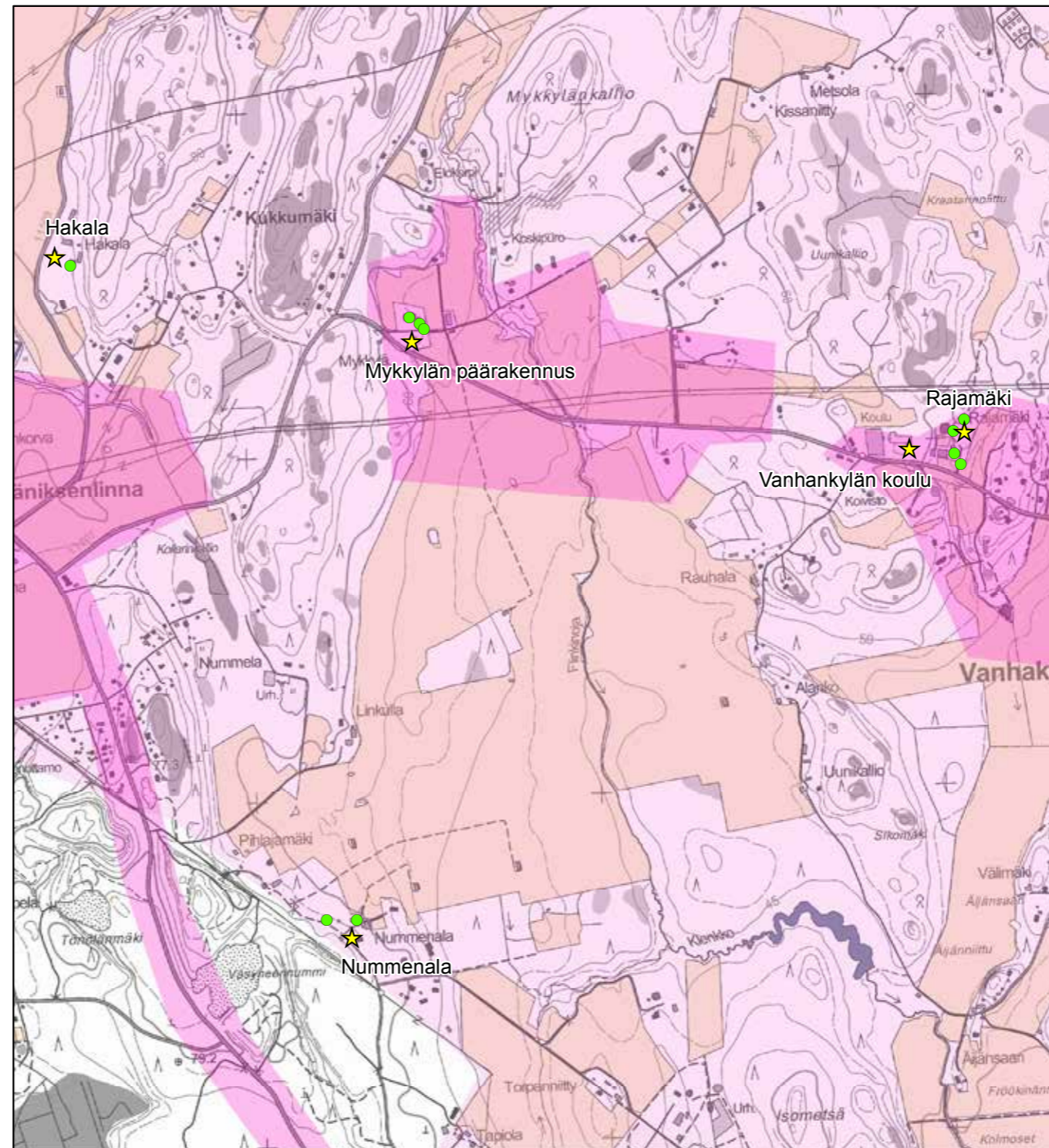

248 Jäniksenlinnan peltoaukea Vanhankylän koulutieltä kohti Kukkumäkeä.

247. Vanhankylän koulutie

Vanhankylänkoulutie on nimensä mukaisesti koulua varten 1950-luvulla rakennettu tie: vielä vuonna 1945 ojattu kylätie päättyi Kivimäen alle Purolan suunnasta ja jatkui siitä ojaamattomana kylätienä eli tavanomaisena kärrytienä koululle ja siitä Klenkonojalle asti. Jäniksenlinnan suunnasta ojaamaton kylätie päättyi Mykkylän pihaan - Klenkonojalle asti jatkui vain peltotie. Varsinainen kylätie kulki etelämpänä: Lindkullasta Töyrylään ja siitä kohti koulua nykyisenä Rauhanvillantienä. Nykyinen tie halkoo peltoaukeita ja kulkee mäeltä mäelle avaten erilaisia näkymälinjoja pieniin sulkeutuneisiin kylä- ja taloryhmiin sekä avoimiin, pitkiin peltoaukeisiin ojalinjoineen.

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

247 Rajamäen pihapiiri idästä katsottuna.

247 Flinkinojan itäpuolen aukeaa kohti etelää ja Nummenalaa.

247 Vanhankylän koulutie Mykkylän aukea Linkullasta itään nähtynä.

247 Autiotilan telttakattoinen asuinrakennus.

247 Vanhankylän Koulutie, siirretty pohjalaistalo koulun naapurissa.

247 Flinkinojan laaksoa etelään kohti Nummenalaa.

247 Vanhankylän koulutie, Mykkylän tilakeskus idästä katsottuna.

247 Flinkinojan vartta etelään kohti Nummenalaa autiotilan kohdalla.

247 Flinkinojan vartta kohti pohjoista.

247 Flinkinojan varrella oleva autio tila.

247 Vanhankylän koulutie Anttilan kohdalta kohti Koivumäkeä.

247 Vanhankylän koulutie, Anttilanmäen rakennuksia.

247 Vanhankylän koulutie, Anttilanmäen navetta ja syytinkitupa.

247 Vanhankylän koulutie, Anttilanmäen vanhempi asuinrakennus.

247 Vanhankylän Koulutie, Anttilan vanhoja rakennuksia.

247 Vanhankylän koulutie, Koivumäen rakennuksia.

247 Vanhankylän Koulutie Koivumäeltä kohti Purolaa.

247 Vanhankylän Koulutie Koivumäeltä kohti Puolimatkaa.

247 Vanhankylän Koulutie Koivumäeltä kohti Puolimatkaa.

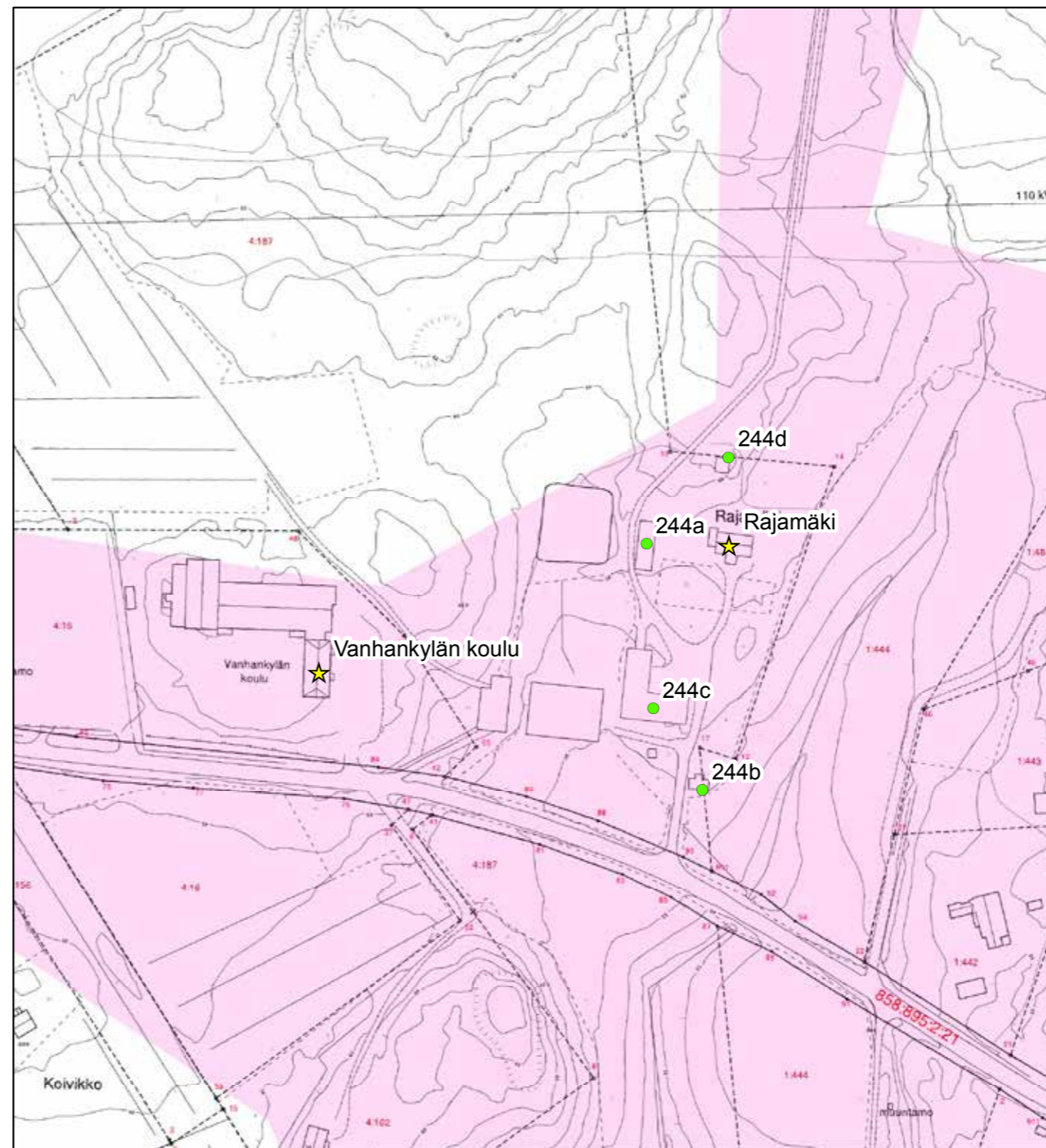

247 Vanhankylän koulutie Rajamäen kohdalta kohti itää.

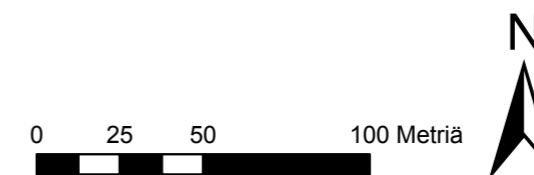
128. Vanhankylän koulu

Vanhankylän, Mykkylän ja Jäniksenlinnan sekä osittain myös Nummenkylän torpparien lapset joutuivat aluksi käymään koulussa Vanhankylän kartanon palkollisten ”torpparimäellä” eli Holjamäelle rakennetussa Nybergin koulussa.⁴⁵ Lasten koulumatka lyheni, kun tuomiokapituli kapteenska Wilhelmina Åströmin ja kirkkohera Kajanderin pyynnöstä myönsi Nybergin rahastosta varoja kahden kiertokoulun opettajaa varten 1896.⁴⁶ Kiertokoulut tyydyttivät kasvavan väestön tarpeita vain muutaman vuoden, mutta tiheimmän kouluverkoston rakentaminen ja koulupiirijaon muodostaminen vei oman aikansa, joten isommat lapset joutuivat käymään parempaa opetusta halutessaan vuonna 1888 Vanhankylään vakiintuneen Nybergin koulun opissa - koulu toimi myös pitkämatkalaisten koulukotina. Tämä Tuusulan puolelle Vanhankylän jaossa jäänyt kaksikerroksinen ja Ohkolan Kylä-Hemmilän kestikievaria muistuttava Nybergin koulu on sittemmin purettu (tai palanut) mahdollisesti 1920-luvun lopulla. Rakennus oli todennäköisesti toteutettu viimeistään 1870-luvun lopulla, sillä sitä oli käytetty jo vuonna 1881 ja Wilhelmina Åström oli vuonna 1875 luvannut rakennuttaa koulu-rakennuksen, mikäli Nybergin koulu siirretään Vanhankylään.^{47 48}

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

45 Järvenpään kotiseutukokoelma, Vanhankylän kartanon vouti Sandbergin tyttären Vieno Salosen karttamuistelu.

46 Nieminen, s. 78-84.

47 Nieminen, s. 47-49.

48 Nieminen, s. 73.

Koulupiiriin valmistuttua 1900-luvun vaihteessa Vanhankylän torpparikylää paremmin palveleva ensimmäinen kansakoulu toimi aluksi Mykkylän talosta vuokratuissa huoneissa lukuvuonna 1907-08. Varsinainen koulu rakennettiin vuonna 1908 Valter Jungin laatimien Taidetta kouluihin -yhdistyksen mallipiirustusten mukaan. Arkkitehti V. Keinänen teki niihin vähäisiä muutoksia. Kaunis hirsirakenteinen ja kaksikerroksinen jugend-talo kuitenkin paloi 20. huhtikuuta 1923. Kunnan rakennusmestari Arvo Elo laati uuden talon piirustukset ja uusi koulurakennus valmistui vuonna 1924 nykyiselle paikalleen. Rakennusaikana koulu toimi jälleen Mykkylässä sekä alakoulu loppukevään koulun naapurissa Rajamäessä.

Nykyinen, klassistinen punaiseksi maalattu, pystyllä rimalaudoituksella vuorattu ja valkoisin vuorilaudoin ja avokuistein varustettu aumakattoinen koulurakennus sijaitsee Vanhankyläntien keskivaiheilla. Vanhan koulun yläkerta on alkuaan varattu asuinkäyttöön. Koulu on rakennettu osittain vanhan koulun kivijalalle, minkä vuoksi pohjakaavat muistuttavat toisiaan. Eteläpäässä on luokkahuone, keskellä veistosali, ja pohjoispäässä keittiö. Yläkerta käsitti kaksi asuinhuoneistoa. Koulun takana sijainnut lisärakennus valmistui vuonna 1976⁴⁹ ja se purettiin rakenteellisten virheiden tuottaminen kosteus- ja homeongelmien takia vuonna 2010 uuden, liikuntasalilla varustetun laajennuksen valmistuttua. Merkitty osayleiskaavassa sr(12)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE**

128 Vanhankylän koulun piharakennus, uudisrakennus ja vanha koulu lännestä katsottuna.

128 Vanhankylän koulun uudisrakennus etualalla.

128 Vanhankylän koulun vanha osa takapuolelta.

49 Tuusula-seuran aikakirja XV, Matias Korkiavuori. s.32-38.

128 Vanhankylän koulu 2005. PS.

128 Vanhankylän koulu vuonna 2014 korjausten ja uudisrakentamisen jälkeen.

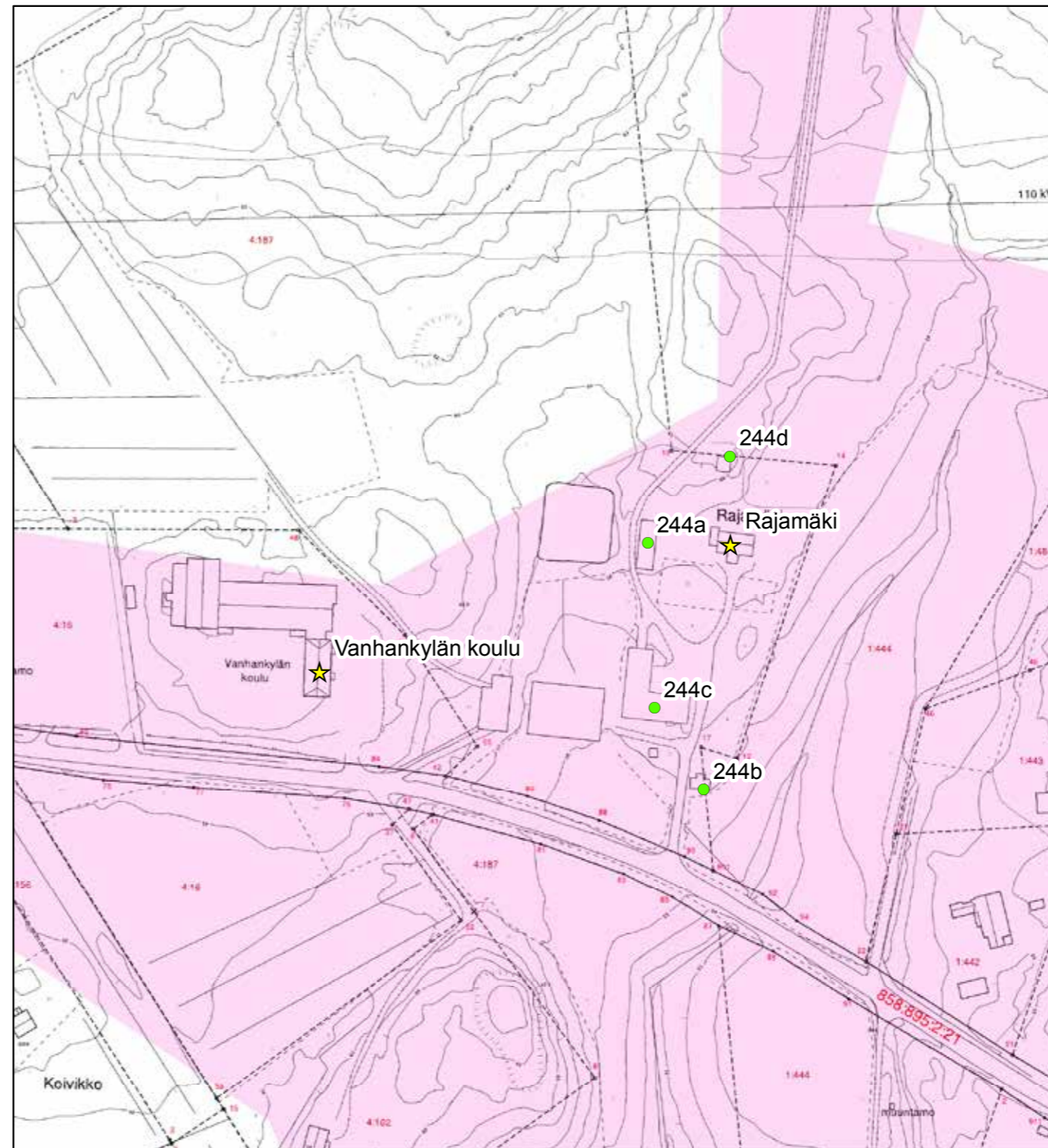

128 Vanhankylän koulu pääjulkisivu ja kaksi sisäänkäyntiä.

244. Rajamäki (Råbacka)

Rajamäki on Vanhankylän (RN:o 1) kartanon vanhoja torppia: torpan maihin kuuluva Kraatarinniitty esiintyy nimellään ja nykyisen muotoisena jo Vanhankylän kartanon isojakokartalla 1781-82.⁵⁰ Torppa on itsenäistynyt vuonna 1920 parinkymmenen muun kartanosta lohkotun tilan ohella. Rajamäki on nimensä mukaisesti ollut Mykkylän (RN:o 4) ja Vanhankylän kartanon rajalla ja se on muodostettu molemmista rälsstitiloista lohkotuista maista.⁵¹ Vuoden 1870 topografikartalla Råbackan torpan pihapiirissä on kaksi asuinrakennusta ja kahdeksan talousrakennusta. Kalmbergin vuoden 1855 karttaan torppa on merkitty T:llä monen muun torpan tapaan. Tuusulan seurakunnan lastenkirjoissa torppa esiintyy vuodesta 1809 lähtien.⁵²

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

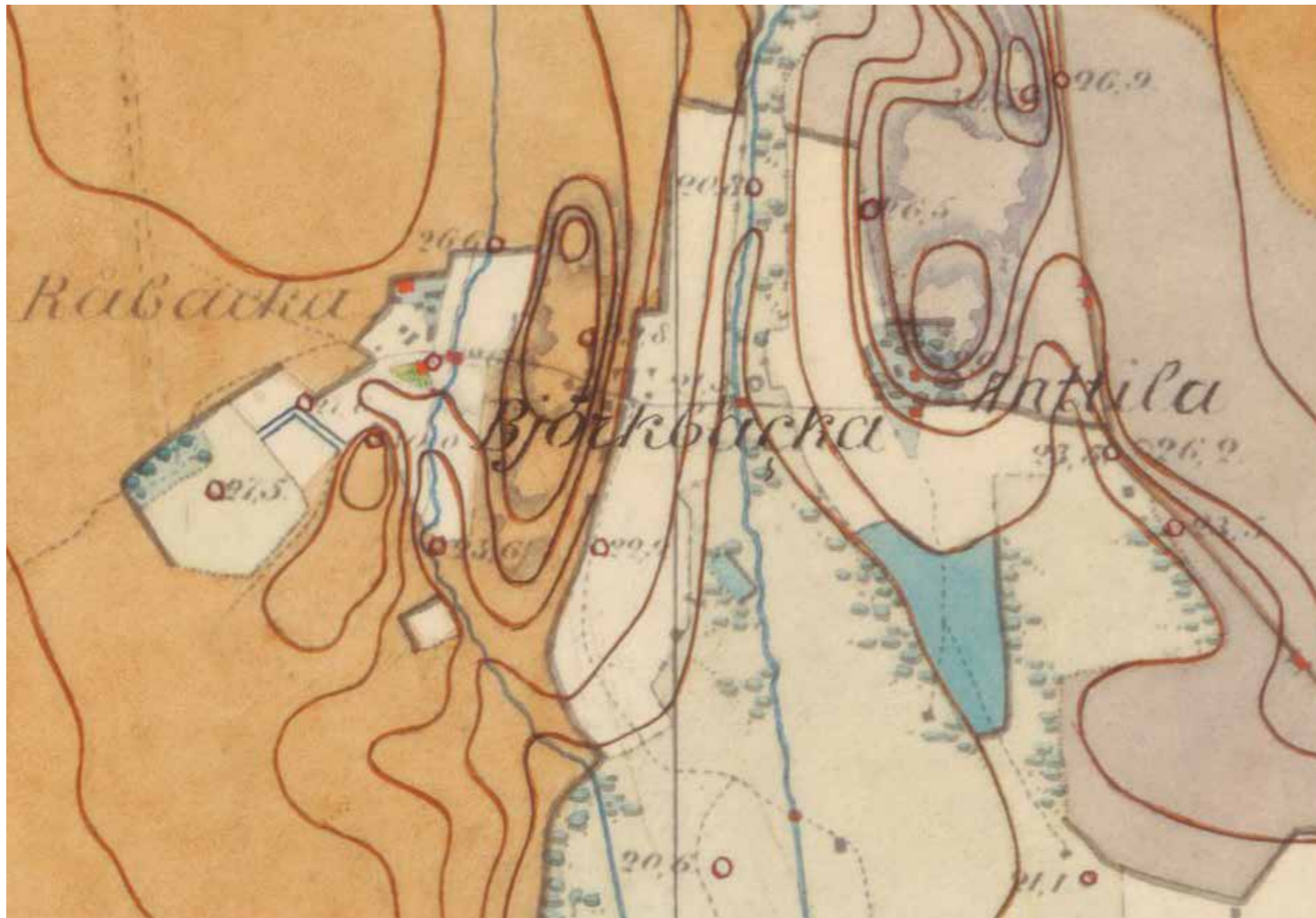

50 B49 1_16 vuosilta 1781-82.

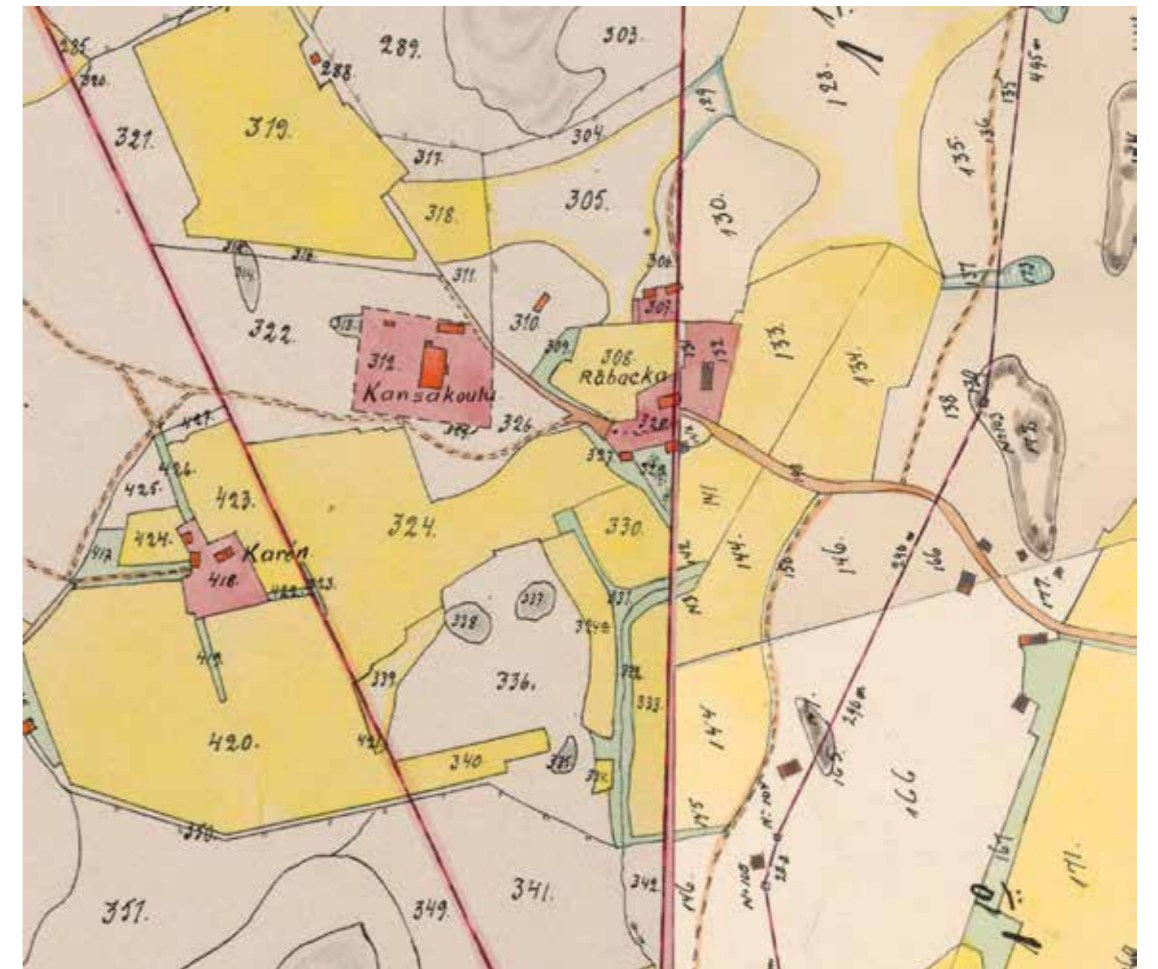
51 Tuusulan kiinteistörekisteri.

52 Tuusulan kirkonkirjat, lastenkirjat 1809-1826. TK319

Rajämäki rakennuksineen Senaatin kartastolla 1870-luvulla. Karttalehti IX 30. KA.

Vanhankylän koulu ja Rajämäki vuonna 1913 - rakennusten muoto näkyy kartalla. Yhdistetty kartoista:

Vanhakylä / Gammelby; N:o 4 Mykkylä, lohkominen 1913-1913 (B49:2/44-50) ja Vanhakylä / Gammelby; N:o 1 Vanhakylä, RN:o 1:1-25, lohkominen 1920-1920 (B49a:4/11-21) . KA.

Rajamäen talossa on vuoden 1923 kevätlukukaudella pidetty Vanhankylän alakoulua, sillä viereisellä tontilla sijainnut jugend-tyylinen koulu paloi 20.4.1923.

Rajamäen (Råbacka) asuinrakennus on rakennettu vuonna 1920 ja sen hirret on tuotu Karjalan kannakselta monen muun samanikäisen seudun asuinrakennuksen tavoin. Talon sali ja tupa ovat vastakkaisissa nurkissa. Taitekattoinen talo edustaa tyyppillistä rakentamistapaa 1910-20-luvulta ja vastaavia maalaistaloja löytyy Vanhastakylästä muitakin, mm. Kissanitty ja Vaasa (nykyisin Metsäkumpu). Pihapiirissä on muutama vanha talousrakennus: pitkällä poskilla varustettu lyhytnurkkainen riviaitta (244a; luokka 2), kunnostettu saunatupa isolla eteiskuistilla (244b; luokka 2) sekä vuonna 1927 valmistunut punatiilinavetta (244c; luokka 3), jota on myöhemmin laajennettu. Asuinrakennuksen takana on useammalla tuusulalaisella maatilalla esiintyvä erityinen maakellarityyppi (244d; luokka 3), jossa betonirunkoisen, ulkokulkuisen maakellarin päälle on rakennettu pieni huone. **2 LUOKAN KOHDE.**

244 Rajamäki ja länsipäädyn kuisti.

244 Rajamäki päärakennus ja pihapiiriä.

244D Rajamäen maakellari vajoineen.

244C Rajamäen navetta ja saunatupa 244B.

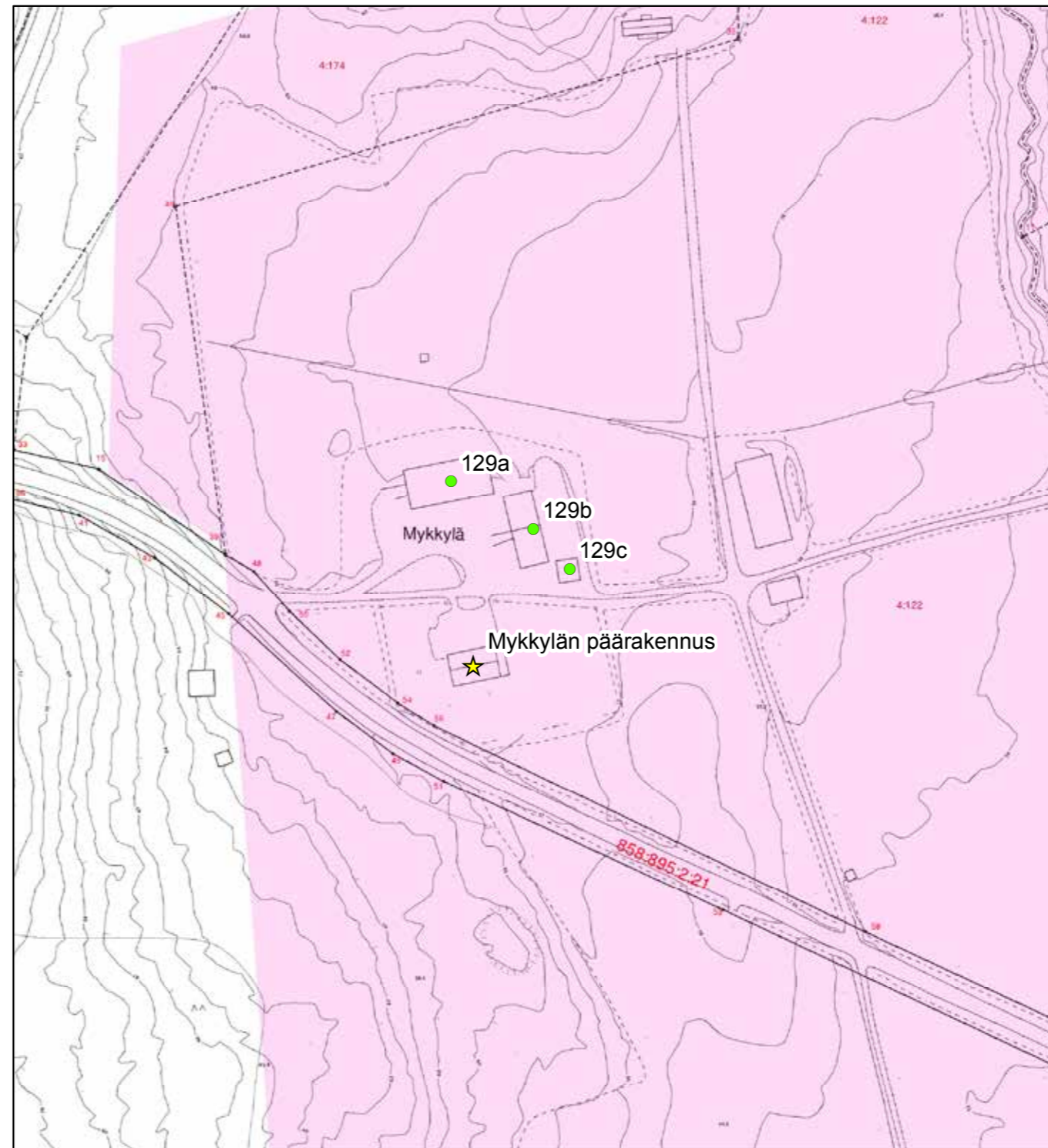

244 Rajamäen pihapiiri talousrakennuksineen.

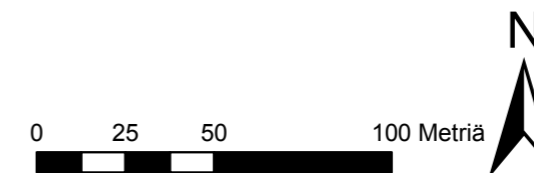
129. Mykkylä eli Tapiola⁵³

Mykkylä (RN:o 4) on yksi neljästä rälsstitilasta, jotka muodostettiin Vanhakylän kartanon ylijäämämaasta ja luovutettiin kartanon omistaneelle vänrikki Nils Stålhanelle vuonna 1785. Mykkylä tunnettiin myös Carlbergin nimellä. Mykkylä oli jo tätä ennen yksi kartanon 18 torpasta.⁵⁴ Isojaossa Mykkylä jäi yhteen Lammaskallion (RN:o 2) kanssa vuonna 1786. Mykkylä halottiin kahtia vuonna 1801: Tapiolaksi (4:3), jossa oli 243ha ja Mykkyläksi (4:4), jossa oli 402ha. Tilojen rajat tosin vahvistettiin vuonna 1866, jolloin puoliskot saivat myös uudet nimensä. Vanha, alkuperäinen Mykkylän talonpaikka jäi jaossa Tapiolan nykyiselle tontille ja Mykkylän nimellä kulkevat maa-alueet sijaitsevat Palancenmäen lähistöllä keskellä Vanhankylän koulun koillispuolella olevaa metsäaluetta. Tapiolasta lohkottiin 1920-luvulla 3 uutta tilaa ja edelleen lisää pienempiä tiloja 1940-50-luvulla; nykyisin Tapiola käsittää noin reilut 60ha. Mykkylän puolisko jaettiin heti 1920-luvulla kolmeentoista osaan, joista yksi on Vanhakylän koulutontti. Mykkylään jäänyt maa-alue pilkottiin edelleen vuonna 1955 pienempiin osiin.⁵⁵

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

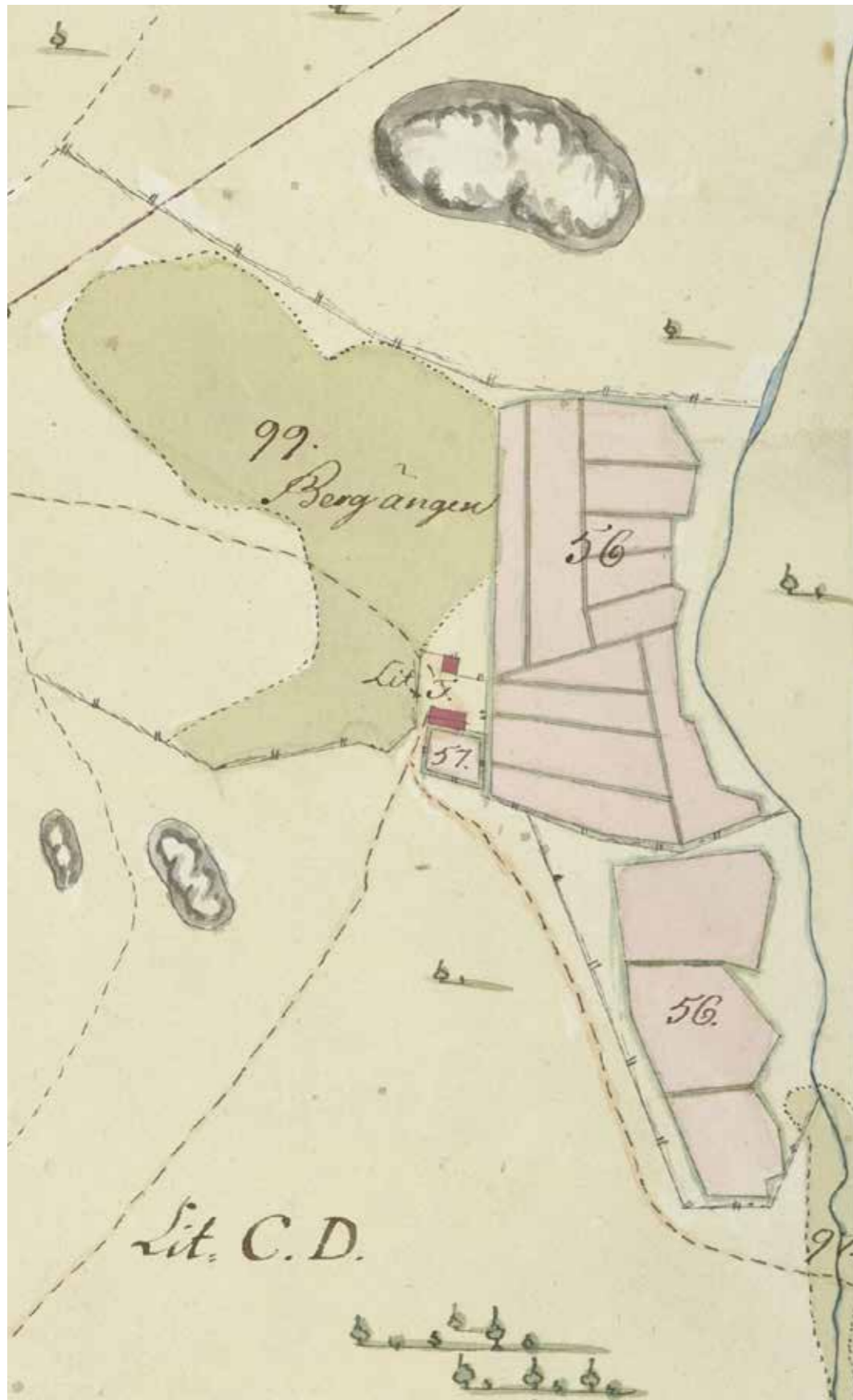

⁵³ Raili Kuusjärvi, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 129 Tapiola-nimi on tullut lohkominen myötä.

⁵⁴ Suur-Tuusulan historia II, s. 70.

⁵⁵ Tuusulan kiinteistörekisteri.

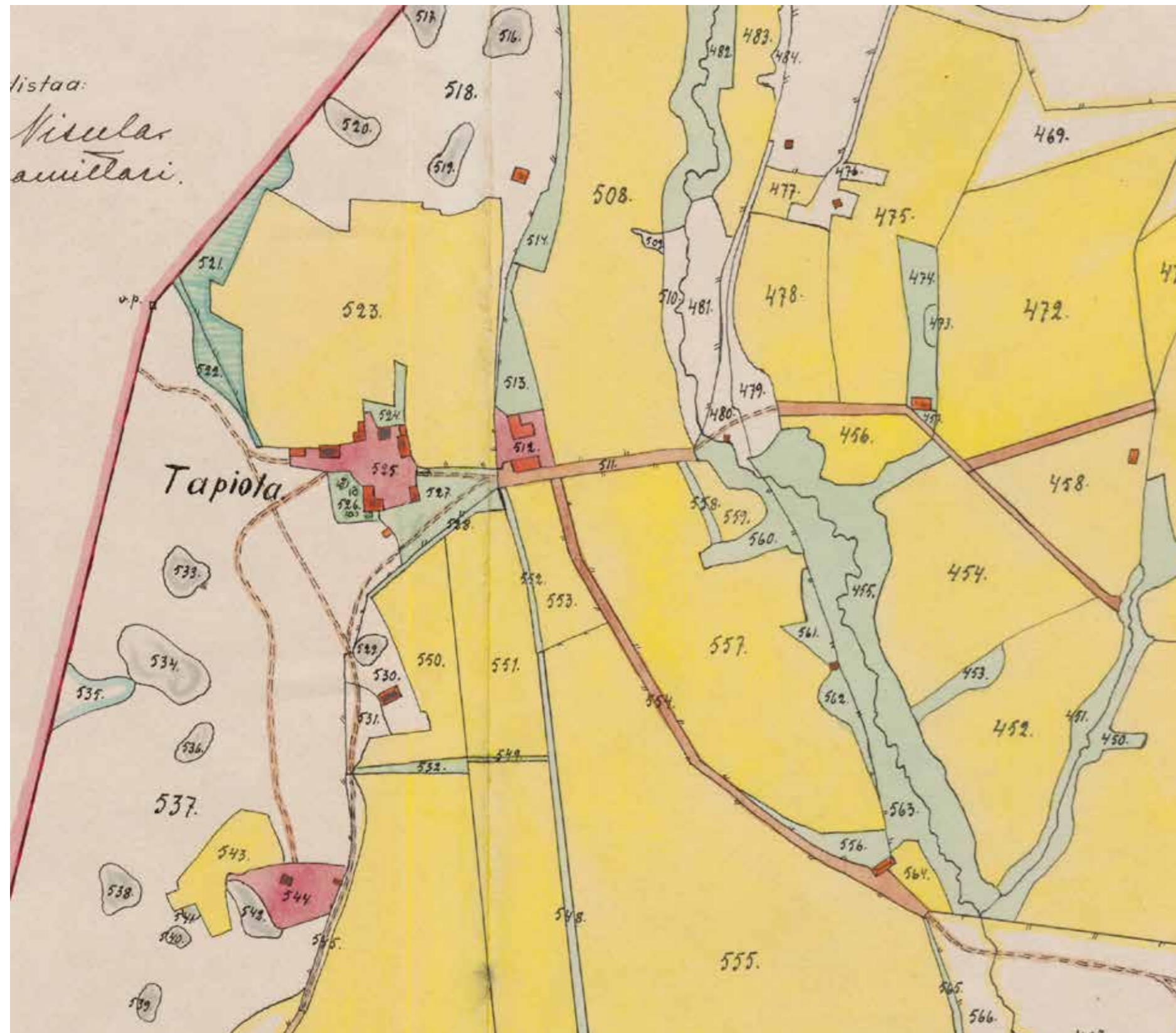

Mykkylän tilukset rakennuksineen vuosina 1781-82 laadittu isojakokartoituksen perusteella. Vaaleanpunaiset ovat viljeltyjä peltoja, tummanvihreät kaski- ja luonnonniittyjä pienine heinälatoineen.
KA B49:2 12/1-16

Mykkylä rakennuksineen Senaatin kartastolla 1870-luvulla. Karttalehti IX 30. KA.

Mykkylä vuonna 1913 - rakennusten muoto näkyy kartalla.
Vanhakylä / Gammelby; N:o 4 Mykkylä, lohkominen 1913-1913 (B49:2/44-50).

Tapiolan rakennukset ovat edustavalla paikalla Vanhakyläntien mutkassa. Taitekattoinen, suurehko päärakennus on valmistunut vuonna 1920. Yleisilmeeltään jugendvaikutteisen talon yksityiskohtia ovat mm. päätykuisti sisäänkäynteineen, epäsymmetrisesti sijoitettu katon frontoni, pysty-vaaka-pystyvuoraus ja yläosastaan pieniruutuiset ikkunat, jotka eivät ole alkuperäiset. Alkujaan ikkunat olivat myös alaruuduiltaan jaettu pieniin, kapeisiin ruutuihin siten, että ylempi ruuturivi oli samankorkuinen ylimmän ikkunan kapeiden ruutujen kanssa. Saumattua peltikattoa edelsi pärekatto ja uuden vesikaton rakentamisen yhteydessä ullakkoa mansardin taitekohdan alapuolella, keskilinjalla valaissut pieni pyöreä ikkuna on poistettu.⁵⁶ Vanhempi päärakennus sijaitsi nykyisen länsipuolella.⁵⁷ Vuonna 1914 valmistunut punatiilinavetta (129a; luokka 2) on ollut taitekattoinen, mutta se on muutettu satulakattoiseksi vuoden 1943 uudistustöissä. Pihan kolmatta sivua rajaava tiilinen talli (129b; luokka 2) on vuodelta 1920.⁵⁸ Tallin takana on omalaatuinen telttakattoinen viljamakasiini (129c; luokka 1), jonka seinärakenteet on uusittu, mutta kattorakenteet ovat alkuperäiset.⁵⁹ Vastaavanlainen tiilirakenteinen löytyy Raalan kartanosta ja puurakenteisena Mäntsälän Hirvihaarasta. Pihapiiri on merkitty osayleiskaavassa sr(3)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE**

129 Mykkylä n päärakennuksen pihanpuoleinen julkisivu sisäänvedetyllä avokuistilla.

129 Mykkylän päärakennuksen itäpääty ja kuisti.

129 Mykkylän päärakennus 2005. PS.

56 Vertailu nykytilanteen ja 1920-luvulta olevan valokuvan kanssa. Valokuva Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 36. Kuvan omistaa Irja Silberberg.

57 Härö 1986.

58 Suuri maatilakirja III, s. 1331-1332.

59 Taru Penttilä.

129 Mykkylän pihapiiri Flinkinojan takaa kuvattuna.

129B Mykkylän suuri punatiilinen navetta.

129 Mykkylän pihapiirin talousrakennuksen, edessä 129C telttakattoinen makasiini.

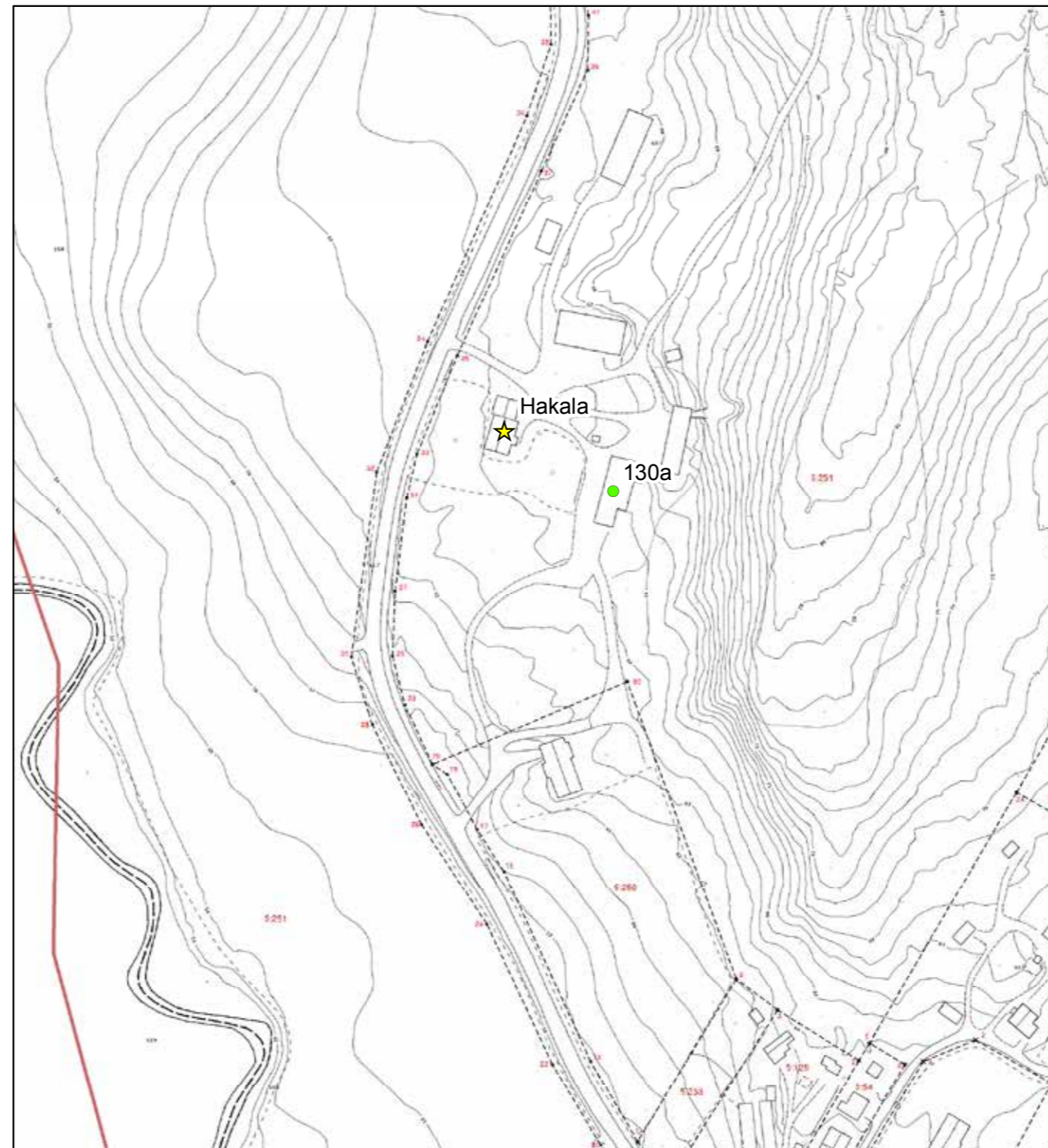

129D Mykkylän makasiinin komea kattorakennelma on alkuperäinen, seinät on uusittu.

130. Hakala

Hakala on vanha Vanhankylän kartanon ja sittemmin Margrethedalin/Jäniksenlinnan (RN:o 5) torppa, joka on tunnettu jo 1750-luvulla.⁶⁰ Nykyisellä paikalla on ollut talonpaikka ns. Kalmbergin kartan mukaan jo vuonna 1855, mutta vuosina 1781-1782 laaditussa Vanhankylän isojakokartassa ei torppaa ole, mutta Margrethedalin ja Jäniksenlinnan torpan lisäksi ”kylässä” on kolmaskin asuinrakennukseksi tulkittava talomerkintä, joten on mahdollista, että kyseessä on Hakalan torppa, joka on sittemmin siirretty tai siirtynyt etäämmäs alkuperäisestä taloryypistä. Hakalan tila on erotettu vuonna 1911 samanaikaisesti kuuden muun Jäniksenlinnasta muodostetun uudistilan kanssa.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

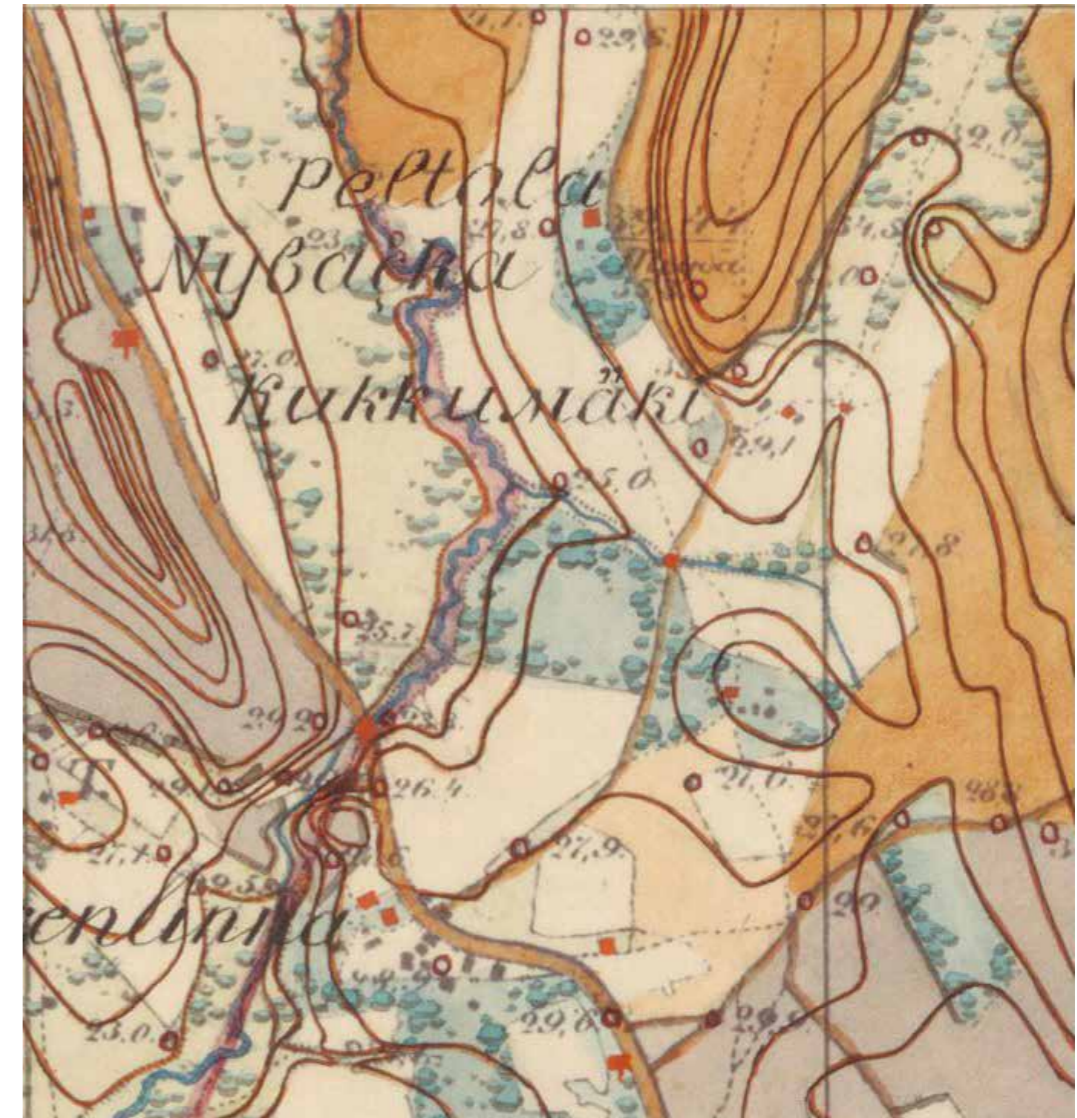
0 25 50 100 Metriä

130 Hakalan päärakennus.

Hakala rakennuksineen (Peltolan a:n kohdalla) Senaatin kartastolla 1870-luvulla. Karttalehti IX 30. KA.

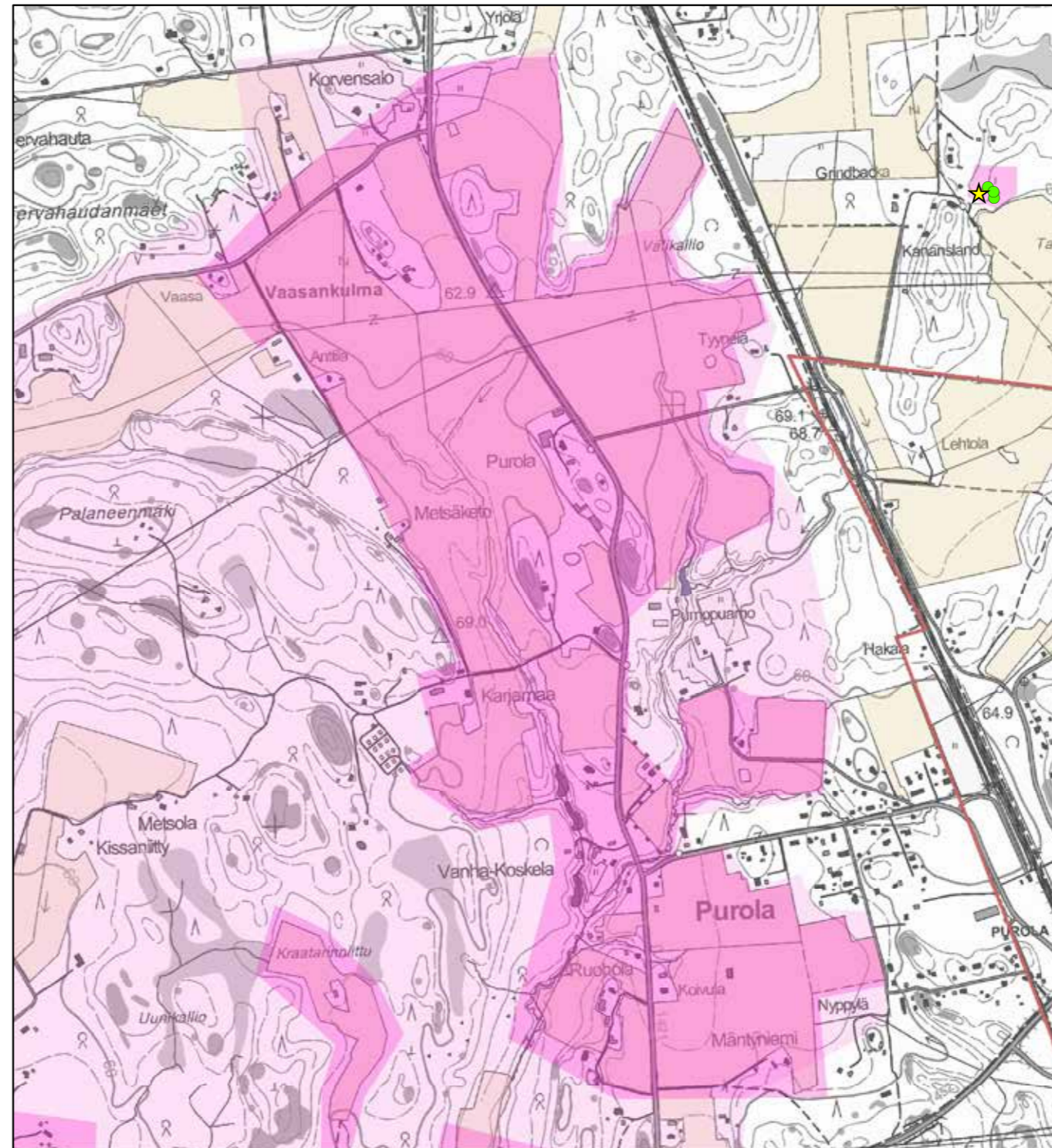
Hakalan tilan rakennukset sijaitsevat Nukarin peltojen eteläkärjessä, Jäniksenlinnantien varrella. Tilan rakennukset ovat 1930-50 -luvulta. Vuonna 1938 valmistunut klassistinen päärakennus on mahdollisesti rakennusmestari Väinö Siikosen suunnittelema. Se muistuttaakin Siikosen kolme vuotta aikaisemmin Nummenkylään piirtämää Malmarin tilan päärakennusta, joskin on sitä pienempi ja vaatimattomampi. Se on harjakattoinen, frontonilla varustettu, rapattu ja vaaleaksi maalattu/rapattu tiilirakennus. Ikkunat on uusittu, jolloin niistä on jätetty pois välipuitteet. Matalampi lisäsiipi on vuodelta 1967. Pihan vastakkaisen puolen komea tiilinavetta (**130a; luokka 3**) on kaksi vuotta päärakennusta vanhempi. Muut ulko- ja talousrakennukset ovat 1940-50-luvulta.⁶¹ Pihapiiri on osayleiskaavassa sr(4)-merkinnällä varustettu. **2 LUOKAN KOHDE**

61 Suuri maatilakirja III, s. 1310-1311. Oletus Siikosen suunnittelusta Häröltä.

249. Purolan kylämaisema

Purolan viljelty maisema-alue perustuu Vanhankylän kartanon torppien raivaamien peltoalueiden ja Järvenpään kylästä muodostettujen uudistilojen tilakeskusten yhteiskudelmasta, jonka 1860-luvulla rakennettu rautatie jakoi kahtia. Alueen halki virtaa Tuusulanjärveen laskevan Mäyräojan pohjoiset, syvälle savikkoon syöpyneet puroumat, joita reunustaa paikoitellen puustoiset niityt sekä metsiköt. Tiivein asutuskeskittymä on Purolan seisakkeen tienoilla, muutoin asutus on edelleen sijoittunut pienille mäennyppylöille. 3 LUOKAN ALUE.

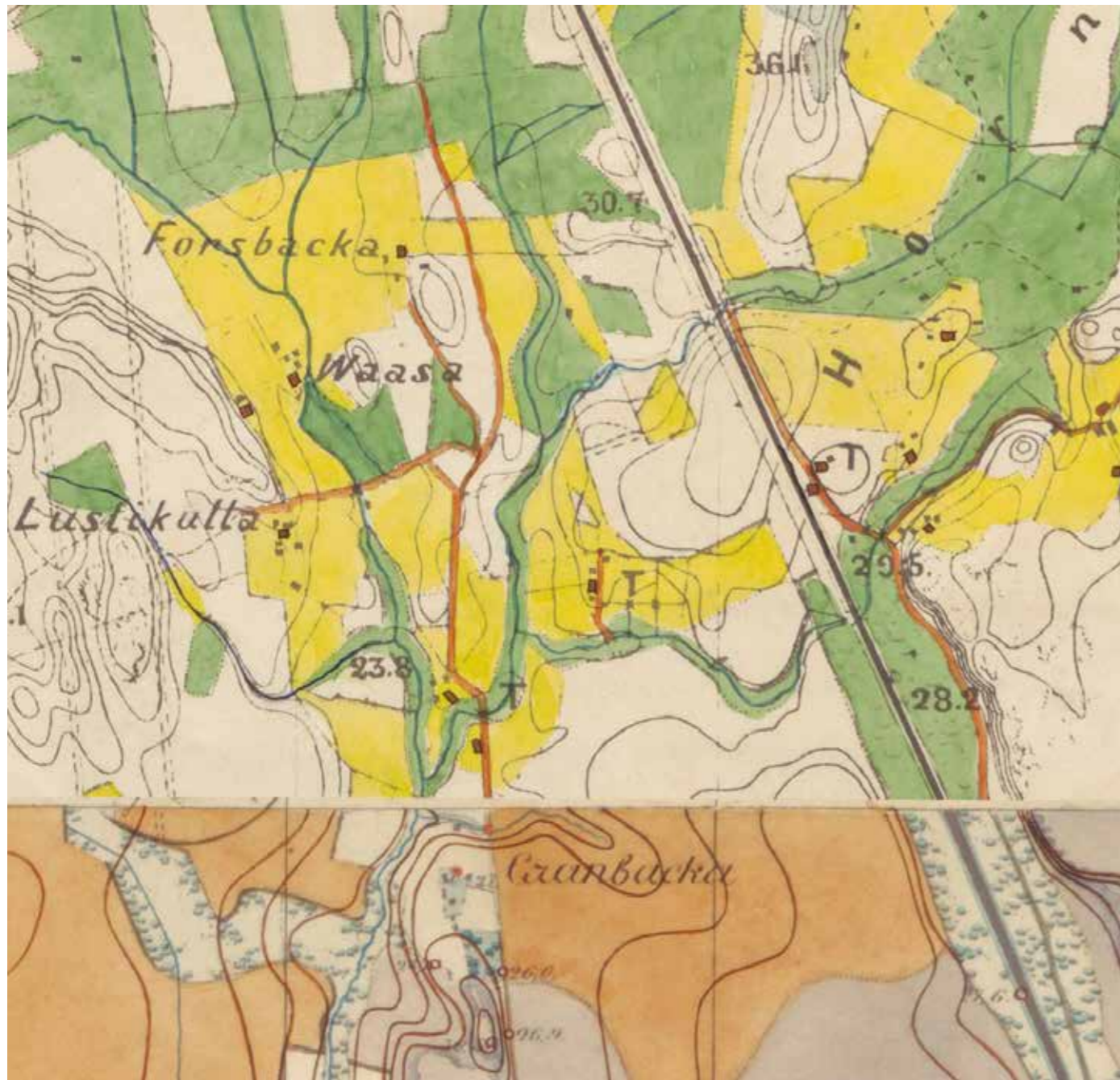
- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänös (Museovirasto 2012)
- ▭ Muinaisjäänösalue (Museovirasto 2012)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde (Museovirasto 2009)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue
- ▭ Maaseudun kulttuurimaisema-alue

© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

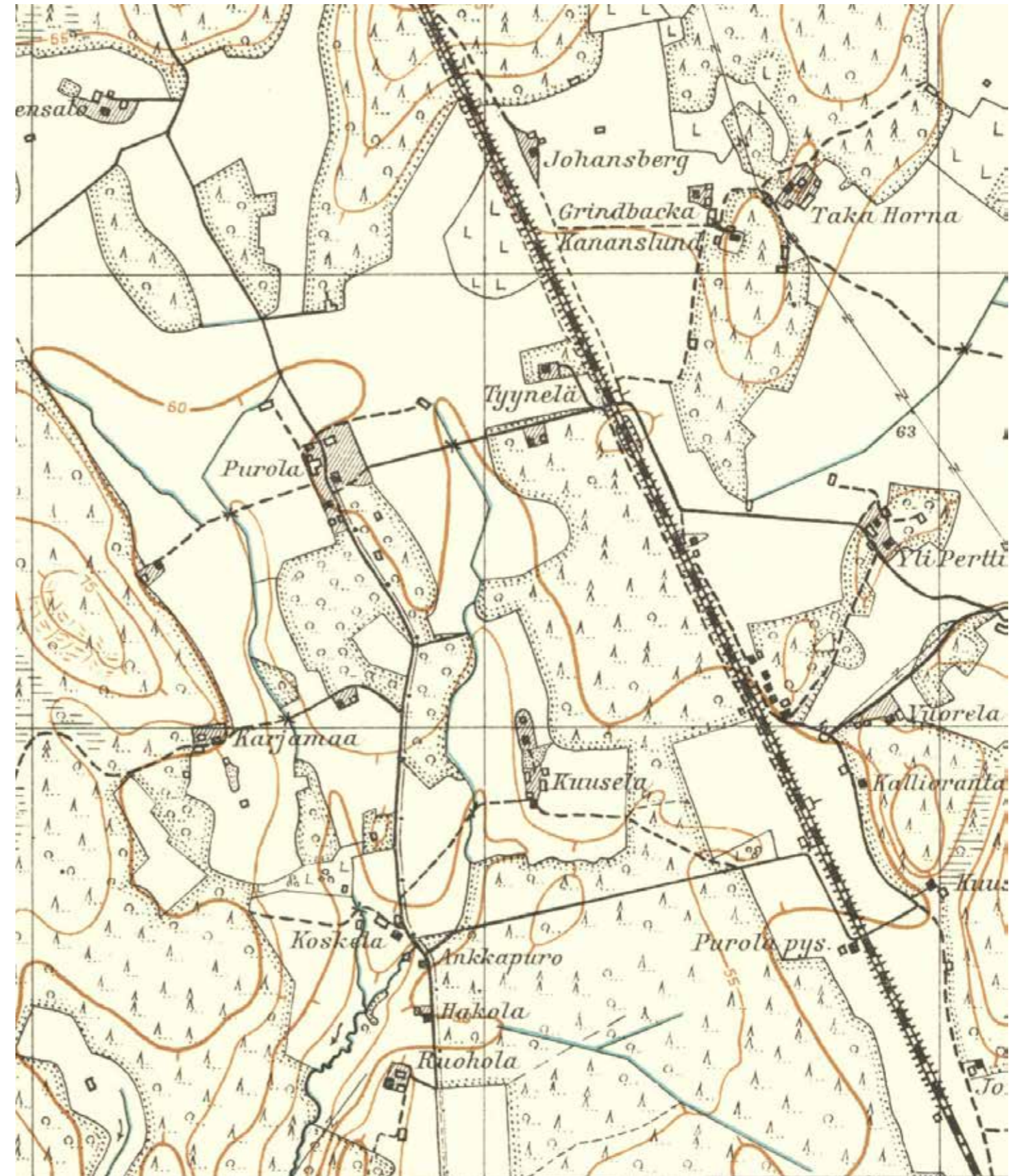
0 195 390 780 Metriä

Purolan kylää rakennuksineen Senaatin kartastolla 1870-luvulla. Karttalehti IX 30 ja X 30. KA.

Purola vuonna 1940 topografikartalla. Asemanseudun asutusta ei vielä ole.
204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

249 Purolan aukea Hirvikalliolla.

249 Vaasan vanha talo Vaasan yksityistiellä.

249 Vaasankulman peltoaukeaa Vaasan Yksityistiellä.

249 Purolan tilan kalustovaja on omalaatuinen talousrakennus.

249 Purolan tilan navetta on näkyvä maamerkki.

249 Purolan kyläalue Purolan tilan tilakeskus.

249 Vaasankulman peltoaukeaa Vaasan Yksityistiellä.

249 Vaasankulman peltoaukeaa Vaasan Yksityistiellä.

249 Ruoholan mäenharja on tyypillinen asuinpaikan valinta savikoilla.

249 Ruoholan tilakeskus.

249 Purolan kyläalue, näkymä Ruoholan kohdalta kohti Purolan asemakylää.

249 Purolan savitasankoa Koivulan itäpuolella kohti Purolan asemaa.

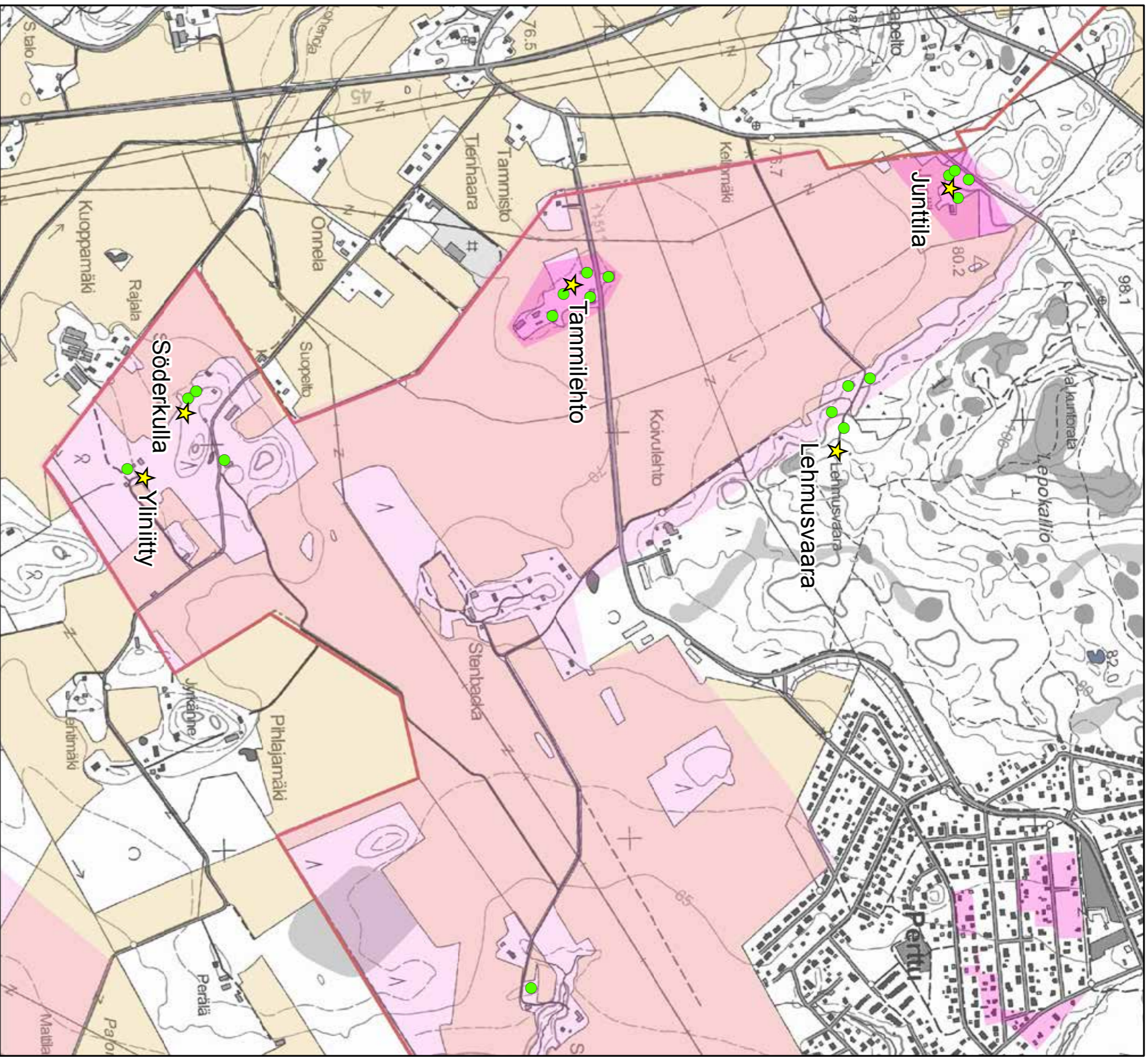

249 Mäyräojan notko Ankkapuron ja Koivulan kohdalla on kylän toiminnallinen tihentymä: asemalle vievä tie kohtaa Jokelantien sekä aluetta halkovan puron.

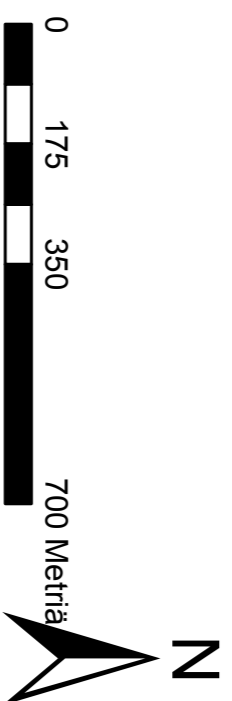
249 Jokelantie ja Kuusiahon tilakeskus.

© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▬ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▬ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

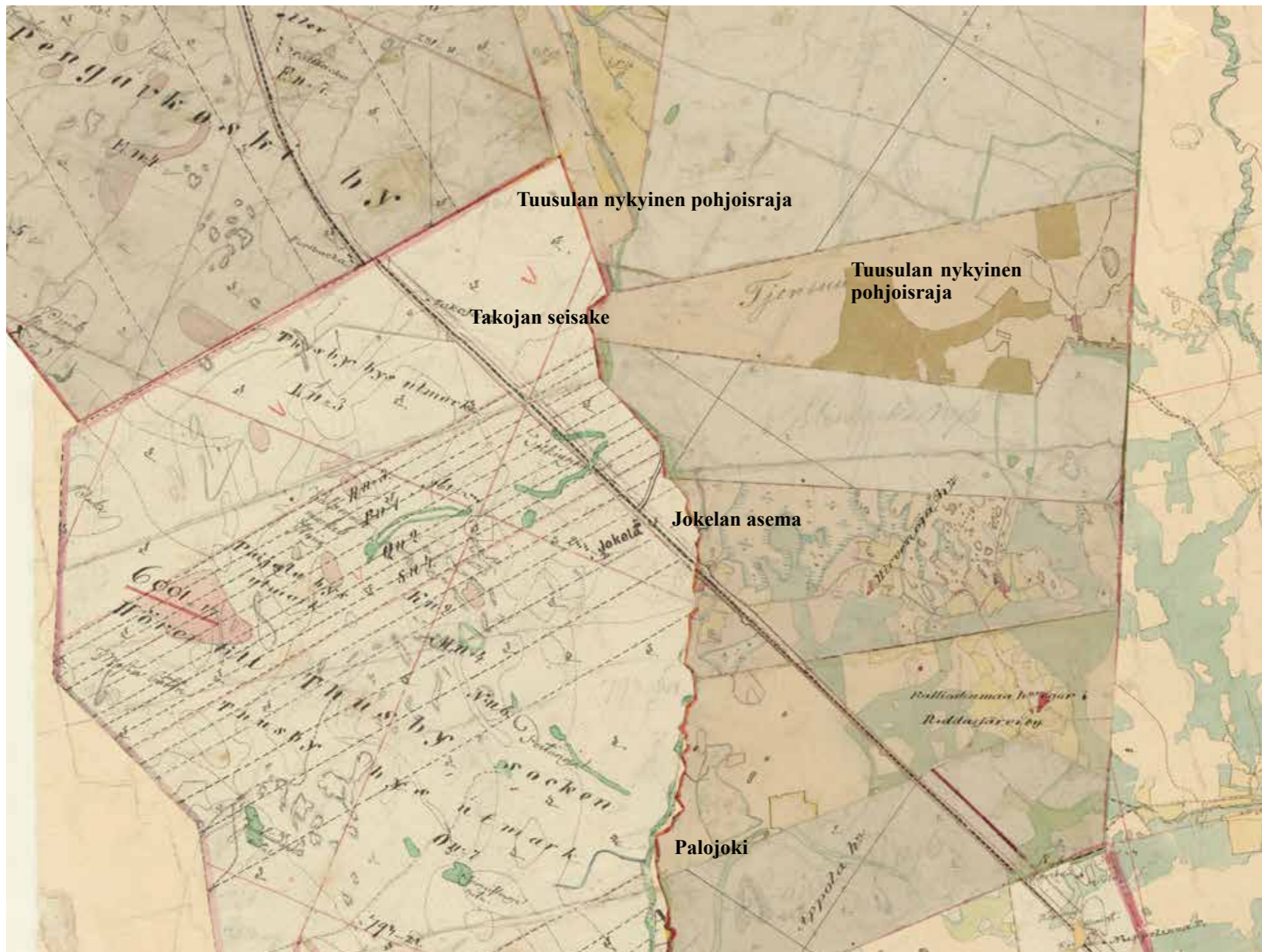

Jokelan länsiosat olivat 1700-luvun lopulla vielä takametsiä suoalueineen.
<http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4201776-1805/>

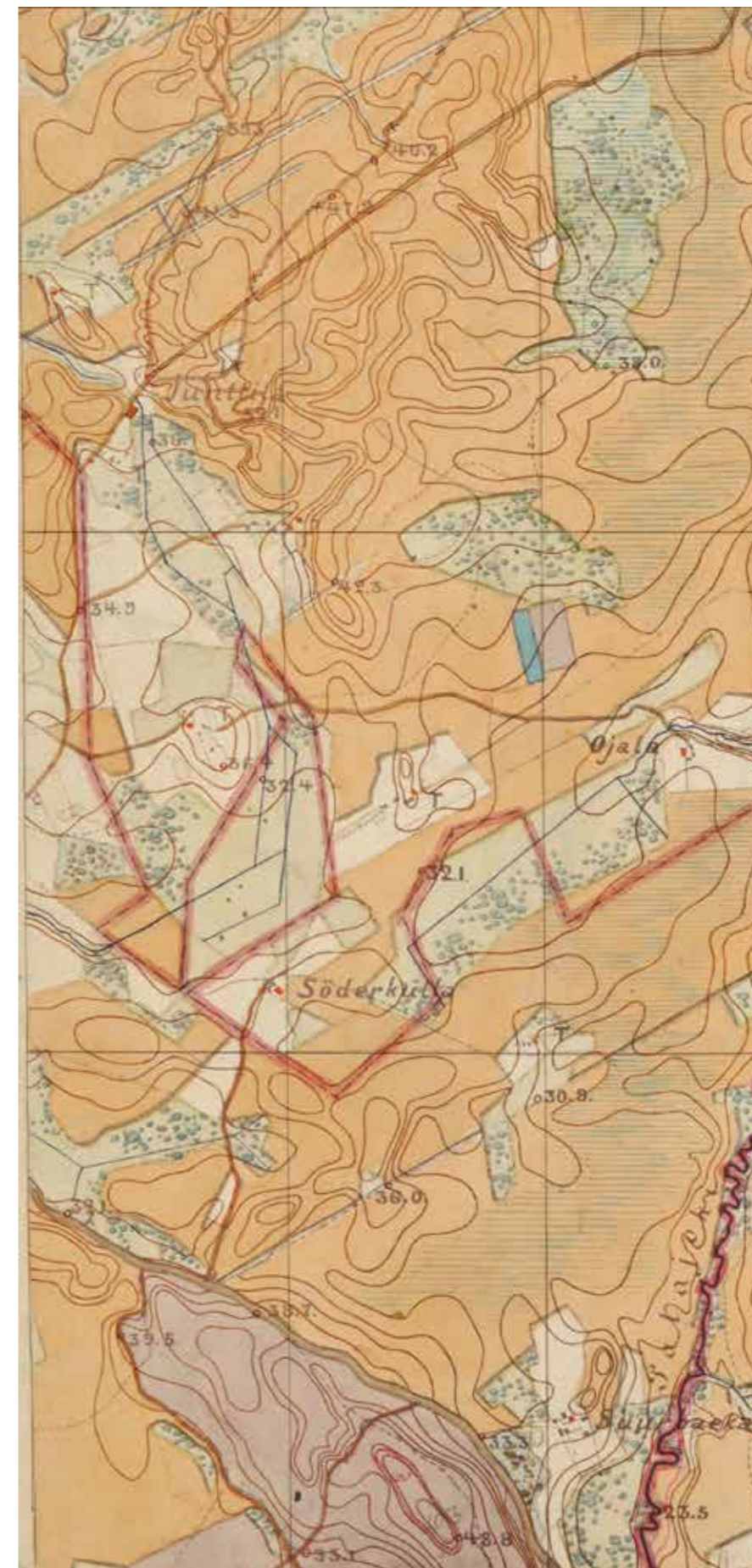

Hausjärven Ridajärven kylän takamaista muodostetut uudistilat kahdesta erillisestä kartasta koostettuna 1840-70-lukujen välillä. KA.

Kalmbergin kartta esittää Tuusulan aikaa ennen rautatietä ja virallisen tiestön lisäksi siinä näkyvät kärrytiet ja yleiset polut, joita käytettiin jalan kulkemiseen paikasta toiseen. Osa reiteistä on säilynyt kyläteinä.

Jokelan länsiosien peltoaukeat liittyvät Nukarin maisema-alueeseen, Junntila, Söderkulla ja Ojala on mainittu. KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.v

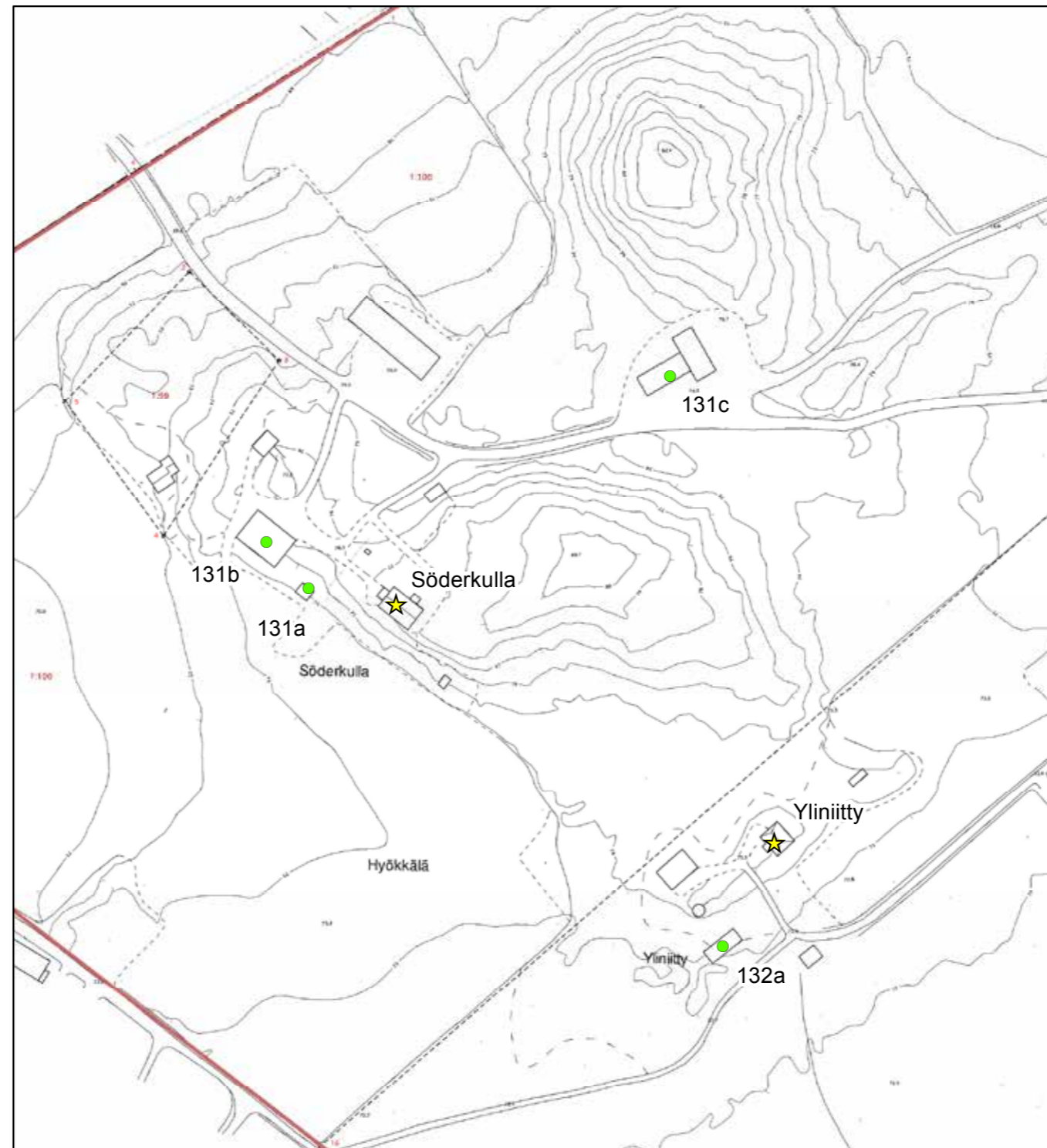

Jokelan taajama lähiympäristöineen 1940-luvun alussa.
204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

131. Söderkulla

Söderkullan torppa on syntynyt 1830-luvun alkupuoliskolla Hyökkälän Klaavolan (RN:o 1) tilaan liitetyistä Wantakorven takamaisista talon isojakomittauksen ja samanaikaisen halkomisen yhteydessä vuonna 1778, jolloin muodostettiin Klaavo ja Klaavola. Söderkulla jäi Klaavon tilan torpaksi/takamaiksi aina vuoteen 1894 asti, jolloin se lohkottiin omaksi tilakseen; tilan rekisteröinti tapahtui tosin vasta 1907 tilan uuden omistajan toimesta.⁶² Klaavon tilan omistajasuku Collin oli myynyt Söderkullan nykyisen omistajan suvulle vuonna 1904.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

Söderkullan päärakennus sijaitsee naapurinsa Yliniityn kanssa metsäisen kumpareen keskellä hieman ylempänä savikkoaukeasta, maisemallisesti kauniilla ja näkyvällä paikalla, metsän ja peltoaukean reunassa. Hirsirunkoinen, lyhytnurkkainen ja korkean porakivijalan päälle tehty rakennus on vuodelta 1916.⁶³ Siinä on sydänseinäratkaisuun perustuva kuusihuoneinen pohjakaava.⁶⁴ Puolitoistakerroksisessa talossa on kolmiosainen lautavuoraus ja kaksi kuintia, joista toinen on talon pohjoispäädyssä ja toinen epäsymmetrisesti pihasivulla. Koristeellisten vuorilautojen ympäröimät ikkunat ovat T-jaolla ja pääkuistin sivuikkunat ovat kolmiosiset.

Talo on vuorattu ensi kerran vasta 1930-luvulla ja samanaikaisesti pärekatto korvattiin saumatulla peltikatolla.⁶⁵ Asuinrakennuksen rinnalla on pieni punainen lautaverhoiltu pihasauna (131a; luokka 2) ja harkko- ja puurakenteinen punavalkoinen suuri, kaksikerroksinen talourakennus (131b; luokka 3).

Pihapiirin ulkopuolella on taitekattoinen navetta (131c; luokka 3), joka on päärakennuksen kanssa saman ikäinen. **2 LUOKAN KOHDE**

131 Söderkullan päärakennus ja piharakennuksia pellonreunassa.

131 Söderkullan päärakennus idästä, pihan puolelta. PS.

63 Kotiseutumme Tuusula, s. 456

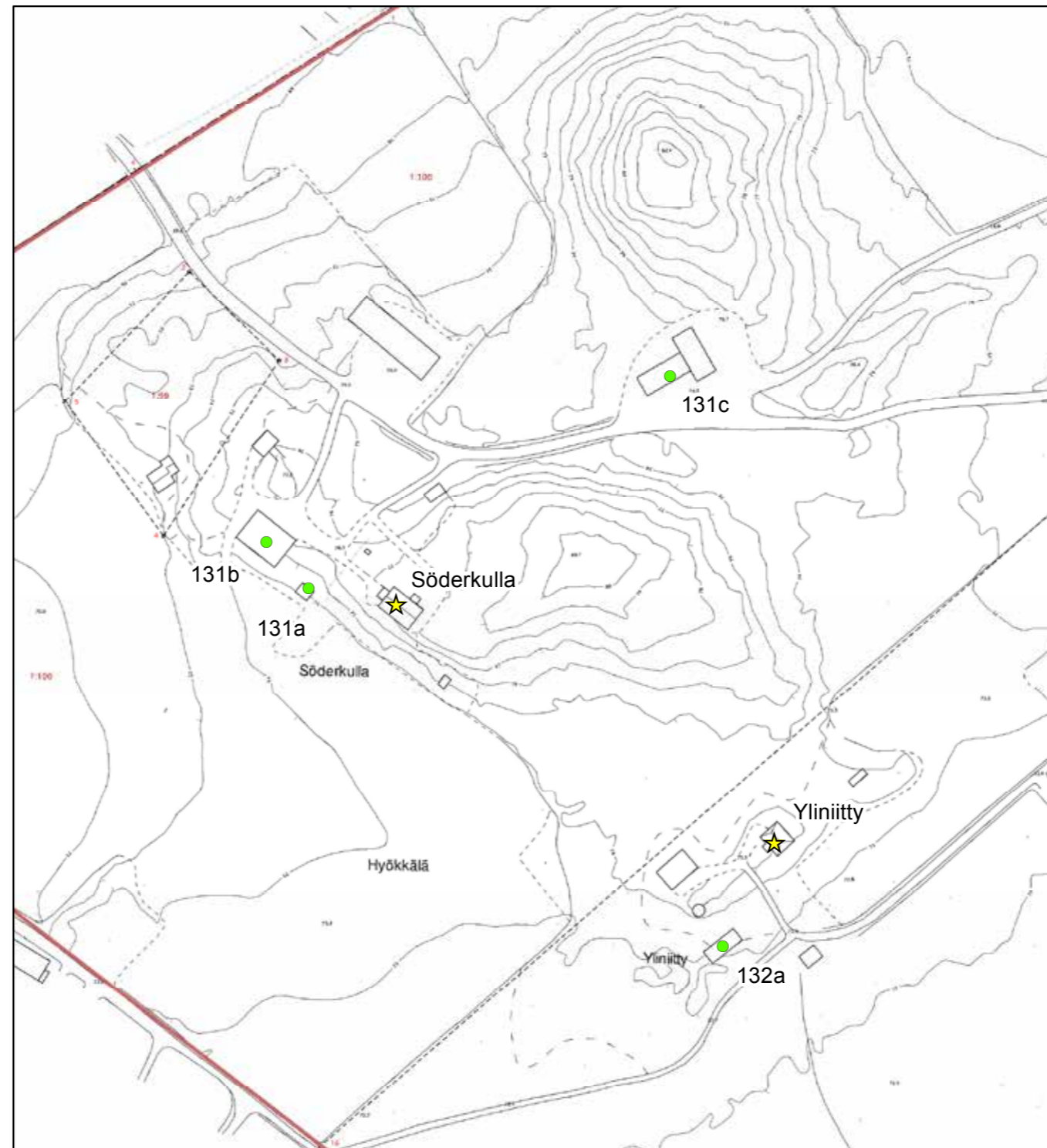
64 Härö 1986, s. 24

65 Härö 1986, s. 24.

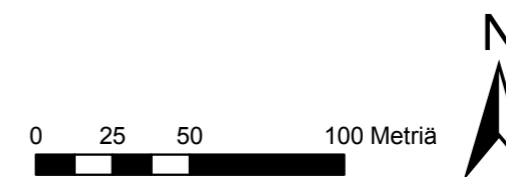
132. Yliniitty ja Ojala (132b)

Yliniitty on vuonna 1920 Ojalasta erotettu palstatila. Ojala puolestaan on Hyökkälän Klaavolan (RN:o 1) Wantakorven takamaista vuonna 1902 lohkottu kantatila.⁶⁶ Klaavola sai takamaat vuoden 1778 isojaossa ja samassa yhteydessä Klaavola halottiin, jolloin Ojalan torppa jäi Klaavolan omistukseen. Varsinainen Ojalan torppa pihapiireineen on jäänyt asumattomaksi.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

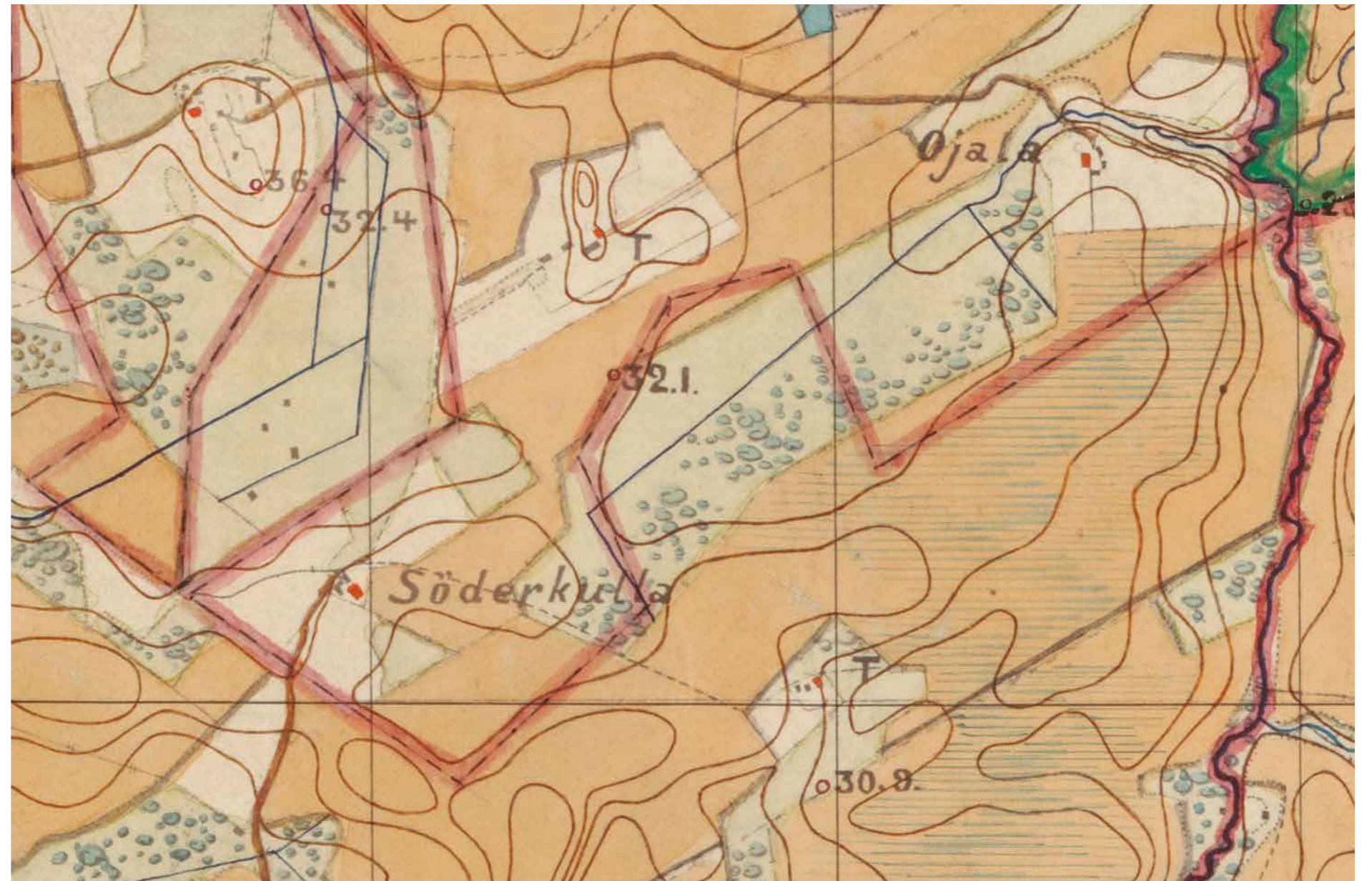
Yliniitty sijaitsee kolmen muun tilan kanssa Nukarin kylän pelloilla sijaitsevan metsäkumpareen laidassa. Tilan päärakennuksen on suunnitellut 1910-luvun puolivälissä arkkitehti Albert Nyberg tilan ensimmäiseksi päärakennukseksi. Rakennus on valmistunut 1918. Pihapiirissä on myös samanikäiset navetta ja kanala. (132a; luokka 3).

Päärakennuksen kattomuoto on taitettu telttakatto, rakennuksen pohjamuoto suunnilleen neliö. Arkkitehdin piirustuksia ei ole alun perinkään täysin noudatettu, vaan esim. ikkunoita on jonkin verran yksinkertaistettu.⁶⁷ Nykyisen omistajasuvun hallussa tila on ollut vuodesta 1917 lähtien.⁶⁸ **2 LUOKAN KOHDE**

67 Härö 1986, s. 25. Tuusulan rakennusrekisterissä valmistumisvuodeksi on annettu 1920, mikä lie-
nee aikoinaan ilmoituksen tehneen arvio.
68 Kotiseutumme Tuusula, s. 258.

132 Yliniityn päärakennus. PS.

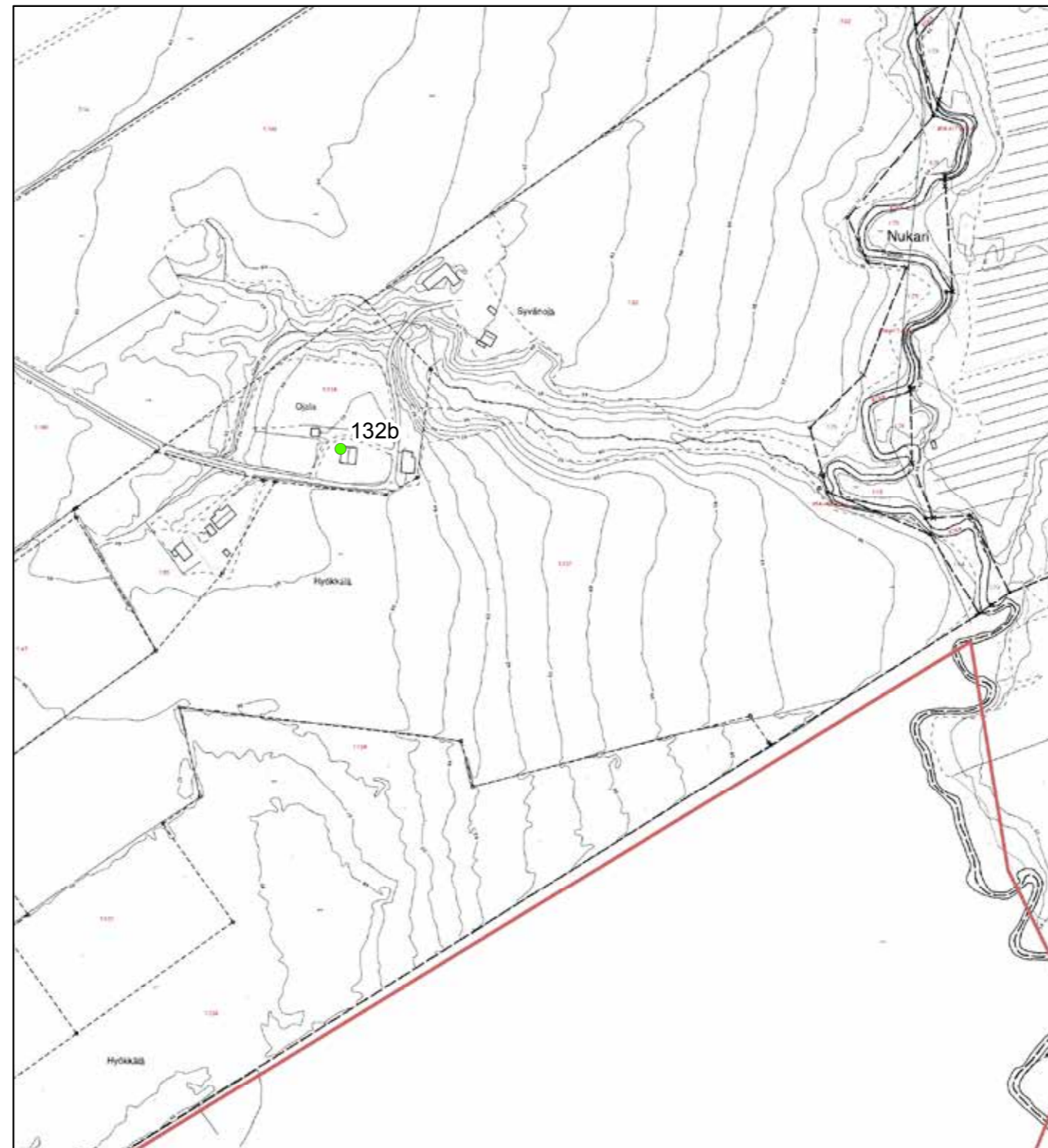

Söderkullan, Yliniityn ja Ojalan sekä muutaman muun torpan pihapiirit rakennuksineen 1870-luvun alussa.
KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

132b. Ojala

Ojala on Hyökkäälän Klaavolan tilan entinen torppa, joka mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1838⁶⁹ ja kartalla torppa näkyy yksiselitteisesti 1870-luvulla.⁷⁰ Tila on lohkottu vuonna 1902 erilliseksi Klaavolasta.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 45 90 180 Metriä

69 J.Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 48.

70 Topografikartat 1870-72.

Ojalan vanha, harmaantunut päärakennus on 1920-luvulla pystytetty taitekattoinen pientalotyyppinen rakennus.⁷¹ Se on uuden päärakennuksen myötä jäänyt asumattomaksi ja on huonossa kunnossa. Rakennuksella on uudisrakentamista ohjaava arvoa alueelle tyypillisenä. **3 LUOKAN KOHDE**

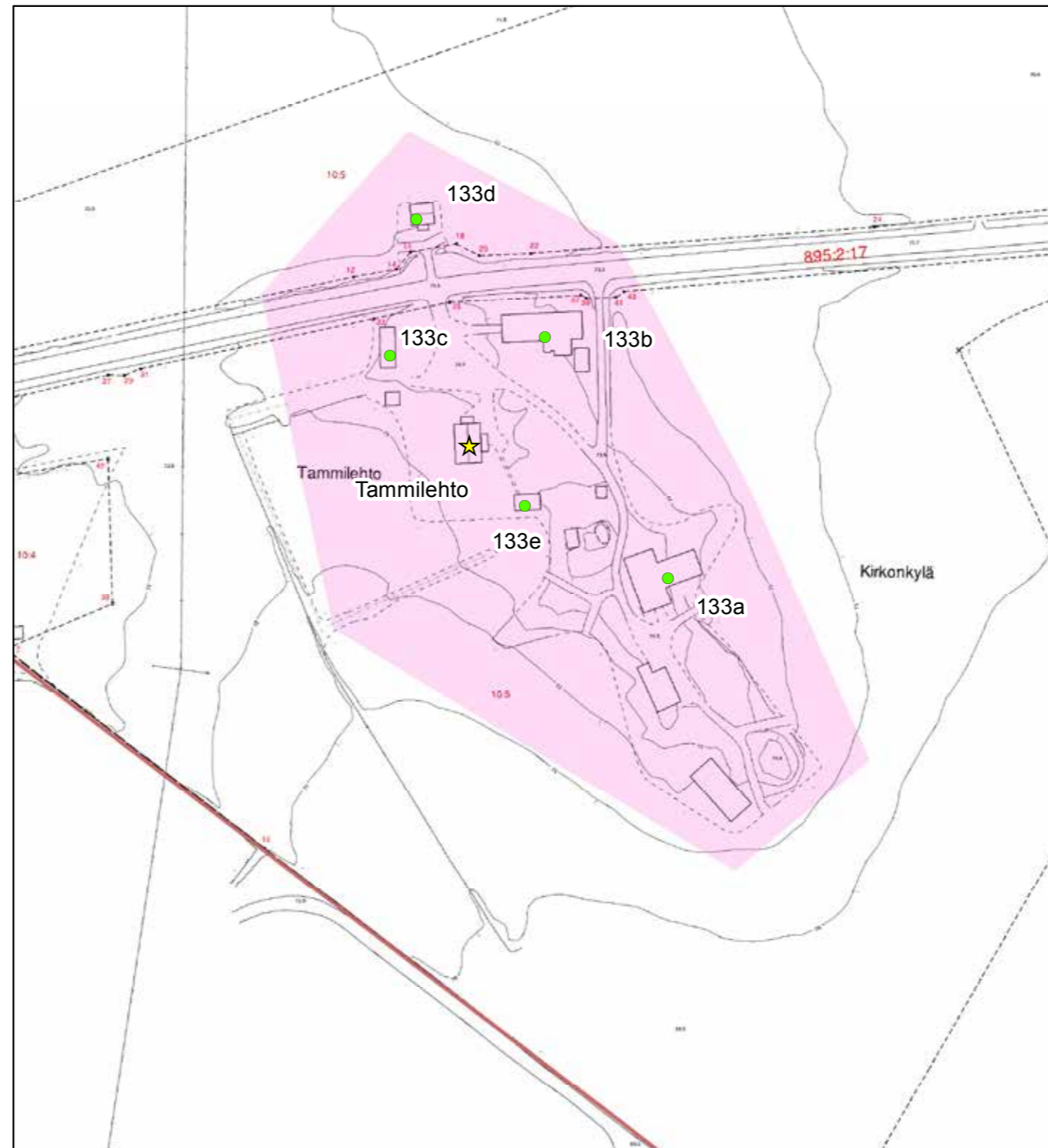
132B Ojalan taitekattoinen asuinrakennus.

71 Tuusulan rakennusrekisteri.

133. Tammilehto

Tammilehto on Tuusulan Kirkonkylän Pappilan (RN:o 7) Vantakorven takamailla sijainnut torppa. Kirkonkylän ulkotilusten isojako toimitettiin vuonna 1778⁷² ja täydennysjako vuonna 1784, jolloin Nurmijärven Pengerkosken kylän (Nukarin) mailla sijainnut Wankorpi-nimisen alueen maat siirrettiin vanhan nautintatiedon perusteella Tuusulan Kirkonkylän takamaiksi. Pappilan sai jaon täydennyksessä entisten 189 hehtaarin lisäksi 310 ha lisämaata. Takamaista erotettiin vuonna 1930 Lokkisten alue (7:2), joka rekisteröitiin numerolla 9. Vuonna 1932 pappilasta erotettiin Lehmusvaara ja Tammivaara, jotka yhdistettiin RN:o 10 ja jaettiin kahtia samoin Lehmusvaaraksi ja Tammilehdoksi.⁷³ Tammilehdon pihapiiri on havaittavissa jo vuoden 1855 Kalmbegin kartalla T-merkinnällä ja vuoden 1870 topografikartalla näkyy koko pihapiiri rakennuksiin, mutta torpan nimeä ei mainita.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

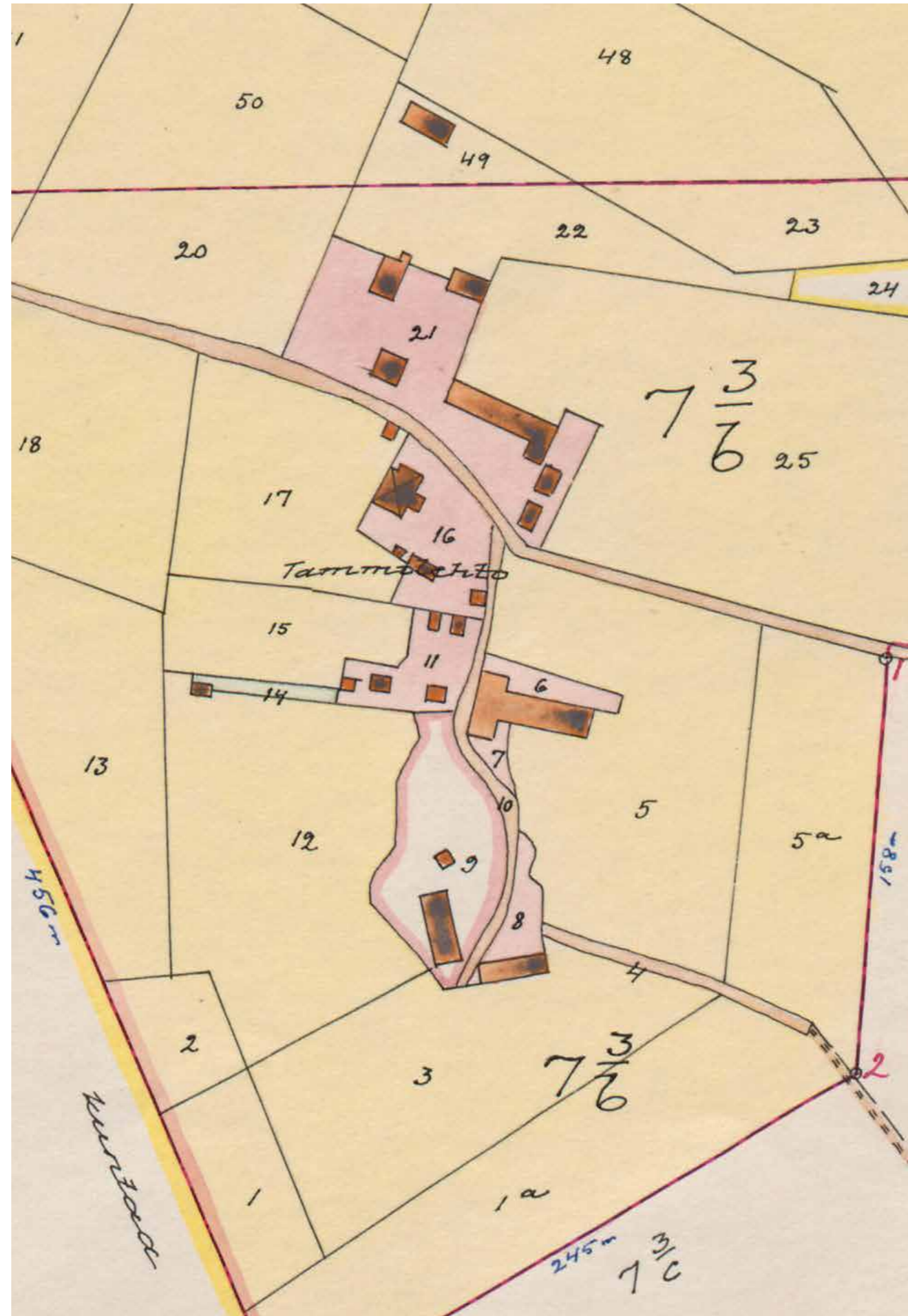

72 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 76. Isojakotieto. Ulkotilusten jako C. Boisman.
73 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Kaksikerroksinen hirsirakenteinen päärakennus (133) on peräisin vuodelta 1883. Vuoden 1928 täydellinen uudistus⁷⁴ ja nyttemmin toteutettu peltivuoraus ja ikkunoiden vaihto ovat muuttaneet rakennuksen alkuperäistä asua. Lähellä asuinrakennusta sijaitsee tiilirakenteinen ja rapattu viljamakasiini (133e; luokka 2), jolla lienee esikuvansa Kellokosken Kaunisnummessa. Tieltä katsottuna etupihan rajaavat puurakenteinen kalustovaja (133c; luokka 2), jossa on myös hirsirakenteinen osa (aitta, talli tms) ja sen vastaparina vuonna 1954 korjattu hirsirakenteinen navetta (133b; luokka 2), jotka ovat molemmat 1900-luvun alkupuolelta. Pihapiiriin kuuluu kauempana oleva riihi (133a; luokka 3). Tien toisella puolella on muonamiehen (133d; luokka 1) mökki, joka on rakennettu 1900-luvun vaihteessa.⁷⁵

Tammilehto sijaitsee Vantaanjoen itäpuolisen peltoaukean keskellä puiden ympäröimässä pihapiirissä. Tilakeskus on maiseman kannalta tärkeä kiintopiste. Historiallinen ja rakennushistoriallinen arvo liittyvät Tuusulan pohjoisosien maanviljelykseen. Jokelan ensimmäistä kiertokoulua pidettiin Tammilehdon tilalla.⁷⁶ **2 LUOKAN KOHDE**

Ote Pappilan takamaiden lohkomiskartasta vuodelta 1931. Pihapiirissä näkyy nykyistä runsaammin rakennuksia. Kirkonkylä-Tusby kyrkoby Pappilan kirkkoherran virkatalo N:o 7 RN:o 7-6 ja 10:1-2 lohkominen 1931. KA.

74 Suuri maatilakirja III, s. 1331

75 Suuri maatilakirja III, s. 1331.

76 Spoof, s. 197.

133A Tammilehdon päärakennuksen päätykuisti.

133A Päärakennuksen pääjulkisivu.

133B Hirsirakenteinen navetta ja vajarakennus.

133C Tammilehdon kalustovaja katoksineen.

133D Muonamiehen mökki pihapiiriä halkovan tien toisella puolen.

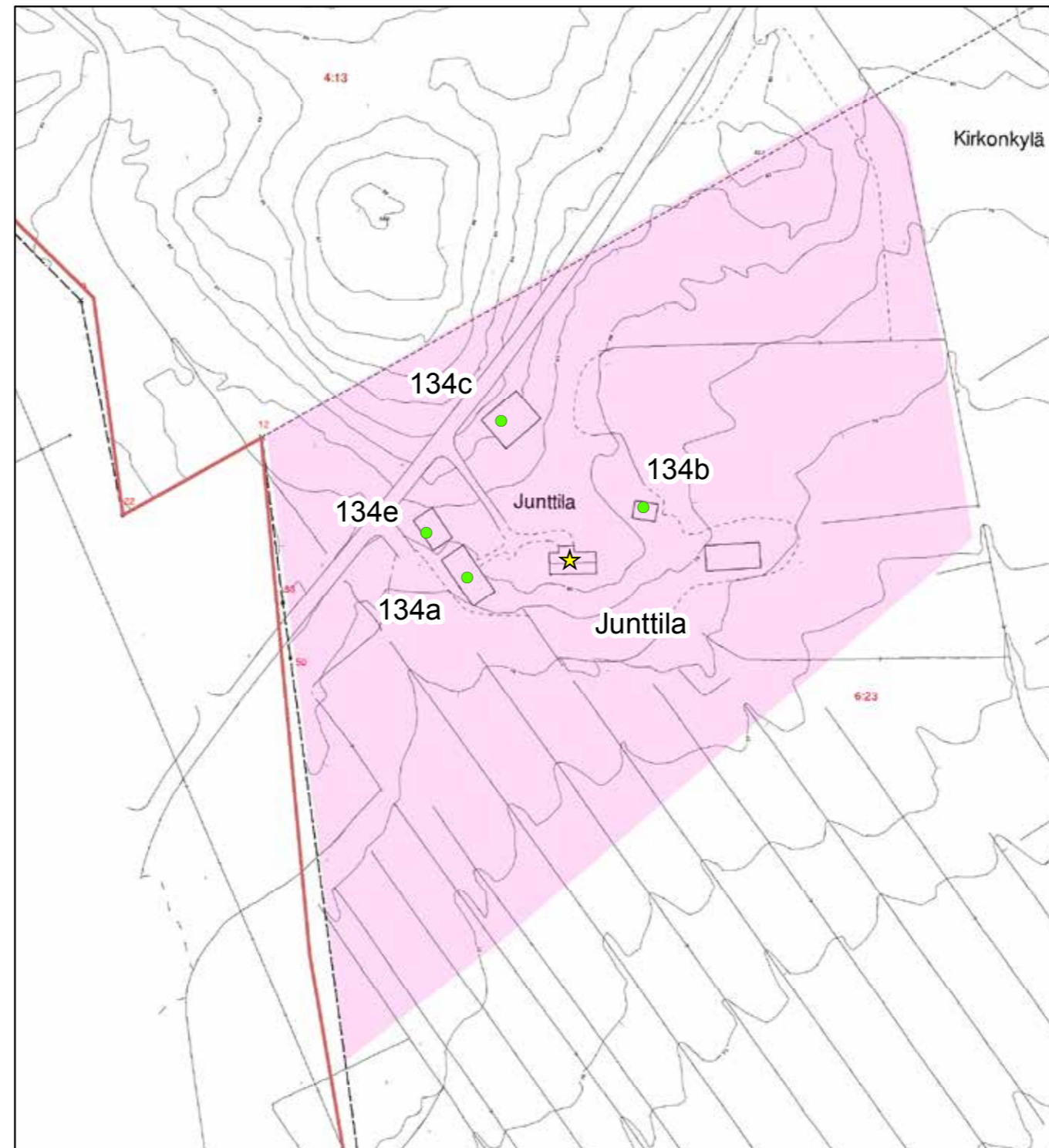

133E Tammilehdon_viljamakasiini aitta, jonka malli lienee sukuperintöä.

134. Junttila

Junttila on 1800-luvun puolimaissa Kirkonkylän Pekkolan talon (RN:o 6) takamaille Wantakorpeen perustettu torppa. Torppa esiintyy vuoden 1855 Kalmbergin kartalla T-merkinnällä ja Junttilan nimellä rakennuksineen vuoden 1870 topografikartalla. Pekkolan tilan Wantakorven ulkomaasta Junttila lohkottiin virallisesti vuonna 1912 omaksi tilakseen. Tätä ennen Pekkola oli halottu kertaalleen vuonna 1837 ja uudemman kerran 1883, jolloin Wantakorpi erotettiin omaksi tilakseen.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 20 40 80 Metriä

Tilan päärakennuksen vanhimmat osat ovat 1800-luvun lopulta ja laajennusosa on 1920-luvulta. Se on ulkoasunsa hyvin säilyttänyt tyypillinen 1900-luvun alun pientilan yksikerroksinen asuinrakennus: ⁷⁷ullakko-kerros on liian matala asuinhuoneiksi. Ikkunat ovat kansallisromanttisen kauden jälkimainingeissa muutettu T-ruutujaosta siten, että pystyikkunat on jaettu kahteen osaan neliömäisiksi ja yläikkuna on jaettu neljään kaapeaan pystyruutuun. Kuistin ikkunat ovat pari-ikkunoita, joissa kukin ikkuna on jaettu kolmeen vaakakenttään, joissa ylin ja alin noudattaa samaa jakoa kuin päärungon yläikkunat ja keskikenttä on jaettu pystypuitteella kahteen osaan. Vaikutelma on sangen kaunis.

Pihapiiri on säilyttänyt vanhan rakenteensa. Suurten omenapuiden varjostamaan pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi pihan länsireunalla tiilirunkoinen (134d; luokka 3) navetta ja talli 30-luvulta, jossa vinttikerros on puurakenteinen ja sen vieressä piirurakenteinen latorakennus (134e; luokka 2), jonka on maisemallisesti tärkeä. Aivan Nukarintien vieressä pihan pohjoisreunalla, tien suuntaisesti on vuoraamaton ja korotettu punamullattu riihirakennus (134c; luokka 1), jonka itäpäätyyn on rakennettu lato. Riihi on mahdollisesti 1840-luvulta. ⁷⁸ Pihapiirin perällä on myös aivan tilan alkuvuosina rakennettu (noin 1840) kaksikerroksinen poskilla varustettu aitta (134b; luokka 1), jonka katto ja perustus vaatisivat pikaista kunnostusta. Kauempana pihapiiristä on myös suhteellisen huonokuntoinen piirurakenteinen, lautavuorattu heinä lato. Tilan rakennuksilla on rakennushistoriallista ja paikallishistoriallista arvoa Tuusulan pohjoisosien myöhään syntyneen asutuksen osana. **2 LUOKAN KOHDE**

134 Junttilan päärakennus.

134B Junttilan poskellinen kaksikerroksinen aitta on poikkeuksellinen rakennustyyppi Tuusulassa.

134 Junttilan päärakennus ja koristelliset kuistinikkunat.

⁷⁷ Panu Savolainen 2004.

⁷⁸ Riihirakennus näkyy vuoden 1870 topografikartalla ja sen muotokieli viittaa tätäkin vanhempaan tyyliin.

134C Junttilan riihen koristeellinen ja korotettu pääty salvoksineen.

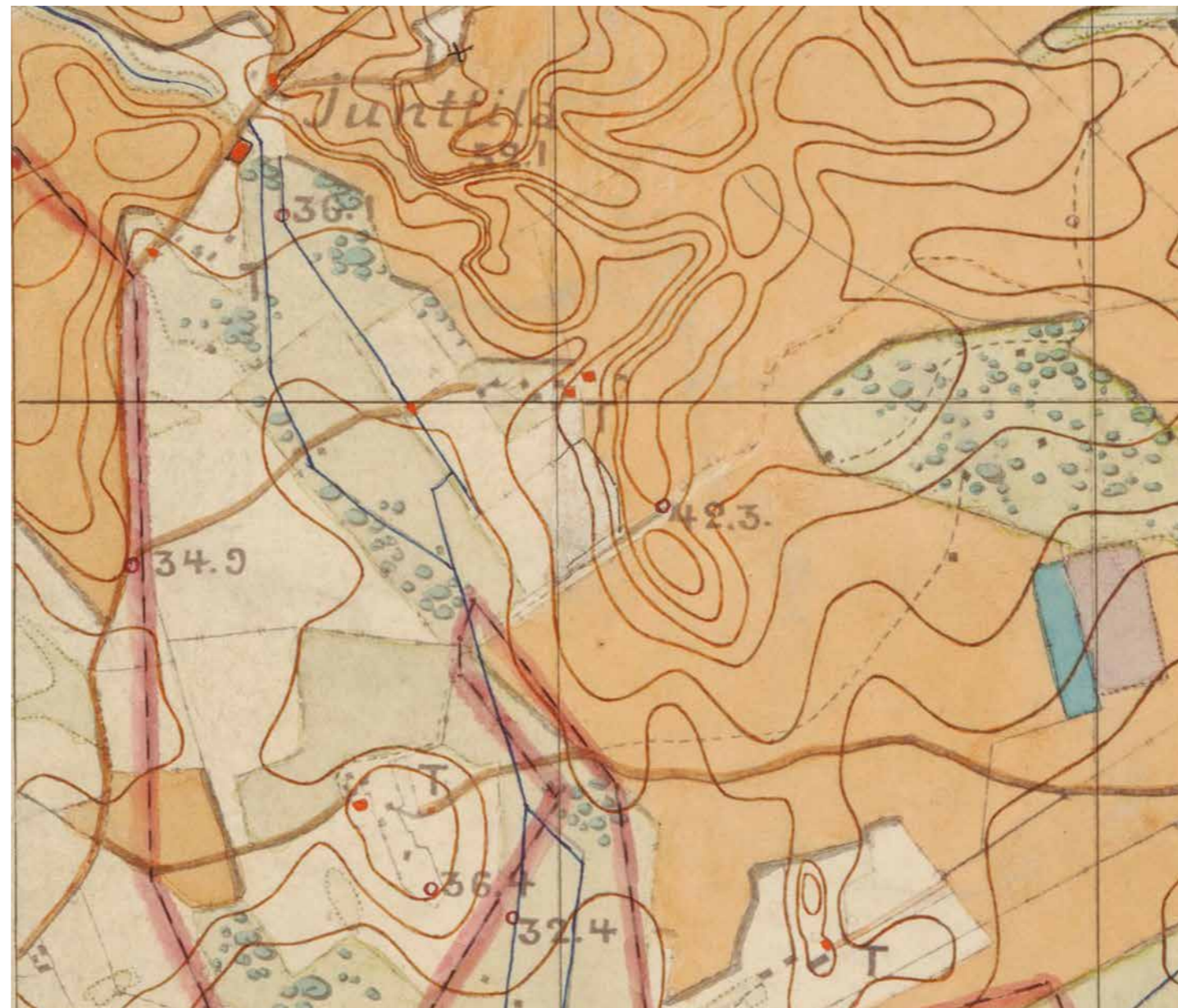
134C Junttilan riihi.

134A Junttilan tiilinavetta talleineen ja pihalato 134E pihaliittymästä kuvattuna.

134A Junttilan tiilinavetta Nukarintieltä.

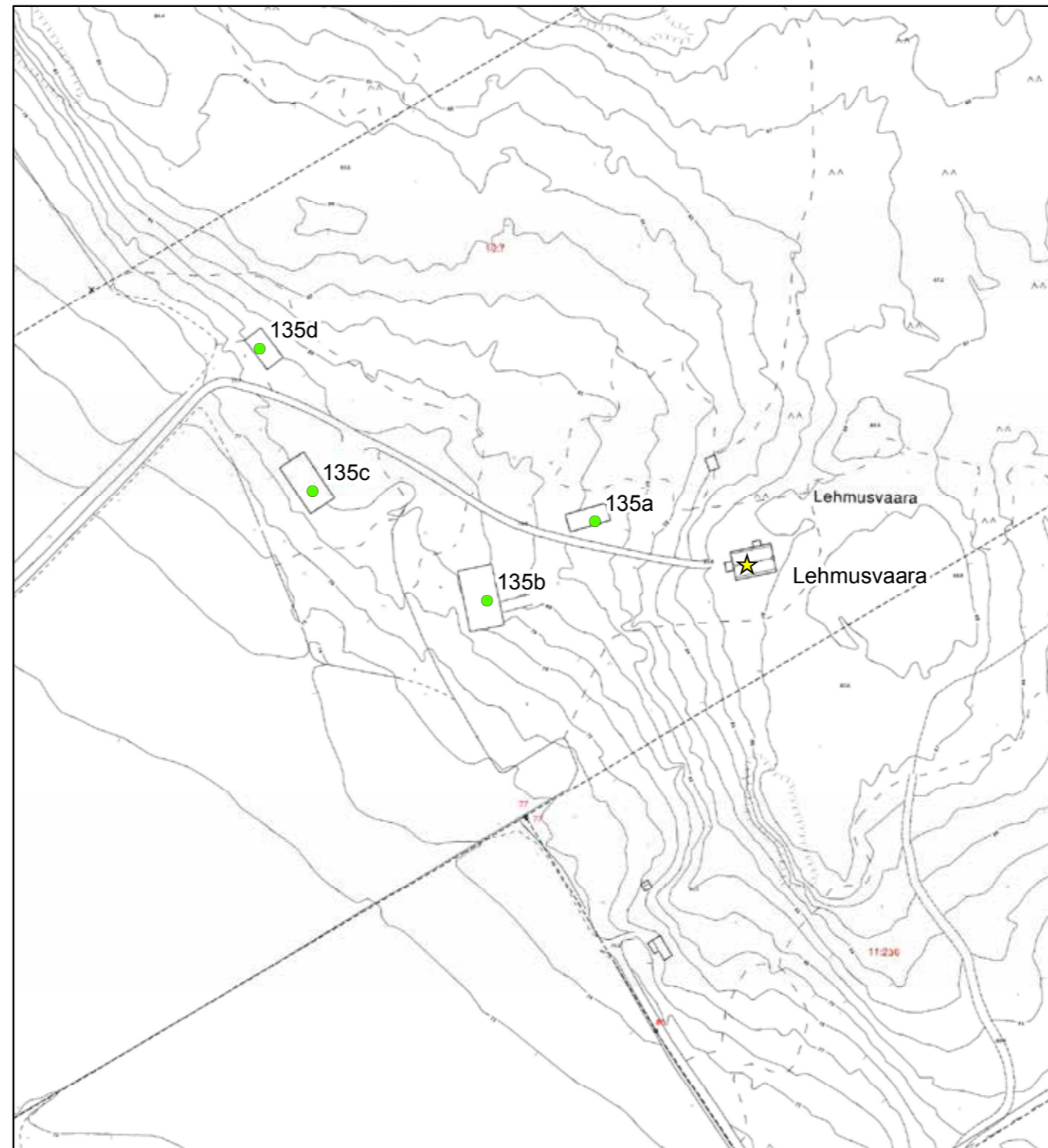

Junttilan, Lehmusvaaran ja Tammi-lehdon torpan pihapiirit rakennettiin 1870-luvun alussa. KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

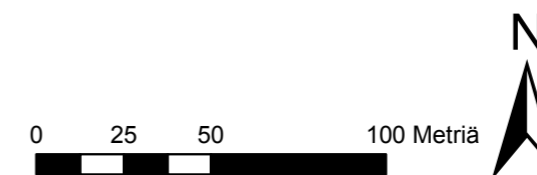
135. Lehmusvaara

Lehmusvaara on Tuusulan Kirkonkylän Pappilan (RN:o 7) Vantakorven takamailla sijainnut torppa. Kirkonkylän ulkotilusten isojako toimitettiin vuonna 1778⁷⁹ ja täydennysjako vuonna 1784, jolloin Nurmijärven Pengerkosken kylän (Nukarin) mailla sijainnut Vantakorpi-nimisen alueen maat siirrettiin vanhan nautintatiedon perusteella Tuusulan Kirkonkylän takamaiksi. Pappilan sai jaon täydennyksessä entisten 189 hehtaarin lisäksi 310 ha lisämaata. Takamaista erotettiin vuonna 1930 Lökkisten alue (7:2), joka rekisteröitiin numerolla 9. Vuonna 1932 pappilasta erotettiin Lehmusvaara ja Tammivaara, jotka yhdistettiin numerolla 10 ja jaettiin kahtia samoin Lehmusvaaraksi ja Tammilehdoksi.⁸⁰

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

79 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 76. Isojakotieto. Ulkotilusten jako C. Boisman.
80 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Lehmusvaaran pihapiiri on sijainnut nykyisellä paikallaan kahdella asuinrakennuksella ja lukuisilla talousrakennuksilla varustettuna vuonna 1870. Kalmbergin kartastolla vuodelta 1855 Lehmusvaaran torpaksi tulkittava asuminen sen sijaan sijaitsee nykyiseltä paikaltaan katsottuna huomattavasti idempänä.

Tilan nykyinen päärakennus on taitekattoinen, päätyharjoista aumattu sydänseinäinen hirsitalo vuodelta 1927. Rakennuksessa on kaksi jugend-vaikutteista umpikuistia ja ajalle tyypilliset, pyöristetyt/keskeltä pullistuvat ikkunoiden vuorilaudat. Ulkovooraus on jaettu kolmeen kenttään ja väri on niinkään kaksijakoinen: keltainen ja sinivihertävän valkoinen. Sisäpuolella on paljon tyypillisiä 1910-luvun peite-, jalka- ja kattolistoja ja osa kaakeliuuneista on alkuperäisiä, osa vanhoja uudelleenpystytettyjä mm. Turun kaakelitehtaan uuneja. Ulkorakennuksista on jäljellä vanha pitkänurkkainen pariluhti (**135a; luokka 2**), joka on mahdollisesti 1870-luvulta. Muita rakennuksia ovat raunioitunut, kattonsa menettänyt suuri ja komea punatiilinavetta (**135b; luokka 3**) sekä kolme rakennusvaihetta käsittävä, vanhimmilta osiltaan pitkänurkkainen hirsirakenteinen riihi (**135c; luokka 3**), josta on muovautunut kalustovaja. Pihaantulossa on tervehtimässä suurehko hirsirakenteinen lato (**125d; luokka 3**), josta katto on romahtanut. Ladon voi joko korjata tai korvata vastaavalla rakennuksella.

Kaikkien sivurakennusten kateaineena on ollut päre, joka on 2000-luvun alussa on korvattu ja peitetty peltikatolla lukuunotettumatta romahtaneita kattoja. Päärakennus on kunnostettu vanhaa ja alkuperäistä kunnioittaen vuosina 2004-2012 ja otettu takaisin ympärivuotiseen ja jatkuvaan asuinkäyttöön sekä perinteiseksi pitotaloksi oltuaan välillä kausiluontoisessa asuinkäytössä.

Pihapiiristä on vuoden 1985 inventoinnin jälkeen hävinnyt sauna ja hevoskaluliiteri. Maatila sijaitsee Vantaanjoen itäpuolisen peltoaukean itäreunassa. **2 LUOKAN KOHDE**

135 Lehmusvaaran päärakennus puutarhan puolelta kunnostettuna.

135 Lehmusvaaran päärakennus sisäänkäynnin puolelta kunnostettuna.

135 Lehmusvaaran päärakennuksen pääty 2005. PS.

135D Lehmusvaaran pitkänurkkainen hirsilato odottaa kunnostusta tai uutta korvaavaa.

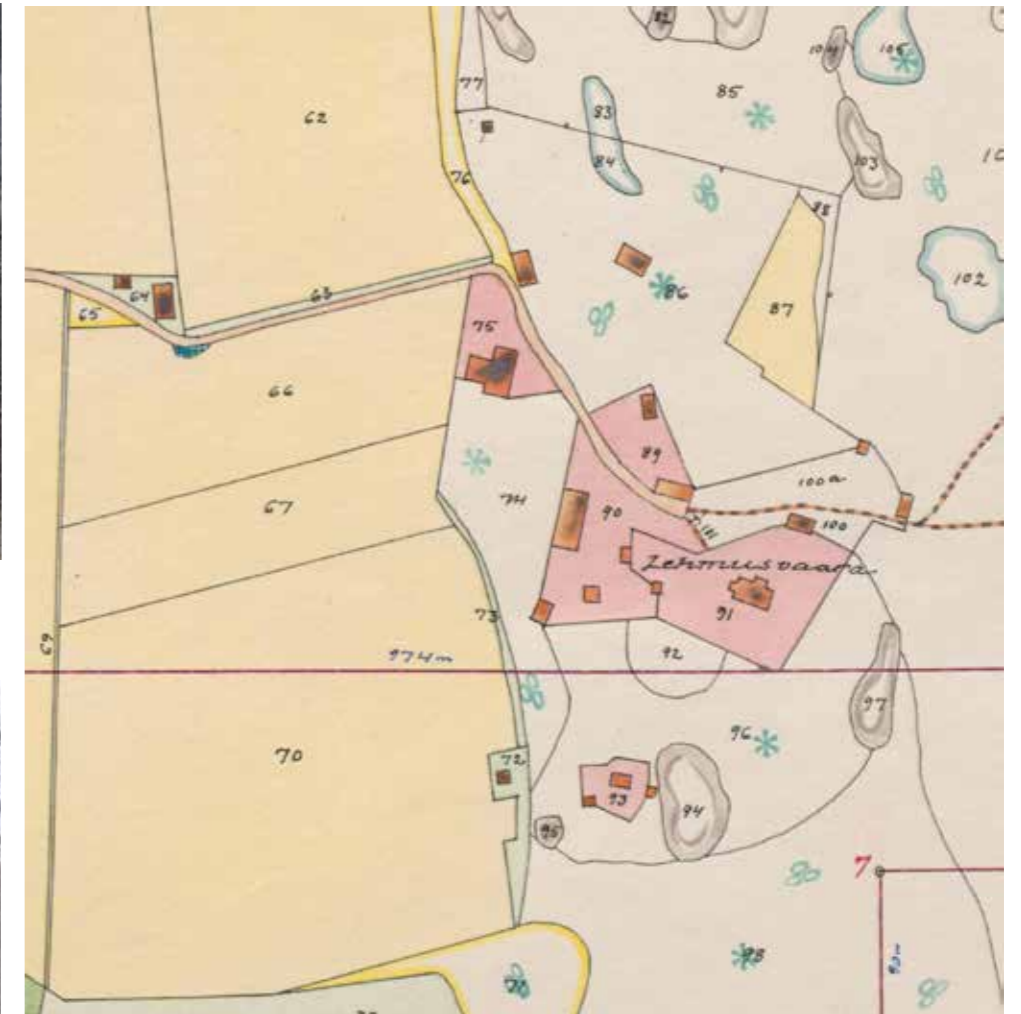
135C Lehmusvaaran useasti laajennettu riihi.

135A Lehmusvaaran kunnostettu pitkänurkkainen pariluhti.

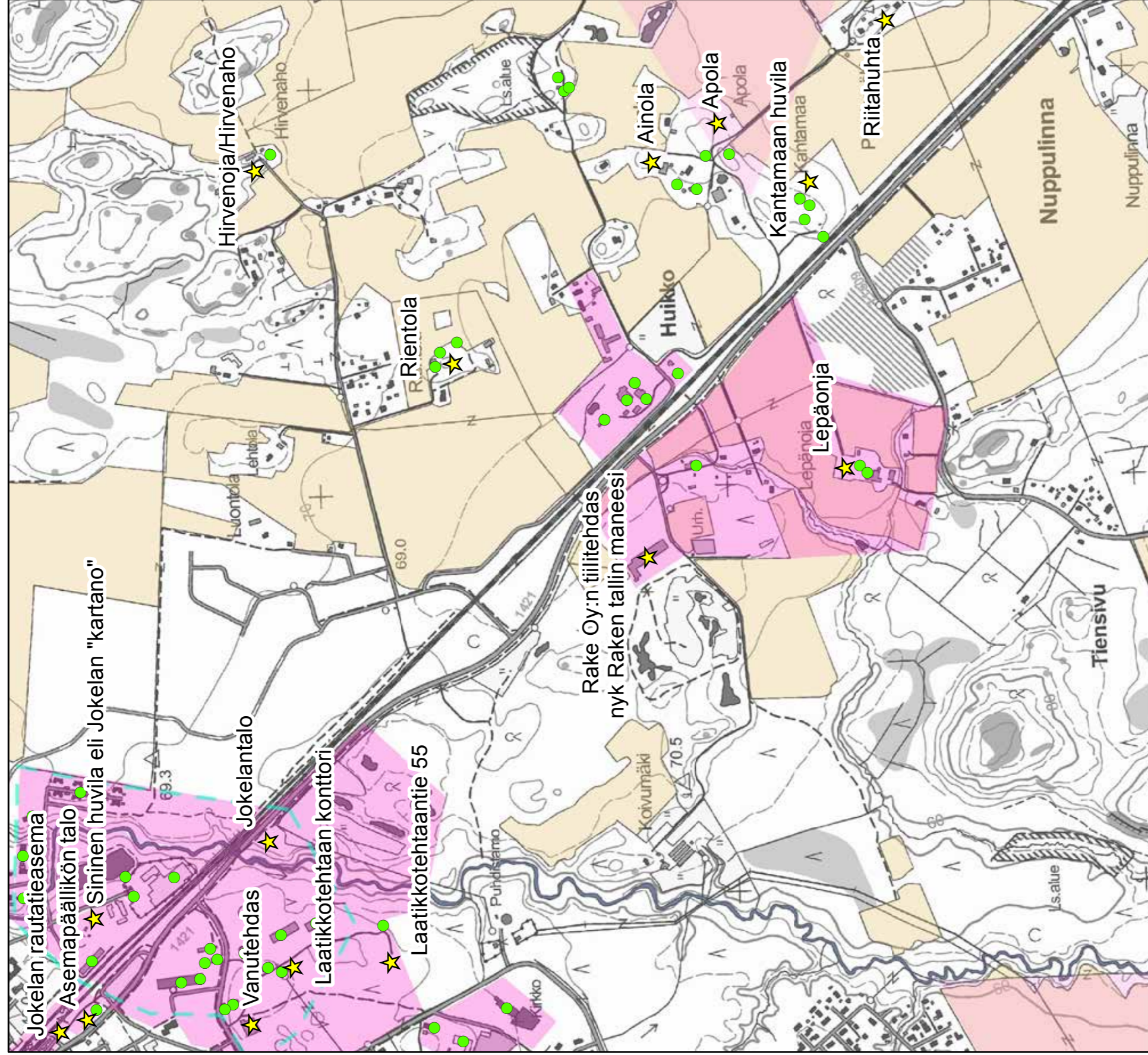
135B Lehmusvaaran navetta.

Ote Pappilan takamaiden lohkomiskartasta vuodelta 1931. Pihapiirissä näkyy nykyistä runsaammin rakennuksia.

Kirkonkylä-Tusby kyrkoby Pappilan kirkkoherran virkatalo N:o 7 RN:o 7-6 ja 10:1-2 lohkominen 1931. KA.

© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- Valtakunnallisesti merkittävät RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

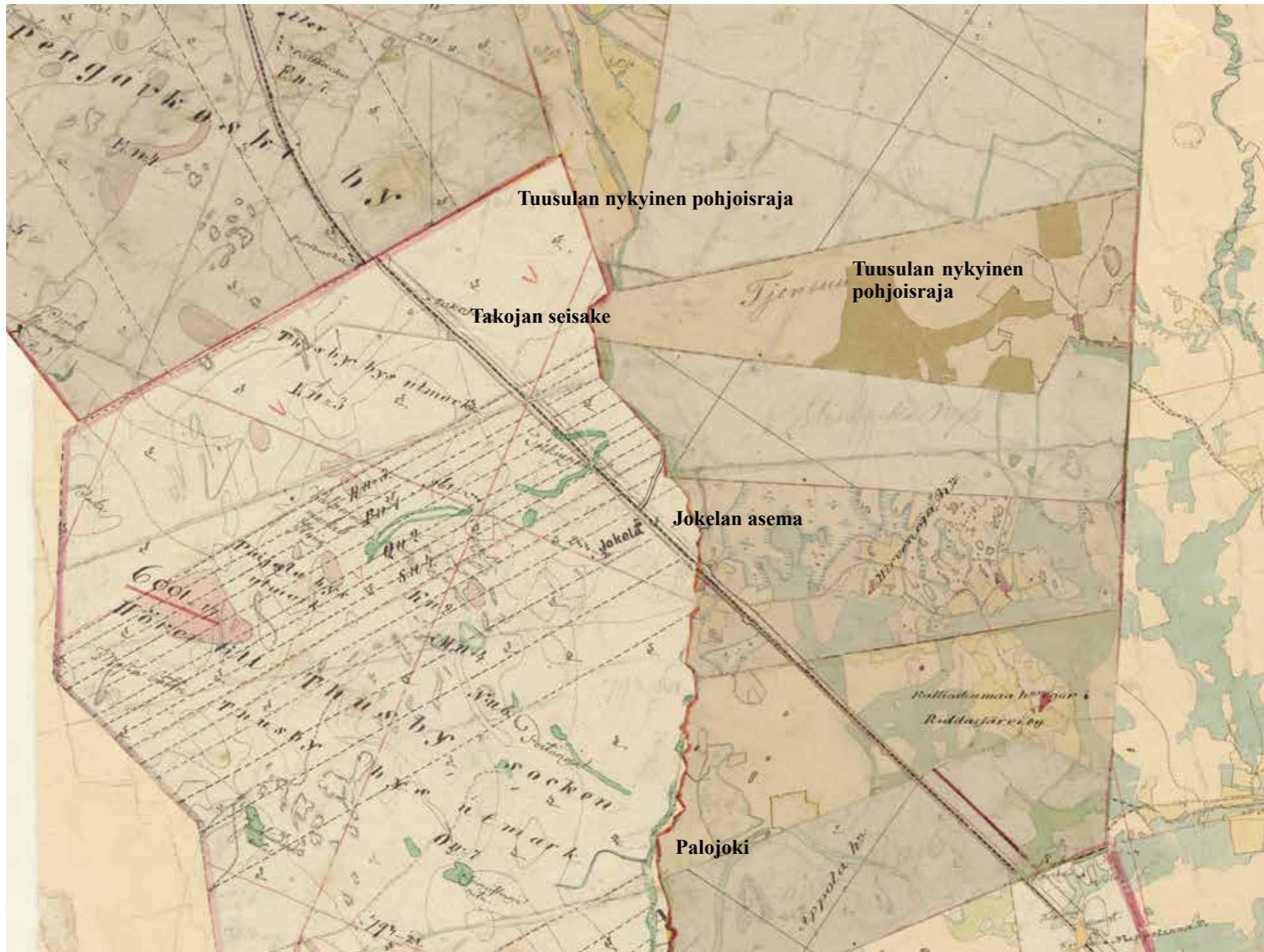

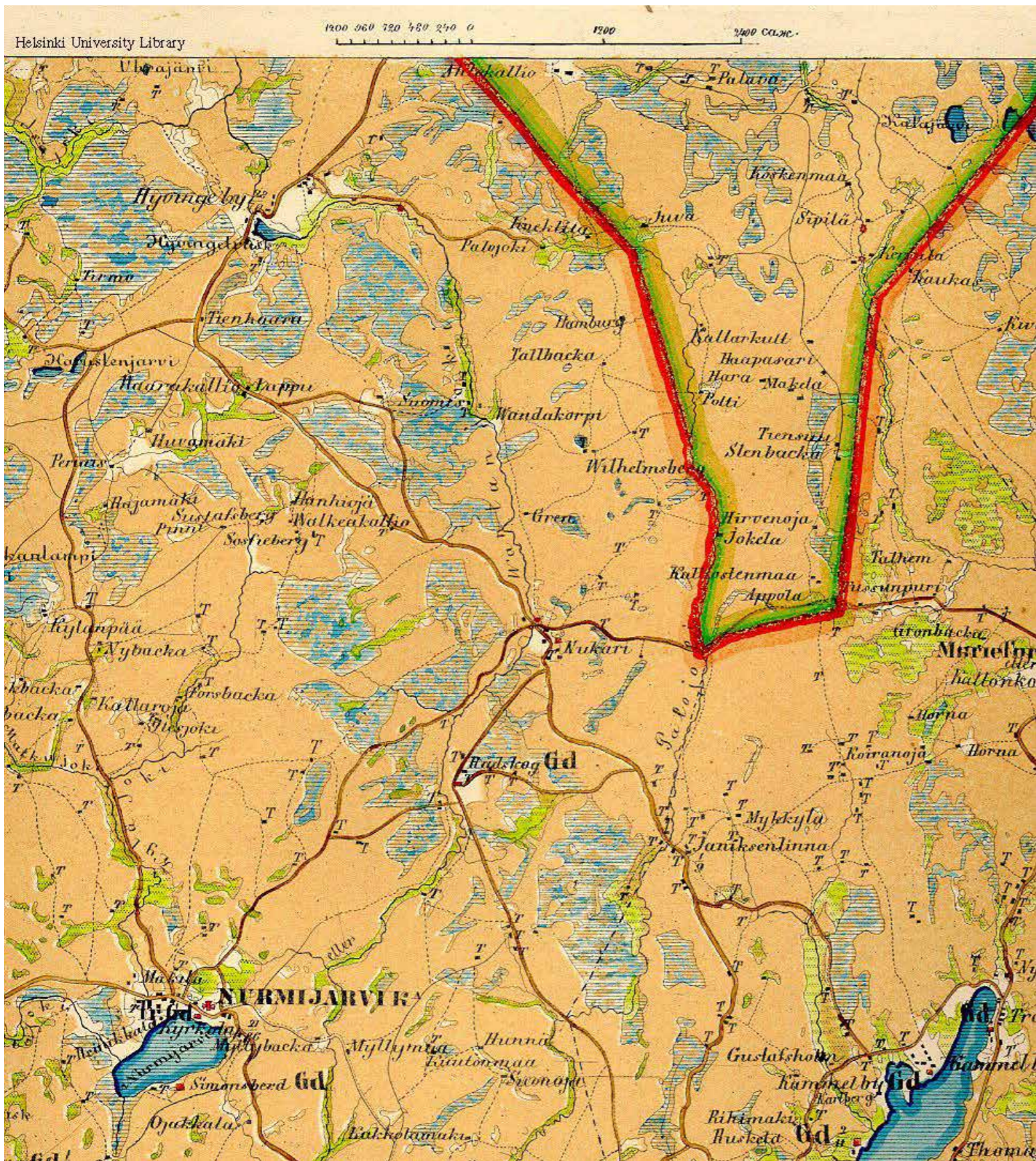
Jokelan eteläosia ja Kellokosken pohjoisosia 1780-luvun lopulla. <http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4C2%B4201776-1805/>

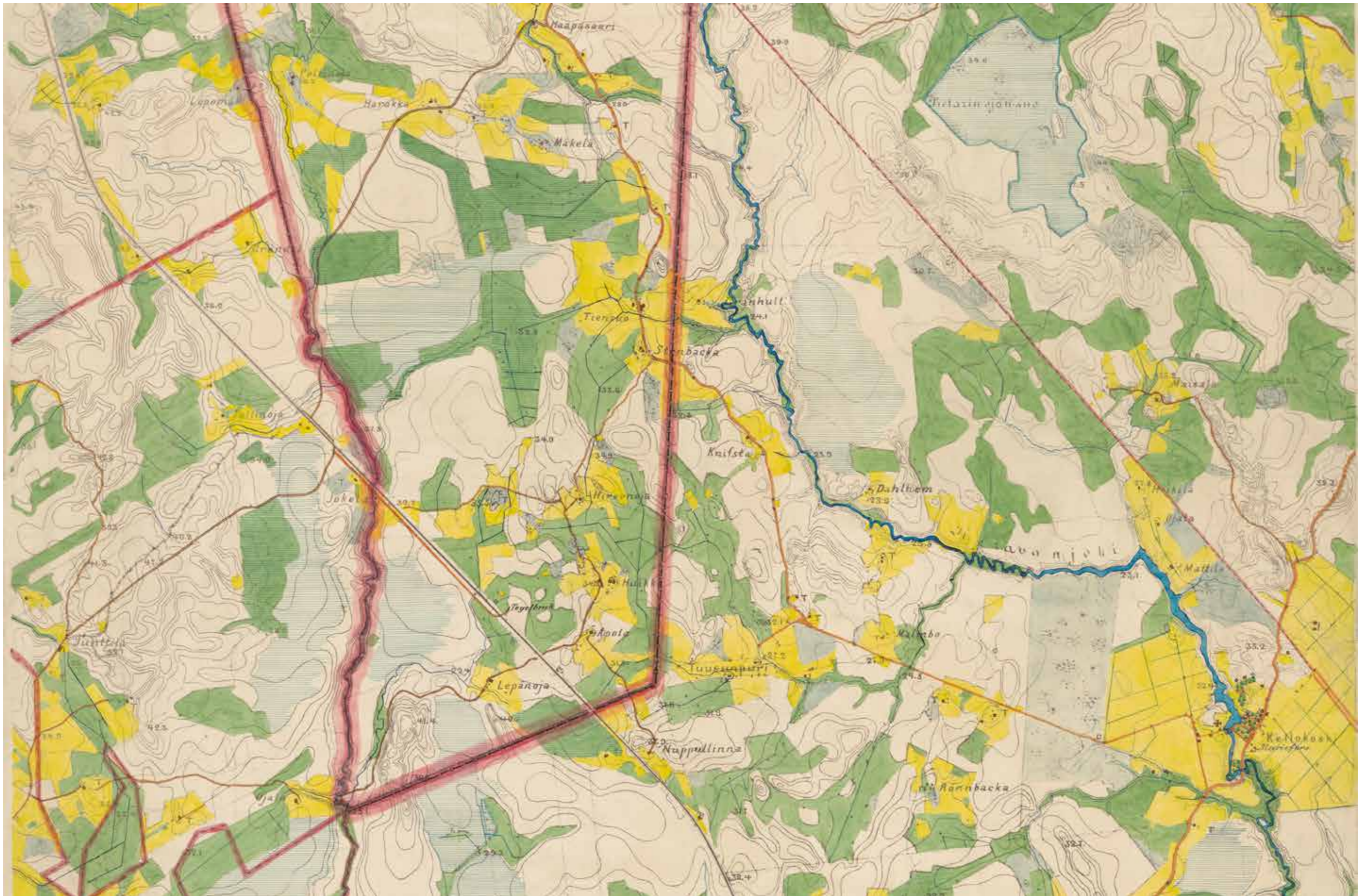
Hausjärven Ridasjärven kylän takamaista muodostetut uudistilat kahdesta erillisestä kartasta koostettuna 1840-70-lukujen välillä. KA.

Kalmbergin kartta esittää Tuusulan aikaa ennen rautatietä ja virallisen tiestön lisäksi siinä näkyvät kärrytiet ja yleiset polut, joita käytettiin jalan kulkemiseen paikasta toiseen. Osa reiteistä on säilynyt kyläteinä.

Jokelan eteläosia eli Ridajärven kylän takamaita torppineen 1870-luvun alussa.
KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

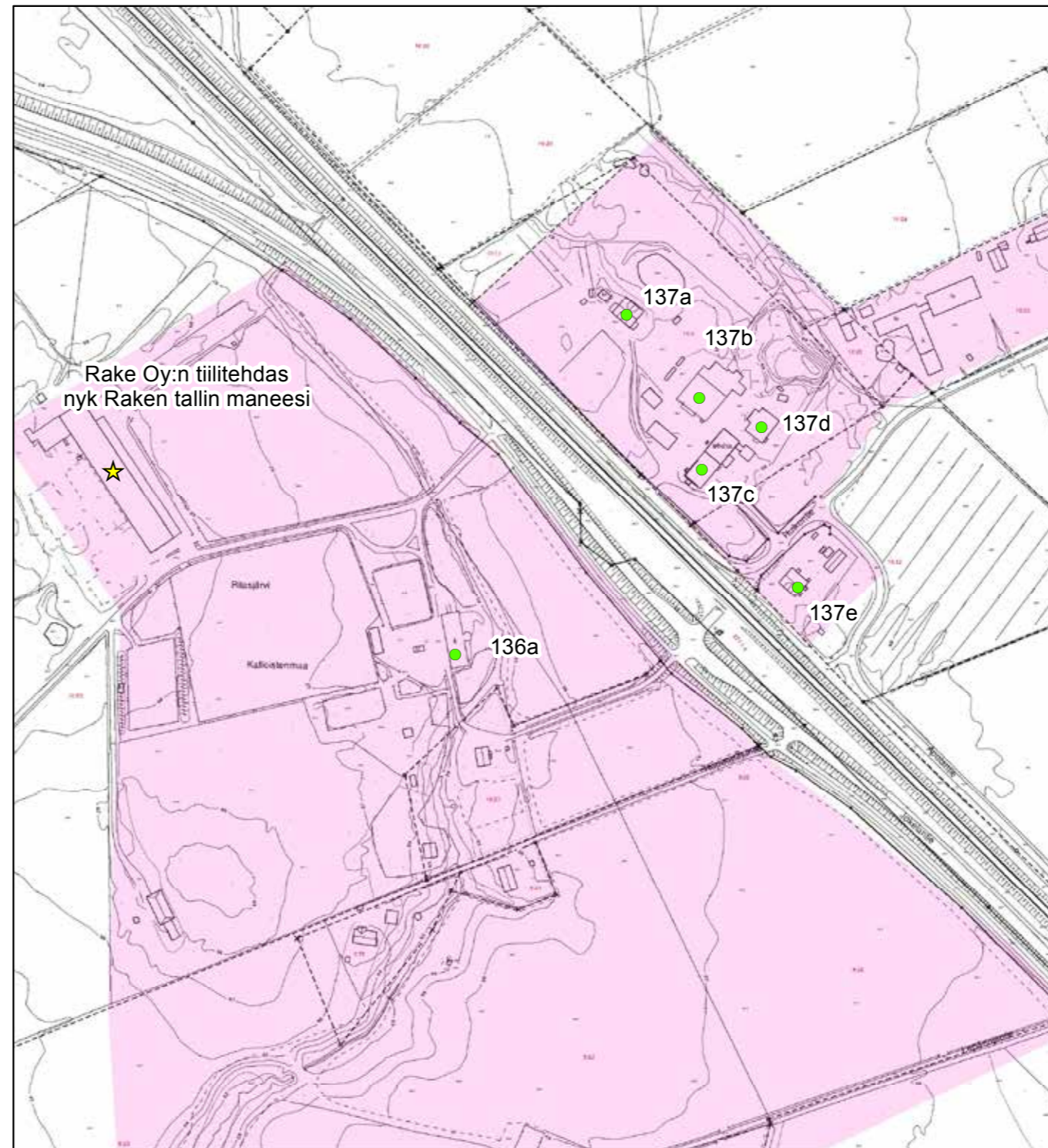

Jokelan taajama lähiympäristöineen 1940-luvun alussa.
204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

136. Rake Oy:n tiilitehdas

Jokelan seudun neljäs ja samalla nuorin ja lyhytikäisin tiilitehdas on Rake (Rauta- ja rakennusainekauppa) Oy:n Kallioistenmaan⁸¹ tiilitehdas noin kilometri Jokelasta etelään, Ritasjärven kylän iso-jaossa vuonna 1787 muodostetulla Kallioistenmaan (RN:o 10) uudistilla.⁸² Tiilitehdas toimi virallisesti vuosina 1951-71 ja sen pääasiainen tuote oli salaojaputket. Tehdashalli rakennettiin vuosina 1952-53.⁸³ Itse tehdashalli sijaitsee peltoaukean laidalla rautatien länsipuolella. Se on maisemaa hallitseva pitkänomainen punatiilinen ja ruudutettujen ikkunakenttien muodostama kiintopiste. Tehdashallin valaistus on ratkaistu kahdessa kerroksessa olevilla suurilla ikkunakentillä, joista ylempi rivistö on ns. klerestorio. Ratkaisu on myös keventänyt savimaalle sijoitettua suurta rakennusta merkittävästi. Alkuperäiset piirteensä säilyttänyt rakennus on nykyään ratsastus- ja tallitoiminnan käytössä: suurin osa hallista on maneesina, pohjoispäädyssä oleva poikkisiipi toimii tallina ja varastona.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 40 80 160 Metriä

81 Sanna-Kaisa Spoof, s. 58.

82 Tuusulan kiinteistörekisteri

83 Jokelan tiilitehdasperinneyhdistys.

Samalla kiinteistöllä on myös Kallioistenmaan maatila, jonka ensimmäinen viljelijä oli Mäntsälän Kaukalammin Huikkolasta lähtöisin ollut Juho Antinpoika. Hänen poikansa Juho ja Elias jakoivat tilan sovintojaolla 1800-luvun alkupuolella ja lunastivat puoliskonsa perintötiloiksi 1849-50. Virallinen halkominen tapahtui vuonna 1866 ja molemmat puolikkaat pysyivät aina vuoteen 1888 asti alkuperäisen raivaajan suvulla. Vuonna 1888 tila siirtyi Jokelan Tiilitehtaan omistajan Paul Chmelewskin haltuun.⁸⁴ Rauta- ja rakennusainekaupan hallussa oleva tila toimii nykyisin ratsutilana. Merkittävä maisemapari tiilitehdashallille on valkoiseksi rapattu pitkäkö punatiilitalli (136a; luokka 2) vuodelta 1925.⁸⁵ Rakennuskantaan kuuluu myös muita talousrakennuksia sekä uudehko asuinrakennus. Raken maille johtavan tien tunnusmerkkinä on keskellä avaraa pellonreunaa seisova suuri ja näyttävä, hieman käkkyräinen mänty. Merkitty osayleiskaavassa sr(8)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE**

136A Rake Kallioistenmaan rapattu talli.

136 Kallioistenmaan ja Raken avoin peltomaisemaisema komeine mäntyineen.

136 Raken vanha tiilitehdas on nykyisin maneesi ja talli.

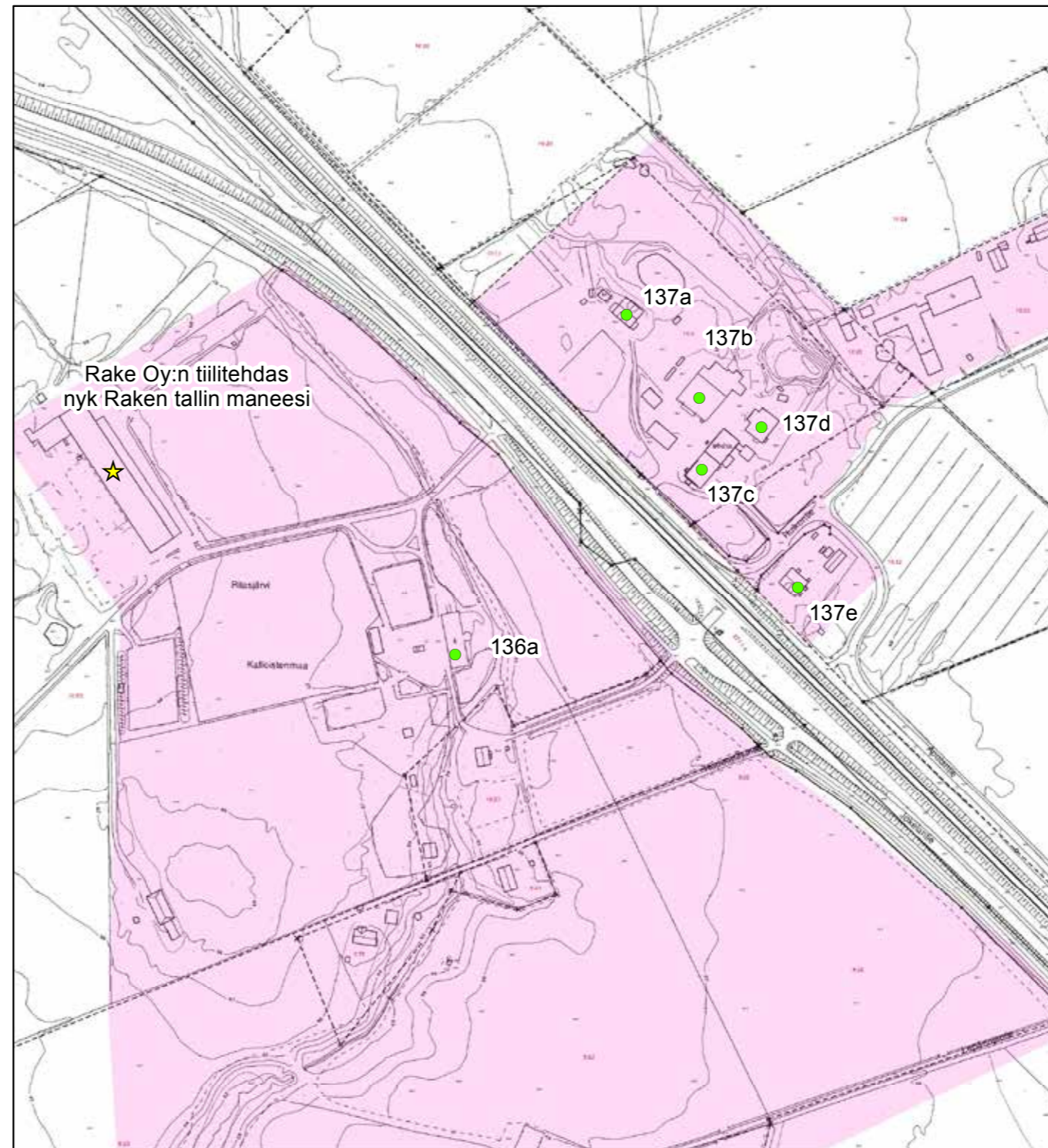
⁸⁴ J. Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 49.

⁸⁵ Pitäjänkartta 1920-30-luvun vaihteesta. Vuoden 1916 taloudellisella kartalla tilaa ei ole vielä merkitty.

137. Jokelan valu

Jokelan valu Oy sijaitsee rautatien varressa kaksi kilometriä Jokelasta kaakkoon, Huikon entisellä seisakkeella, jonka kohdalla esiintyy jo vuoden 1870 topografikartalla merkintä ”Tegelbruk”.⁸⁶ Tehdastoiminta alkoi 1889 rakennusmestari Elia Heikelin⁸⁷ ja tilanomistaja Axel Palmin perustettua Kallioistenmaan kantatilan tontille Jokelan Uuden tiilitehtaan (Jokela Nya Tegelbruk), Tiilitehdas ehti toimia Heikelin johtamana 10 vuotta ennen konkurssia ja kolme vuotta tämän jälkeen Waldemar Wallinin omistuksessa kunnes tehdasrakennus paloi 1902/03. Tiilien valmistus ei loppunut pelkästään tulipalon vaan myös pitkälti alueen saven huonolaatuisuuden takia (samasta syystä myös Raken, Kolsan ja Jokelan tiilitehtaan tiilet eivät ole olleet yhtä kestäviä kuin edelleen Kärkölän Järvelässä toimivan tiilitehtaan nyk Wienerberger).

© Tuusulan pohjakartta 2016

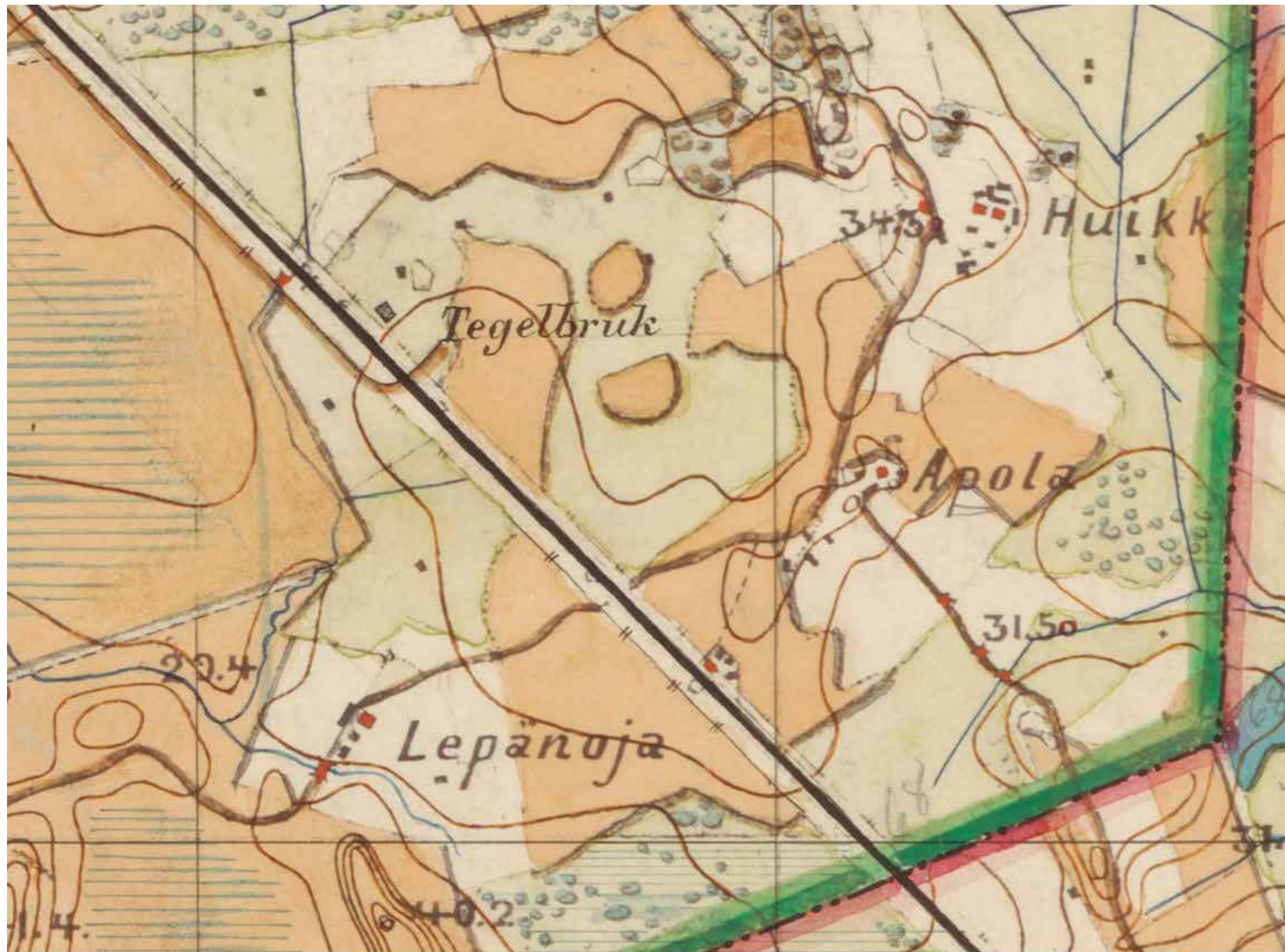
- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 40 80 160 Metriä

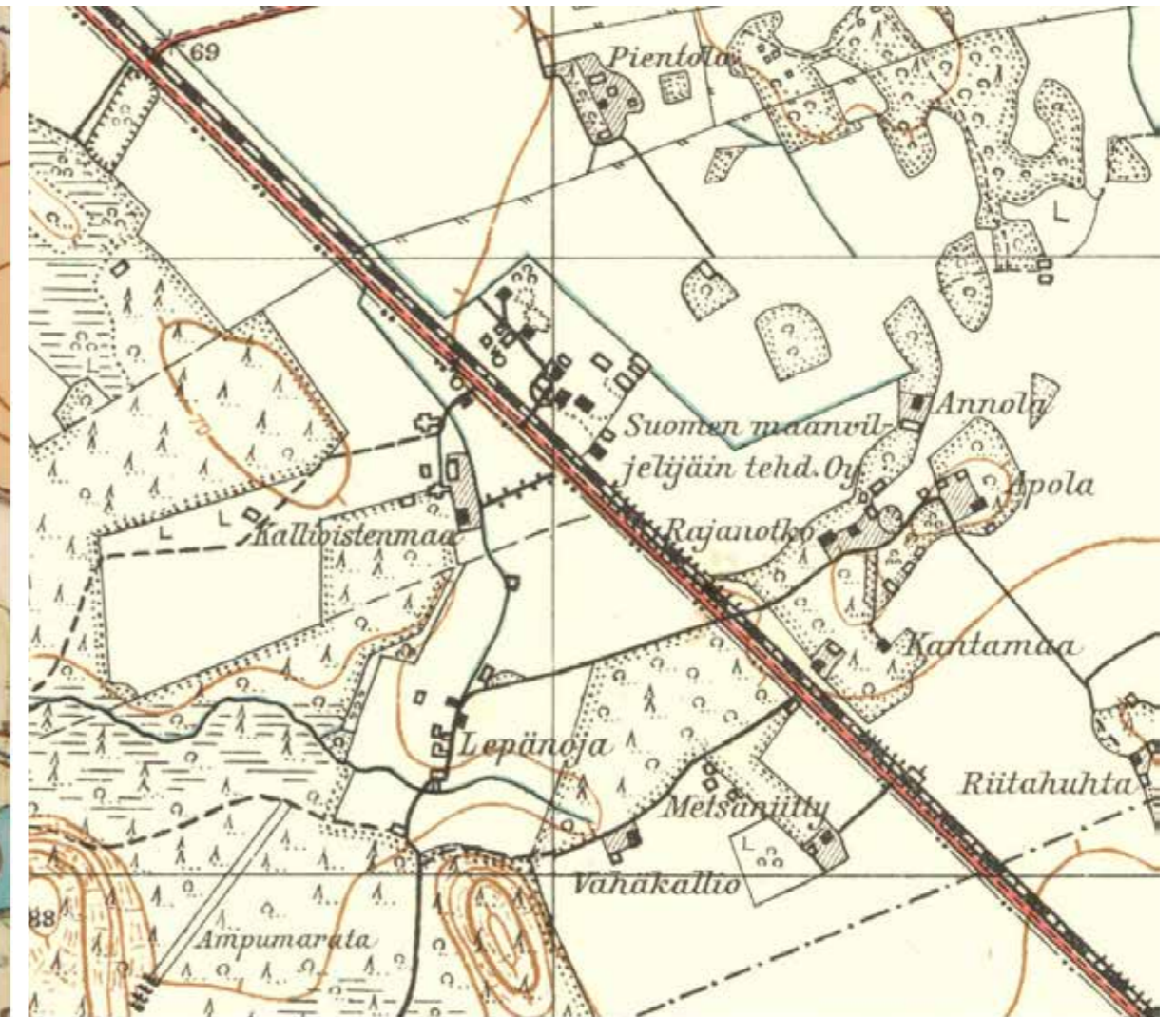

86 Topografikartta Tuusula, karttalehti X 30, 1870-71. Kansallisarkisto
87 Elia Heikel suunnitteli Kellokosken ruukin vanhimmat punatiilirakennukset.

Tegelbruket eli Jokelan ensimmäinen tiilitehdas ja torpat Ridasjärven kylän takamailla 1870-luvun alussa. KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

Kallioistenmaan tila ennen tiilitehtaan rakentamista ja vastapäätä oleva Jokelan valu rakennuksineen 1940-luvun alussa. 204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Tiilitehtaan eli ”Risalan ruukin” rauniot ja tyhjilleen jääneet kuivausvajat seisoivat käyttämättöminä aina vuoteen 1926 asti, jolloin palanut kiinteistö kunnostettiin konepajakäyttöön Jooseppi Koiviston omistamalle Osakeyhtiö Syvälle, joka rakensi maatalouskoneita; mm. Koiviston sahat tunnettiin yleisesti. Pienyrittäjä ajautui vuodessa konkurssiin ja pesän osti Erkki Ponkala vuonna 1927 ja jatkoi toimintaa Osakeyhtiö Peltokalun nimellä rakentamalla maatyökoneita, mm. kylvökoneita, sahroja, puutarhatyökaluja ja vuodesta 1934 lähtien Teho-puimakonetta. Koska työkoneet valmistettiin puusta ja metallista, tehtaan yhteyteen perustettiin myös rahtisahauksia hoitanut saha ja maalaamorakennus. Työntekijöitä varten oli kolme asuinrakennusta: Harrila (Vanhala), joka oli ilmeisesti 1800-luvun lopulta sekä punainen, yhdeksän hellahuoneen Uutela (137e; luokka 2) ja alkujaan valkoinen, nykyisin vihreä, paneliverhoiltu, useamman verannan ja kuistin täydentämä huvilamainen Tehtaala/Valu (137a; luokka 1), jossa työnjohtajat ja vanhemmat työntekijät asuivat. Tehtaala sijaitsee alueen pohjoislaidalla puistomaisen, mutta pensoittuneen puutarhan kesellä ja Uutela hieman erillään, omalla pihallaan aivan radan varressa.. Kaksi viimeksimainittua oli hankittu Terijoelta 1930-luvun alussa ja ne olivat alkujaan olleet samaa ravintolarakennusta.⁸⁸

Pieni kupoliunillinen valimo tehtaan yhteyteen rakennettiin 1937-38 helpottamaan toimituksia ja samassa yhteydessä tehdaskin nimettiin uudelleen Suomen Maanviljelijäin tehtaaksi. Sodan aikana tehtaalla oli vuokralaisena Ohi Oy, joka valmisti karbidilamppuja ja Pikro Oy, joka valmisti ilotulitteita, sytytyslankoja, liituja yms. Sodan jälkeen valimo valjastettiin Sotevan tilausten täyttämiseen ja maatalouskoneista luovuttiin - Sotevan töiden päätyttyä valimo aloitti yhteistyön VTT:n Paa-vo Asannin kanssa tieteellisenä koevalimona ja valimossa valmistettiin Nihard-rautaa. Valimo siirtyi maalaamoon ja pieni kupoliuuni korvattiin suuremmalla. Vuodesta 1966 valimo tunnettiin Jokelan Valu-nimellä. 1986 valimo siirtyi Kumera Oy:n haltuun⁸⁹ ja on ollut suljettuna vuodesta 2010 lähtien.⁹⁰

Tehtaan rakennukset ovat pääosin peräisin 1920-30-luvuilta. Verstas (137b; luokka3) on rakennettu 1926 vuonna 1903 palaneen tiilitehtaan perustuksille; Toimela, vanha punatiilinen valimo (137d; luokka 2) vuodelta 1932 on toiminut aluksi maalaamona ja sen radanpuoleisessa päädyssä oli myös työläisten asuinhuoneita. Uudempi valimo lähempänä rataa (137c; luokka 2) on vuodelta 1938 ja sitä on laajennettu 1980-luvulla jatkamalla sitä peltihallilla. Valimoja suurempi konttori- ja verstasrakennus (137b; luokka 3) on rakennettu 1926, joskin maantasokerroksessa on havaittavissa vuonna 1888 rakennetun tiilitehtaan rakenteita.⁹¹ Osayleiskaavassa koko tehdasalue on rajattu ja varustettu sr(2)-merkinällä. **2 LUOKAN KOHDE**

137A Tehtaala eli Jokelan Valun isannoitsijantalo.

137A Tehtaala eli Jokelan Valun isannoitsijantalo.

⁸⁸ Matti Turtolan muistelu entisen lapsuudenkotinsa taustoista. 16.8.2014.

⁸⁹ Hanna Forssell, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 60-64.

⁹⁰ Virtuaali Tuusula.

⁹¹ Hanna Forssell, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 60-64.

137B Jokelan Valun Versta eli konttorirakennus on kokenut monta laajenusvaihetta ja tulipalon.

137C Jokelan Valun uudempi valimo ja pääty radalle.

137B Jokelan Valun Versta eli konttori eteläreunaltaan.

137B Jokelan Valun konttori eli Versta pohjoisen puolella tukirakenteineen.

137C Jokelan Valun uudemman valimon eteläseinä.

137 Jokelan valun naapurissa on Autiolan tontilla funkisvaikutteinen hylätty teollisuusrakennus.

137E Jokelan valun tyovaenasunto Uutela tehtaan eteläpuolella.

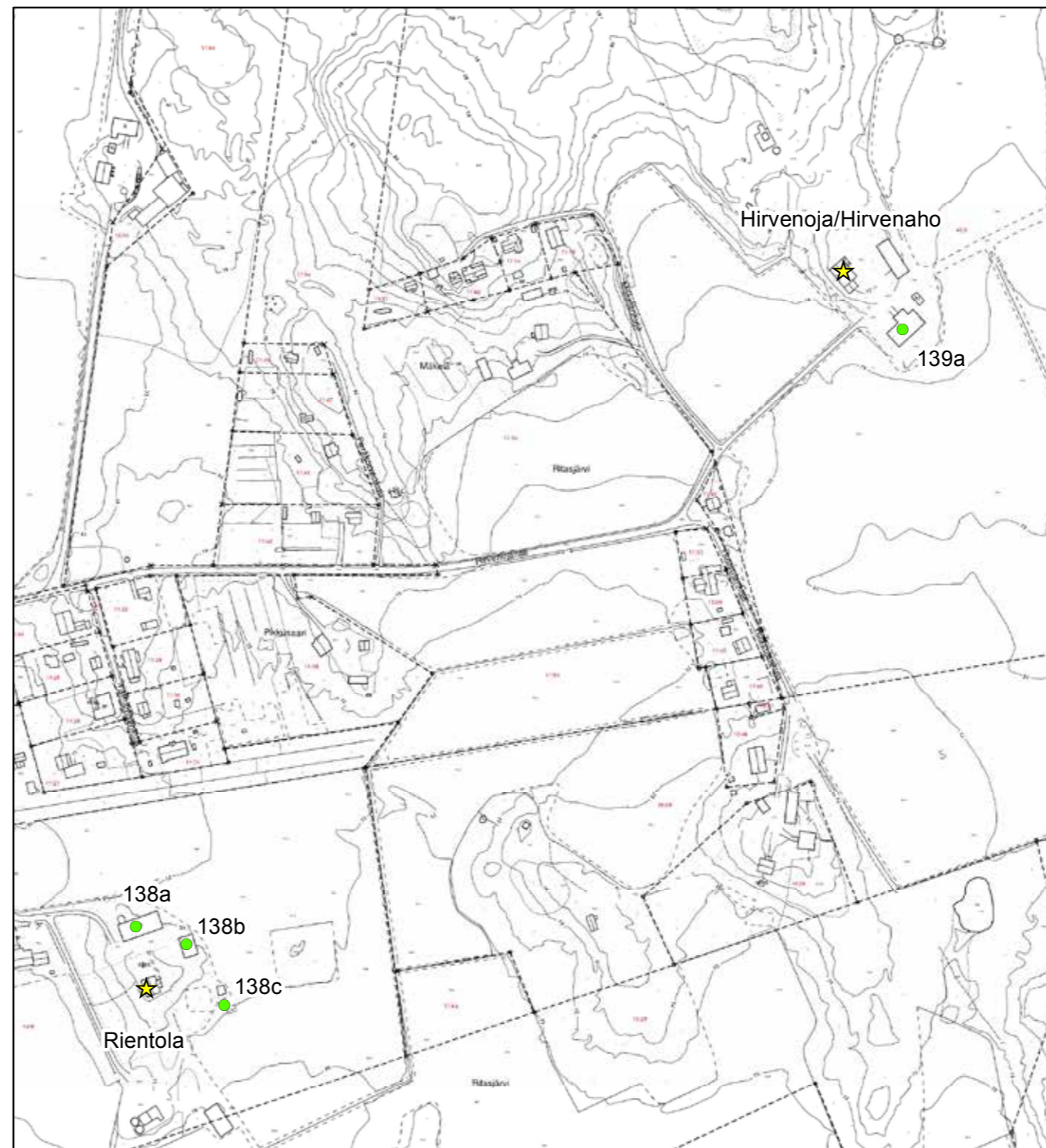

137D Jokelan Valun vanha valimo Toimela asuntopäätyineen ja sivusiipineen.

138. Rientola

Rientola sijaitsee muinaisen Hämeen eteläisessä kiilassa eli alkujaan Hausjärven Ritasjärven kylästä muodostettujen uudistilojen mail- la. Uudistiloja muodostettiin kaikkiaan parisenkymmentä isojaon myötä vuonna 1787; näistä tiloista Tuusulaan siirtyi kaikkiaan 13 vuosien 1969-1974 aikana kahdessa vaiheessa. Rientola on erotettu Kallioistenmaan (RN:o 10) maista vuonna 1913.⁹²

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 45 90 180 Metriä

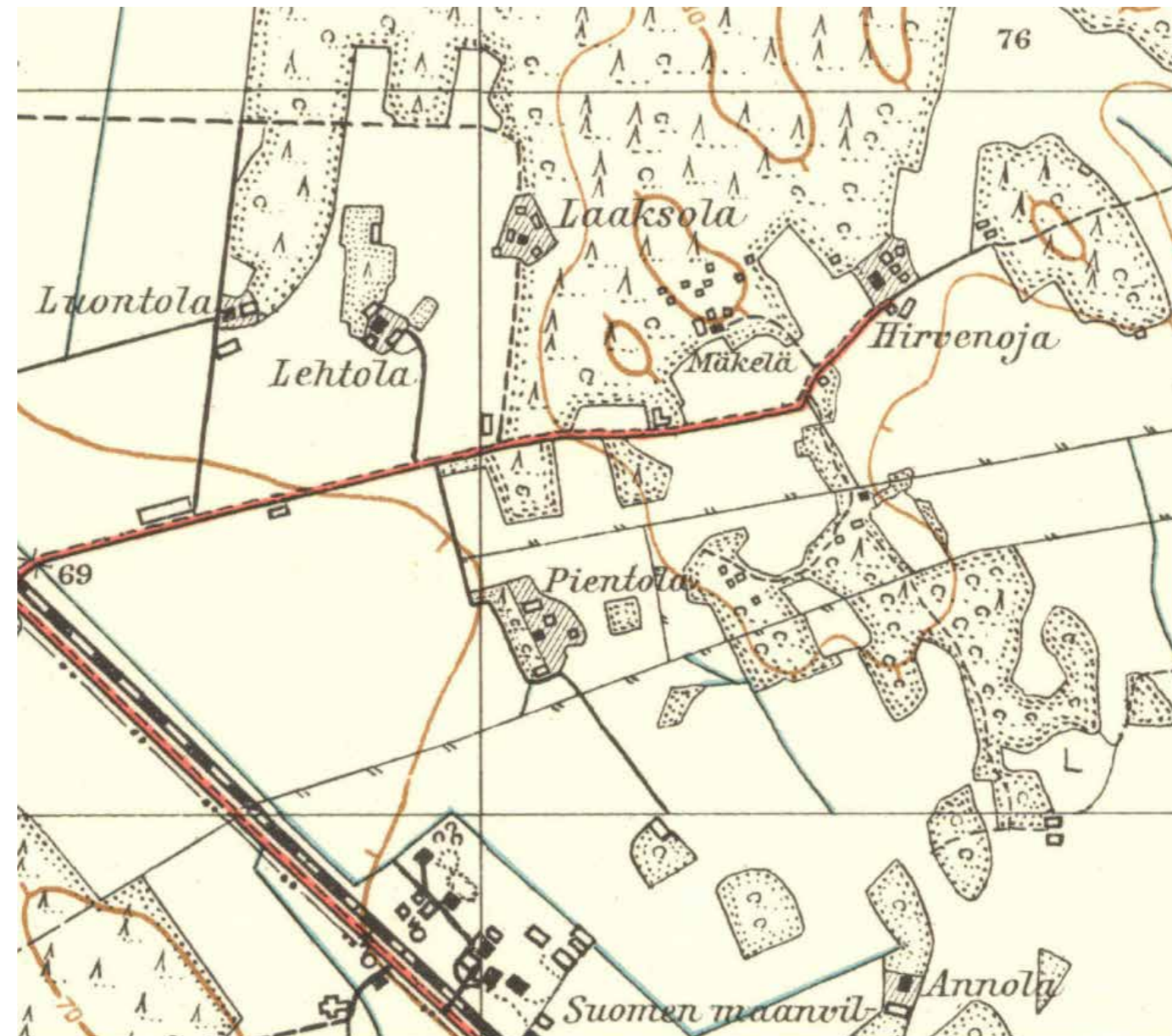
⁹² Hausjärvestä erotettiin Hyvinkään kaupunki ja Hyvinkään maalaiskunta. Tiedot Tuusulan kiinteistörekisteri.

Rientolan pihan rakennuskanta on varsin yhtenäistä ja pihapiiri on säilynyt samanlaisena vuodesta 1932 lähtien. Tiilinen, vaaleaksi rapattu tai tekkattoinen päärakennus on Fredrik Wuoren⁹³ vuonna 1918⁹⁴-20 rakentama. Pihapiirin pohjoislaidalla on vuonna 1928 rakennettu harjakattoinen sementtitiilinen navetta (138a; luokka 3), jossa on tyypillinen pieni AIV-torni kyljessä. Suurehko pystyvuorattu hirsinen luhtiaitta vuodelta 1931 (138b; luokka 3) on pihan itäreunalla ja kaakkoiskulmalla pihaa on puiden lomaan piiloutuva hirsirakenteinen pihasauna vuodelta 1932 (138c; luokka 3). Piharakennukset noudattelevat pientilojen mallipiirustuksia.⁹⁵ Tilakeskus antaa hyvän kuvan 1900-luvun alkupuoliskon pientilasta ja sijaitsee maisemallisesti tärkeällä paikalla. Tilan on omistanut vuodesta 1927 Ehon suku⁹⁶ Osayleiskaavassa talo ja pihapiiri on merkitty sr(1)-merkinnällä. **3 LUOKAN KOHDE**

138 Rientolan päärakennus 2005. PS.

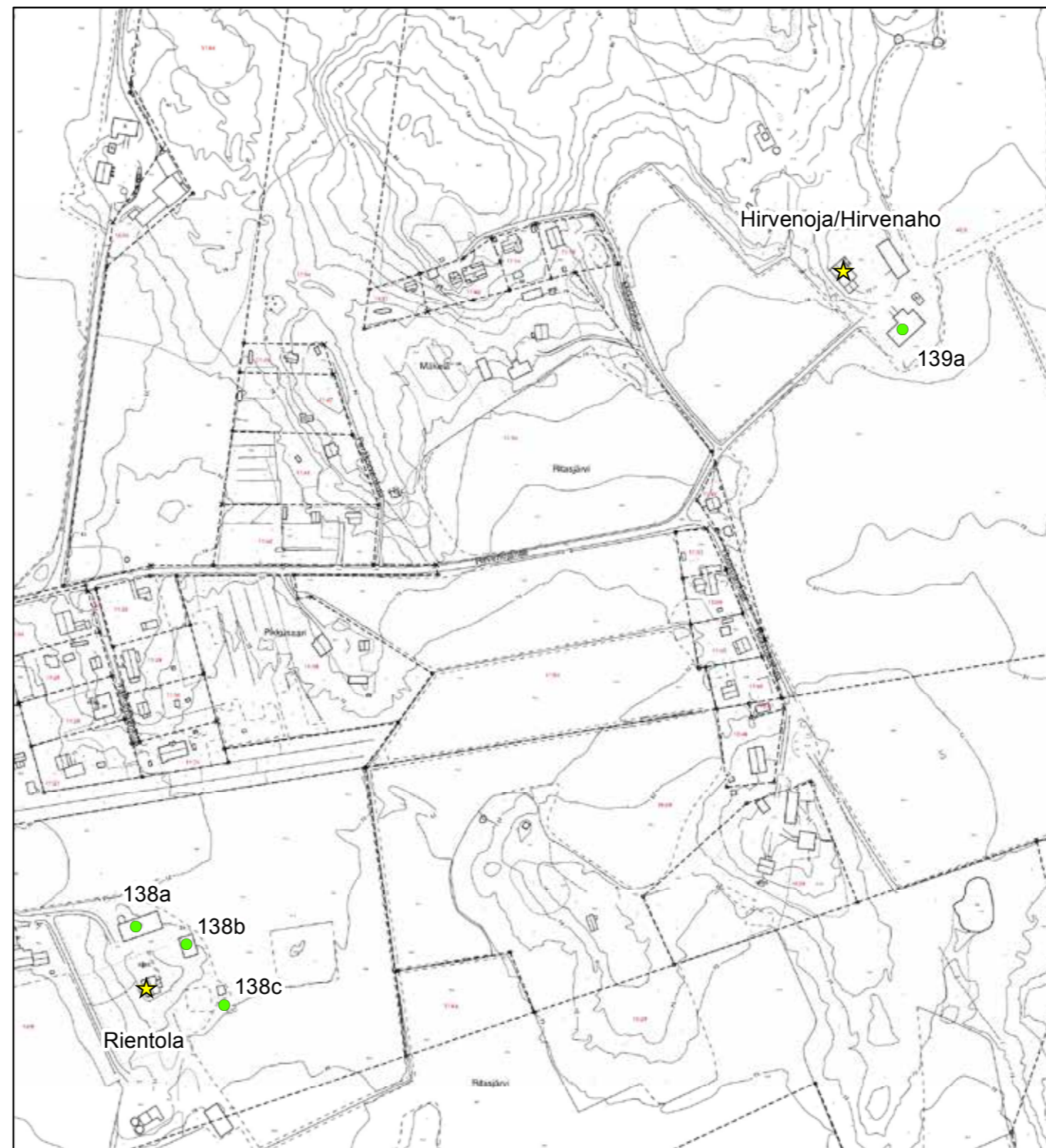
Rientola tila ja lähitiennoot 1940-luvun alussa. Rientolan tila on kartalla nimetty Pientolaksi. (laita toiseksi lauseeksi ennen karttanimeä ja -lähdettä. 204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

93 Härö 1986, s. 26. Toisaalta: Fredrik Wuori (tämä kirjoitusasu on oikea, suvulta saatu tieto) oli juuri tuolloin muuttanut Nurmijärveltä Jokelan Huikkoon Rientolan naapuriin, Laaksolan tilalle. www.vuorenteko.com historia. Vuorenteko on toiminut vuodesta 1918 lähtien Jokelassa. Samanlaisesti hänen olisi pitänyt urakoida myös Hirvenojan päärakennusta.
 94 Kotiseutumme kirja, s. 227.
 95 Härö 1986, s.26
 96 Kotiseutumme kirja, 227.

139. Hirvenoja nykyisin Hirvenaho

Hirvenojan tila (RN:o 11) on perustettu Hausjärven Ritasjärven kylän isojakotoimituksessa jääneelle kruunun ylijäämämaalle vuonna 1787.⁹⁷ Tilaa on viljelty vuodesta 1787 lähtien, jolloin se oli Orimatilasta tulleen Aatami Juhonpojan hallussa vuoteen 1803 asti. Epävirallisesti 1820-luvulla kahtia jakautunut tila on ostettu perintötilaksi vuonna 1860.⁹⁸ Kantatila on halottu kahtia vuonna 1869, jolloin siitä on erotettu Jokelan tila.⁹⁹ Tehtailija Paul Chmelewski osti Jokelan 1885 ja Hirvenojan 1890.¹⁰⁰ Tiilitehtaan sivutoimena pyöritetty maatalous sijoittui useammalle sivutilalle, joista Hirvenoja oli merkittävin: tilalla asui vuonna¹⁰¹ 1906 kaikkiaan 16 perhekuntaa, yhteensä 78 henkilöä. Tiilitehtaan muutosten myötä Hirvenojan maat myytiin lohkotiloiksi¹⁰²; tätä ennen Jokelan tila palautettiin samaan yhteyteen ja yhdistetyt tilat lohkottiin uudelleen vuosina 1913-15¹⁰³ seitsemäksi erilliseksi kantatilaksi.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 45 90 180 Metriä

97 Tuusulan kiinteistörekisteri.

98 J. Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 46-49. Kuninkaan kartastolla Ritasjärven kylän takamaat ovat koskemattomaa metsää.

99 Tuusulan kiinteistörekisteri.

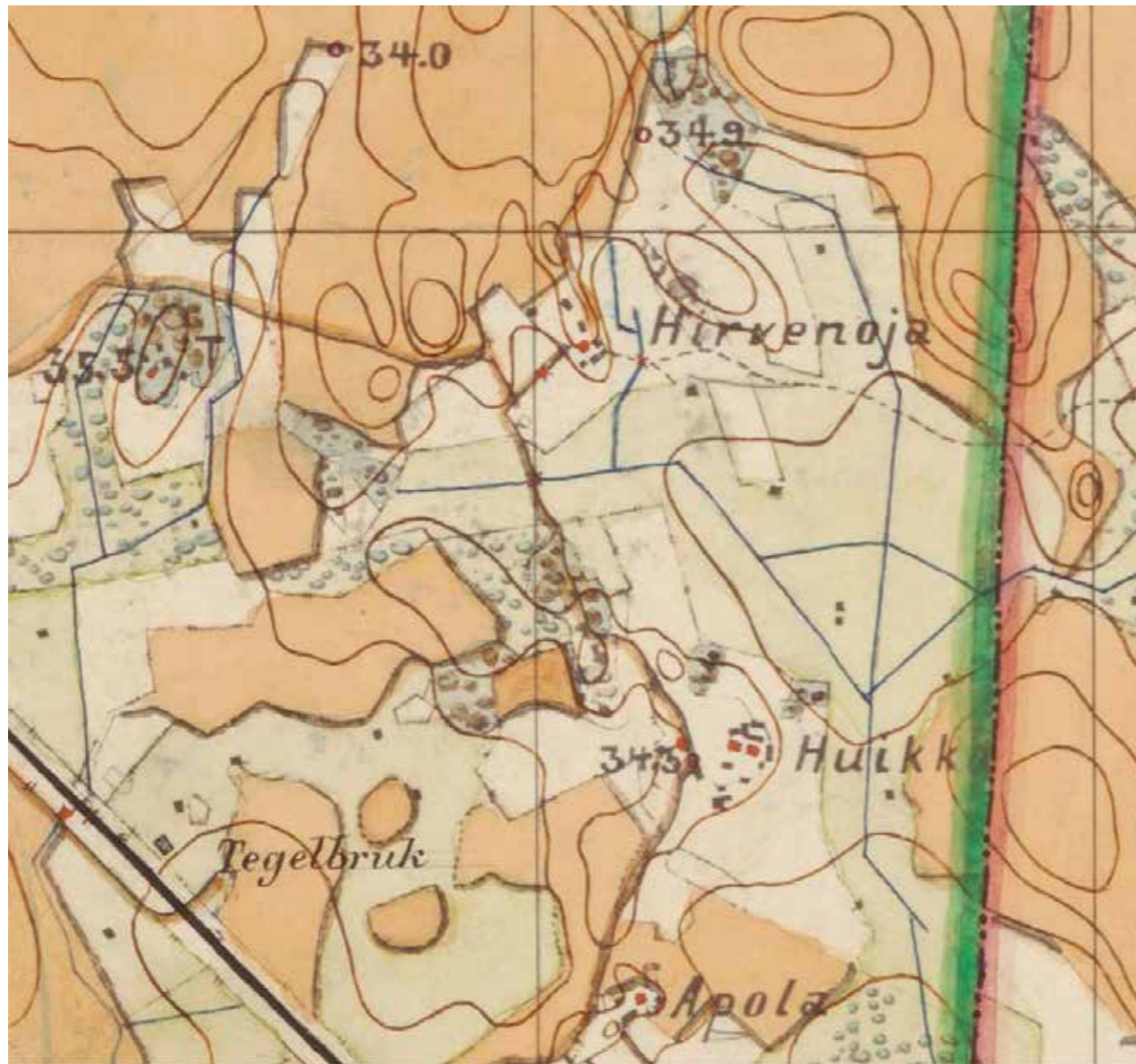
100 J. Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 46-49

101 Spoof, s. 95-96.

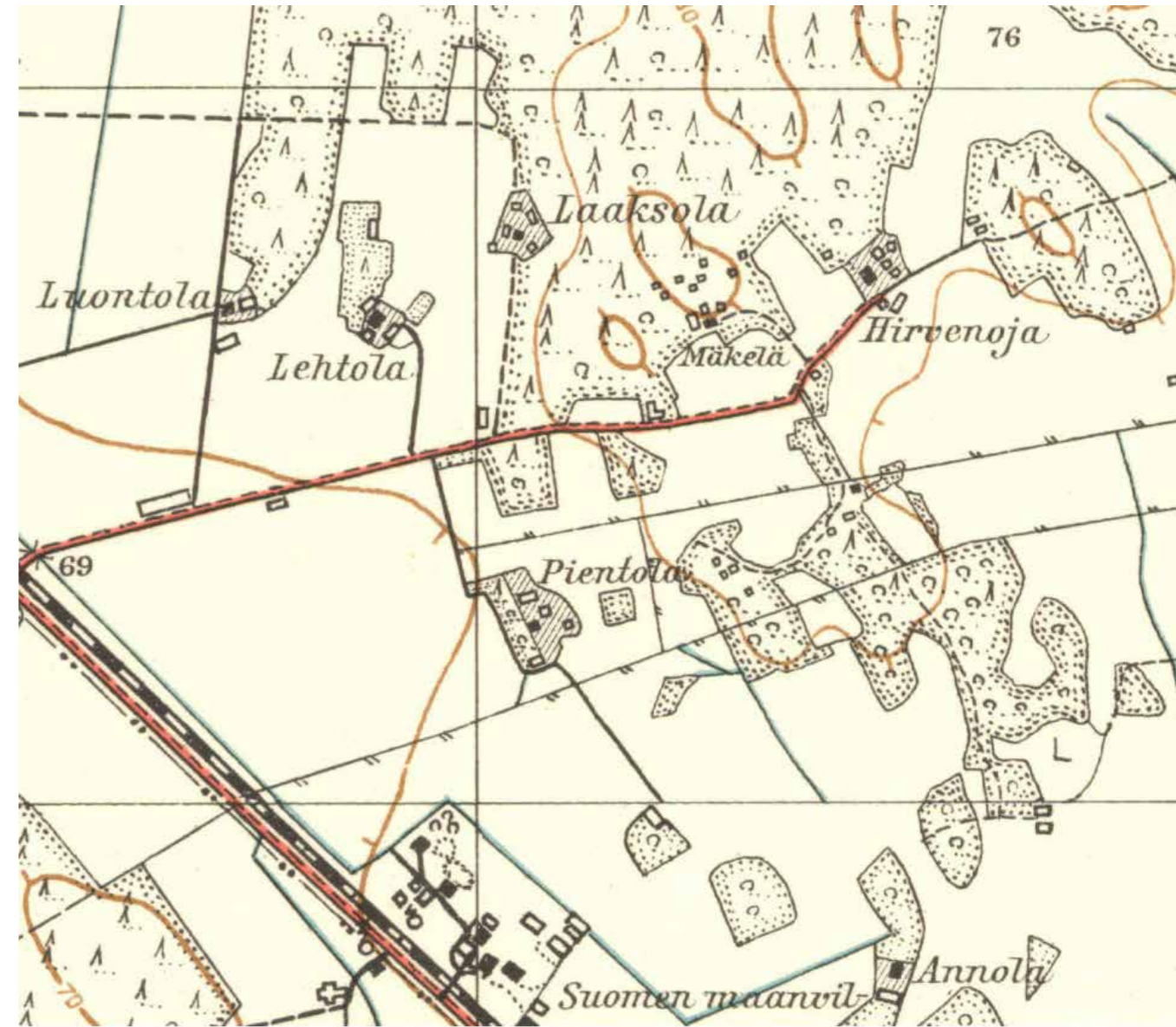
102 Spoof, s. 131-132.

103 Spoof, s. 96.

Hirvenoja ja kadonnut Huikon tila Ridasjärven kylän takamailla 1870-luvun alussa.
KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

Hirvenojan tilakeskus on pysynyt paikoillaan ja sen lävitse kulkee talvitie Linjamäkeen. Huikon tilakeskuksen kohdalla näkyy L-kirjain. 204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Hirvenaho (RN:o 40:2) on muodostettu yhdistämällä vuonna 1913 Kallioistenmaasta lohkaistu Peltola 2 ja Hirvenojasta lohkotut Peltola ja Metsola yhdeksi tilaksi - varsinainen Hirvenojan nimellä oleva tila jäi Tuusulan kunnan haltuun radan länsipuolelle.

Hirvenahon tilakeskus sijaitsee metsävyöhykkeiden rajaamalla peltoaukealla hieman etäämmällä rautatien ympäristön laajoista peltoaukeista. Venäläisen topografikunnan 1870-71 laatimissa kartoissa Hirvenojan tilakeskus sijaitsi samalla paikalla kuin nykyinen Hirvenahon tilakeskus, joskin rakennukset olivat hieman nykyistä etelämpänä, alempana rinneessä.¹⁰⁴

Päärakennus on Fredrik Vuoren¹⁰⁵ vuonna 1918¹⁰⁶ rakentama taitekattoinen rapattu tiilitalo. Rakennus muistuttaa paljon kaksi vuotta myöhemmin valmistunutta Rientolan tilan päärakennusta, mutta on sitä huomattavasti kookkaampi. Pihan siluettia rajaa eteläreunalla suuri T-muotoinen punatiilinen navetta (**139a; luokka 3**), jonka kaksi vinttikerrosta ovat puurakenteiset. Navetta on todennäköisesti 1930-luvulta. **3 LUOKAN KOHDE.**

139 Hirvenojan pihapiiri on pienen kallion laella.

104 Topografikartta Tuusula, karttalehti X 30, 1870-71. Kansallisarkisto.

105 Panu Savolainen.

106 Kotiseutumme Tuusula, s. 497.

139 Hirvenojan päärakennus jatkeineen pihanpuolelta.

139 Hirvenojan päärakennus pihatieltä.

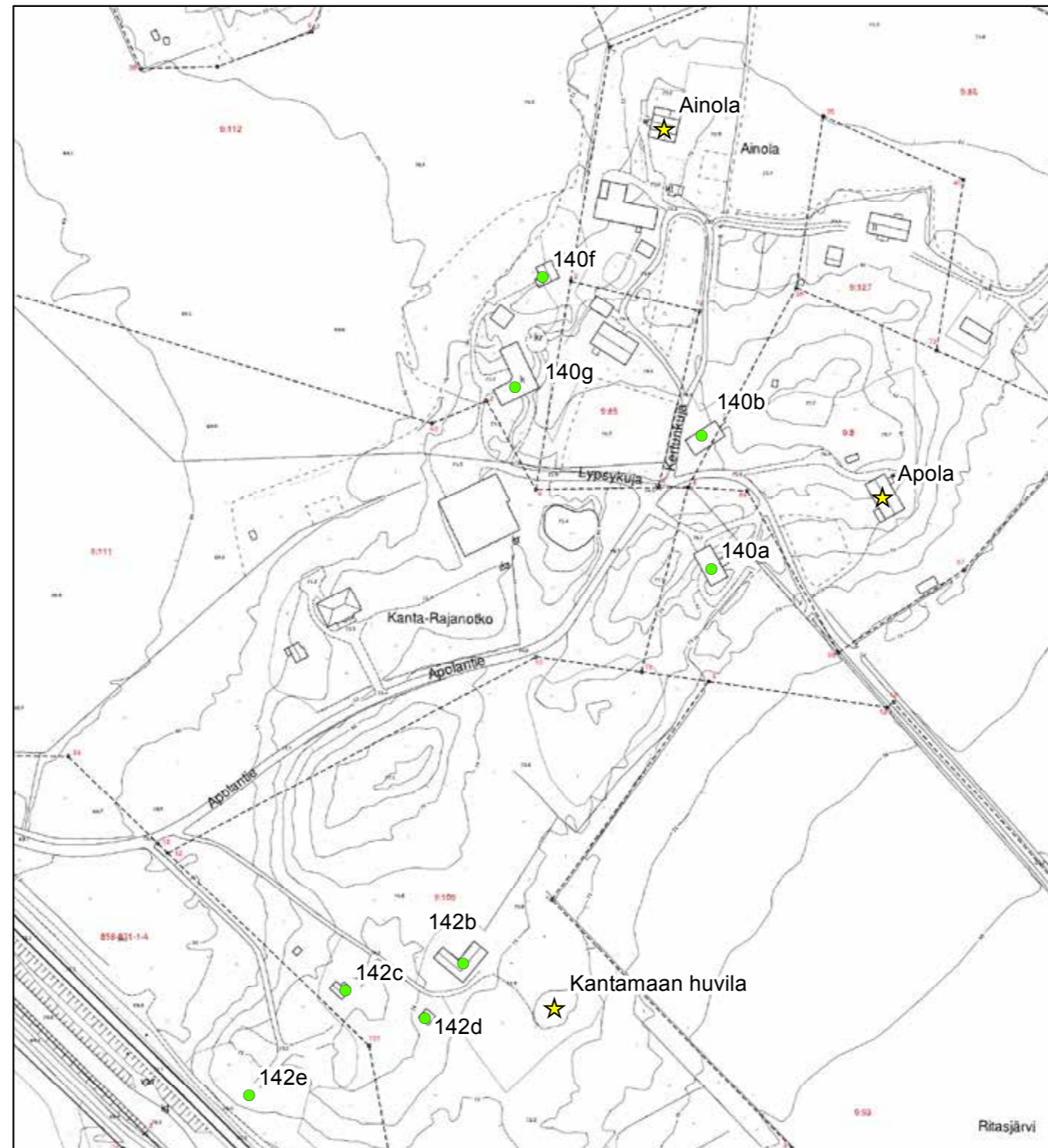

139A Hirvenojan punatiilinen ja puurakenteinen navetta.

140. Apola

Apola (RN:o 9) on Hirvenojan tapaan kruunun ylijäämämaalle vuonna 1787 perustettu uudistila. Sen paikalla oli jo ennen isojakoa vuonna 1775 perustettu torppa. Kellokosken ruukinpatruuna Johan Solitander osti tilan vuonna 1823¹⁰⁷ ja Solitanderin vuonna 1835 tapahtuneen konkurssin¹⁰⁸ jälkeen tilan ilmeisesti siirtyi Raalan kartanon Adlercreutzin¹⁰⁹ omistukseen ja myöhemmin Robert Björkenheimin omistukseen ja edelleen Kaukasten rullatehtaanjohtajan haltuun. Apolaa viljelivät vuokraajat vuoteen 1883 asti, jolloin Lepänojan torppari Fredrik Robert Sten osti tilan. Apola lohkottiin Robert Stenin lasten kesken yhdeksään¹¹⁰ osaan vuosina 1927-28.¹¹¹ Uudet tilat olivat: Riitahuhta, Lepänoja, Vähäkallio, Miilumäki, Ainola, Apola, Metsäniitty ja Kantamaa.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

107 J. Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 46-49.

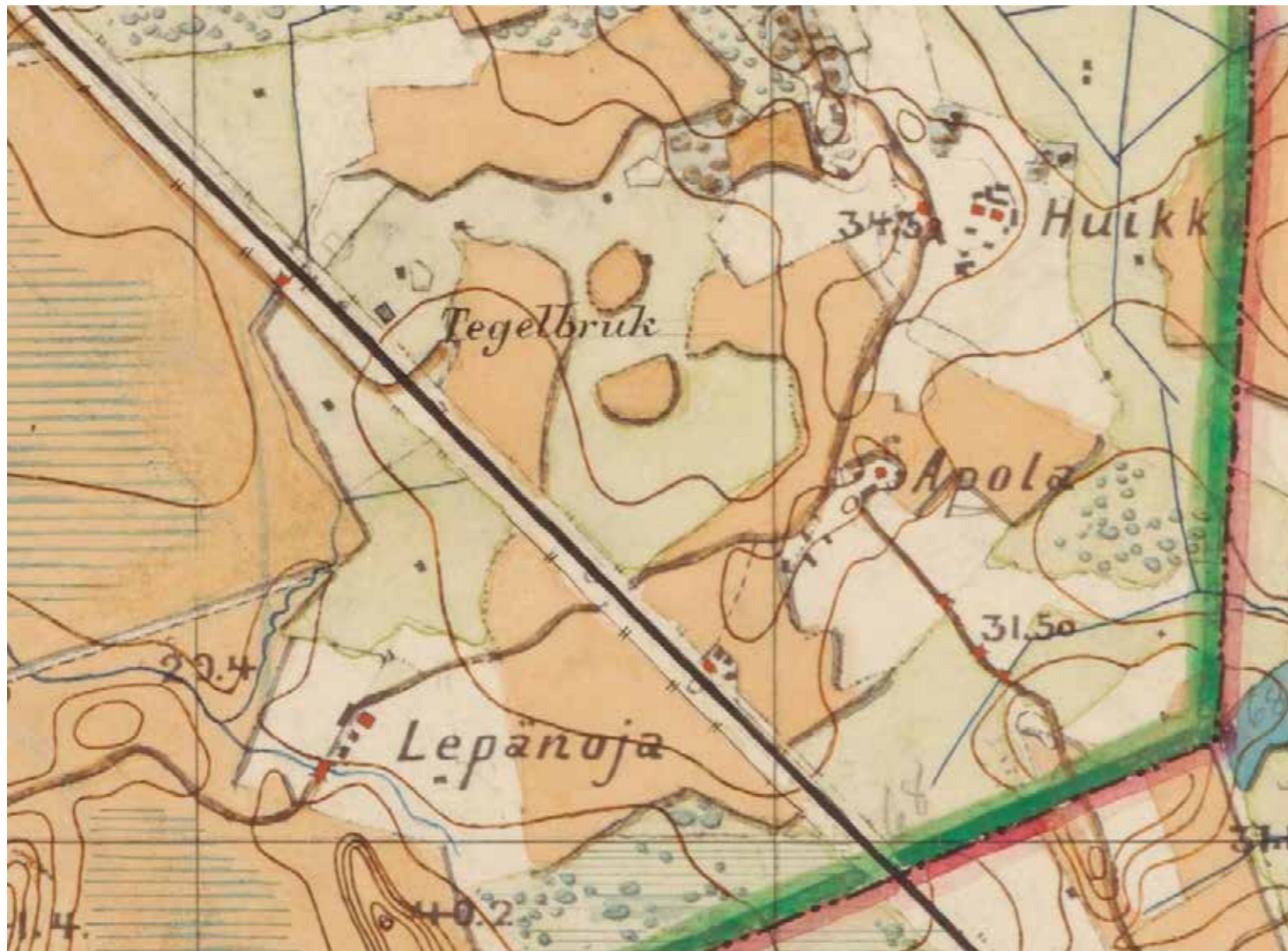
108 Antti Rosenberg, Suur-Tuusulan historia III, s. 77.

109 Spoof, s. 218.

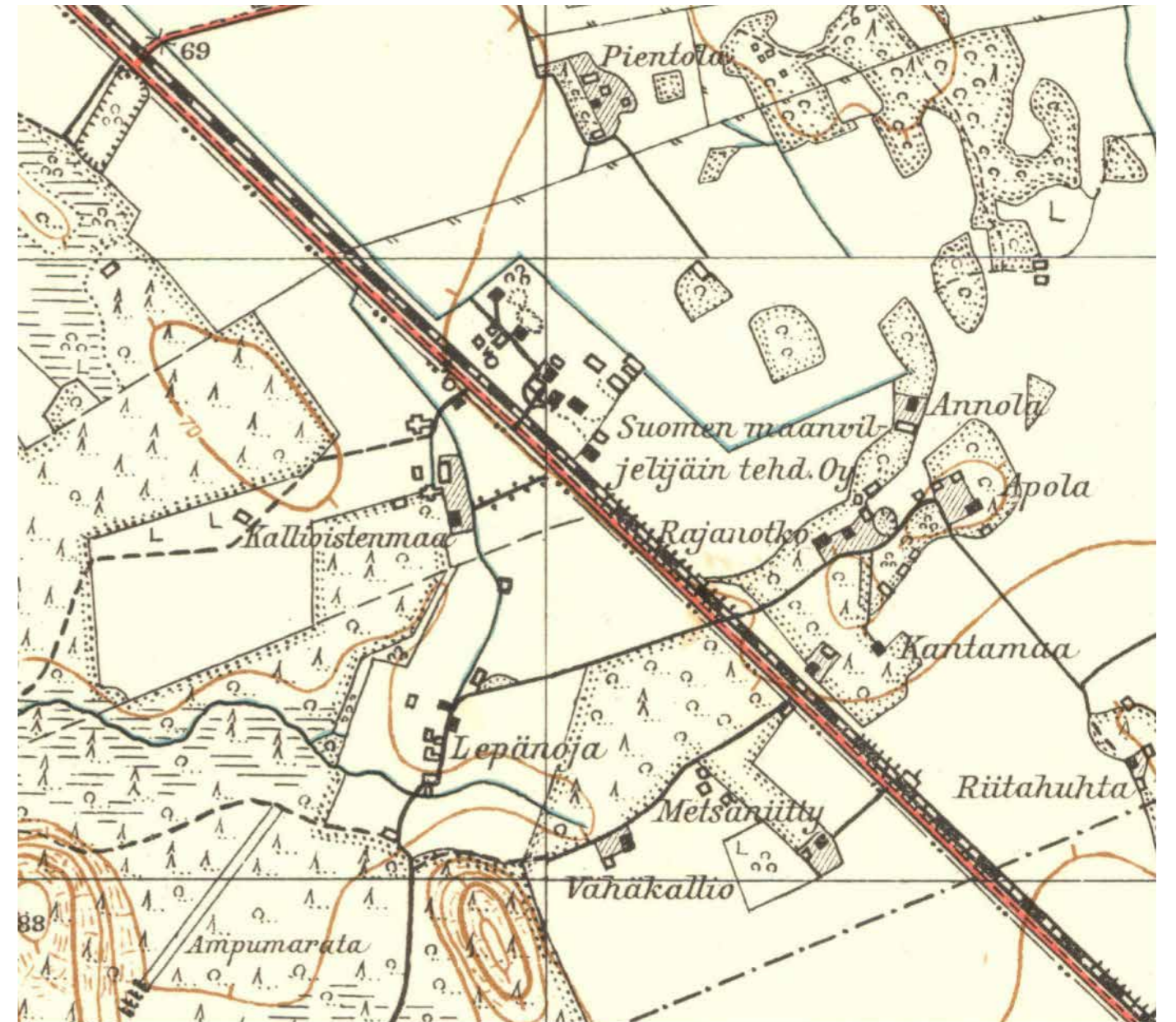
110 J. Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 46-49.

111 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Apolan tila Ridasjärven kylän takamailla 1870-luvun alussa.
KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

Apola 1940-luvun alussa, jolloin tilasta on jo muodostettu uusia tiloja. Huikonmäki on Ainolan (Annola) pohjoispuolella ja siellä on vielä suuri riihi ja lato. 204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Tilan nykyinen päärakennus on Tampereelta vuonna 1934¹¹² siirretty entinen postitalo, jonka siirretti Tuusulaan insinööri Aksel Stén. Rakennuksen tarkka kokonaisuus ei ole tiedossa, mutta kuistin soikeat ikkunat ja sokkelin alkuperäisinä säilyneet ikkunat viittaavat aivan 1900-luvun alkuun. Muut alkuperäiset ikkunat on sodan jälkeen vaihdettu uusiin. Pihapiirissä oli vielä 1970-luvun puolessavälissä jäljellä 1800-luvun lopulta periytyneet talli ja sauna, jotka purettiin 1980-luvun alussa.¹¹³ Apolan vanha lyhytnurkkainen hirsinavetta (140b; luokka 2) kuuluu nykyisin osittain Ainolan tilan maihin. Navetan kohdalla on ollut talousrakennus jo vuoden 1870-72 topografikartan mukaan. Navetan koillispäädyssä on lautarakenteinen lato. Apolan vanha 1950-luvulla rakennettu piirurunkoinen, lautaverhoiltu puimala (140a; luokka 3) on myöhemmin muutettu kuivuriksi ja harjasta pistää ulos tyypillinen torniosa. Kuivurirakennus kuuluu nykyisin Apolanpellon tilaan. Tuoreempaa talousrakennuskantaa on nykyisin Rajanotkon tilaan kuulunut (nykyisin Pellonkulman) tiili- ja puurakenteinen viljankuivuri-latorakennelma (140g; luokka 3) 1930-luvulta mäen länsireunalla. Sitä vastapäätä on on moneen kertaan laajennettu Rajanotkon uusi navetta, joka on nykyisin varastorakennus.

Tilan vanha päärakennus, jonka kivijalka erottuu maastossa, on sijainnut hieman nykyistä pohjoisempana. Se on siirretty rautatien toiselle puolelle Lepänojan tilalle samoihin aikoihin, kun Apolan uusi päärakennus tuotiin Tampereelta.

140 Apolan päärakennuksen avokuisti.

140 Apolan päärakennus takapuolelta.

140 Apolan päärakennuksen eteläpäätä.

140 Apolan päärakennuksen takakuistin jugendikkuna.

112 Arne Deckwirth, syksy 2014.

113 maasto- ja topografikartat 1940-luvulta vuoteen 1983 asti. Tieto rakenuksista Savolaisen raportista.

Apolan mäellä sijaitsi myös Suvannon mamman mökiksi (**140c; luokka 3**) kutsuttu pieni tupa, joka on siirretty 2000-luvun alussa lähemmäs Hirvenojan tilaa Ainolan pohjoispuolella olevan peltoaukean laidalle Huikonmäelle. Huikonmäellä oli vielä 1940-luvulla suuret talousrakennukset, todennäköisesti riihi ja lato. Samalle paikalle siirrettyä mökkiä on laajennettu ja talo on saanut suuren lasikuistin.¹¹⁴ Laajennus on tehty 1920-luvun klassistiseen, Puu-Käpylää ja toisaalta talonpoikaistaloja imitoivaan tyyliin niin taidokkaasti, että keltamullatun talon todellista ikää ei heti havaitse. Pihapiiriin kuuluu myös samaan tyyliin rakennettu, läpiajettava porttirakennus (**140d; luokka 3**) ja pihasauna (**140e; luokka 3**) sekä pieni varastorakennus. Piharakennukset on punamullattu. Hämmästyttävä kokonaisuus, joka sopii muutamiin kohteisiin jo olemassa olevan pihapiirin täydennysrakentamisen malliksi. Hyvin lähellä tätä pihapiiriä on sijainnut Kallioistenmaan toisen puoliskon, Huikon tilan hävinnyt pihapiiri.¹¹⁵

Apolan karjakon (**140f; luokka 2**) asumuksena erään tiedon mukaan tunnettu mökki sijaitsee nykyisin Rajanotkosta erotetun Pellonkulman mailla.

Apolasta johtaa läheiselle Riitahuhdan tilalle tie, jota myöten Eino Leinon hautajaissaatto kulki Jokelan asemalle. Leino kuoli Riitahuhdan mökissä (n:o 143) vuonna 1926. Apolan talo on osayleiskaavassa merkitty sr(10)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE.**

140D Suvannonmamman tuvan pihan porttirakennus.

140E Suvannonmamman uusi pihasauna vanhan mallin mukaan.

140C Suvannonmamman tupa joka on siirretty ja laajennettu.

114 Arne Deckwirth, haastattelu elokuu 2011.

115 Topografikartta X30 vuosilta 1870&1871- pitäjänkartalla noin 1930-luvun alusta Huikon tilaa ei enää ole.

140F Rajanotkon mökki joka on ollut aiemmin Apolan karjalon mökki.

140B Apolan lyhynurkkainen hirsinavetta tienristeyksessä.

140B Apolan hirsinavetta ja itäpään lato.

140G Rajanotkon eli Pellonkulman lato- ja viljankuivuri.

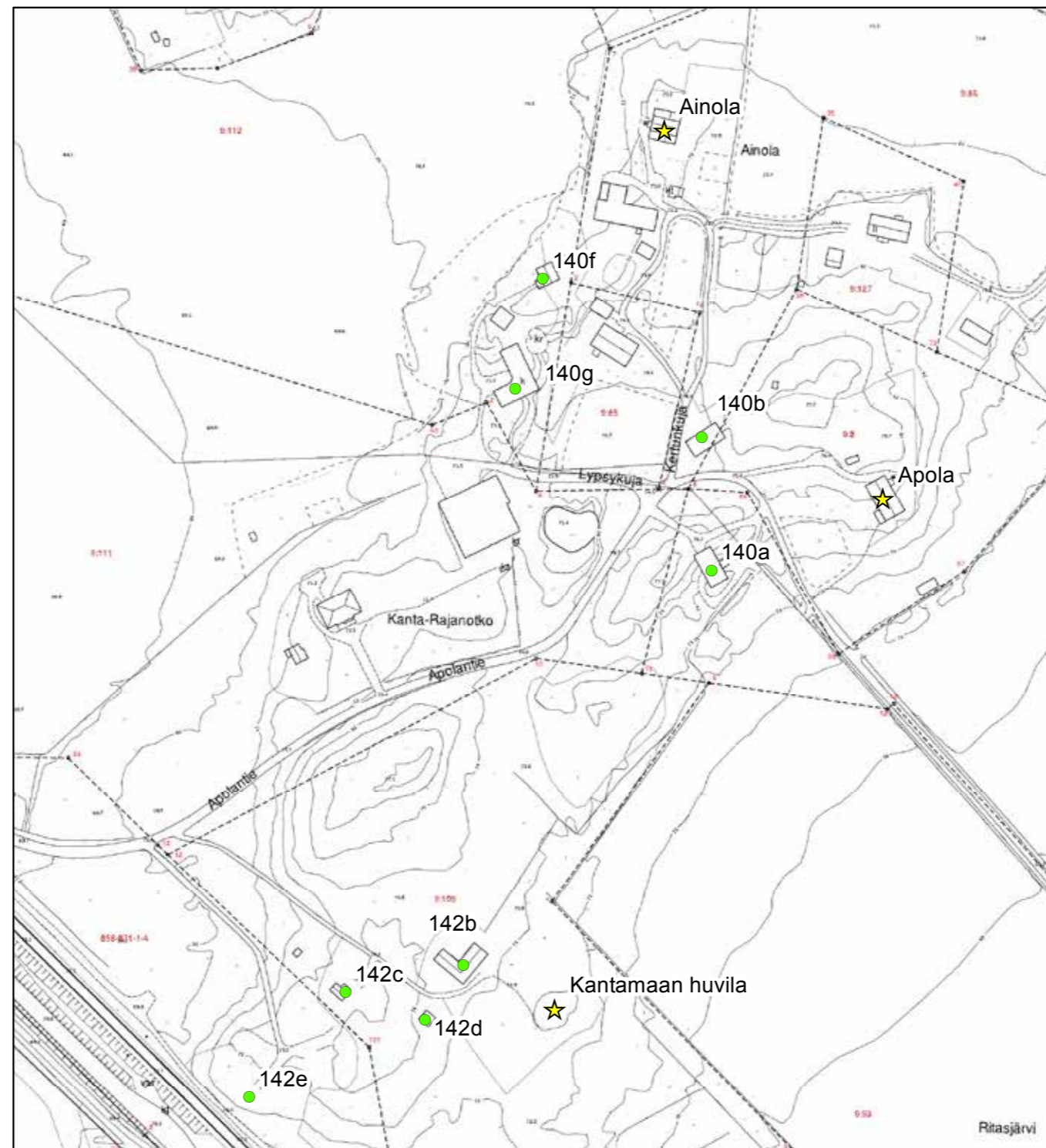

140A Apolan entinen kuivurirakennus.

141. Ainola

Ainola on Apolasta vuonna 1928 erotettu tila, jonka päärakennus on siirretty Muolaasta¹¹⁶ Perkjärveltä 1920-luvun loppupuolella. Hyvin pian siirron jälkeen rakennukseen lisättiin lasikuistin jatkeeksi sisäänkäynnin toiselle puolen yhden huoneen lisäys, mahdollisesti jo rakennuksen pystytystöiden yhteydessä.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

116 Leena Väyrynen, haastattelu.

Puolitoistakerroksinen rakennus on varustettu keskiosastaan harjan katkaisevalla poikkifrontonilla, joka sisäänkäynnin puolella ulottuu lasikuistin päälle. Julkisivut on rimalaudoituksella ja paneloinnilla pysty-vaaka-pysty vuorattu ja se koostuu ainakin kahdesta eri-ikäisestä kerrostumasta. Ikkunat ovat T-ikkunoita lukuun ottamatta lasikuistin päällä olevan frontonin ja itse lasikuistin pieniruutuisia ikkunoita. Rakennuksen useiden massojen luoma yleisilme tuo mieleen Jokelaan samoihin aikoihin Terijoelta siirretyn Päivärinteen talon, joka purettiin vuonna 2006.¹¹⁷ Talo on merkitty osayleiskaavassa sr(9)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE**

141 Ainolan päärakennus lännestä kuisteineen.

141 Ainolan lasikuisti ja frontoni vihjaavat huvilan aiemmista vaiheista.

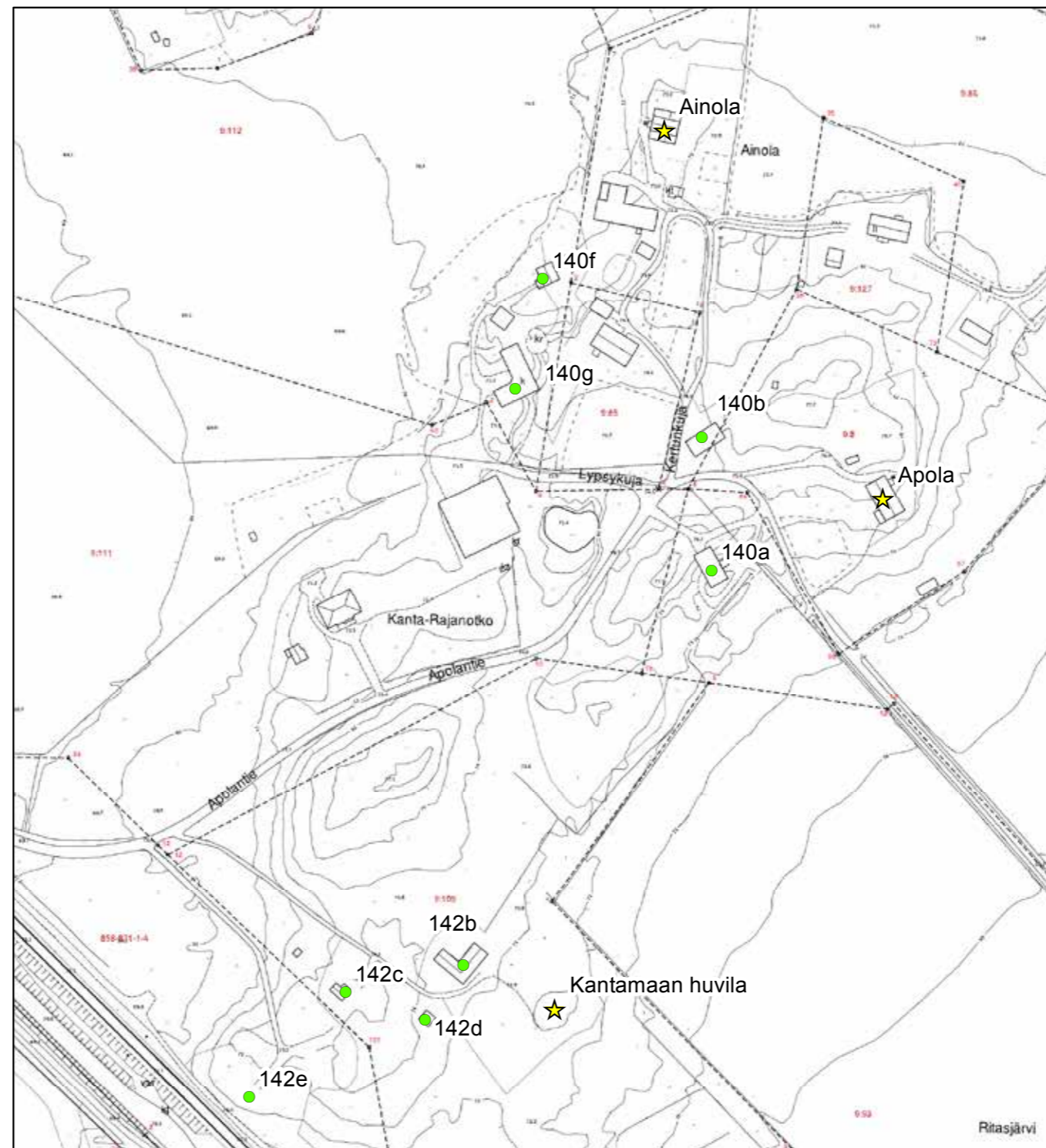
141 Ainolan päärakennus etelästä.

117 Härö 1986, kohde 22 selostus. Savolainen 2005, luonnoksen kohde 195a. Purettu uudisrakennusalueen alta 2006.

142. Kantamaa - pääkohde purettu

Kantamaa on Apolan kantatilasta vuonna 1928 lohkaistu tila.¹¹⁸ Päärakennus oli Apolan omistajan, insinööri Aksel Sténin vanhemmilleen suunnittelema huvila. Vuonna 1914 valmistunut rakennus sijaitsi Apolasta erotetulla palstalla. Hieman jugend-henkisessä rakennuksessa oli rikkaat ikkunoiden puitejaot ja pitkä lasikuisti. Kesällä 2015 puretun huvilan ympäristö on metsittynyt ja huvila näkyi ympäristöönsä huonosti. Kantamaan hirsipiirurakenteinen navetta-lato (142b) oli rakennettu vuonna noin 1915. Navetta purettiin samaan aikaan kuin asuinrakennus.¹¹⁹ Pihapiiriin kuuluu myös ns. pehtoorintalo (142c, luokka 2) eli ns. tuvan ja kamarin mummonmökki vuodelta 1915 sekä oletettavasti 1950-luvun pitkänurkkainen hirsisauna (142d; luokka 3). Kantamaan päärakennus muodosti Ainolan ja Apolan päärakennusten kanssa monipuolisen rakennushistoriallisen kokonaisuuden. Huvilapalstan läheisyydessä oli radanvartijan mökki (142e) 1900-luvun alkupuolelta, joka purettiin ja siirrettiin pääradan lisäraiteiden tieltä rakentamisen myötä vuonna 2014. 3 LUOKAN KOHDE.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

118 Tuusulan kiinteistörekisteri
119 Tuusulan kunta, purkulupa.

142B Kantamaan hirsinavetta purettu 2016.

142C Kantamaan pehtoorin talo.

142D Kantamaan uusi sauna.

142 Kantamaan huvila purettu 2016 ja hirret myyty uusiokäyttöön.

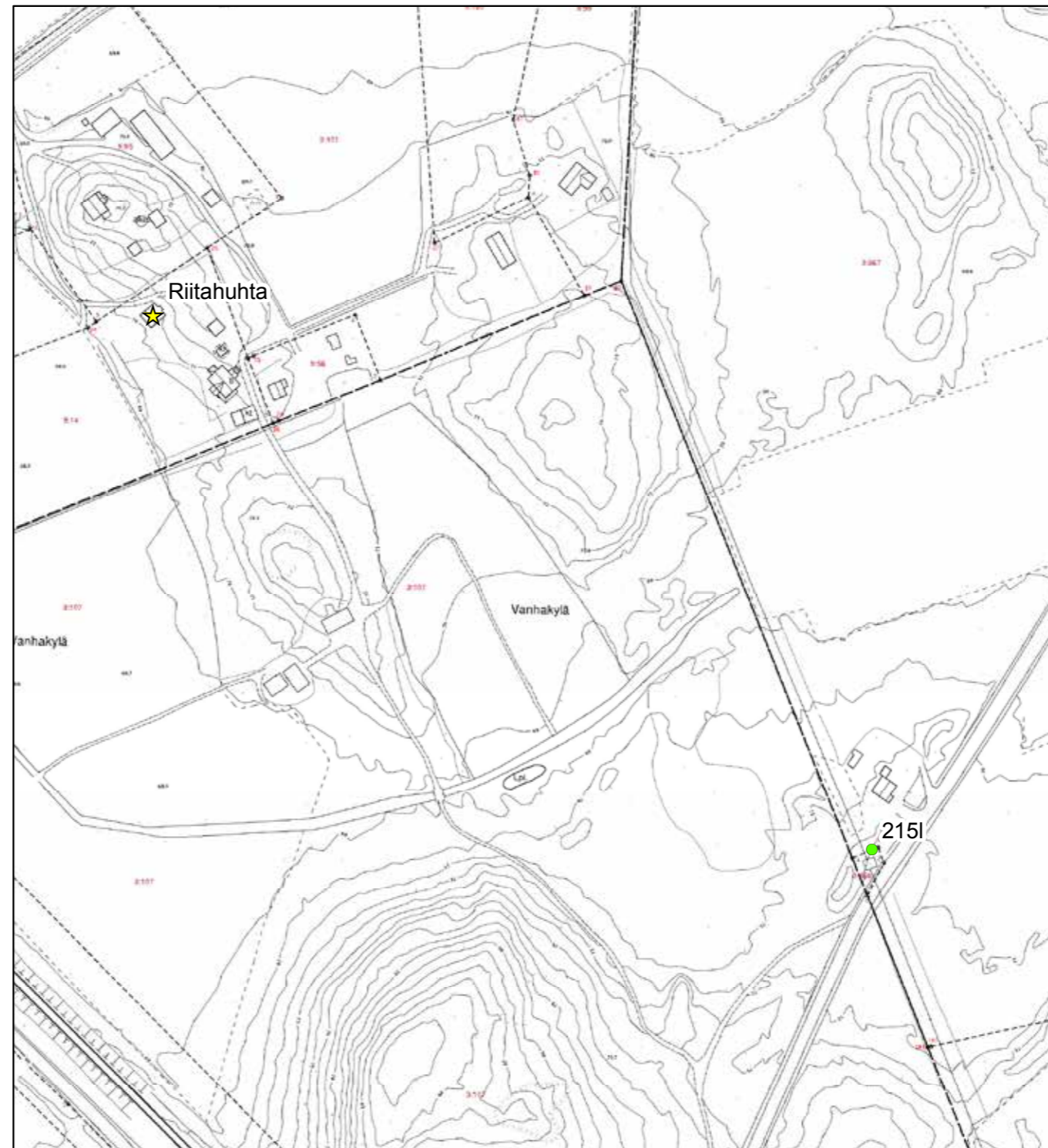

142 Kantamaan huvilan pohjoispäätä.

143. Riitahuhta

Riitahuhtan talo on Ossian Stenille, yhdelle yhdeksästä Apolan lapsesta vuonna 1928 erotettu pientila.¹²⁰ Ossi Stén toimi Suomen Kansa -lehden toimittajana ja sittemmin Suomen tietotoimiston senaatin asiain toimittajana Helsingissä: Leinoon hän tutustui 1902 erään Arkadia-teatterissa pidetyn ensi-illan jatkoilla ja ystävyys jatkui Leinon kuolemaan asti. Nimensä talo on saanut vanhan rajapyykin ja sen sijoittumiseen Uudenmaan ja Hämeen muinaiselle rajalle syntyneestä erimielisyydestä.

© Tuusulan pohjakartta 2016

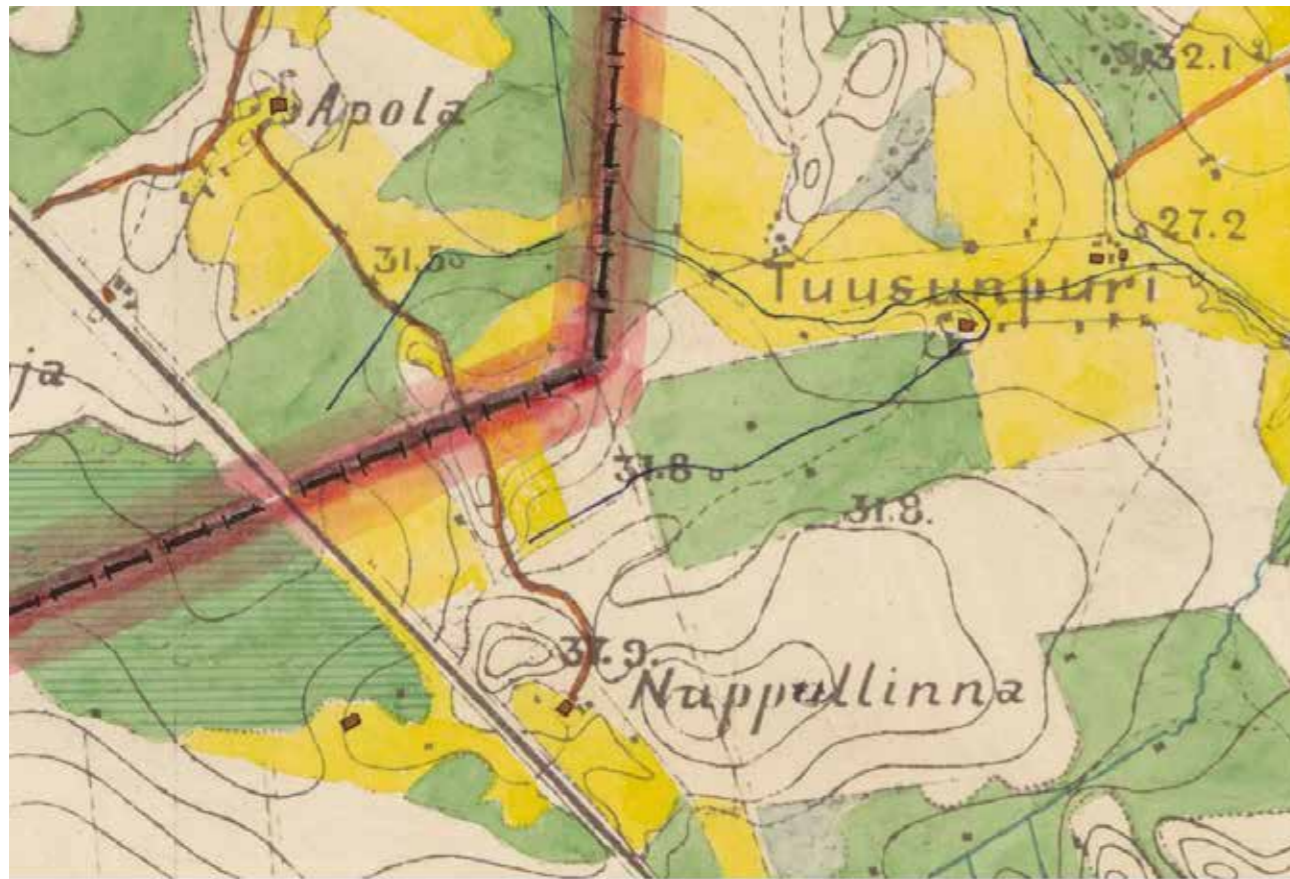
- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 30 60 120 Metriä

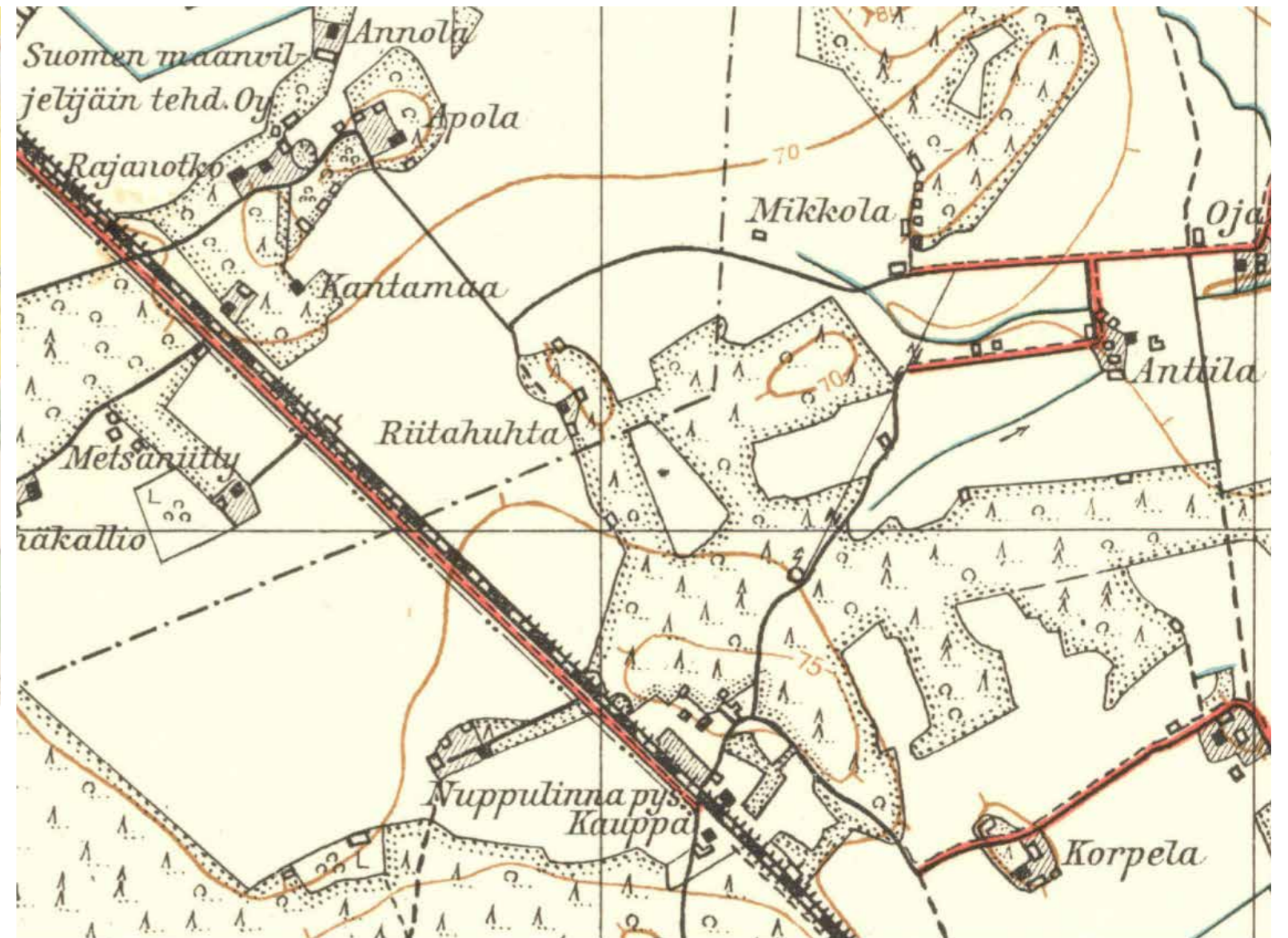

120 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Nappulinna torppa ja Riitahuhtan mäki 1870-luvun alussa. Riitahuhtassa ei ole vielä yhtään rakennusta.

Riitahuhtan rakennukset 1940-luvun topografikartalla. 204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Riitahuhdan pihapiirissä nykyisen päärakennuksen takana on säilynyt vanha 1920-luvun alun asuinrakennus, jossa Ossian ja Thea Sten asuivat - ja Eino Leino viimeiset puoli vuottaan syksystä 1925 loppiaiseen 1926 asti. Leino oli toki jo aiemmin useasti vieraillut Riitahuhdassa. Leino asui talon vinttikamarissa mutta viimeiset päivänsä hän sairasti alakeran arkikamarissa. Leinon aikana talo oli taitekattoinen, mutta on sittemmin saanut uuden kattomuodon.¹²¹ Rakennuksella on Leinon siellä viettämän ajan vuoksi erityistä henkilöhistoriallista arvoa. **2 LUOKAN KOHDE**

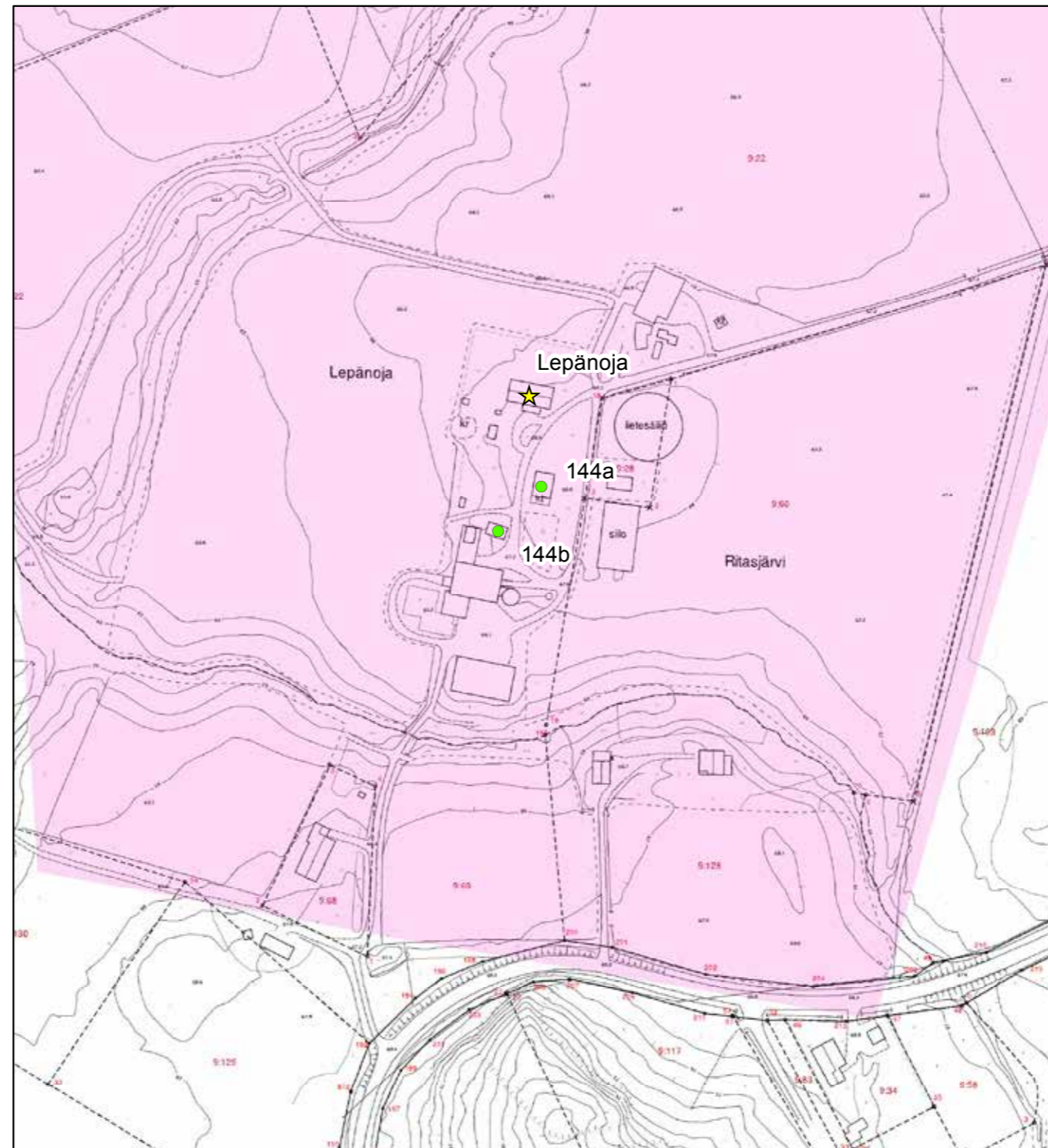
143 Riitahuhta ja muuttunut kattomuoto.

121 Marjatta Okko, Tuusula-seuran aikakija VIII, s.13-17.

144. Lepänoja

Lepänoja on Apolan tilan ainoa, vuonna 1844¹²² perustettu torppa, joka itsenäistyi Apolan tilan vuonna 1928 tehdyssä jaossa.¹²³ Lepänoja rakennuksineen on kuvattu vuosina 1870-71 laadittuun topografikarttaan mutta paria vuosikymmentä vanhemmasta Kalmbergin kartastosta torppaa ei löydy.¹²⁴ Tilan päärakennus on siirretty Apolasta ilmeisesti vuonna 1928.¹²⁵ Vanha päärakennus koostuu vanhasta tuvasta, jota on jo 1900-luvun alussa jatkettu. Vanhin osa on 1800-luvulta.¹²⁶ Nykyinen pystyvuoraus on tehty sodan jälkeen. Leveä kuisti on rakennettu rakennuksen siirron yhteydessä avokuistina ja laudoitettu umpikuistiksi 1950-luvulla.¹²⁷

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

122 J.Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 48.

123 Tuusulan kiinteistörekisteri.

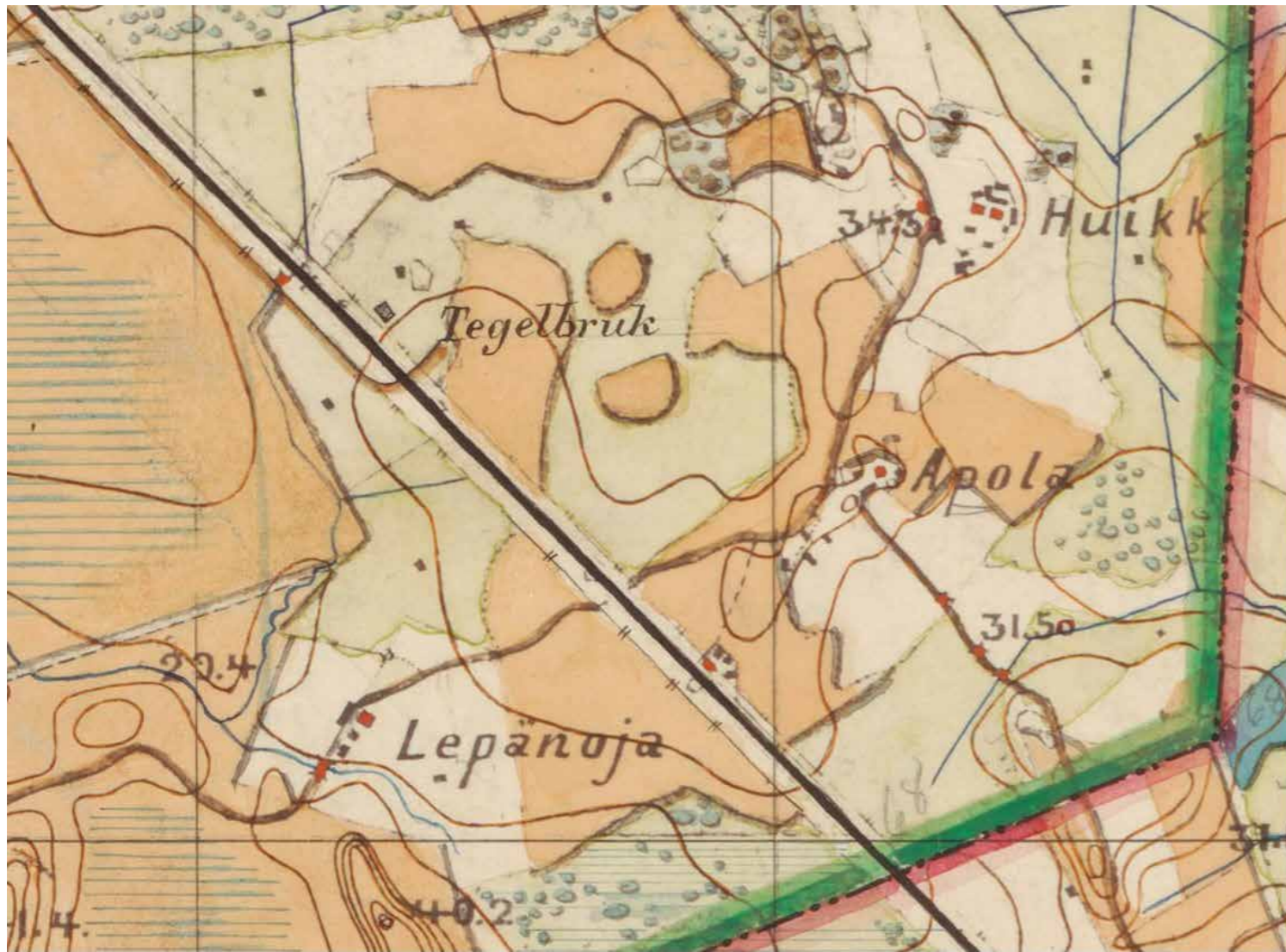
124 Kalmbergin kartta 1855 ja Venäläisen topografikunnan kartta X 30 vuosilta 1870-71.

125 Arne Deckwirth, haastattelu elokuu 2011.

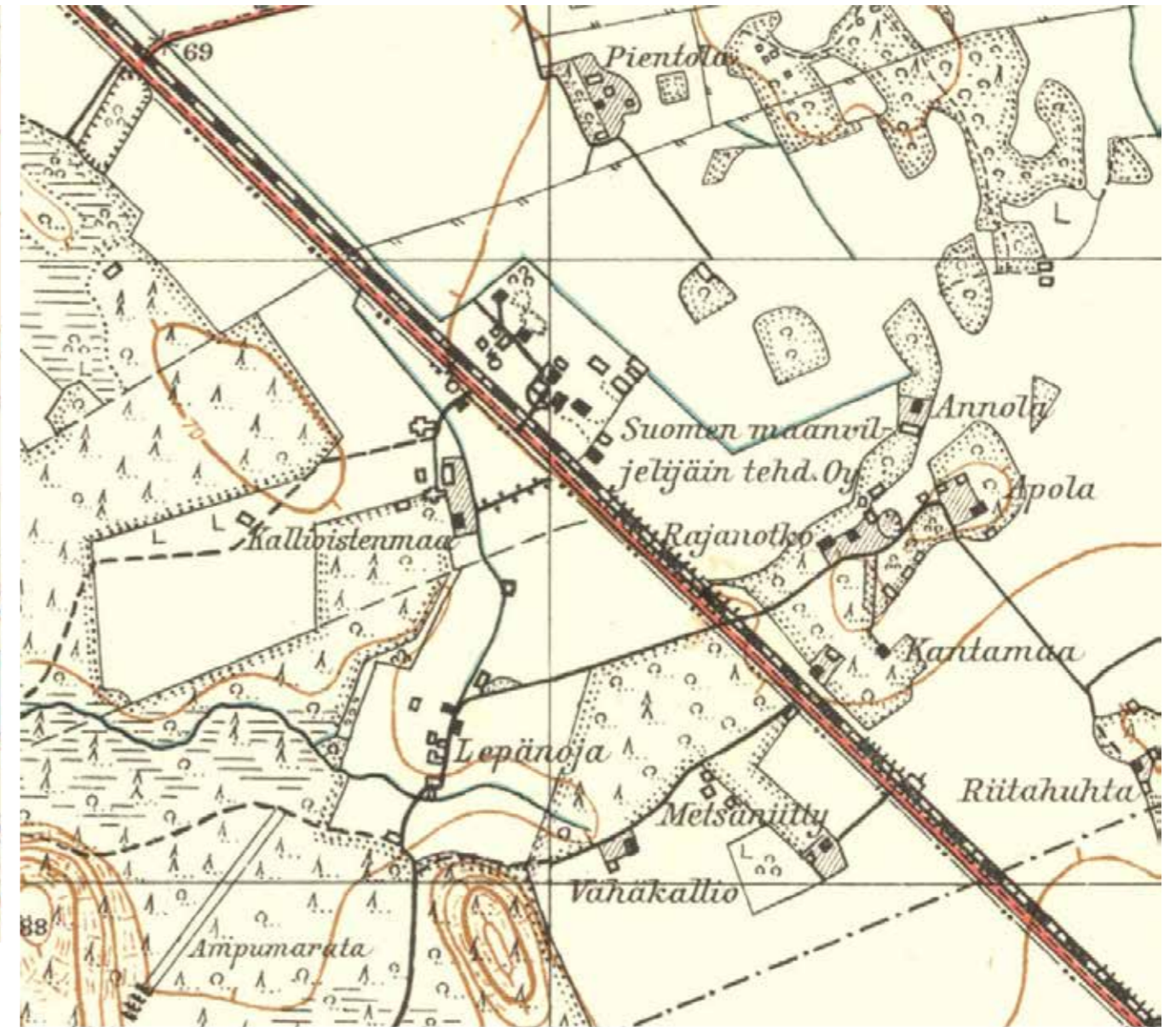
126 Härö 1986.

127 Tieto kuistin rakentamisesta syksyiltä 2014, asukastilaisuudessa. Ilmeisesti Apolan tai Lepänojan isännältä.

Tieyhteys Apolasta Nukarin suntaan kulkee Lepänojan pihapiirin lävitse. Vanha päärakennus on esitetty punaisella. Tien suuntainen navetta on aivan tiessä kiinni.
KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

Lepänojan tila kaksine päärakennuksineen 1940-luvun alussa.
204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Pihapiirissä on myös aikaisempi vanha torpan päärakennus (**144a; luokka 2**) 1800-luvun jälkipuoliskolta. Rakennus on vuorattu kolmiosaisesti 1900-luvun alussa ja maalattu samassa yhteydessä hieman poikkeuksellisella tavalla: yleisväri on vaaleanpunertava, miltei valkoinen ja nurkkakoteloinnit sekä ikkunoita ja ovea ympäröivät vuorilaudat on maalattu italianpunaisella, samoin sokkelilauta. Ikkunoiden yläpuolinen koristelu ja väritys viittaa voimakkaasti jugend-muotiin. Ulkoasua on hieman muutettu vaihtamalla yksi uusi ikkuna ilmeisesti 1960-luvulla.

Pihapiirissä on myös 1800-luvun puolivälistä oleva pitkänurkkainen, punamullattu pariaitta (**144b; luokka 1**) mataline ovineen. Aitan erityispiirre on etuseinällä olevat muotoon veistetyt ylimmät hirret, jotka muodostavat kannatinkonsolit katon etureunaa tukevalle parrulle.

Lepänojan tilan rakennukset ovat lähes ainoat 1800-luvun säilyneet asuinrakennukset Pohjois-Tuusulassa. **3 LUOKAN KOHDE**

144 Lepänojan uusi päärakennus eli vanha Apola 2005. PS.

144 Lepänojan uusi päärakennus 2016 ja itäpäätty.

144 Lepänojan uusi päärakennus 2016.

144 Lepänojan eteläpuolelta ja naapurin talousrakennus.

144A Lepänojan vanha päärakennus etelästä ja ullakon ulkoluukku.

144A Lepänojan vanha päärakennus idän puolelta.

144A Lepänojan vanha päärakennus lännestä kuisti on mahdollisesti kadonnut.

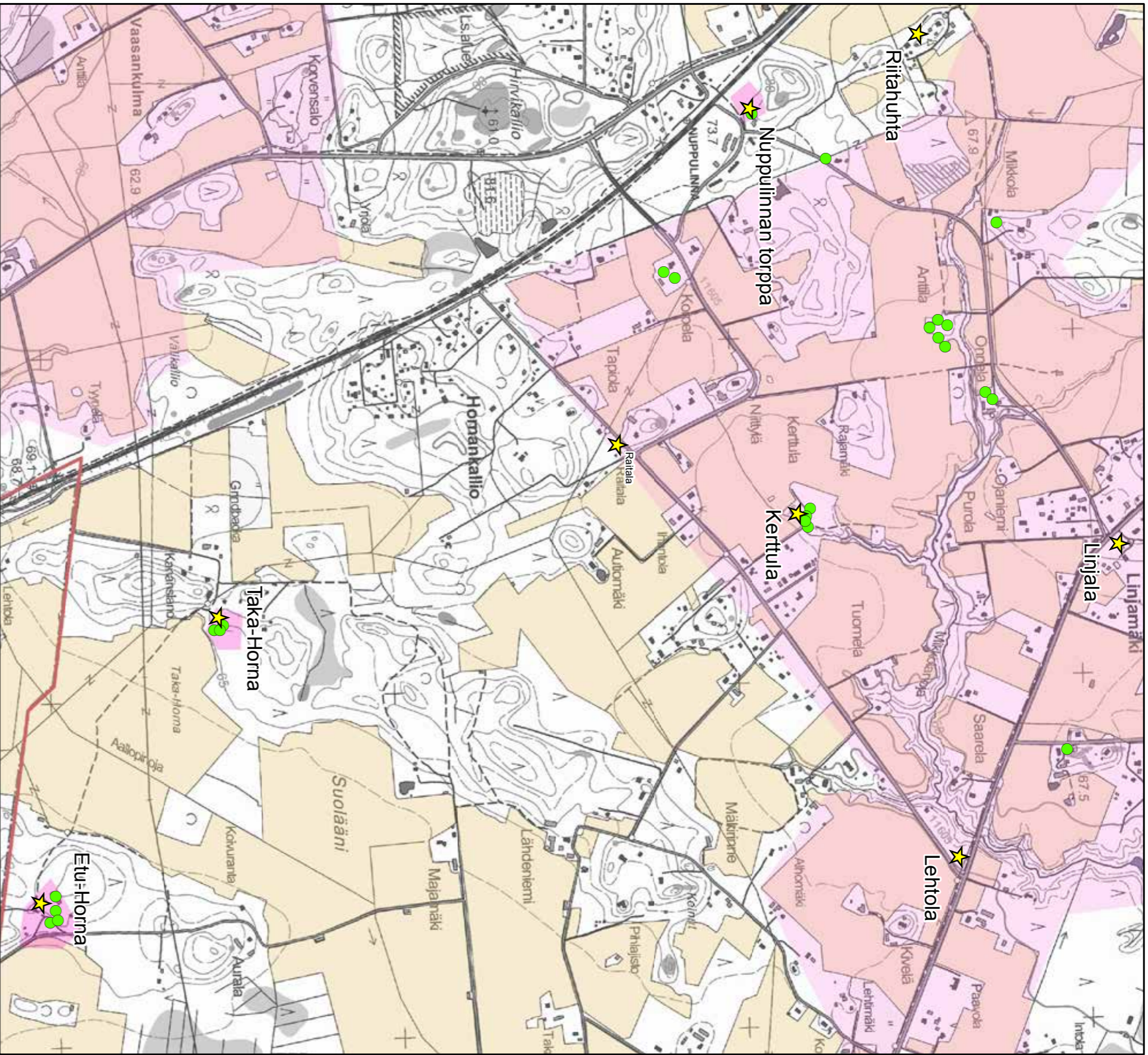

144A Lepänojan vanha päärakennus pohjoispäädystään ja judendikkuna ullakolla.

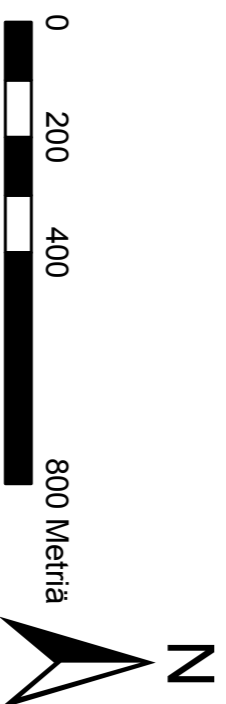

144B Lepänojan pariaitan päätykonsoli.

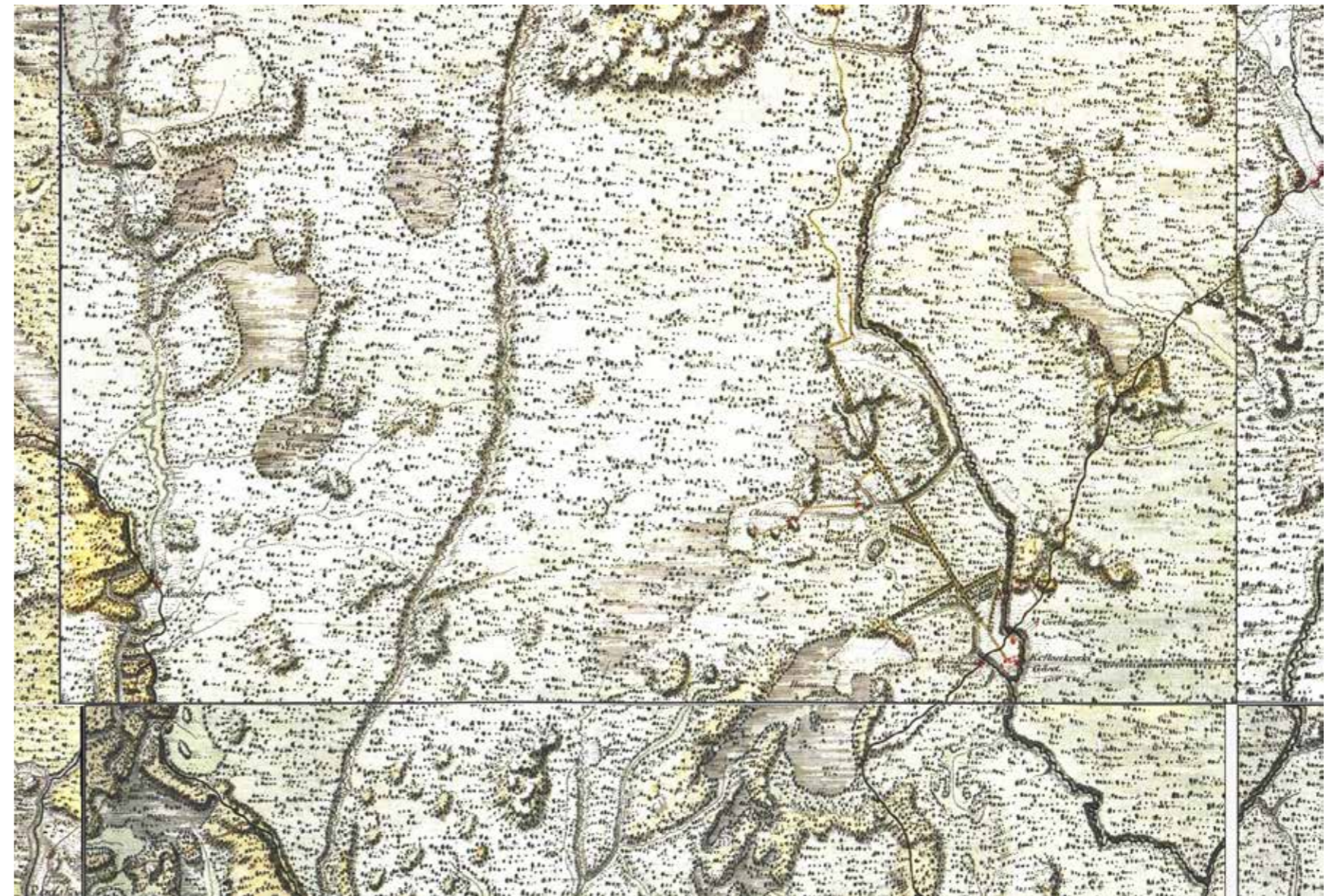
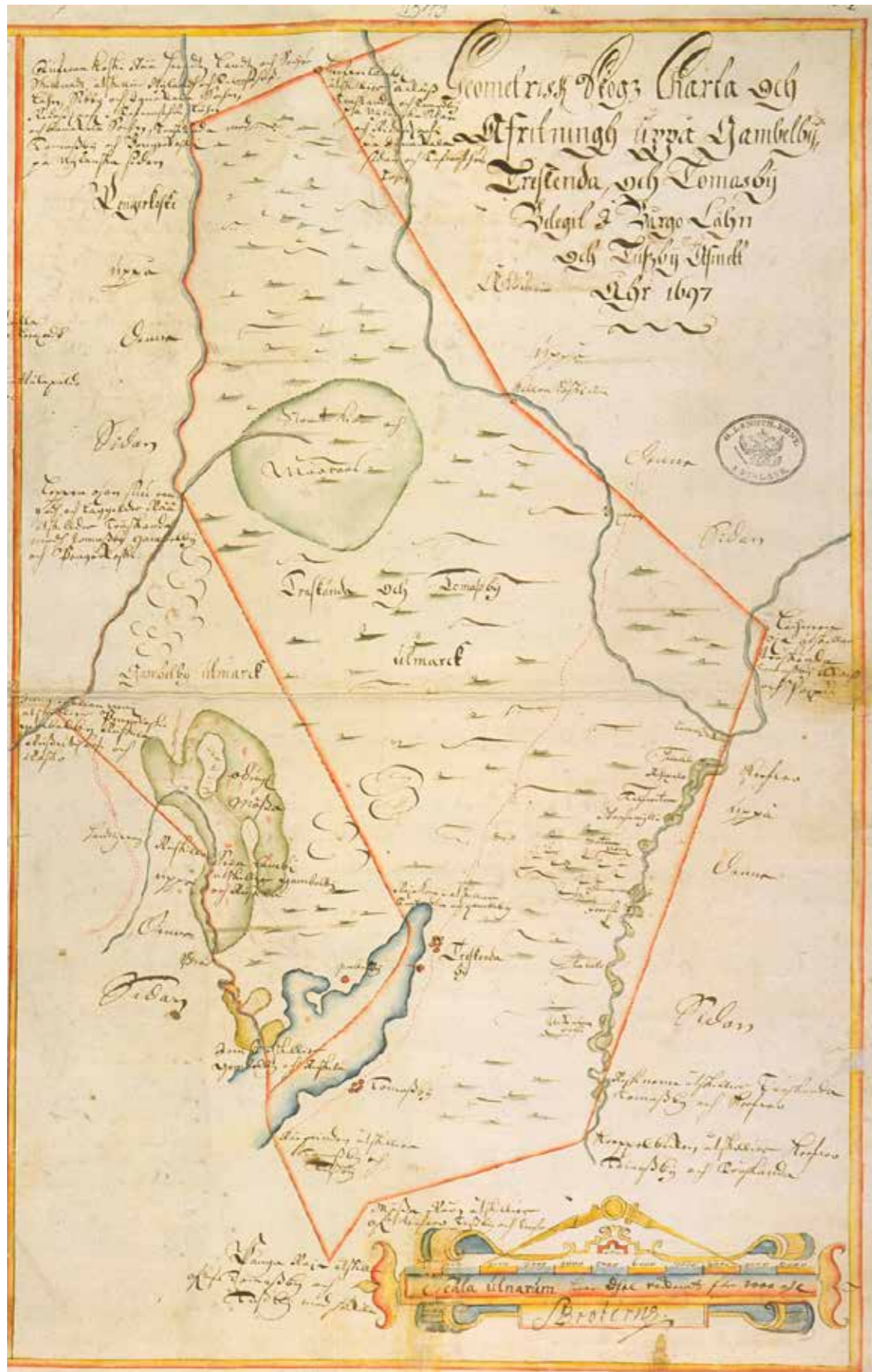

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännekohteet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännealueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohteet 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue
- ▭ Maaseudun kulttuurimaisema-alue

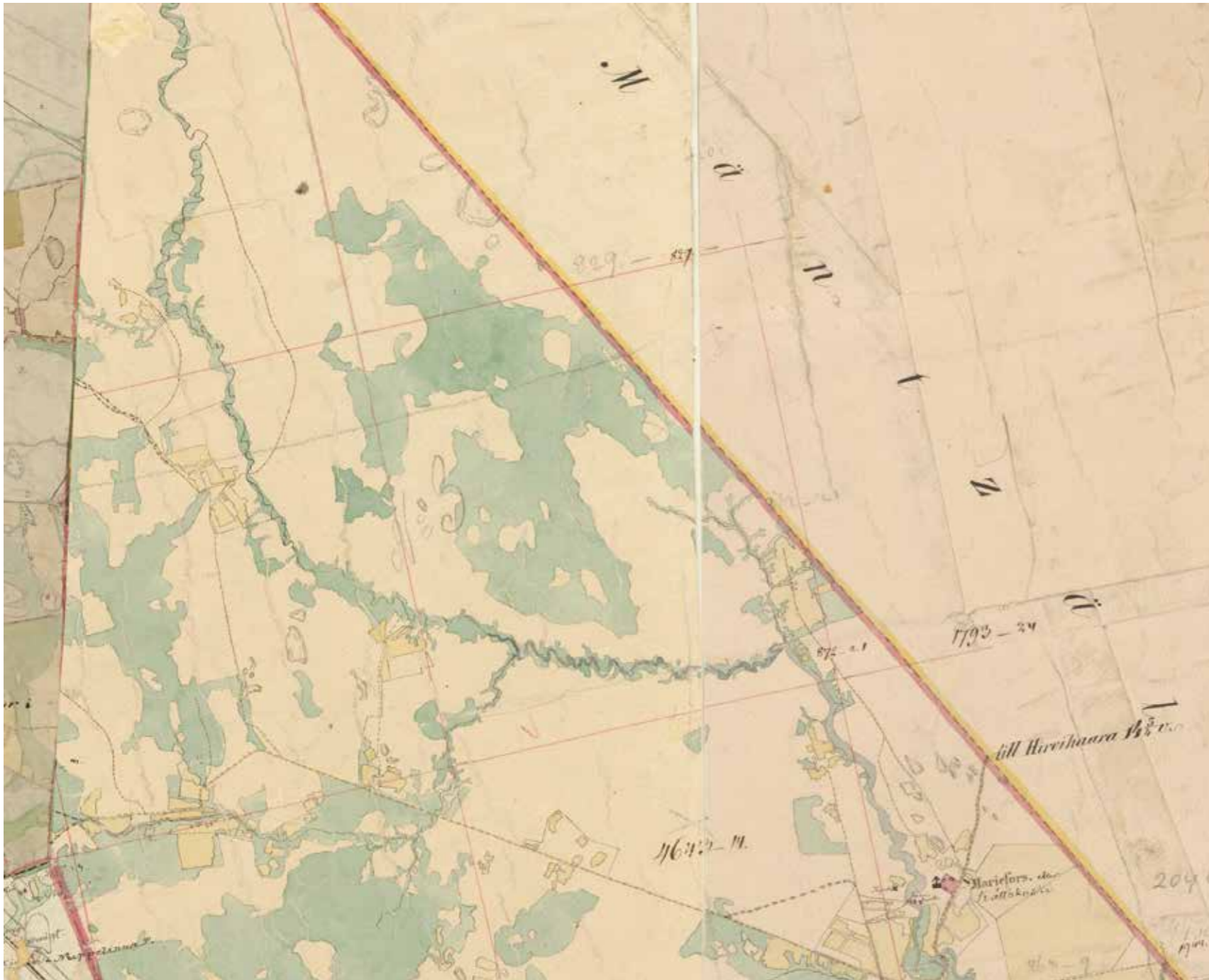

Nuppulinnassa ja Hornankalliolla ei ole muita torppia kuin Nuppulinna edeltäjä Nytorp, joka on Vanhankylän kartanon maihin kuuluva torppa. Kartalla Olshedasta länteen, kauimmaisn T.
<http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4C2%B4201776-1805/>

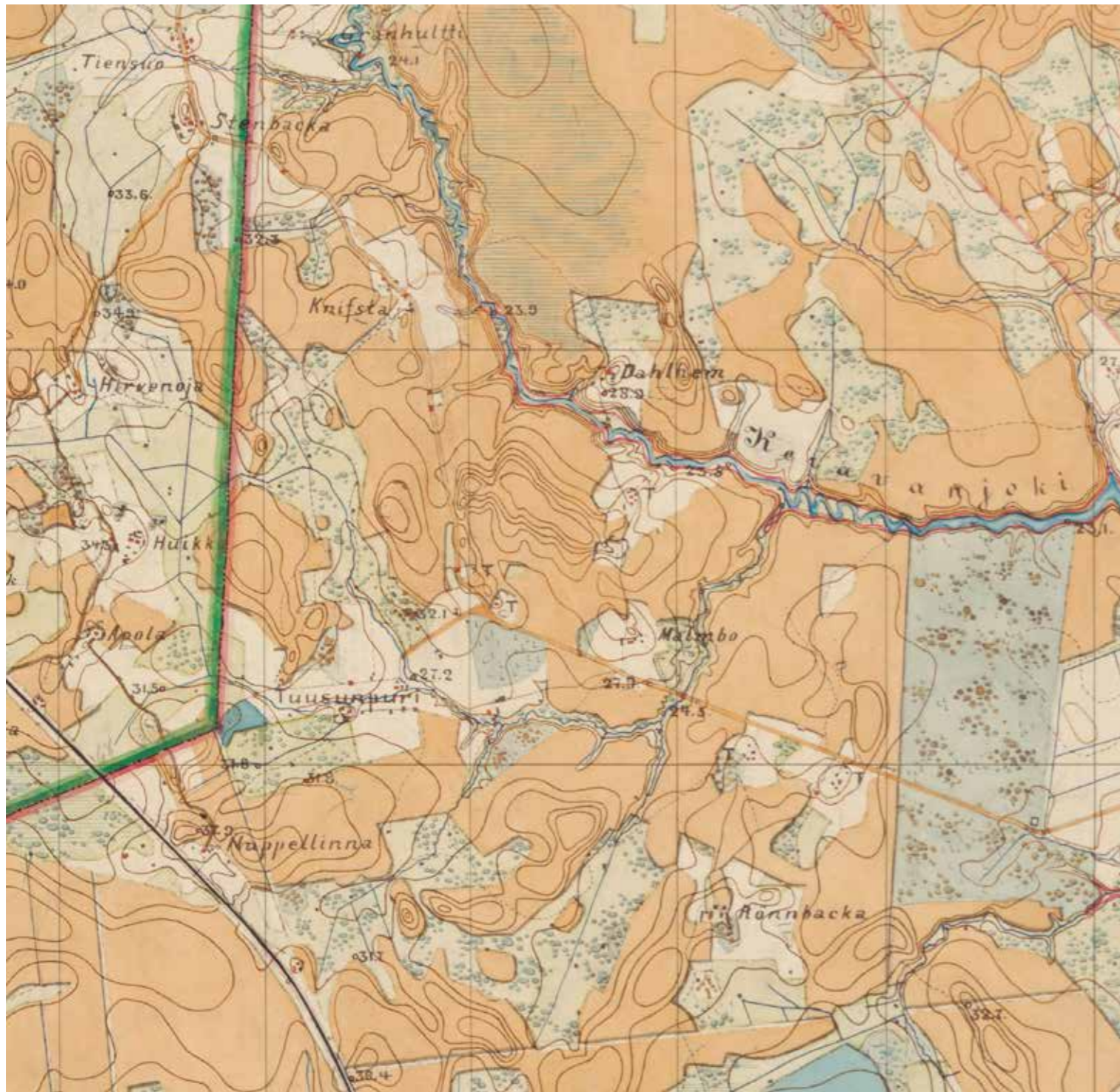
Maakirjakartalla vuodelta 1697 koko Kellokosken maaseutu on metsää ja suota. Kartan on laatinut Samuel Brotherus. KA b49: 3/1-2.

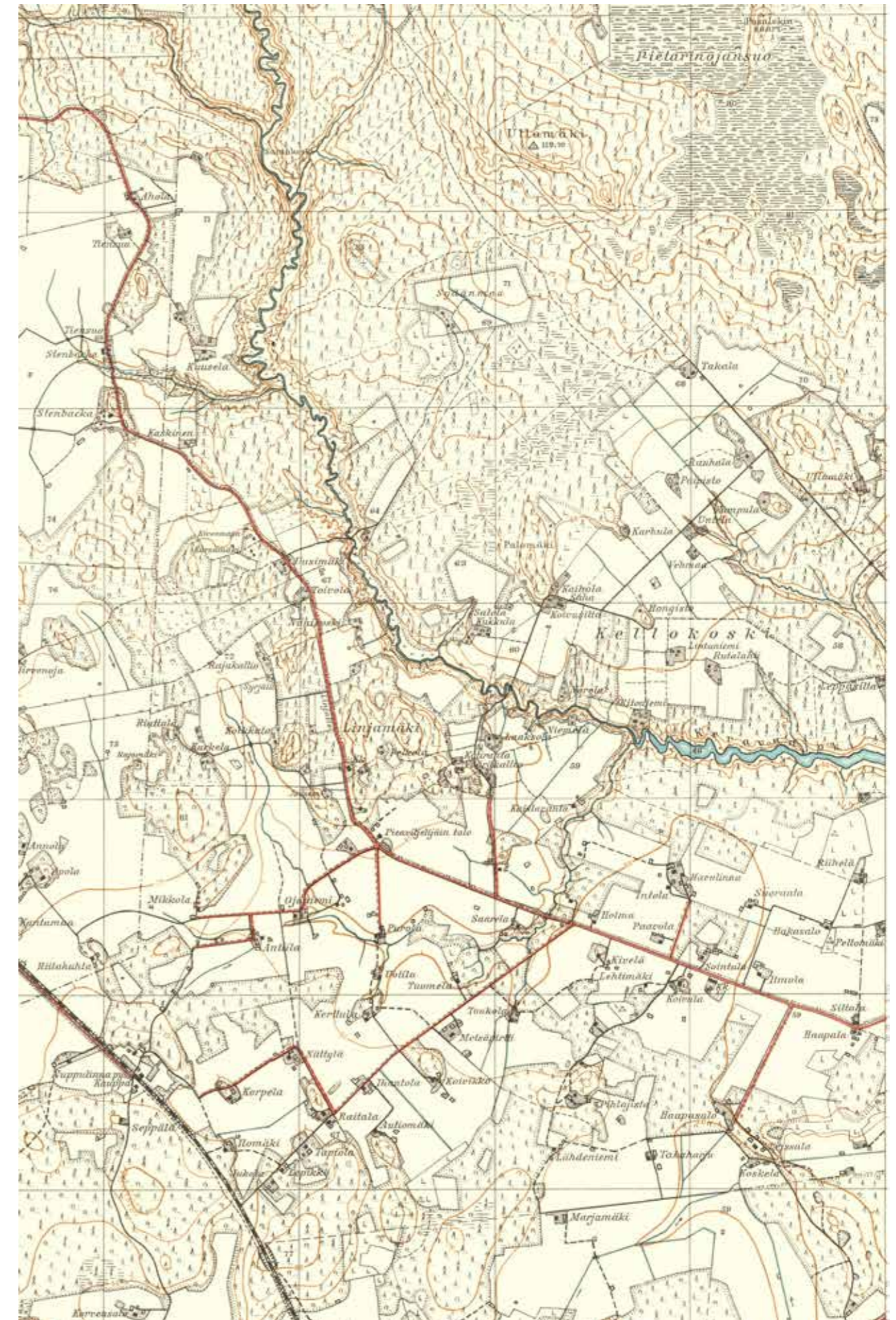

Kellokosken kartanon maita 1840-60-luvulla; vasemmassa alareunassa näkyy ratalinjaus. Keltaiset alueet ovat peltoa, sinivihreät niittyjä ja vaaleat alueet metsiä. Ruukinkartano on merkitty punaisella nelikulmiolla. KA_Tuusula_2044_04. Kellokoski v. 1840 kooste

Nuppulinna torppa esiintyy kartalla samoin vanhat Kellokosken torpat. Peltoaukeat ovat vielä pieniä ja suureksi osaksi lehtipuuvaltaisia niittyjä. Vaaleanruskeat alueet ovat metsää, valkoiset peltoa, sinertävät ja vihertävät pilkuttetut alueet niittyjä ja lehtimetsiä/vesakkoja. KA Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

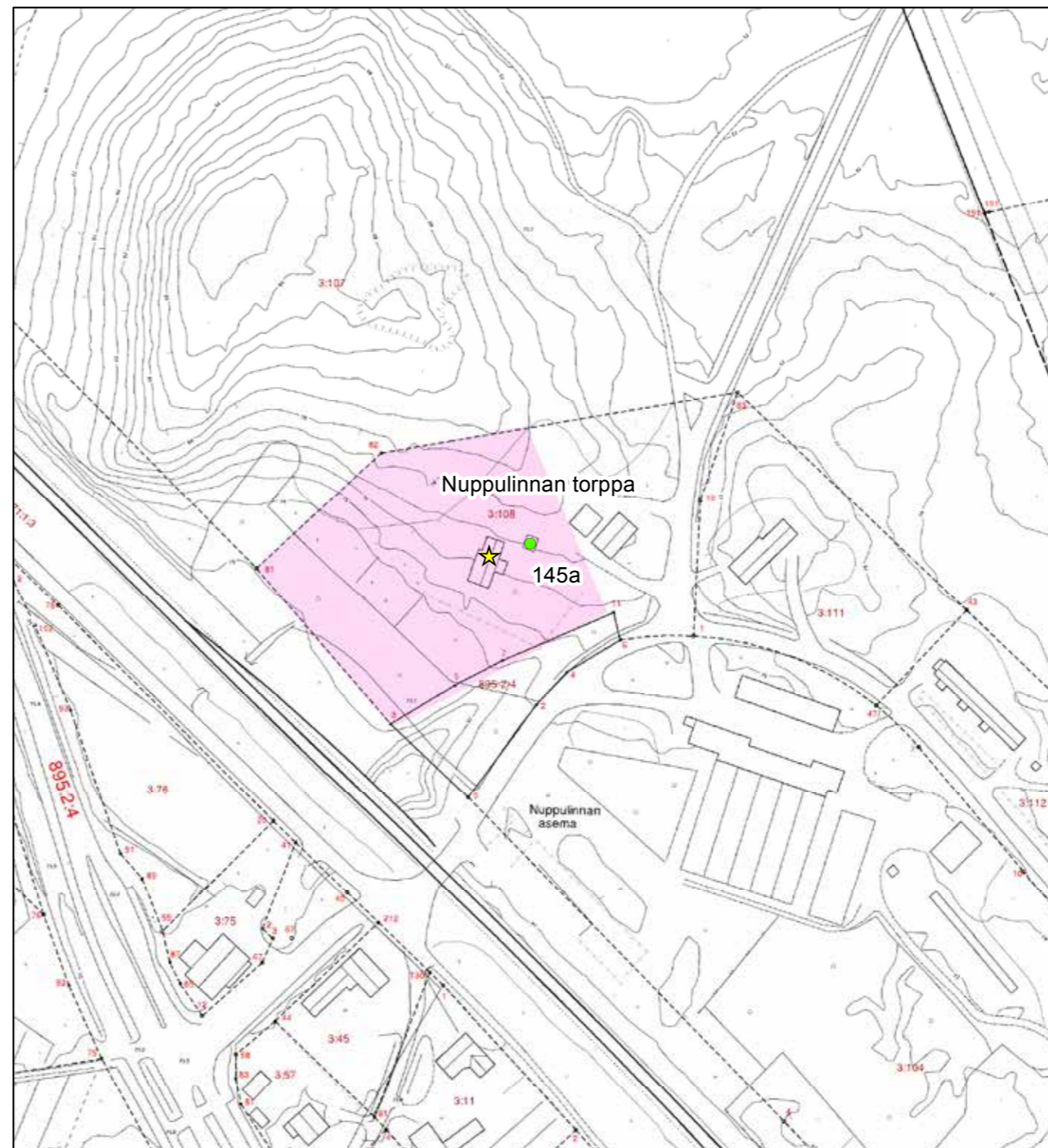
1940-luvulla maiseman rajat ovat pääosin samat kuin 2000-luvulla, vain kyläkeskukset ovat tihentyneet.

204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

145. Nuppulinna torppa eli Stor Nytorp

Alkujaan Nuppulinna torppa maineen on kuulunut Vanhankylän kartanoon ja se on ollut olemassa jo 1750-luvulla Nytorp- nimisenä torppana.¹²⁸ Nytorp on merkitty yhdessä muiden rälssiksi muodostettavien Vanhankylän kartan vanhojen torppien kanssa Nils Ståhlanen omistaman kartanon isojaon koostekartassa ja sijoitettu hyvin lähelle nykyistä torpan paikkaa rautatien itäpuolelle.¹²⁹ Torpasta on siis jo tuolloin muodostettu puolen manttaalin rälssitila, sillä se siirtyi vuonna 1786 edellä mainitun Nilsin pojan Nils Gotthard Ståhlanen haltuun. Seuraavana vuonna Nils Gotthard solmi avioliiton Eva Kristina Agricolan kanssa ja taloudellisten vaikeuksien myötä Vanhankylä ja Nytorp siirtyivät vaimon ja tämän veljen, sotakamreeri Johan Agricolan haltuun. He myivät molemmat tilat vuonna 1801 Kellokosken ruukinpatruuna L.O.Nystenille, joka puolestaan myi ne edelleen vuorineuvos Johan Solitanderille.¹³⁰ Solitanderin aikana Vanhankylän kartanoon muodostettiin 25 torppaa ja tuolloin myös Nytorp on ilmeisesti jaettu uudelleen kahdeksi torpaksi: Stor Nytorp ja Lill Nytorp.¹³¹

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 20 40 80 Metriä

128 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 70.

129 Maanmittaushallitus, MH 75/2D4/2. Isojaon karttoineen on laatinut J.P. Westermarck vuosina 1781-82 ja koostekartassa on merkittynä asuintalo ja viljelykset; tarkemmassa tiluskartassa on tämän lisäksi piharakennuksia ja pellot niittyjen lisäksi. Sijainti vastaa nykyistä Nuppulinna torppaa radan itäpuolella mutta hieman nykyistä pohjoisempaan.

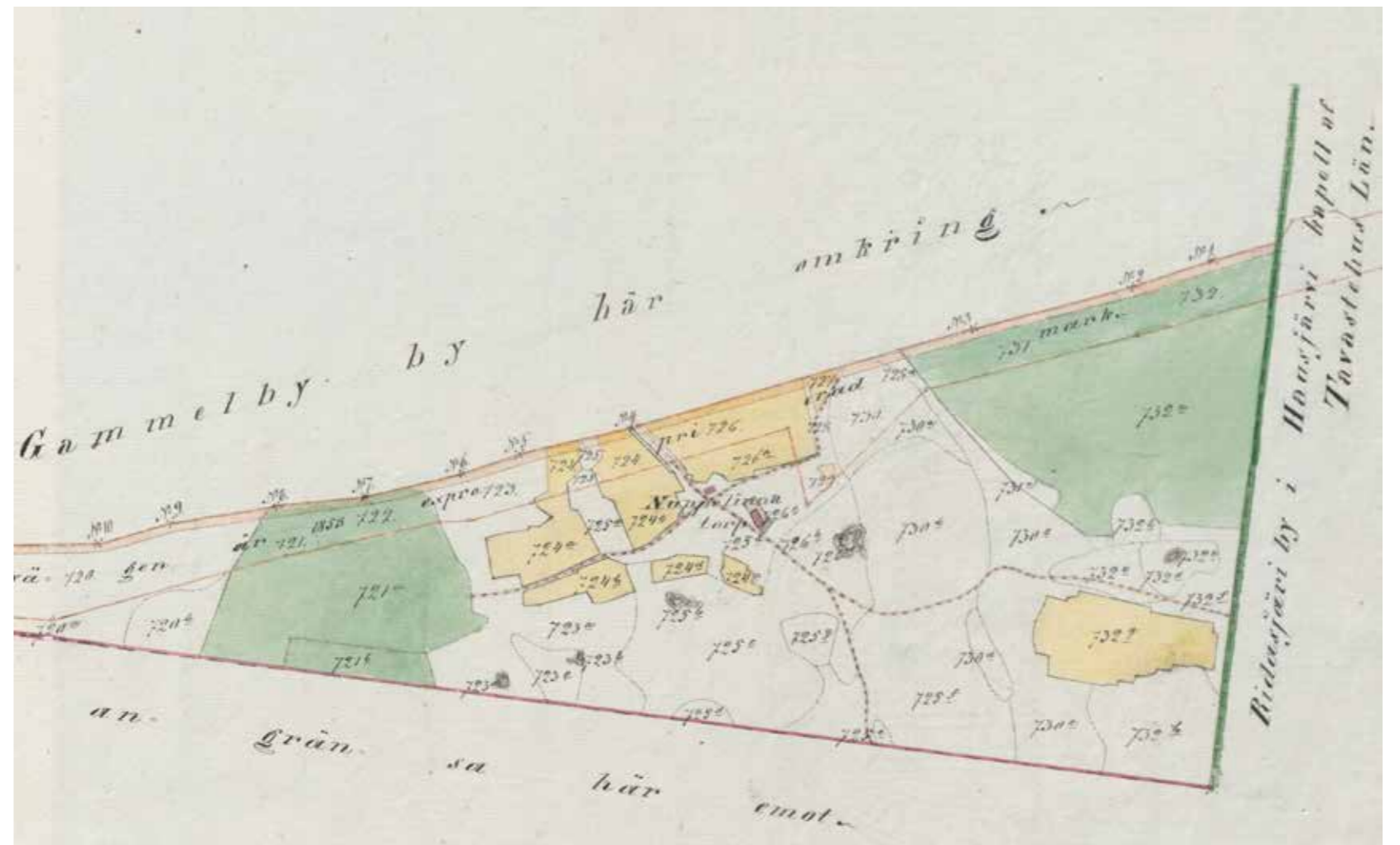
130 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 64-66.

131 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 72.

Nuppulinnan torppa eli Nytorp peltoineen Vanhankylän kartanon maiden koillisnurkassa. Kartalle on hahmoteltu rataalinja. Nykyinen torppa on alkuperäisestä sijainnista etelään. Pelto (vaaleanpunainen) on edelleen viljelyksessä. 1781. Vanhoja viranomaisten haltuun jääneitä karttojen kaksoiskappaleita käytettiin viranomaistoimissa useasti hyödyksi piirtämällä ja liimaamalla niihin uusia merkintöjä ja kerroksia. Vanhankylän kartanon isojakokartta, laatinut Nils Westermark. B49:2 /1-16, 5.osa, KA.

Nuppulinnan torppa on nykyisellä paikallaan 1860-luvulle tultaessa. Vanhakylä / Gammelby; Gammelby, Mariefors, Träskända, Tomasby, Ali-Kerava (Ytterkervo) och Öfverkervo: Karta öfver till järnvägen exproprierad mark, med beskrifning 1858-1858 osa 7 (B49:2/29-35) KA.

Stor Nytorp on mainittu kirkonkirjoissa Nuppulinna-nimellä 1850-luvulla¹³² ja 1840-50-luvuilla laaditussa, osista kootussa pitäjänkartassa Nuppelinna torp-nimellä nykyisen seisakkeen vieressä rautatien itäpuolella.¹³³ Tämä torppa on siirtynyt valtion rautateiden haltuun 27.9.1864.¹³⁴ Radan länsipuolella on toinen eli Lill Nytorp, jota ei ole merkitty 1840-50-luvun osista koottuun pitäjänkarttaan, mutta vuosina 1870-71 laadittuun venäläisen topografikunnan karttaan kylläkin mutta ilman nimeä: 1930-luvun pitäjänkartassa Nuppulinna-nimi on siirtynyt Lill Nytorpin kohdalle eli rautatien länsipuolelle.¹³⁵

Torpan päärakennus on koottu kahdesta hirsikehikosta, joista toisen hirsissä on vuosiluku 1805 ja toisen 1807. Molempiin hirsikehikoihin on näiden lisäksi merkitty vuosiluku 1865 eli uudelleen kokoaminen on hyvin suurella todennäköisyydellä tapahtunut vuonna 1865.¹³⁶ Rakennus on ylös asti salvottu ja idänpuoleinen kehikko on pari hirsikertaa läntistä matalampi ja hieman kapeampi. Nykyinen T-ikkunoin varustettu, pystyrimalaudoituksella verhoiltu ulkoasu on tyypillinen 1900-luvun alkupuolelle. Kuisti lienee rakennettu samassa yhteydessä, joskin kuistin koristeelliset, alkuperäiset ikkunat on siirretty Kellokoskelle Käenlinnaan (166a) 2010-luvun alussa kuistin ikkunoiksi.¹³⁷ Huonokuntoiseksi päässyt keltainen talo on ollut välillä muutaman vuoden asumattomana, mutta sen saatua uuden omistajan omistajan 2010-luvun alussa, on sitä vähitellen kunnostettu. Pihapiiriin kuuluu myös pystyrimalaudoituksella vuorattu, pitkänurkkainen ja kaksikerroksinen aitta, jonka ulko-ovi on poikkeuksellinen aitalle: alimmankin hirsikerran katkaiseva pariovi. Todennäköisesti aitan ovijärjestely ei ole alkuperäinen. Aitta (**145a; luokka 1**).

Nuppulinna seisakkeella alkoi liikennöinti vuonna 1886 aluksi kesäaikaan ja vuonna 1889 ympärivuotisesti, aluksi toki vain tarvittaessa ja laiturikin rakentui vasta muutaman vuosikymmenen päästä. Varsinaisen asemarakennuksen torppa sai seurakseen vasta vuonna 1922 kun Käpylän vanha asema siirrettiin Nuppulinnaan.¹³⁸ Sitten asema on purettu ja siirretty Keski-Suomeen kesämökiksi 1980-luvun lopulla.¹³⁹ 1950-luvulla Nuppulinnaan siirrettiin VR:n keskuspuutarha Hyvinkäältä¹⁴⁰ ja samaan aikaan asemansseudulle rakennettiin puutarhan työntekijöille myös asunnot. Asunnot jäivät, vaikka puutarha lopettiinkin 1990-luvun lopulla. Puutarhan toimintaan liittyvä varistorakennus kuuluu nykyisin myös torpan pihapiiriin joskin hyvin poikkeavana osana.

2 LUOKAN KOHDE

132 Maija Kajander, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 41.

133 Maanmittaushallitus 2044_04 Tuusula

134 Tuusulan kiinteistörekisteri.

135 karttavertailu Vähätalo.

136 Maija Kajander, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 43.

137 Vähätalon tekemä havainto: kuvasin Nuppulinna torpan maaliskuussa 2005; kuistin ikkunat katosivat keväällä 2009 ja osuivat silmiini sattumalta silmiin saman vuoden lopulla käydessäni Käenlinnassa vierailulla: jälleen kuistin ikkunoina. Tuolloin samalla kertaa paljastui, että Nuppulinna torppa ja Käenlinna olivat päätyneet saman suvun omistukseen.

138 Antti Rosenberg, Suur-Tuusulan historia III, s. 361.

139 Asema on kuvattu vielä vuonna 1982. Finna SRMV1:1668, kuvaaja Mikko Ahvenlampi.

140 Antti Rosenberg, Suur-Tuusulan historia IV, s. 300-301.

145 Nuppulinna torppa talvella.

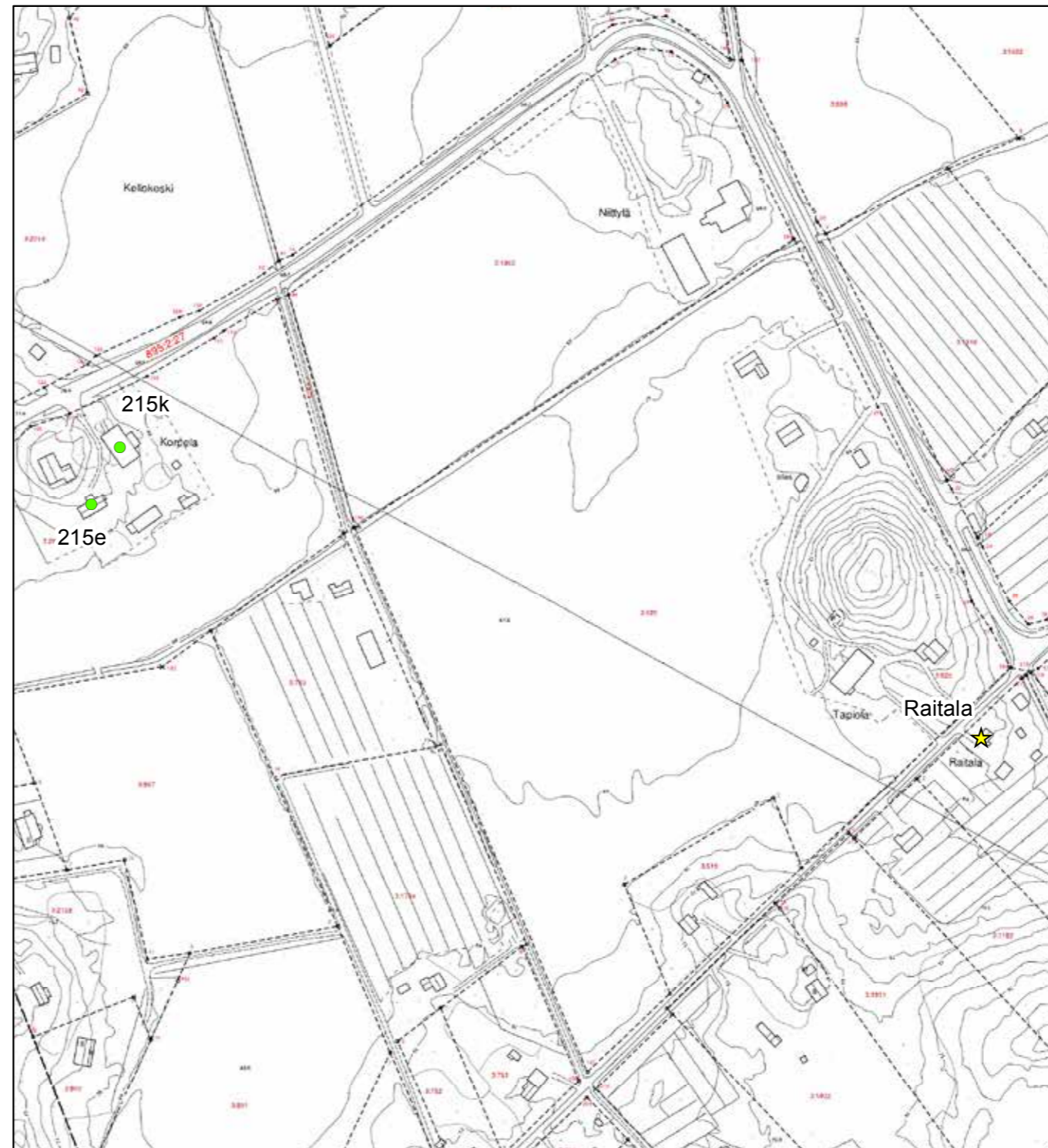

145 Nuppulinna torppa ja koristeelliset kuistinikkunat sekä laudoitettu aitta.

146. Raitala

Raitalan palstatila on erotettu Kellokosken kartanosta vuonna 1911.141 Palstan metsittynyt pihapiiri käsittää pienen, 1910-20-luvulla rakennetun tuvan ja kamarin sisältävän hirsitalon kuisteineen. Lyhytnurkkaista ja rimautavuorattua, nurkkakivien varaan rakennettua asumusta on myöhemmin jatkettu rakennuksen pituussuuntaisella, samaa kattokulmaa kuin pääosa noudattavalla osalla. Nurkkakivien välit on myöhemmin valettu umpeen. Piharakennukset ovat asuinrakennusta nuorempia, mutta luultavasti noin 1930-luvulta. 3 LUOKAN KOHDE

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 37,5 75 150 Metriä

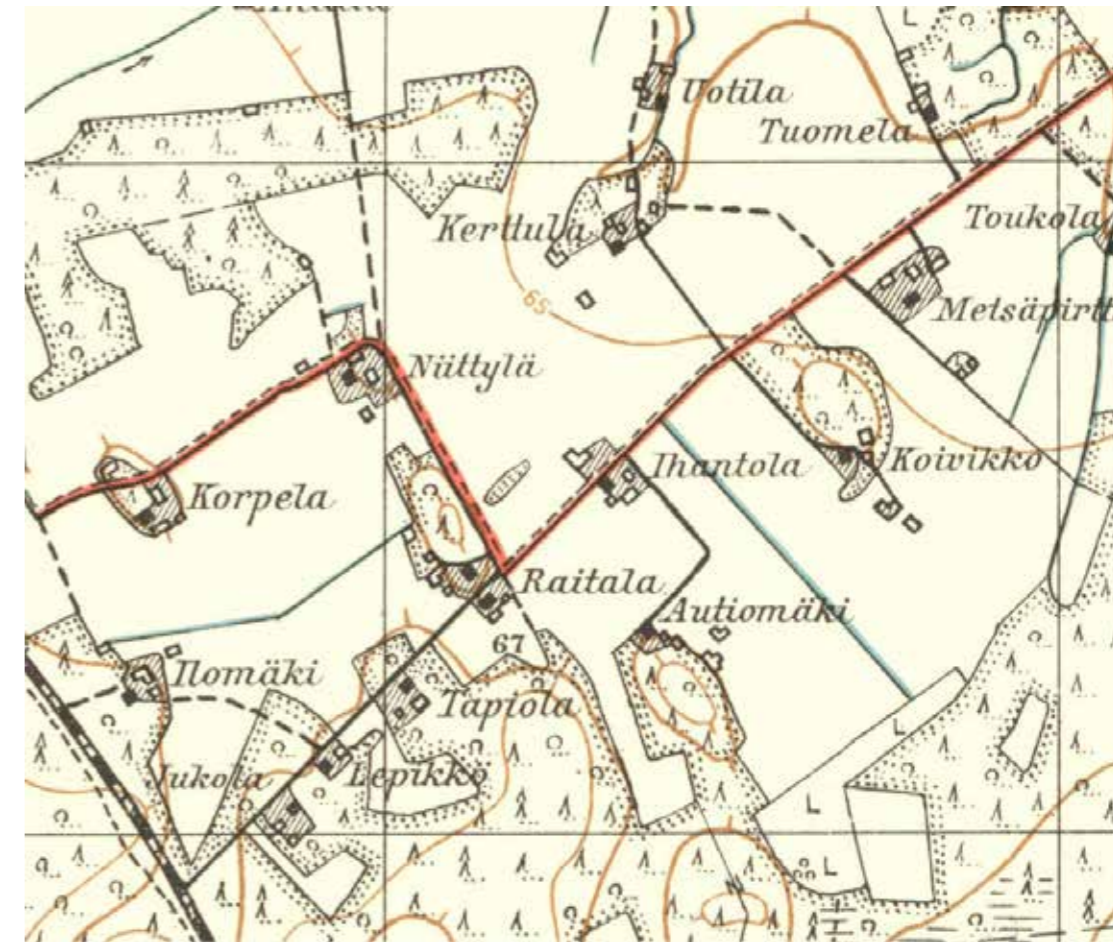

146 Raitala Hornankalliontieltä.

146 Raitala ja kuisti pihanpuolella.

Raitala ja samanikäiset naapuripiha-alueet vuonna 1940.
204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

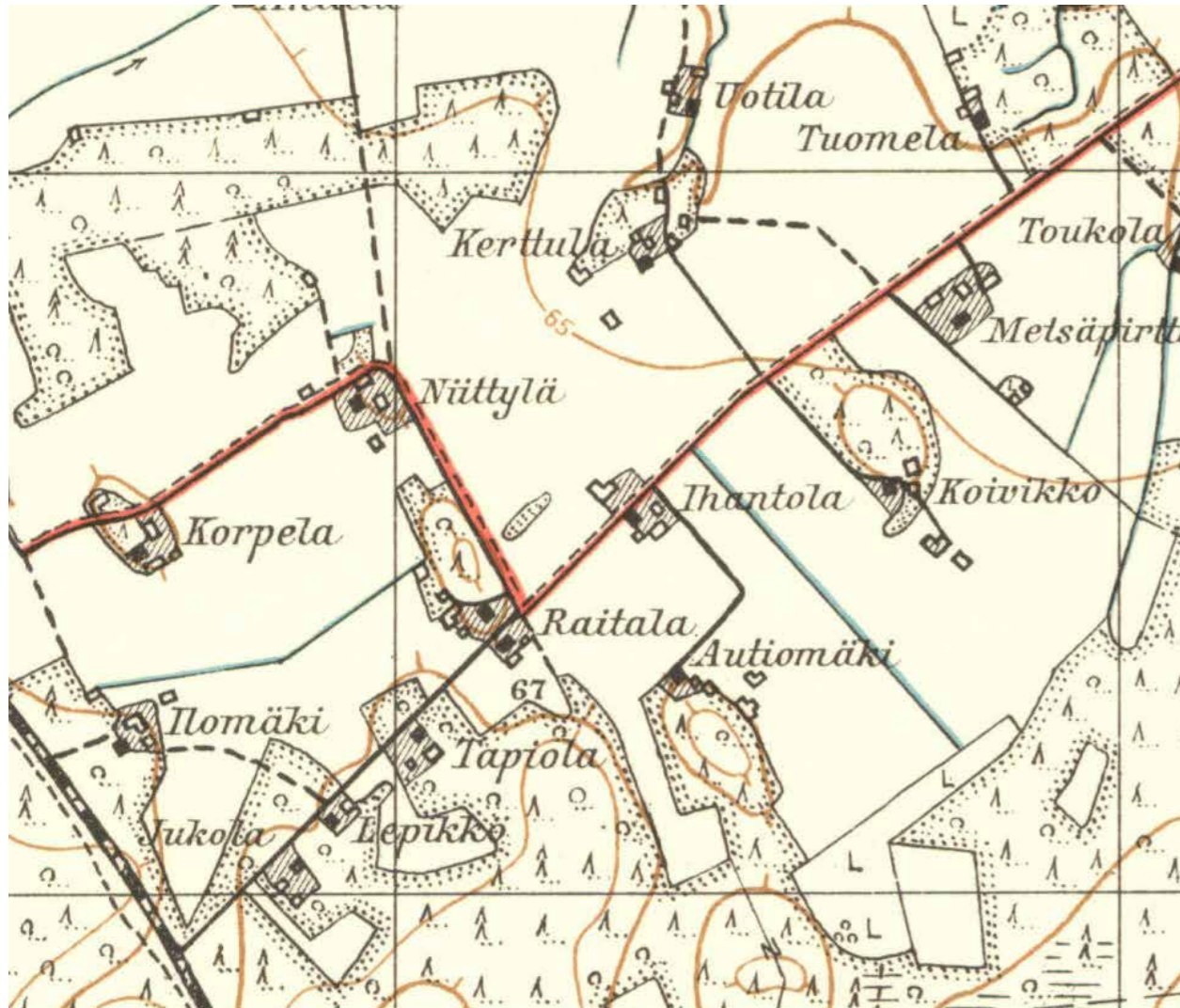

147. Kerttula

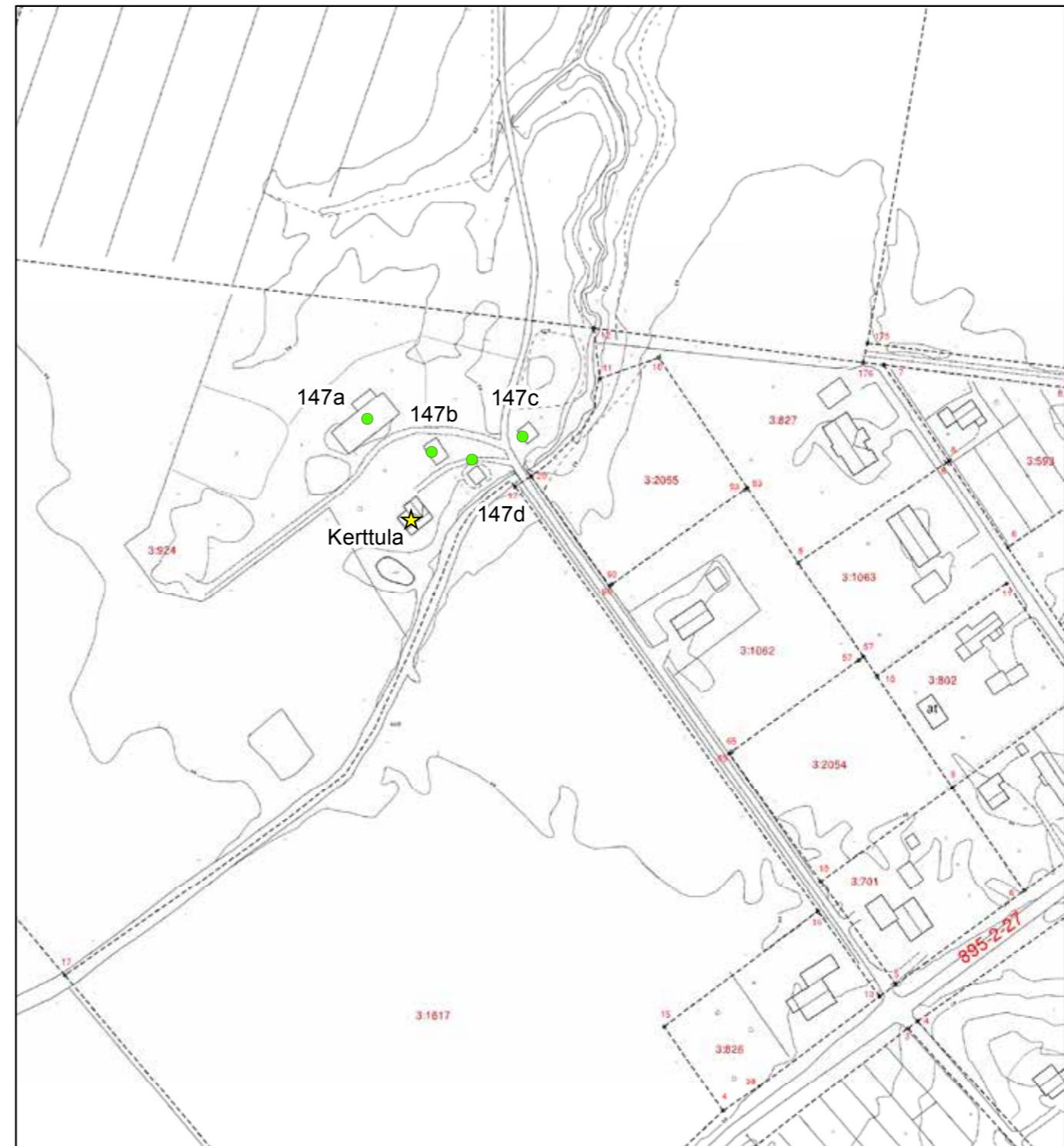
Kerttula on Kellokosken kartanosta vuonna 1911 erotettu palsta¹⁴², jonka rakennuskanta on peräisin erottamista seuraavilta vuosikymmeniltä. Tilalla oli vuonna 1911 vain kaksi heinälatoa, jotka molemmat on purettu pois; jälkimmäinen vuonna 2012 ja toinen viimeistään 1930-luvulla.¹⁴³ Kerttula antaa edustavan kuvan 1920-30-luvun pientilan pihapiiristä.

142 Kellokosken kartan jakokartta liitteinen, kansallisarkisto.

143 Juha Vainio, haastattelu heinäkuu 2015. Varhemmin purettu lato vuoden 1940 topografikartta 204404 Jokela.

Kerttula ja samanikäiset naapuripihapiirit vuonna 1940. 204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjännökset 2012 (Museovirasto)
- ▬ Muinaisjännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▬ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 20 40 80 Metriä

Palstan ikäistä, Pornaisista¹⁴⁴ vuonna 1911-12 tuotua asuinrakennusta on laajennettu kahteen otteeseen, ensin poikkipäädellä 1930-luvulla ja sitten lasikuistilla. Piharakennuksista nuorin on sementtitiilinen navetta (147a; luokka 3). Aitan ja puuliiterin käsittävä piirurakenteinen piharakennus (147b; luokka 3), pihaantulossa oleva lyhynurkkainen hirsisauna (147c; luokka 2) ja maakellari (147d; luokka 3) lienevät palstan alkuaikoina rakennettuja. **2 LUOKAN KOHDE**

147 Kerttulan päärakennus ja kuisti.

144 Antti ja Hannele Vainio, haastattelu.

147 Kerttula kesällä 2005. PS.

147 Kerttulan päärakennus.

147B Kerttulan piharakennus.

147 Talon ulkoverhous on tyypillinen 1950-luvun mutta ikkunan verholaudat ja vesilauta koristeineen ovat nikkarivaikutteista 1910-lukua.

147 Kerttulan lasikuisti.

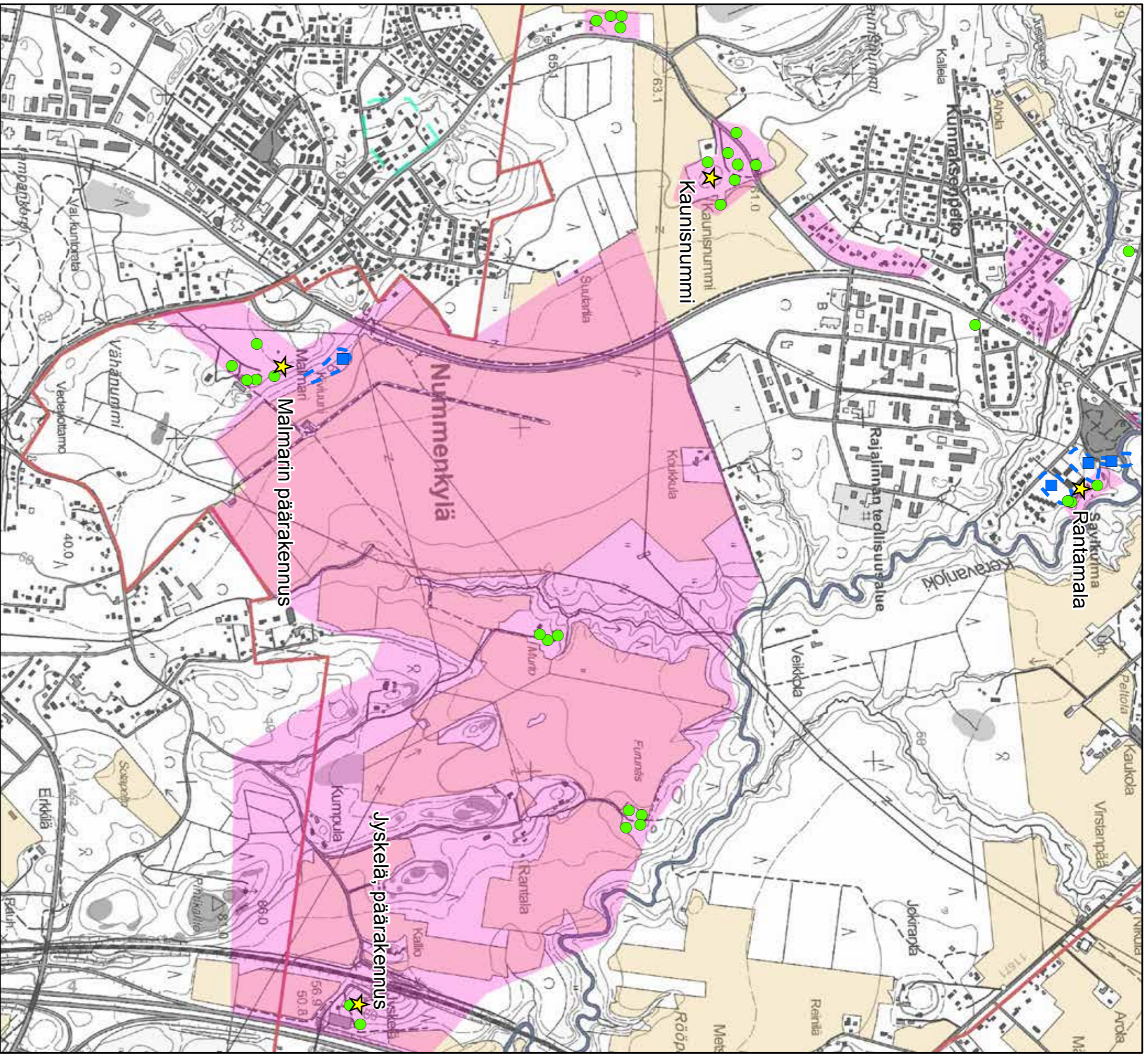

147 Kerttulan puutarha.

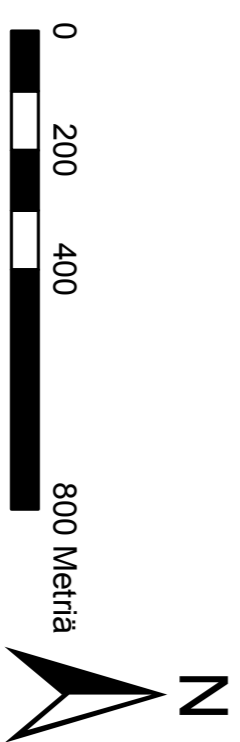
147A Kerttulan navetta.

© Maanmittauslaitoksen peruskarttasteri 2016
CC BY 4.0

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

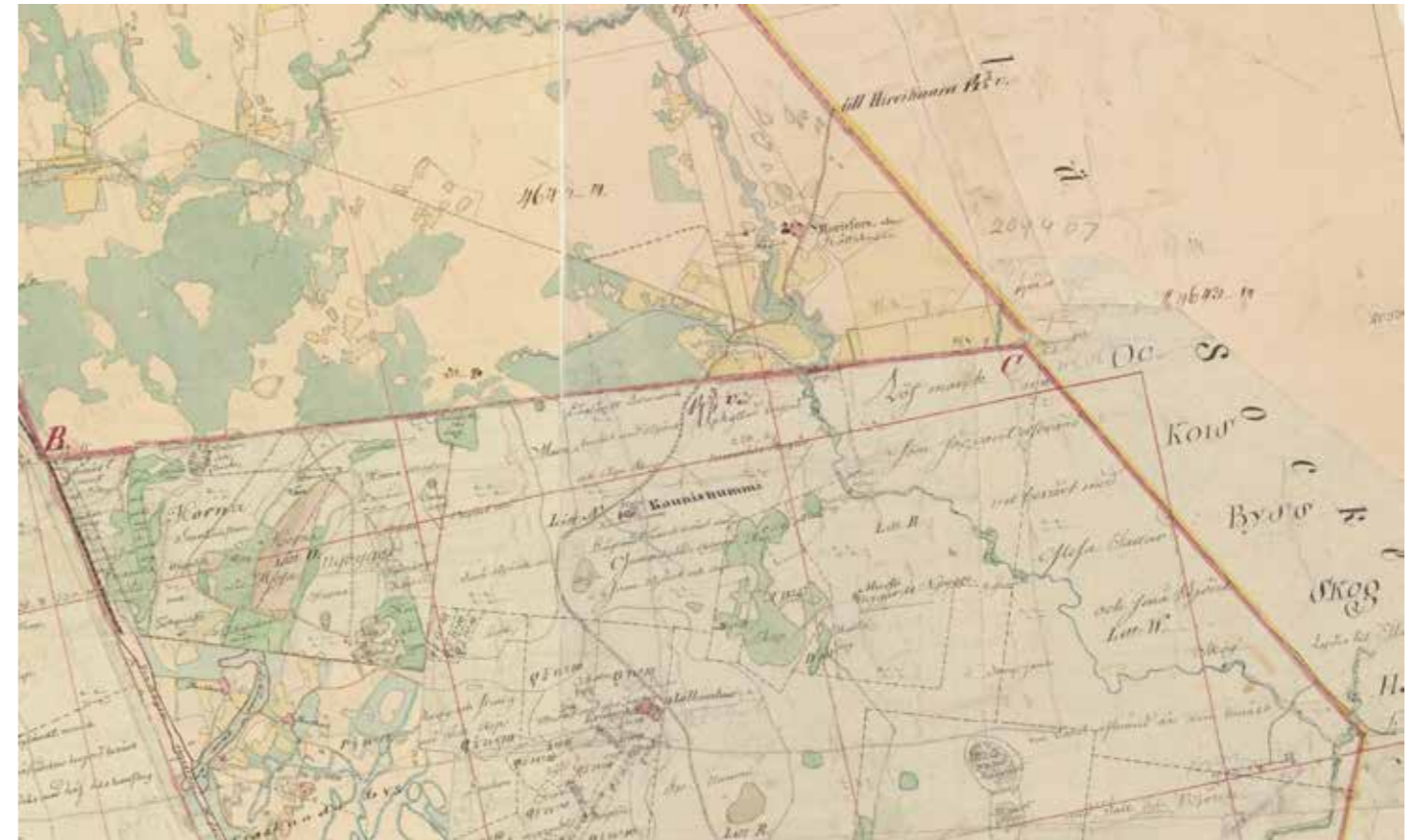

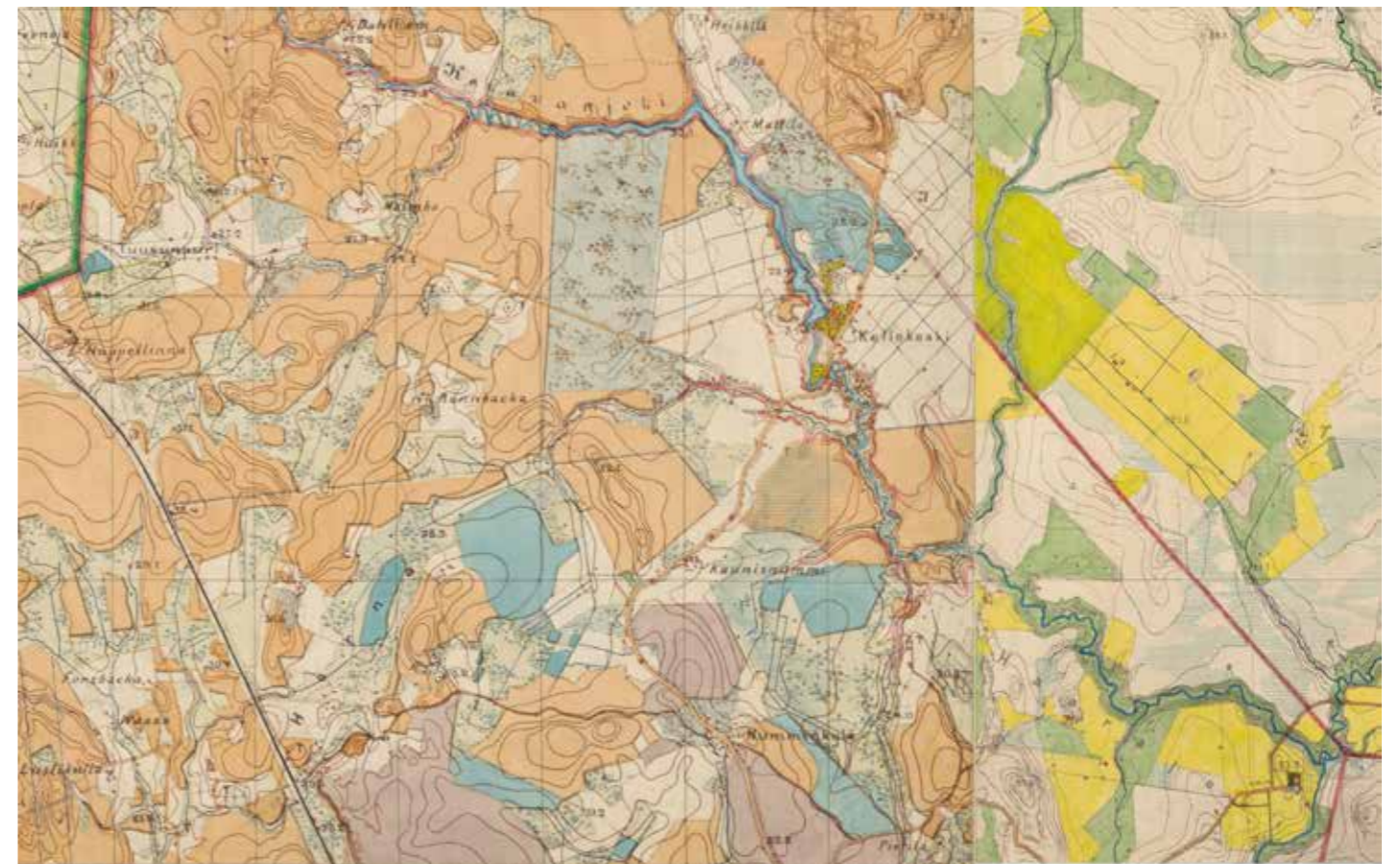

1770-80-luvulla Kellokosken eteläpuolella ei ole vielä yhtään torppaa saati uudistilaa, mutta Heinolantie noudattelee nykyistä linjaustaan.

<http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4201776-1805/>

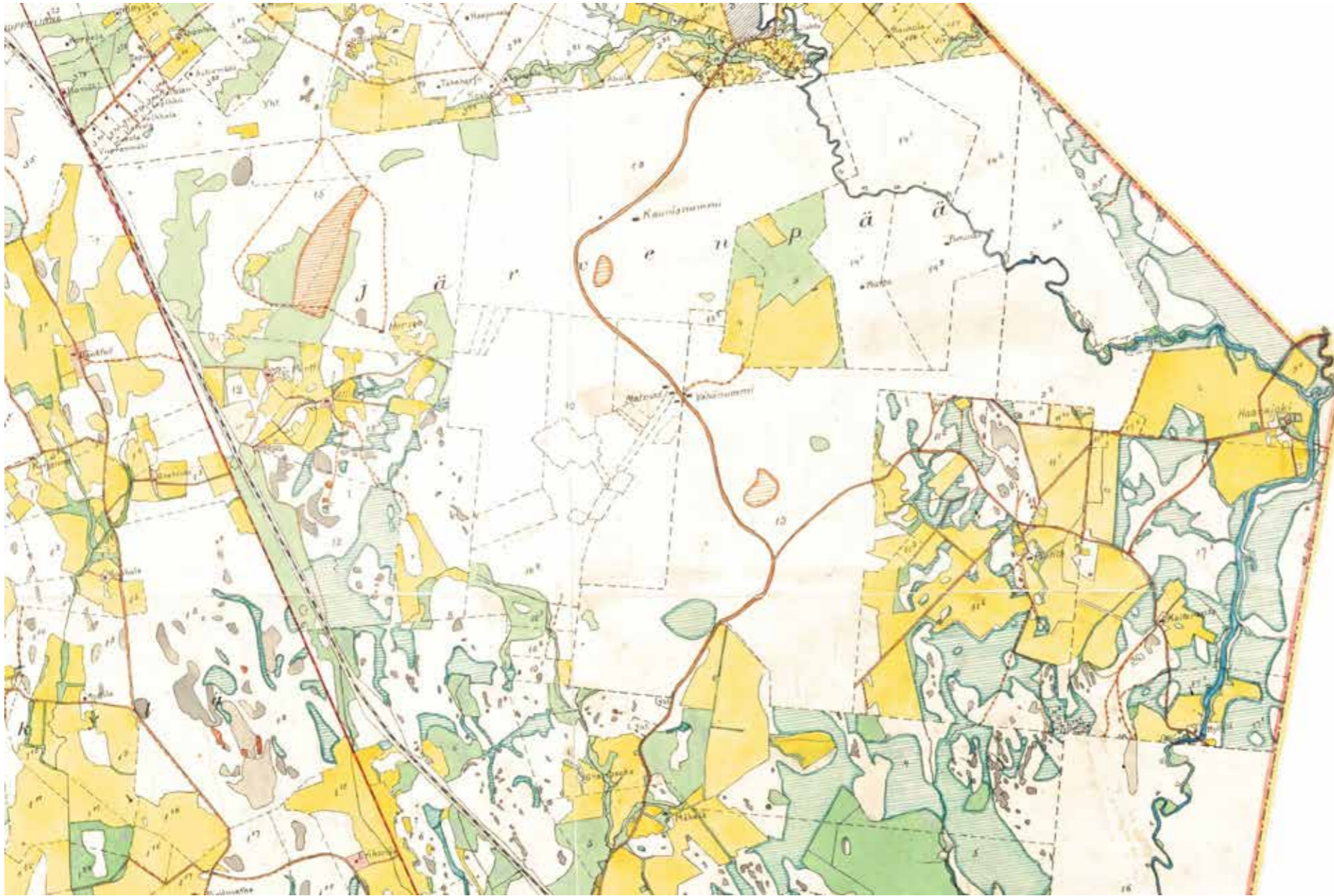

1840-60-luvulla laadistussa pitäjänkartassa näkyvät Murto, Furunäs, Malmari (Lillmalm) ja Kaunisnummi sekä Etu-Horna. Pitäjänkartastot Tuusula (2044 04 Ia. * -/-) KA.

Torpat ja uudistilat näkyvät 1870-luvun senatinkartastolla. Nummenkylän koulut eivät ole kartalla. KA, Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

Kartta kuvaa havainnollisesti Kellokosken maisemanmuodostusta vuonna 1923.
KA; Pitäjänkartta Tuusula 2044 04.

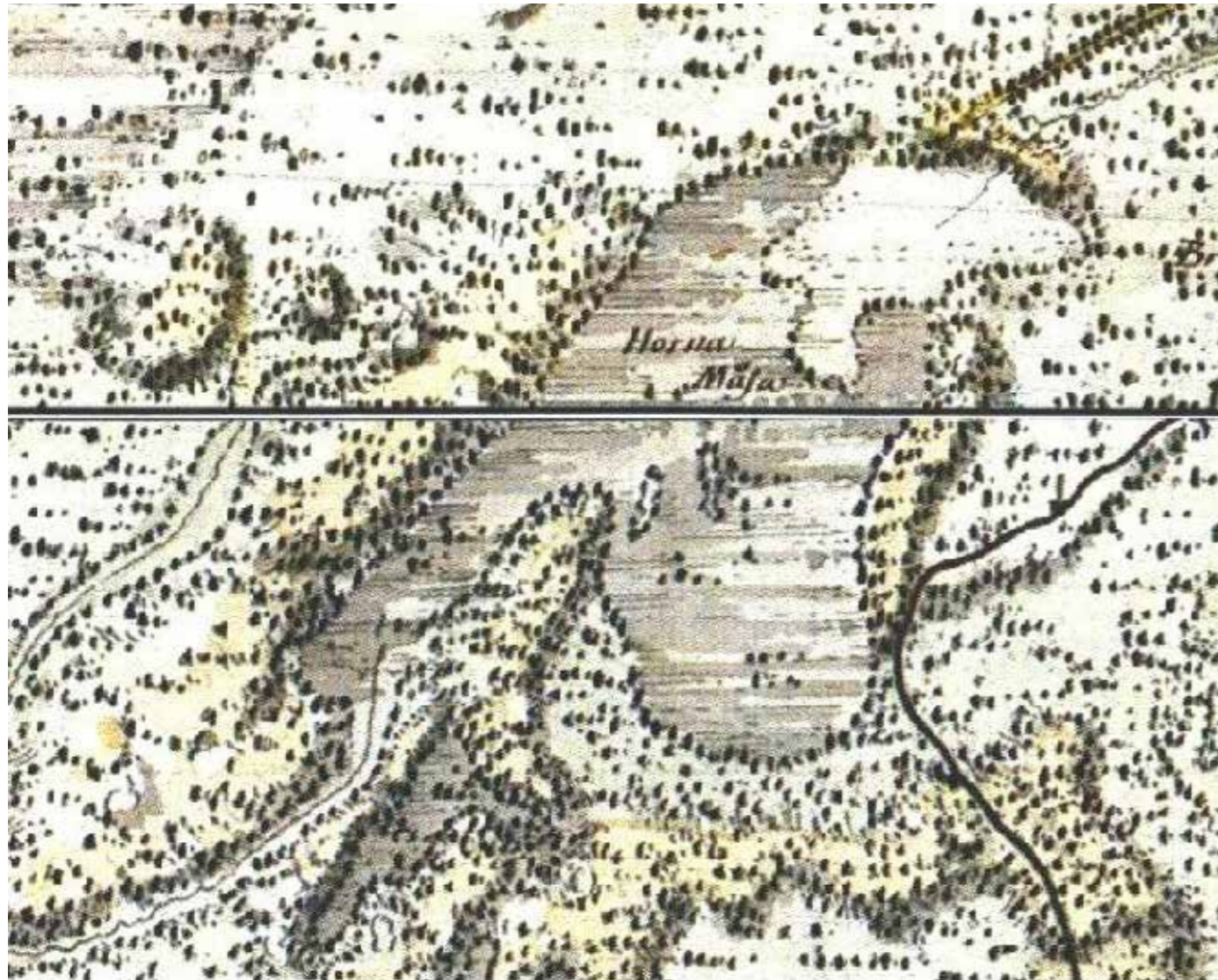
Yhdistellyllä pitäjänkartalla 1920-30-luvun vaihteesta näkyy jo hyvin Kellokosken kartanon maiden jako torppareille ja uudistellaisille. Tuusulan kunta.

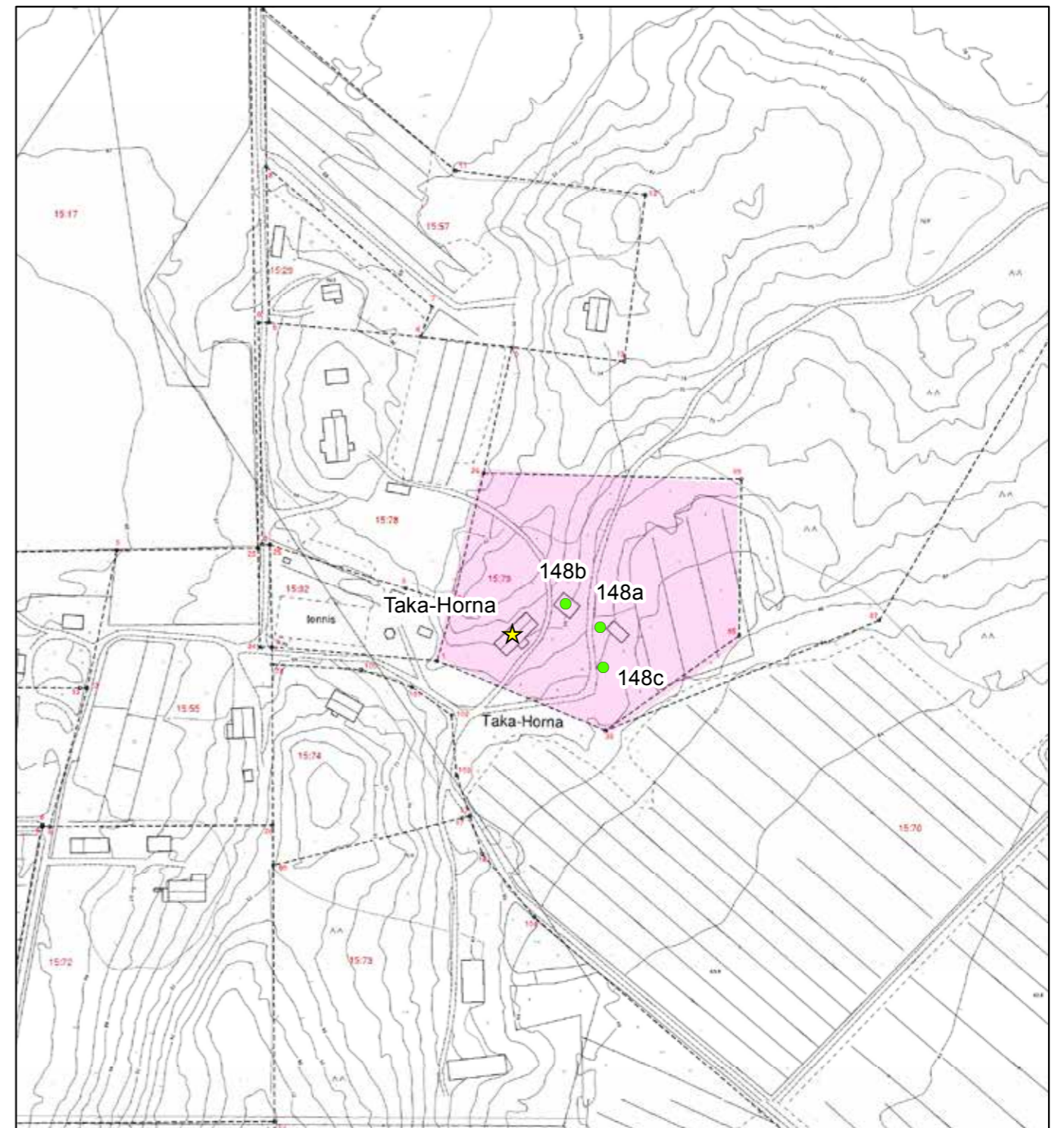
148. Taka-Horna

Taka-Horna kuuluu Pohjois-Tuusulan asutushistoriassa Kellokosken kartanon torppien perustamista seuranneeseen vaiheeseen, jolloin Järvenpään ja Tuomalan kylän yhteiset takamaat kartoitettiin. Horna (RN:o 15) erotettiin seitsemäntoista muun (Tuusulaan näistä kantatiloista jäi yhdeksän vuonna 1951 Järvenpään erotessa) uudistilaa kanssa Järvenpään ja Tuomalan yhteisistä takamaista vuonna 1783 suoritetussa isojaossa. Horna halottiin vuonna 1805 kahtia ja siitä pakkolunastettiin muutama hehtaari vuonna 1864 rautatietä varten. Taka-Hornan noin 107 ha puolikas säilyi jakamattomana aina vuoteen 1927 asti, jolloin siitä lohkottiin kaksi isompaa tilaa: Stenbacka (15:12) ja Taka-Horna (15:13) - kumpainenkin 27 ha sekä seitsemän pienempää 7 ha tilaa kukin. Näitä on sittemmin lohkottu pienemmiksi kutakin. Taka-Horna jaettiin kahtia vuonna 1955 ja edelleen pienempiin osiin vuonna 1993. Vanhan pihapiirin tontti erotettiin omaksi tontikseen vuonna 2010.¹⁴⁵

145 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Kuninkaankartastolla Horna on vain suon nimenä. <http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4%201776-1805/>

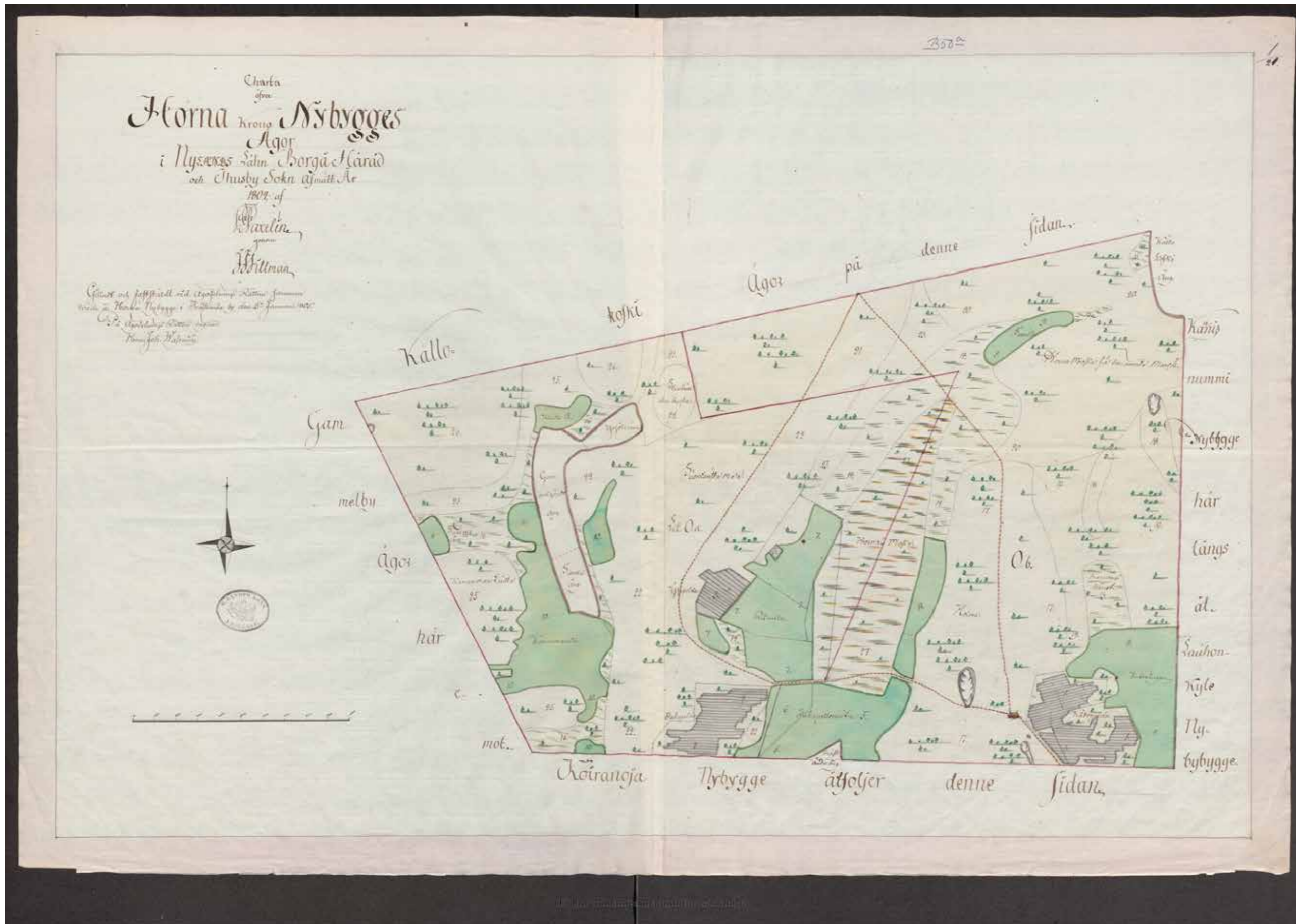
© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

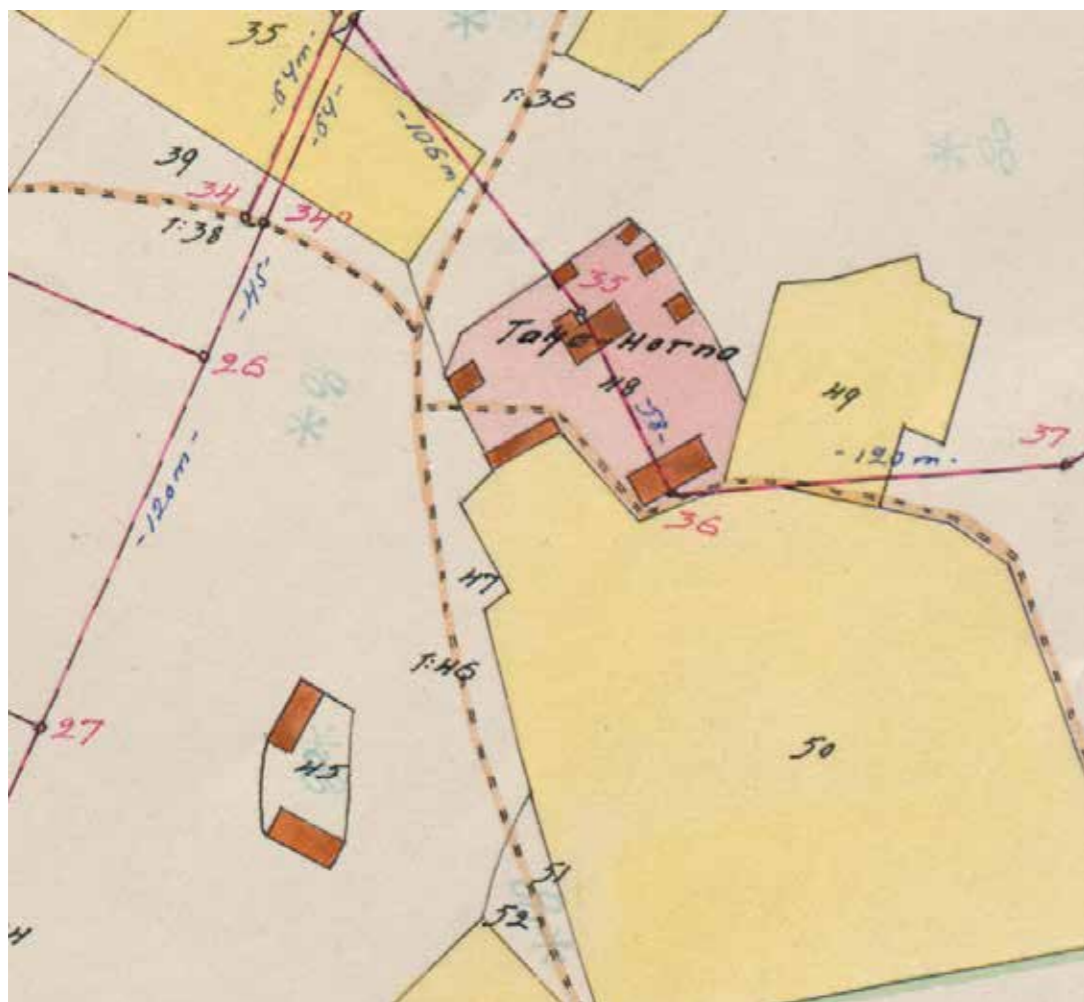

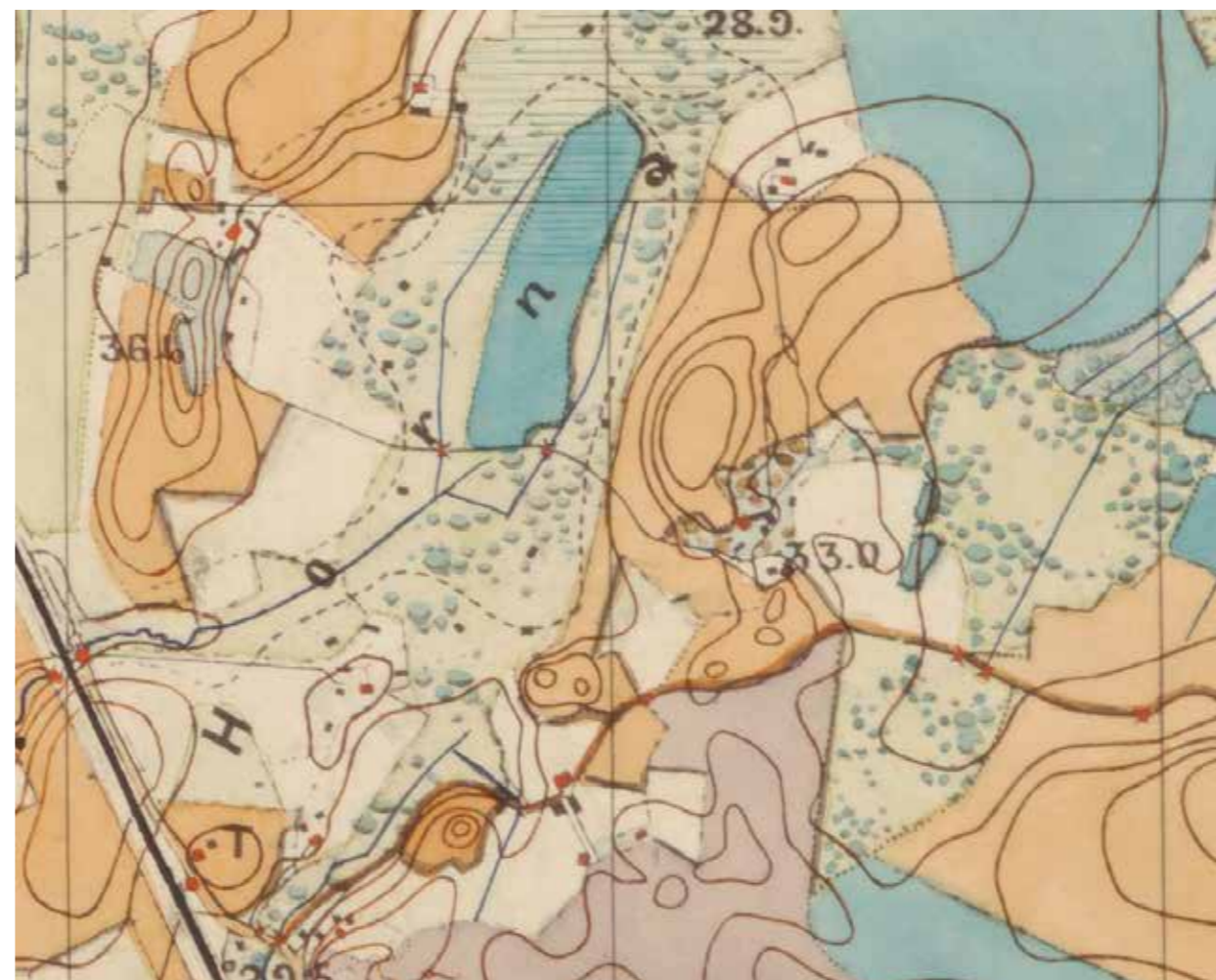

Vuonna 1804 Hornansuota on raivattu laidoiltaan pelloiksi ja talonpaikka on nykyisen Etu-Hornan paikkeilla. Kaksi peltolataa on esitetty. Taka-Hornassa ei ole vielä rakennuksia. Kellokoski / Träskända; Horna nybygge hemman: egokarta och delningsinstrument 1804-1804 (B50a:1/20-23). KA.

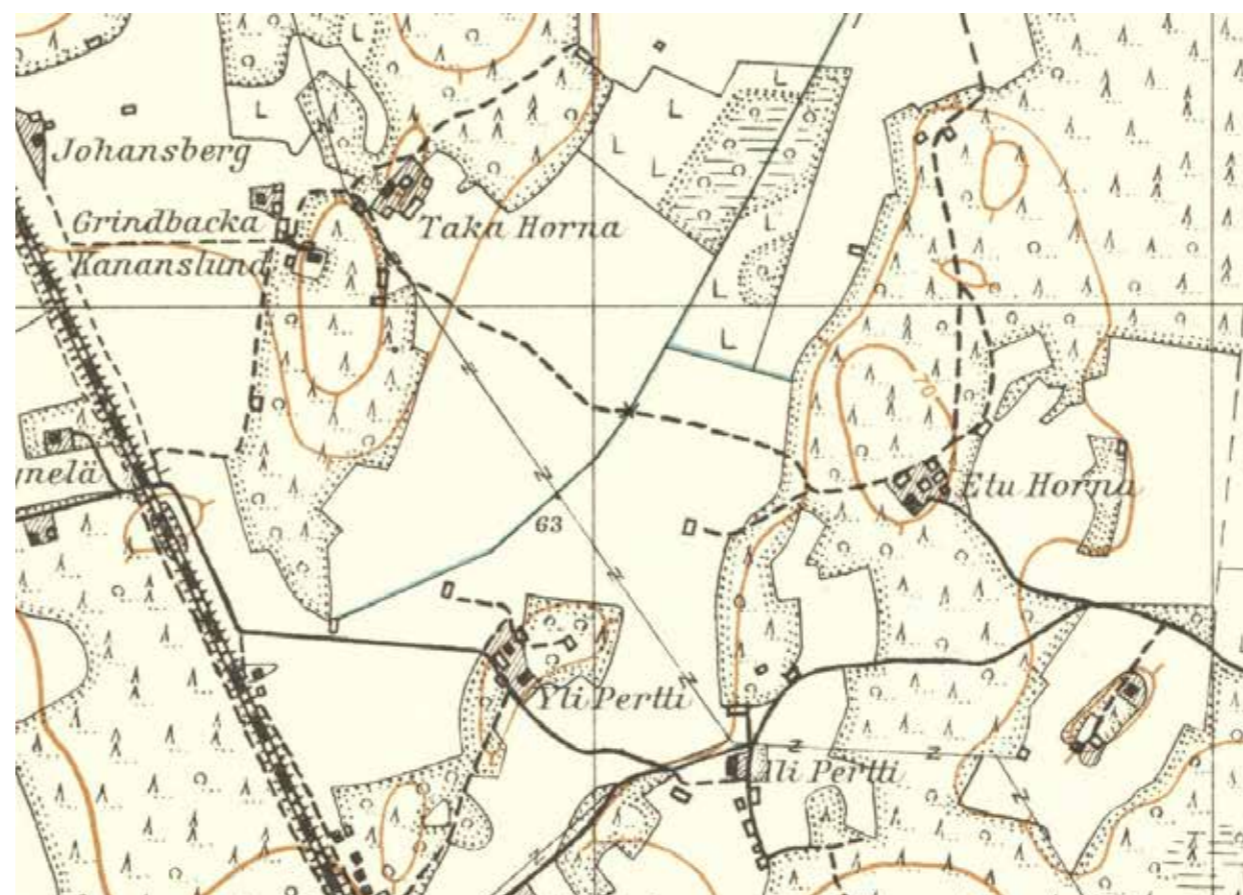

Taka-Horna vuonna 1926.
Kellokoski / Träskända; 0,5 N:o 15 Taka-Horna, RN:o 15:12-20, styckning 1926-1926
(B49a:5/82-85)

Molemmat Hornat rakennuksineen esiintyvät senaatin kartalla. Taka-Horna vasemmassa yläkulmassa, Etu-Horna keskivaiheilla kuvaa. Purolantien varrella on Ali-Pertti kiinni tielinjassa, Yli-Pertti on kohti Taka-Hornaa. KA, Venäläiset topografit. Karttalehti 1 X 30.

Maisema on on 1940-luvulla hyvin samantyyppinen, vain niityt ovat muuttuneet pelloiksi.
204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat

Hornan ensimmäinen viljelijä oli Helsingin pitäjältä tullut Niilo Niilonpoika ja hän on ilmeisesti asuttanut Etu-Hornassa ollutta pihapiiriä, sillä Taka-Horna eli Uusi Horna¹⁴⁶ ilmaantuu T-merkinnällä vasta 1840-luvun jälkeen, esiintyen vuoden 1855 Kalmbergin kartalla..

Tila sijaitsee maisemallisesti kauniilla paikalla kaakkoon viettävän peltoaukean luoteisreunassa.

Useita vuosikymmeniä kesäasuntona ja sittemmin lopulta autiona olleen tilan pihapiiri ehti villiintyä, vaikka säilyikin avoimena ja niittymäisenä. Rakennukset päärakennusta ja pitkänurkkaista, hirsipinnalla olevaa punamullattua pariluhtiaittaa (148b; luokka 2) lukuun ottamatta ovat romahtaneet. Asuinrakennusta vastapäätä on ollut suurehko pitkänurkkainen hirsirakennus (148c; ei luokitusta), joka on romahtanut ja osin jo maatonutkin. Romahtaneen rakennuksen paikalle on luontevaa sijoittaa uusi talousrakennus. Paritupatyypin päärakennuksen tupa saattaa olla 1800-luvun alusta. Rakennusta on myöhemmin jatkettu, jolloin se on vuorattu. Samalta ajalta lienevät kuusiruutuiset ikkunat. Välikatot ovat romahtaneet ja lattiat suurelta osin lahonneet; kuisti on romahtanut vuosien 2005-2010 välillä lopullisesti. Rakennuksessa on muurattu sokkeli. Katto on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana suojattu, joten hirret saattavat olla kunnossa.

Pihaan on siirretty vuonna 2011 vanha, kierrätetty pitkänurkkainen hirsikehikko, joka on luonnonkivien varaan pystytetty, pari huonetta käsittävä mökki (148a; luokka 2). Mökissä on vanhat, uusiokäytössä olevat ikkunat ja punamullattu talo on hirsipinnalla. Vanha päärakennus kunnostettaneen tulevina vuosina.

Ei luokitusta, seurattava¹⁴⁷

148 Taka-Hornan kuisti oli olemassa vielä 2005. PS.

148B Takahornan pariluhtiaitta.

148 Takahornan kuisti 2010.

148 Takahornan pihapiiri 1970_luvulla sauna asuinrakennus ja luhti kuva AnetteSalonen.

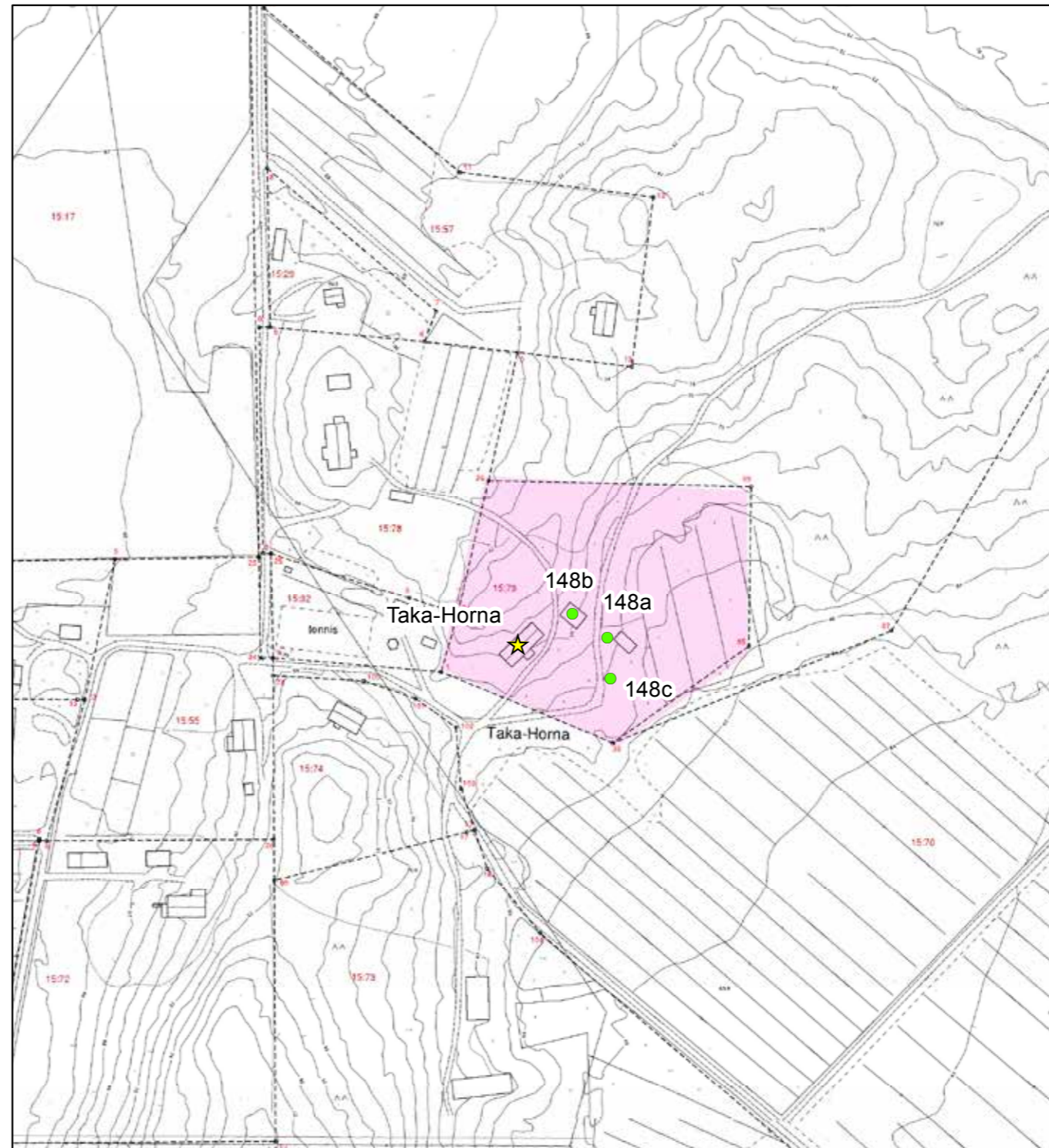
146 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 14.

147 .Kohde saattaa palautua kulttuurikohteeksi uuden omistajan myötä.

219. Etu-Horna

Etu-Horna kuuluu Pohjois-Tuusulan asutushistoriassa Kellokosken kartanon torppien perustamista seuranneeseen vaiheeseen, jolloin Järvenpään ja Tuomalan kylän yhteiset takamaat kartoitettiin. Horna (RN:o 15) erotettiin seitsemäntoista muun (Tuusulaan näistä kantatiloista jäi yhdeksän vuonna 1951 Järvenpään erotessa) uudistilan kanssa Järvenpään ja Tuomalan yhteisistä takamaista vuonna 1783 suoritetussa isojaossa. Horna halottiin vuonna 1805 kahtia. Etu-Hornan noin 107 ha puolikas säilyi jakamattomana aina vuoteen 1907 asti, jolloin siitä lohkottiin pieni sivutila ja taas uudemman kerran vuosina 1919 ja 1924 sivutilat. Vuonna 1953 Etu-Hornasta erotettiin seitsemän muuta tilaa.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

Hornan ensimmäinen viljelijä oli Helsingin pitäjältä tullut Niilo Niilonpoika ja hän on ilmeisesti asuttanut Etu-Hornassa ollutta pihapiiriä, sillä Taka-Horna eli Uusi Horna¹⁴⁸ ilmaantuu T-merkinnällä vasta 1840-luvun jälkeen, esiintyen vuoden 1855 Kalmbergin kartalla. 1840-luvulla laaditussa kartassa Etu-Hornassa on kaksi talonmerkkiä. Etu-Hornan nykyisellä omistajasuvulla tila on ollut vuodesta 1817 lähtien, jolloin ensimmäinen isäntä oli nimeltään Gustaf Antinpoika Lindqvist.¹⁴⁹

Pihapiiri sijaitsee metsäsaarekkeen keskellä, itään antavassa rinteessä. Vuodelta 1880¹⁵⁰ olevaa hirsirunkoista, satulakattoista asuinrakennusta on jatkettu toisesta päädyistä vuonna 1961¹⁵¹ ja julkisivut on pystylaudoitettu, maalattu punaiseksi ja ikkunat uusittu vanhaa puutejako imitoiden. Luoteiskulmalla oleva, 1800-luvulla Ohkolasta siirretty luhtiaitta (**219b, luokka 3**) on vuodelta 1795 ja uudessa paikassa sitä on jatkettu tallirakennuksella.¹⁵² Pihassa on vanha kivirakenteinen maakellari/lampola, jonka yläosa on pitkänurkkainen hirsikehikko (**219c, luokka 2**). Pieni, ylös asti salvottu pitkänurkkainen aittarakennus (voi olla lato) on pihan kaakkoisreunalla pihatien eteläpuolella (**219d, luokka 2**) Tiilinavetta (**148a; luokka 3**) on vuodelta 1918 ja sitä on uusittu ja laajennettu puurakenteisella vinttikorotuksella vuonna 1955¹⁵³ **3 LUOKAN KOHDE.**

148 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 14.

149 Kotiseutumme Tuusula, s. 487.

150 Härö 1986.

151 Suuri Maatilakirja III, s. 1309.

152 Härö 1986.

153 Suuri maatilakirja III, s. 1309.

219 Etu Hornan päärakennus ja 219B Etu Hornan aitta jatkeineen.

219 Etu-Hornan päärakennus.

219D Etu-Hornan pitkänurkkainen aittarakennus.

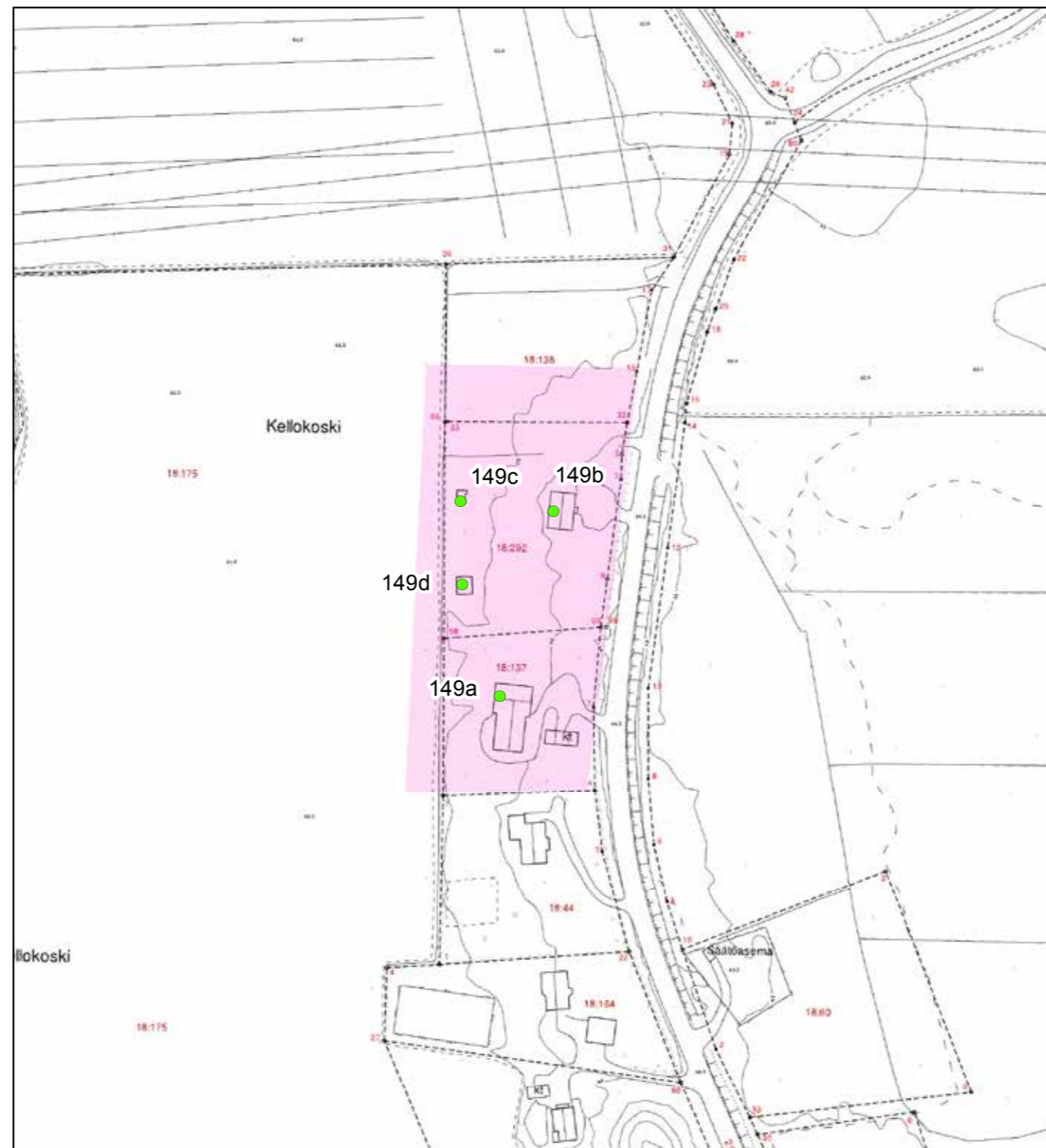

219C Etu-Hornan maakellari/vanha eläinsuoja on todennäköisesti yhtä vanha kuin tila itse.

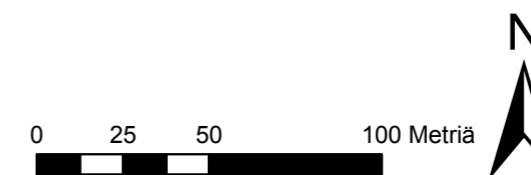
149. Nummenkylän koulut

Nummenkylän rakennushistoriallisesti arvokkaat koulut sijaitsevat Järvenpään rajan tuntumassa vanhan Helsinki-Heinola -maantien varressa. Nummenkylään on perustettu kansakoulu vuoden 1877 syksyllä, koska Kellokosken kartanon koulu lopetti toimintansa samaisena keväänä opettajapulan vuoksi.¹⁵⁴ Nummenkylän kansakoulun alkuperäisestä sijainnista ei ole tietoja. Vierekkäisillä tonteilla olevista ala- ja yläkansakoulusta (149a; luokka 1) jälkimmäinen on vanhempi. Se on Härön mukaan alunperin rakennettu kouluylhallituksen vuoden 1892 mallipiirustuksen nro 7 mukaan, sillä Valtionarkistossa säilytetään asiakirjaa, johon liitetystä piirustuksesta yhteys vanhempaan malliin todentuu. Kunnan asiakirjojen mukaan koulurakennuksen todettiin vuonna 1911 olevan huonossa kunnossa, jonka jälkeen se kunnostettiin nykyasuunsa, Yrjö Sademiehen laatiman vuoden 1910 mallipiirustusta käyttäen.¹⁵⁵ Rakennus käsittää kaksi luokkahuonetta ja opettajan asunnon ja rakennusta on entisöity pietteillä.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

154 Nieminen, s. 57.
155 Härö 1986, s. 40.

Alakoulu (149b; luokka 2) rakennettiin vuosina 1928-29 Arvo Elon 1924 Nahkelan koululle laatimien suunnitelmien mukaan. Tyyliään klassillinen, pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen rakennus on kunnostettu noin 2004-2005, ja mm. ikkunat on vaihdettu. Alakoulun pihapiirissä on myös pieni hirsipinnalla oleva lyhtynurkkainen, vuonna 1928 valmistunut pihasauna (149c; luokka 2), joka on rakennusmestari J.J.Aarnion suunnittelema ja piirurakenteinen, rimalaudoitettu pihavaja/lato (149d; luokka 3).¹⁵⁶ Molemmat koulutalot ovat nykyään asuinkäytössä. Osayleiskaavassa molemmat koulutalot on varustettu sä-merkinällä.

2 LUOKAN KOHDE.

149A Nummenkylän yläkoulu sisäänkäyntikuisti.

149A Yläkoulu pihassa on vaja, joka on koulua huomattavasti nuorempi.

149A Nummenkylän yläkoulu luokkapäät.

¹⁵⁶ ibid.

149B Nummenkylän alakoulu on Nahkelan alakoulun toisinto.

149B Nummenkylä alakoulu.

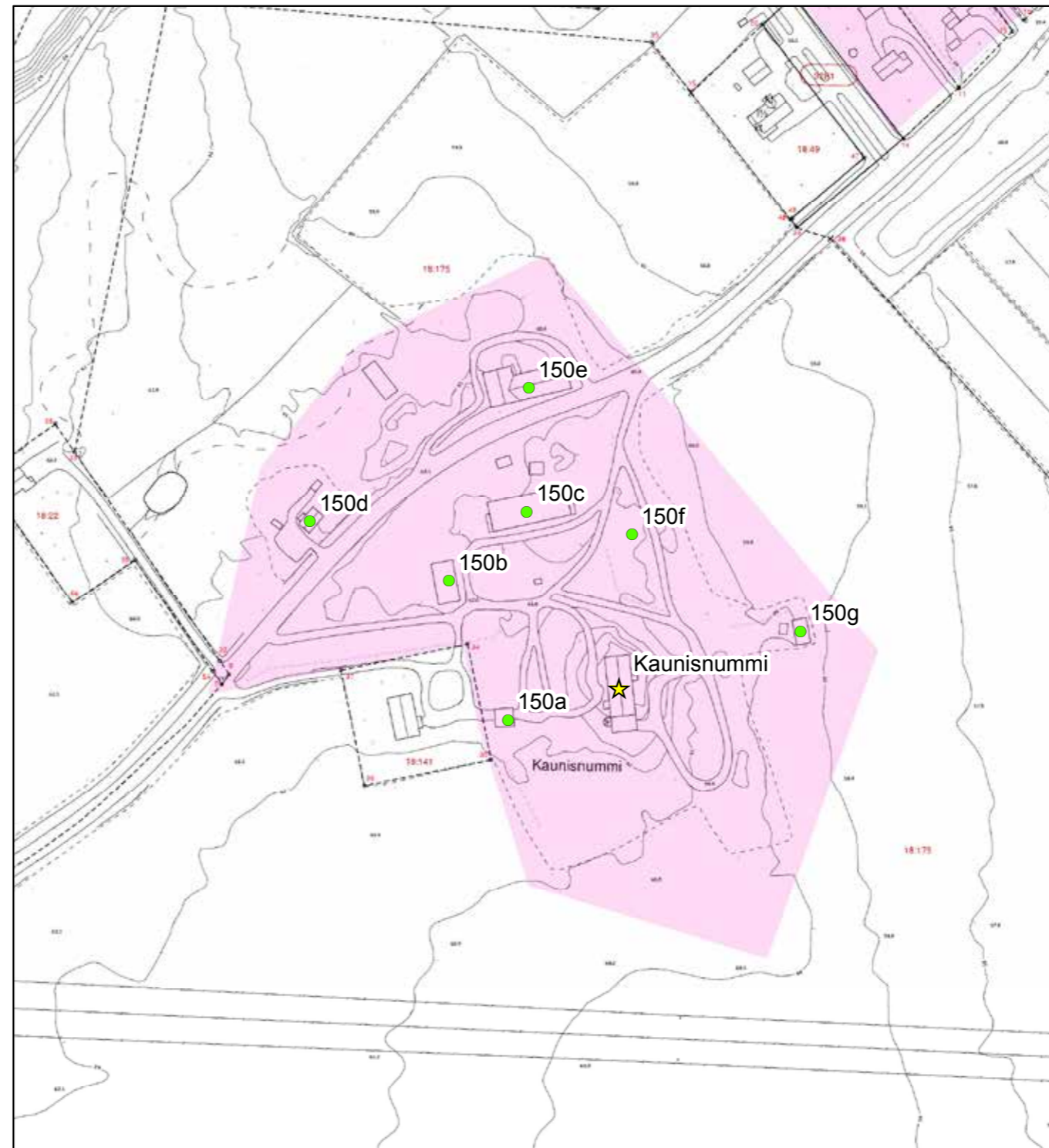

149B Nummenkylän alakoulun pieni pihasauna.

150. Kaunisnummi

Kaunisnummi (RN:o18) kuuluu vuosien 1782-83 isojaossa Järvenpään kylän takamaista erotettuihin kruunun uudistiloihin. Jaossa Kaunisnummi päätyi majoittaja Fredrik Buchtille ja siten Kyrölän kartanon (tunnetaan myös Järvenpään kartanona) alaiseksi lamputitilaksi.¹⁵⁷ Perintötilaksi se lunastettiin vuonna 1834. Kartano oli Eklund-suvun hallussa vuosina 1840-1903, jonka jälkeen omistajavaihtuvuus oli tiheä kunnes nykyinen omistaja Hanhilahti-suku osti tilan vuonna 1923.

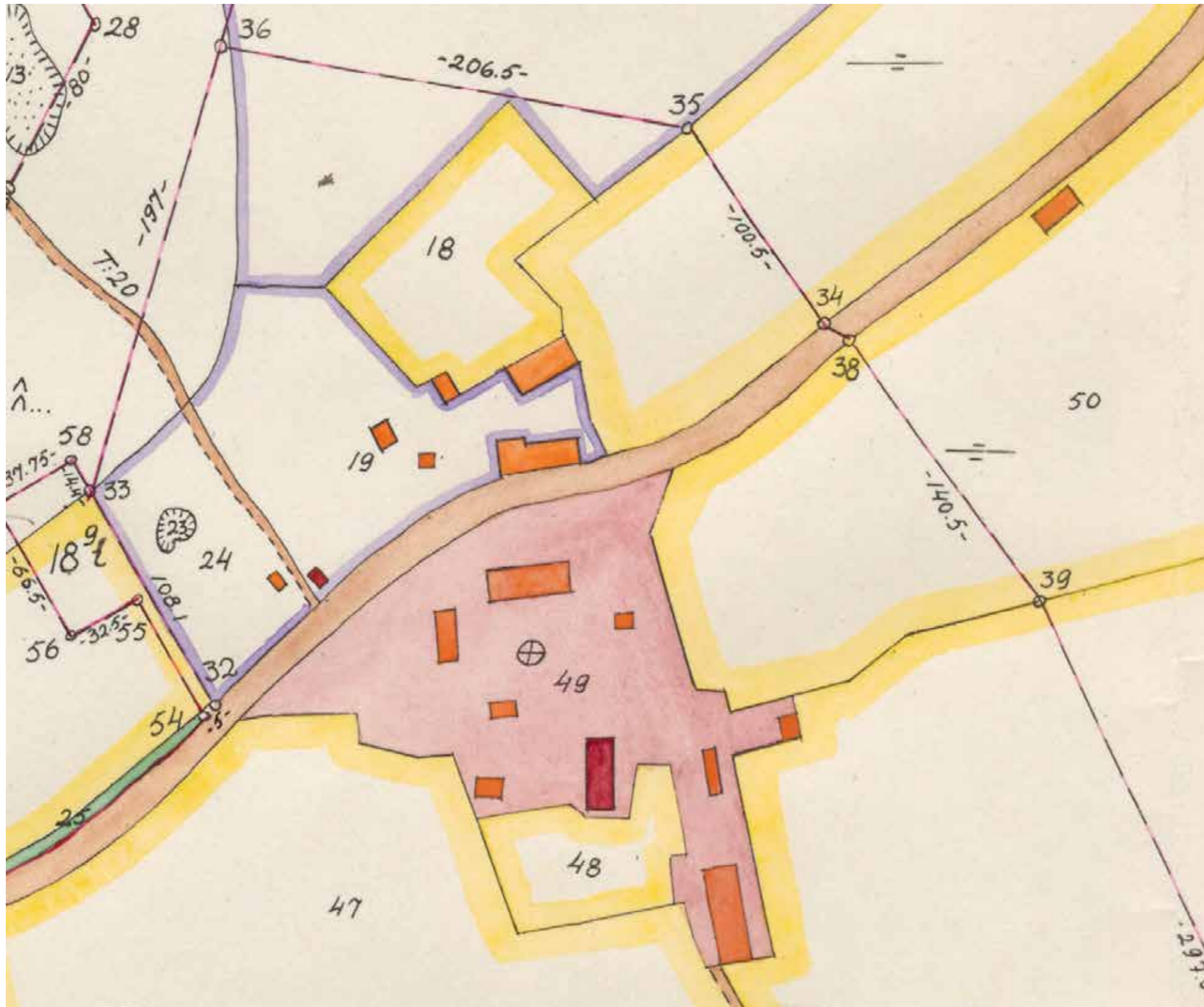
© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

Uudistuskartta vuodelta 1951 esittää Kaunisnummen talouskeskuksen rakennukset. Tummanpunainen on asuinrakennus ja sen eteläpuolella on pitkä navetta. Kartan on laatinut Väinö Härme. KA, Kellokoski / Träskända; RN:o 18:9 Kaunisnummi lohottu 18:11-22 1951-1951 (B49a:5/124-129).

Tilan rakennukset sijaitsevat peltoaukeiden keskeltä kohoavalla puistomaisella kummulla. Päärakennuksen vanhin osa lienee 1860-luvulta ja sitä on jatkettu ilmeisesti vuonna 1878. Talo on pääosin 1800-luvun lopun asussaan: väriyty, julkisivujen koristelu, ovet ja 3-jakoiset ikkunat ovat pääsääntöisesti alkuperäisiä tai 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Osayleiskaavassa päärakennus on merkitty s-merkinnällä. Pihapiiri käsittää suhteellisen iäkstä rakennuskantaa. Hirsirakenteinen lyhytnurkkainen, följarein tuettu talli (150b; luokka 2) on rakennettu vuonna 1910, 1960-luvulla purettu hirsinavetta oli vuodelta 1919.¹⁵⁸ Lähellä asuinrakennusta sijaitsee tiilinen, kaksikerroksinen vilja-aita (150a; luokka 2) vuodelta 1912. Työväen taitekattoinen, lyhytnurkkainen asuinrakennus (150f) oli 1910-luvun lopulta, mutta se purettiin 2000-luvun alussa. Puistomaiseen pihapiiriin kuuluu myös hirsirakenteinen kalustovaja (150c; luokka 2), pihasauna (150g; luokka 3) sekä Vanhan valtatieen toisella puolen vanha tallimiehentalo (150d; luokka 3) ja viljakuivurin käsittävä piirurakenteinen latokokonaisuus (150e; luokka 3). Tilakeskuksen historiallinen merkitys kytkeytyy Pohjois-Tuusulan viljelysmaiseman syntyhistoriaan. Maisemallisesti tilakeskus muodostaa tärkeän kiintopisteen niin lännestä vanhalta maantieltä kuin itäisten peltoaukeiden puolelta. Tilalle on perustettu kaksi osastoa käsittävä kotimuseo: vilja-aitassa on pihapiiriin töihin liittyvä näyttely ja kalustovajassa pelto- ja ajokalunäyttely. Museo aloitti toimintansa kesällä 2010.¹⁵⁹ Osayleiskaavassa piha-alue on rajattu ja merkitty s-tunnisteella. **2 LUOKAN KOHDE,**

Kaunisnummeen liittyy myös tilasta erotettu pieni Råkulla-niminen asuintontti hienon huvilamaisen paneloidun 1920-luvulla valmistuneen rakennuksen kera (150h; luokka 2).

150A Kaunisnummen tiilirakenteinen viljamakasiin.

150C Kaunisnummen pitkänurkkainen kalustovaja toimii kotimuseona.

150B Kaunisnummen talli ja 150C kalustovaja.

158 Jutikkala, s. 446.

159 Haastattelu, Miikka Hanhilahti 12.7.2010. AV.

150 Kaunisnummen päärakennus pihan puolelta nähtynä.

150E Kaunisnummen suuri puimalato Vanhan valtatie kupeessa.

150B Kaunisnummen hirsirakenteinen lyhytnurkkainen talli.

150D Kaunisnummen tallimiehentalo Vanhan Valtatie kupeessa.

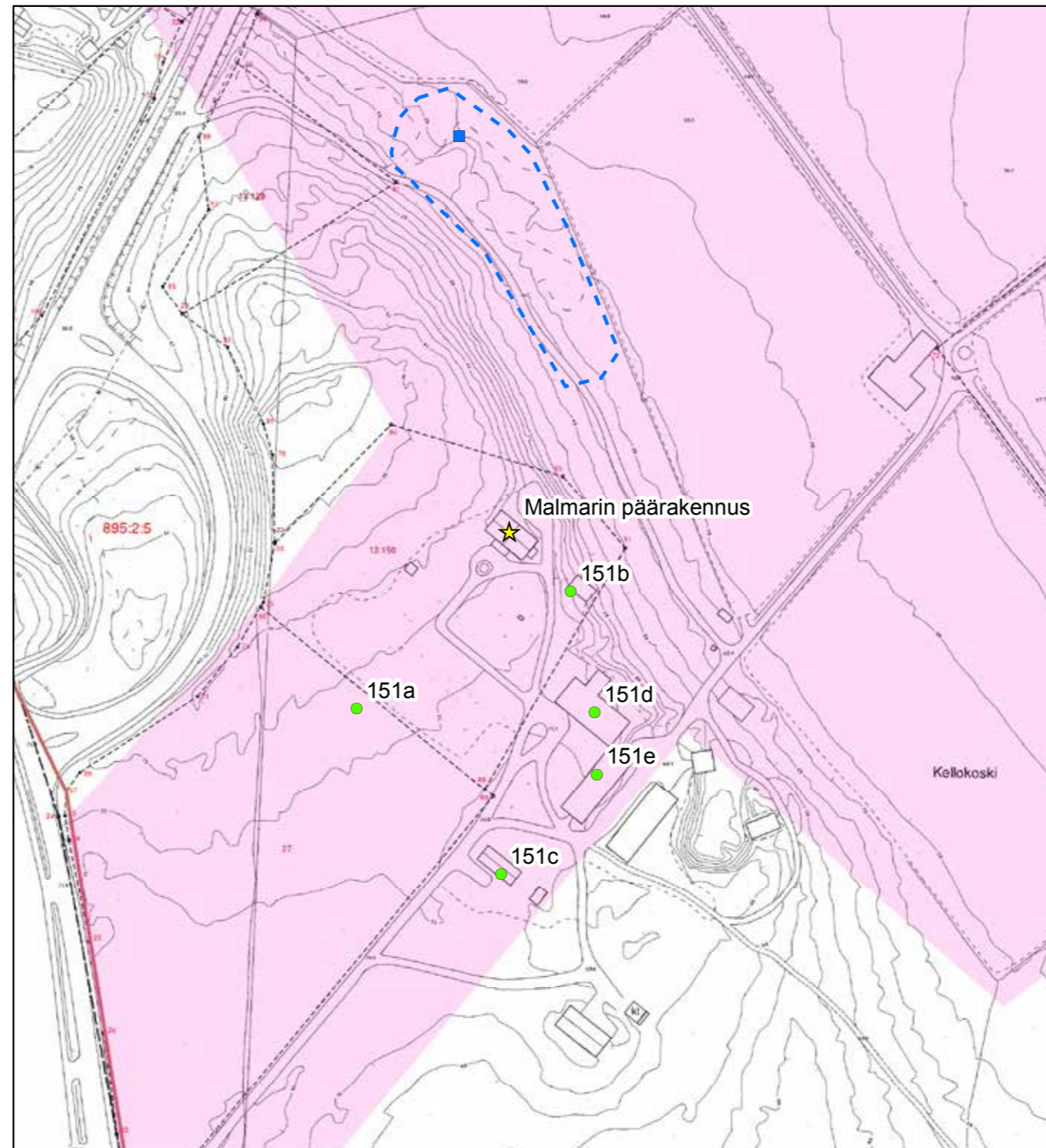

150G Kaunisnummen pihasauna peltoaukean reunalla.

151. Malmari

Malmari on alkujaan ollut nimeltään Lillmalm eli Vähänummi (RN:o 13) ja se kuuluu 1780-luvulla Järvenpään kylän takamaista perustettuihin kruunun uudistiloihin.¹⁶⁰ Malmaria pidetään Levonkytö (RN:o 10) eli Leuhonkytö – nimisen, samanaikaisen ja rajanaapurina sijainneen tilan perillisenä, sillä Levonkydön toinen nimi oli Malmas nummi- ja kytömaaston mukaan, mutta tässä lienee nimien samankaltaisuudesta johtuva sekaannus. Malmas-niminen tila sijaitsee edelleen Nummenkylässä Järvenpään kaupungin alueella. Vähänummi joutui yhdessä Murron (RN:o 14) kanssa kersantti Karl Buchtin eli Kyrölän yhden perillisen haltuun ja vuonna 1808 tilalla asui vielä lampuoti.¹⁶¹ Tila halottiin 1800-luvun alussa ja ostettiin perintötilaksi samoihin aikoihin Kaunisnummen kanssa. Vähänummi liitettiin yhdessä Änäsin (RN:o 16) ja Juholan (RN:o 7) kanssa Kyrölän kartanoon,¹⁶² mistä tila sitten erotettiin uudelleen vuonna 1921 kartanon mentyä konkurssiin.¹⁶³ Malmariin yhdistettiin 1920-luvulla maita naapuritiluksista sekä puolet tuolloisesta Murron tilasta. Malmari sijaitsee Järvenpään rajan tuntumassa jonkin matkaa vanhasta maantiestä itään.¹⁶⁴

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

¹⁶⁰ Suur-Tuusulan historia 2, s.14. Kiinteistörekisterissä isojaon ajankohdaksi mainitaan 1841.

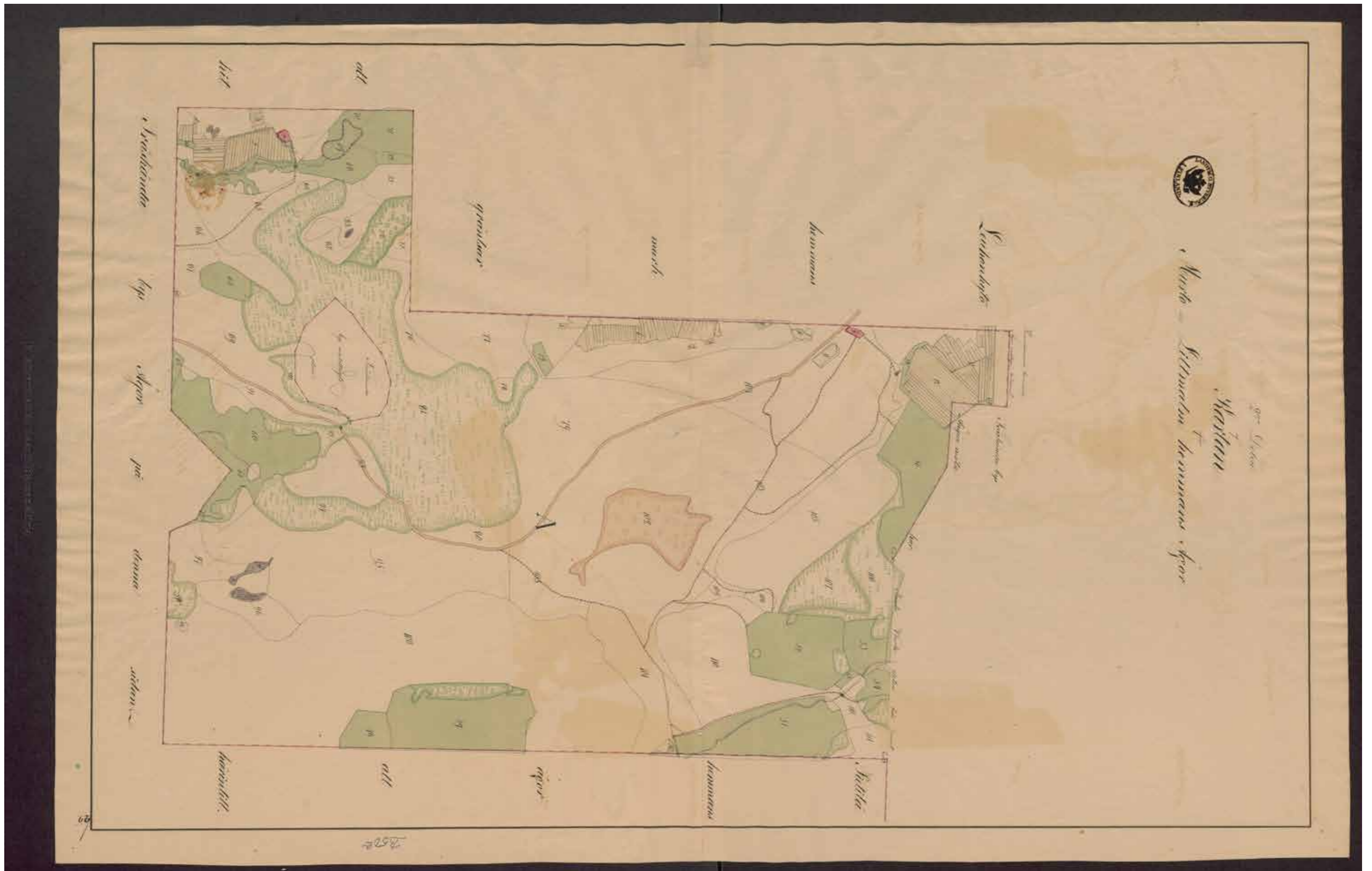
¹⁶¹ Tuusulan pitäjänkartta vuodelta 1934.

¹⁶² Suur-Tuusulan historia 3, s. 79.

¹⁶³ Kellokoski-kirja, s. 159.

¹⁶⁴ Suuri Maatilakirja III, s. 1321

Lillmalmin eli Malmarin kruunutilan kartta vuodelta 1834 (piirretty 1837). Tilakeskus punaisella, niitty vihreällä, pellot kapeina sarkoina. Kaksi tilakeskusta, joista pohjoisempi on Malmari (b) ja eteläisempi on Seipistön torppa (a). Laatinut Grönlund. KA, Kellokoski / Träskända; Lillmalm och Murto hemmanen: egokarta och delningsinstrument 1834-1837 (B50a:1/26-31)

Tilan vanha päärakennus paloi vuonna 1935. Tilalle rakennettiin uusi vielä samana vuonna rakennusmestari Väinö Siikosen piirustusten mukaan.¹⁶⁵ Rakennus on arkkitehtuuriltaan poikkeuksellinen sekoitus empireä ja 1800-luvun lopun huvila-arkkitehtuuria. Fredrik Vuoren rakentamien Hirvenojan ja Rientolan tilan päärakennusten kanssa se kuuluu Pohjois-Tuusulan tavallisuudesta poikkeaviin tilojen päärakennuksiin.

Pihapiirissä, lähellä nykyistä päärakennusta on vanha, 1800-luvulta peräisin oleva, Levonkydöstä siirretty pitkänurkkainen luhtiaitta (**151b; luokka 2**). Talouspihassa on pienen hirsimökin (noin vuodelta 1900) ympärille 1920-luvulla rakennettu rankorakenteinen rimalautaverhoiltu väentupa (**151c; luokka 2**), valkoiseksi rapattu, punatiilinen navetta (**151d; luokka 2**) 1900-luvun alusta ja talli (**151e; luokka 2**) 1930-luvulta, jota on jatkettu 1961 kuivurilla ja kalustovajalla.¹⁶⁶Toisella puolen talouspihaa, uudemman päärakennuksen edessä on vanhan talon pihapiiri, josta on tehty puutarha: Puutarhaa voi luonnehtia pienimuotoiseksi puulajipuistoksi. Vanhan päärakennuksen kivijalka (151a) on vielä havaittavissa puutarhassa, samoin pihan lävitse kulkenut vanha tienpohja. Päärakennus on merkitty osayleiskaavassa sä-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE**

151 Malmarin pääjulkisivu.

151 Malmarin puistomainen puutarha.

151 Malmarin päärakennus puistomaisen pihan takana.

165 Jutikkala, s. 456.

166 Suuri Maatilakirja III, s. 1322.

151 Malmarin päärakennuksen pääty ja ns talouskuisti.

151D Malmarin navetta ja 151E talli entisen, palaneen päärakennuksen portin pielestä.

151B Malmarin pitkänurkkainen luhtiaitta.

151E Malmarin punatiilinen talli ja latorakennus. Talliin on lisätty kuivuritorni.

151C Malmarin väentupa pihan puolelta.

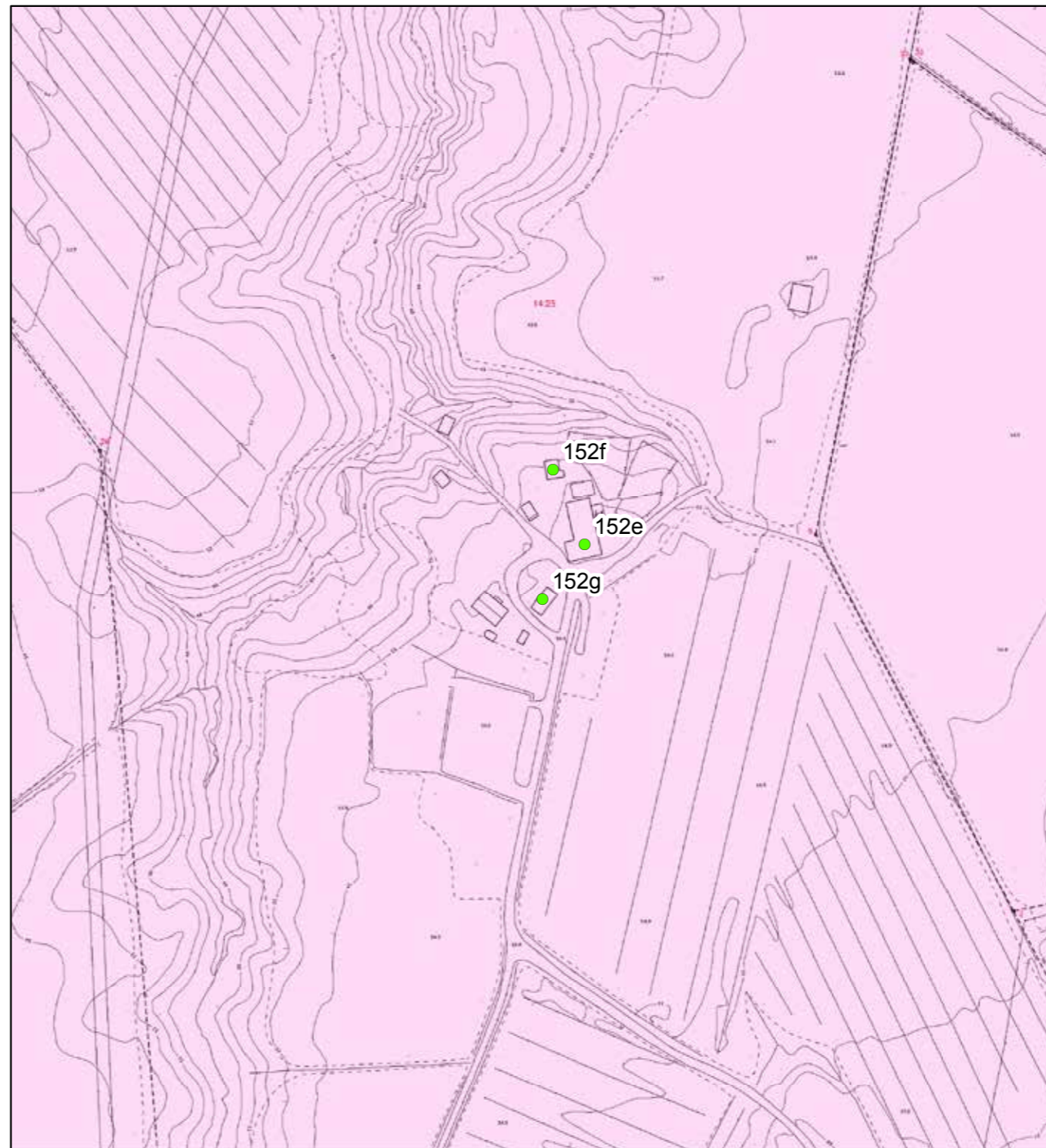

151C Väentupa tien puolelta paljastaa useamman sisäänkäynnin: erillisiä huoneistoja.

152. Murto-Furunäs viljelymaisema

Murto kuuluu 1780-luvulla syntyneisiin kruunun uudistiloihin (RN:o 14), joka luovutettiin Kyrölän perilliselle Karl Bouchille¹⁶⁷. Noin 186 ha käsittänyt tila halottiin vuonna 1845, jolloin toisesta, hieman pienemmästä puolikkaasta tuli Furunäsin uudistila (RN:o 14:2).¹⁶⁸ Murto sijaitsee Nummenkylän peltoaukeiden itäreunassa pienen metsäsaarekkeen takana.

© Tuusulan pohjakartta 2016

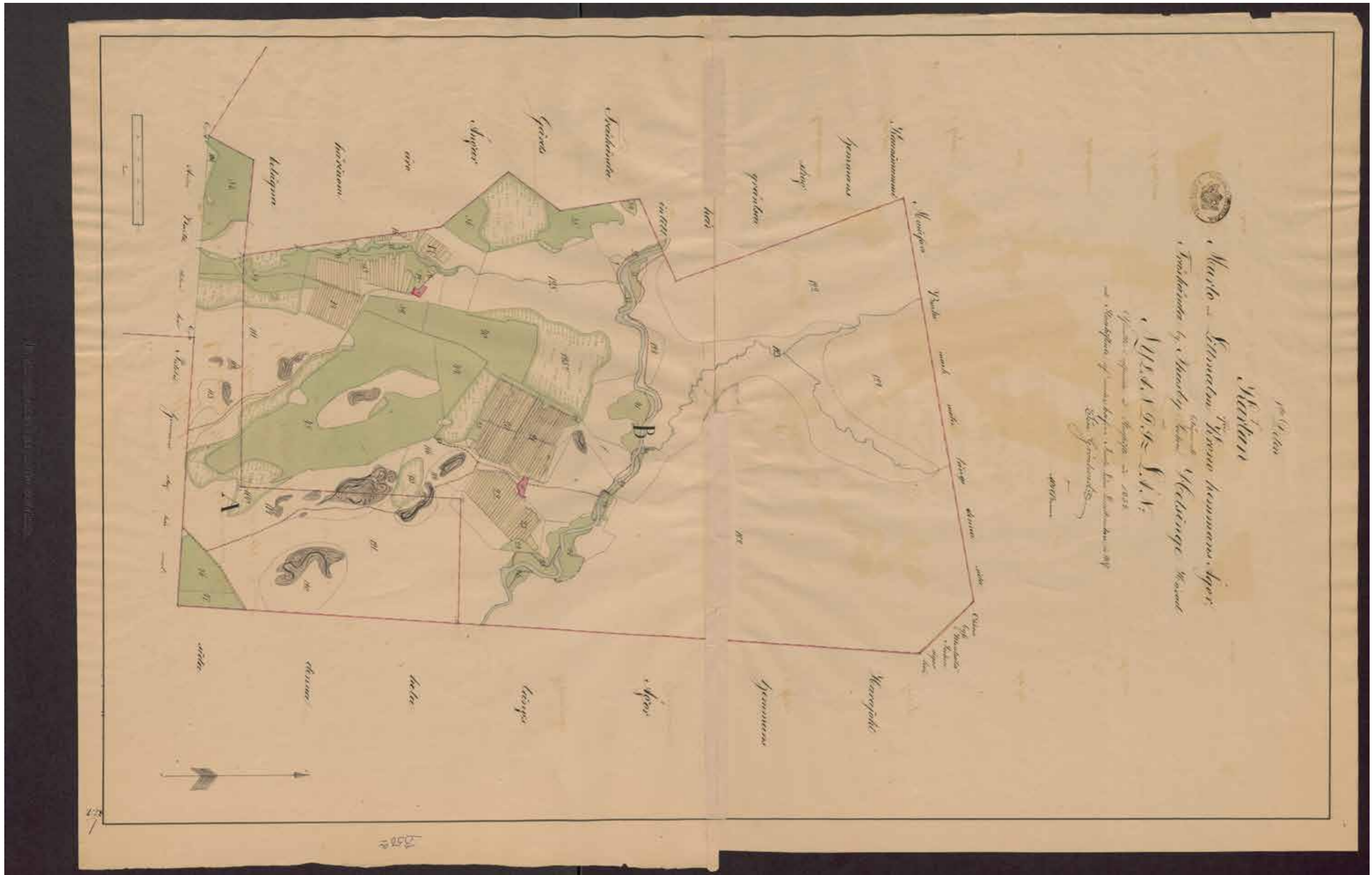
- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

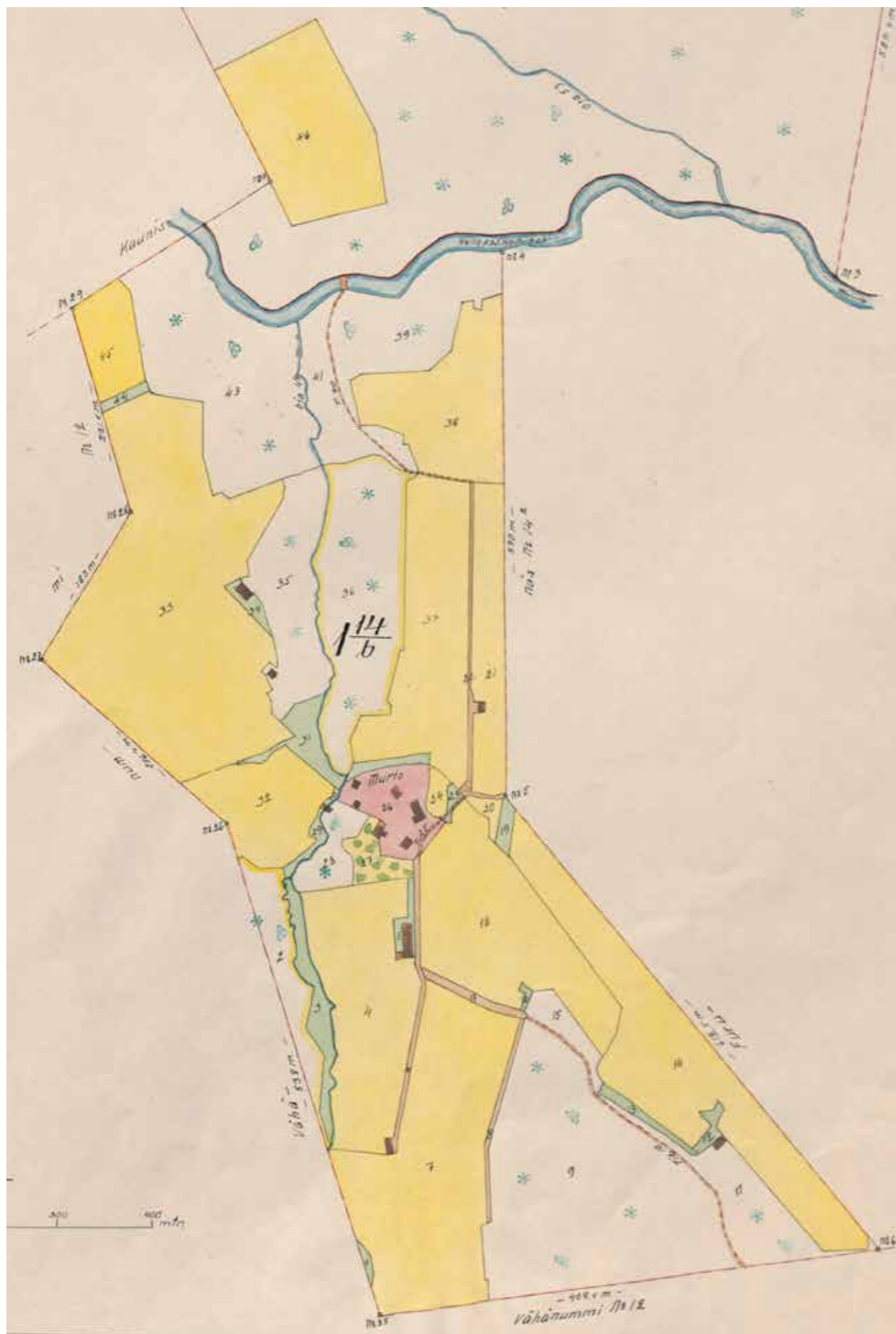
¹⁶⁷ Suur-Tuusulan historia 2, s. 14. Tuusulan kiinteistörekisterissä isojakovuodeksi mainitaan 1841.
¹⁶⁸ Tuusulan kiinteistörekisteri.

Murron kruunutilan kartta vuodelta 1834 (piirretty 1837). Tilakeskus punaisella, niityt vihreällä, pellot kapeina sarkoina. Kaksi tilakeskusta, joista pohjoisempi on Furunäs (d) ja eteläisempi on Murto (c). Laatinut Grönlund. KA, Kellokoski / Träskända; Lillmalm och Murto hemmanen: egokarta och delningsinstrument 1834-1837 (B50a:1/26-31)

Murron rakennuskanta, pihapiiri ja pellot vuonna 1933 tilusjaon yhteydessä. Kartan on laatinut Lauri Erander. Tuusula / Kellokoski / Träskända; 0,5000 N:o 14 Murto, RN:o 14:3-4, lohkominen 1933-1933 (B49a:5/98-100). KA.

Tilan päärakennus oli vuodelta 1906 ja se paloi jouluna 2009.¹⁶⁹ Talo oli säilynyt hyvin alkuperäisen oloisena lukuunottamatta vuonna 1959 rakennettua lisäosaa. Pihapiirissä on joitakin ulkorakennuksia. Matala, pitkänurkkainen hirsiaitta, jossa on lautarakenteinen jatkos on vuodelta 1899¹⁷⁰ (152g; luokka 3) ja puhtaaksimuurattu, poikkipäädyllyinen ja päätykolmioiltaan huoliteltu tiilinaavetta (152e, luokka 2) vuosisadan alusta. Pihapiirissä on pieni 1850-luvulta oleva riihi (152f, luokka 3).

152E Murron punatiilinen navetta toimii tallina.

152 Murron loppuvuodesta 2009 palanut päärakennus.

152F Murron pitkänurkkainen riihi.

152 Kellokosken Murron päärakennus ennen paloa kesällä 2005 PS.

152G Murron pariaitta.

169 Keski-Uusimaa joulukuun 2009.

170 Härö 1986, s. 41.

Furunäs

Furunäs on Murrosta vuonna 1845 lohkottu uudistila.¹⁷¹ Pihapiiri on olemassa vuosina 1870-71 laadituilla topografikartoilla. Tilan pihan lävitse on kulkenut yksityistie, joka on jatkunut Keravanjoen ylitse nyt jo tuhoutuneena sillanpaikkana. Samassa paikassa on ollut pitkään venevalkama.

Tilan päärakennus (**152a, luokka 3**) on 1800-luvun puolella rakennettu ajalleen tyypillinen maatalan päärakennus. Pitkän rungon katkaisee ristipääty keskellä taloa ja pihanpuolella on matala, poikkipäädyllinen kuisti, joka yhdistyy lapekattoisella kuistilla toiseen, kaksikerroksiseen kuistiin. Lyhytnurkkainen hirsitalo on ollut pitkään asumaton ja päreen ja huovan peittämä vesikatto on huonossa kunnossa, paikoin kokonaan kadonnut.

Pihapiirissä on todennäköisesti 1920-luvulla rakennettu loivan taitekaton ja puurakenteisen vintin käsittävä tiilinavetta (**152b, luokka 2**). Muut talousrakennukset ovat puurakenteisia. Pitkä lyhytnurkkainen pariluhti, jonka jatkeena on pitkä lato (**152c, luokka 2**) on näyttävä kokonaisuus. rakennuskannan kunto on huonohko. Sauna on poikkeuksellisen syvärunkoinen, mikä antaa olettaa että se on hirsirakenteinen pienempi sauna, jota on laajennettu ranka/piirurakenteisella puuvarastolla (**152d; luokka 2**). **2 LUOKAN ALUEKOHDE**

152A Furunäsin päärakennus pihan puolelta.

152A Furunäsin päärakennus 2005 PS.

152D Furunäsin sauna ja piha-aukeaa.

152A Furunäsin päärakennus pellon reunassa.

152B Furunäsin taitekattoinen tiilinavetta ja pihapuustoa.

152C Furunäsin pariluhti jatkeenaan lato.

171 Tuusulan kiinteistörekisteri.

153. Jyskelä

Jyskelän historia juontaa vuonna 1783 Järvenpään ja Tuomalan kylän takamaille perustetusta Haarajoen kruununuudistilasta (RN:o 9). Se halottiin jo vuonna 1795 kahteen osaan, ja toisesta näistä eli Rödbackan (Ruskomäki) tilasta muodostettiin vuonna 1924 ja edelleen vuonna 1925 kaikkiaan seitsemän uutta pientilaa, joista yksi oli muita suurempi eli Jyskelä.¹⁷² Jyskelä sijaitsee Kellokosken kaakkoiskulmassa. Tilakeskus on jäänyt ikävästi Lahden moottoritien ja vuonna 2006 valmistuneen Kerava-Lahti-oikoradan väliselle kais-talelle.

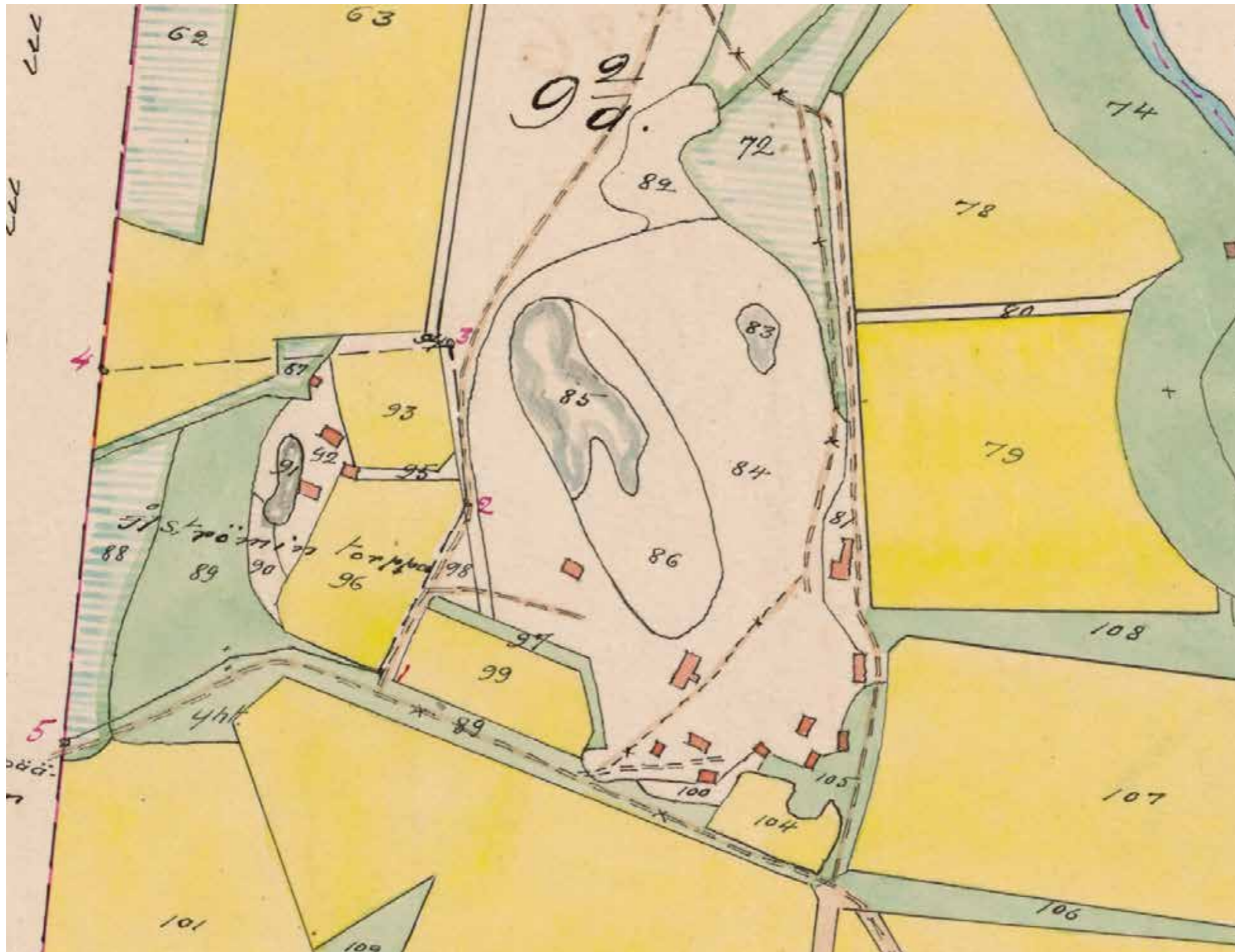
© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 35 70 140 Metriä

Rödbackan halkomisen mittaukset on tehty vuonna 1922 ja kartta laadittu 1924, laatijana Einar Rauramo. Jyskelän lisäksi kartalla näkyy "Åströmin torpan" eli Metsäniityn (Kallion) rakennuskanta. Jyskelän tila kuului Bjarne Westermarckin konkurssipesään erottamisen aikaan.

KA, Kellokoski / Träskända; 0,5 N:o 9 Rödbacka, RN:o 9:7-8, halkominen 1924-1924 (B49a:5/76-80)

Tilan hirsirunkoisen päärakennuksen vanhimman osan ikä ei ole tiedossa, mutta se lienee 1800-luvulta.¹⁷³ Päärakennus ja pihapiiri saivat uuden asunsa 1920-luvun alun muutostöissä. Ministeri Eemil Hynninen rakennutti taloon toisen kerroksen vuonna 1920. Samalla rakennus rapattiin.¹⁷⁴ Päärakennusta kunnostettiin lisää vuonna 1937.¹⁷⁵ Lyhytnurkainen, rapattu hirsirunkoinen suuri maalaistalo on katettu päädyistä viistetyllä taitekatolla, jossa katemateriaalina ennen 2000-luvun kunnostuksia oli betonitiilikate 1930-luvulta; uusi kate näyttäisi olevan entisen kaltainen. Talossa on avoin päätykuisti ja ikkunoin varustettu umpikuisti pääsisäänkäynnissä. Ikkunat ovat 6-ruutuiset pari-ikkunat, kattoikkunat 4-ruutuiset.

Mainittu Eemil Hynninen (1882-1947) oli merkittävä maatalous- ja sosiaalipoliitikko. Hynninen oli mm. Pellervo-seuran toiminnanjohtaja, lukuisissa maatalouden korkeissa luottamustehtävissä sekä Oy Alkoholiliikkeen toimitusjohtaja. Lisäksi hän oli 1920-30-luvuilla sekä kulkulaitos- että sosiaaliministerinä.¹⁷⁶

173 Suuri Maatilakirja III, s. 1312.

174 Härö 1986, s. 42.

175 Suuri Maatilakirja III, s. 1312.

176 Aikalaiskirja 1934. Suomen ministerit. Valtioneuvosto wikipedia.

Rapattu punatiilinavetta (153a; 2 luokka) pihan koillislaidalla on vuodelta 1922¹⁷⁷ ja pihan etelälaidalla on pitkänurkkainen luhtiaitta noin vuodelta 1850 (153b, 2 luokka). Pihapiiriin on noussut suurehko maaneesi uuden tallin lisäksi vuonna 2015¹⁷⁸ ja asuinrakennus on kunnostettu vuosina 2012-2014.

Tila liittyy myös Tuusulan maamiesseuran historiaan. Tilan Hynniseltä vuonna 1924¹⁷⁹ ostanut Maatalousseurojen keskusliiton toiminnanjohtaja, agronomi Jalmari Jyske herätti Tuusulan maamiesseuran vuonna 1925 uudelleen henkiin. Jyske oli seuran johdossa kuolemaansa eli vuoteen 1944 asti.¹⁸⁰ Jyskeen ja yhdistyksen sihteerin maisteri V. Raevuoren pitämät esitelmät käsittelivät perunanviljelystä, tarkastusyhdystoimintaa, vehnänviljelyä, laidunten hoitoa. Heidän aloitteestaan järjestettiin myös perunanviljelyskilpailuja ja kyntökilpailuja sekä vuonna 1931 Tuusulan alueella viljelysmaiden happamuustutkimus (48 viljelmää eli 1178 ha), joka aikansa metodien voimin oli erittäin laaja ja mittava. Suurin kiinnostus jäsenistön puolelta kohdistui kuitenkin puutarhaviljelyyn joten seura palkkasi vuosiksi 1927-34 puutarhuri Lauri Mikkolan opastamaan viljelystä ja laatimaan puutarhasuunnitelmia Tuusulaan (suunnitelmia on mahdollisesti tehty useampi sata). Mikkolan jälkeen tointa hoisivat Matti Niro 1934-35 ja V. Olli 1935-40. Toiminta edellytti oman taimiston perustamista, jollainen aloitti vuonna 1934 - omenapuutaimisto tuhoutui Talvisota talven pakkasissa kuten suurin osa maan omenapuista. Taimisto lopetettiin 1944.¹⁸¹ Jyskelä on yksi tiloista, joille maamiesseura laati 1930-luvulla puutarhasuunnitelman. Sen teki puutarhuri V. Olli.¹⁸² **2 LUOKAN KOHDE**

177 Suuri Maatilakirja III, s. 1312.

178 Keski-Uusimaa 7.8.2015.

179 Raili Kuusjärvi, Tuusula-seuran aikakirja VIII s. 8.

180 Antti Rosenberg, Tuusulan historia 1920-85, s. 112.

181 Tuusulan maamiesseura 1901-1961. Heikki Seuna, s. 14-17. Järvenpää. Lehtikarin Kirjapaino, 1961.

182 Härö 1986.

153 Jyskelän päärakennus 2011 ennen kunnostusta.

153 Jyskeläntie eli virallisesti Kittiläntie.

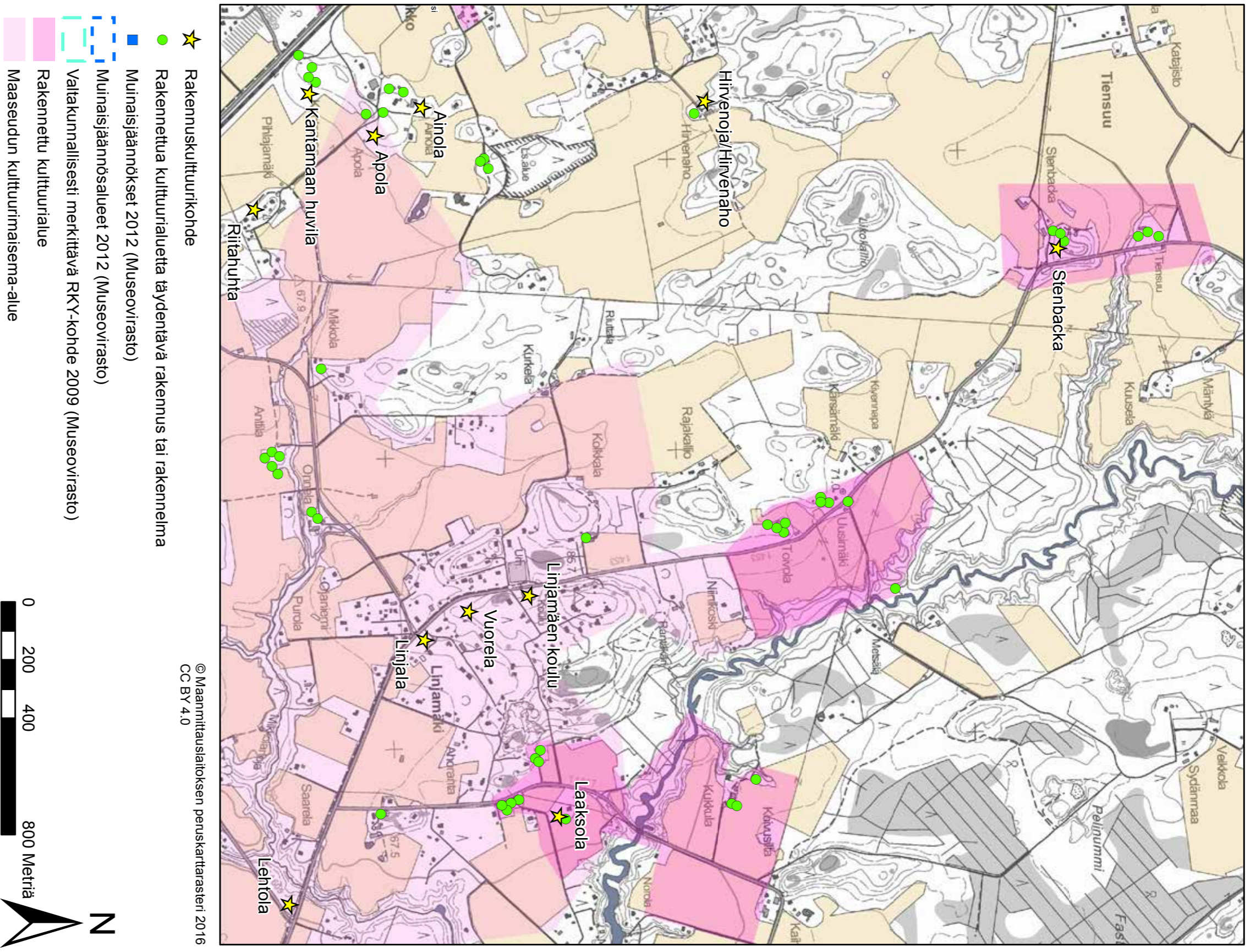

153A Jyskelän punatiilinen navetta.

153B Jyskelän pitkänurkkainen pariluhti.

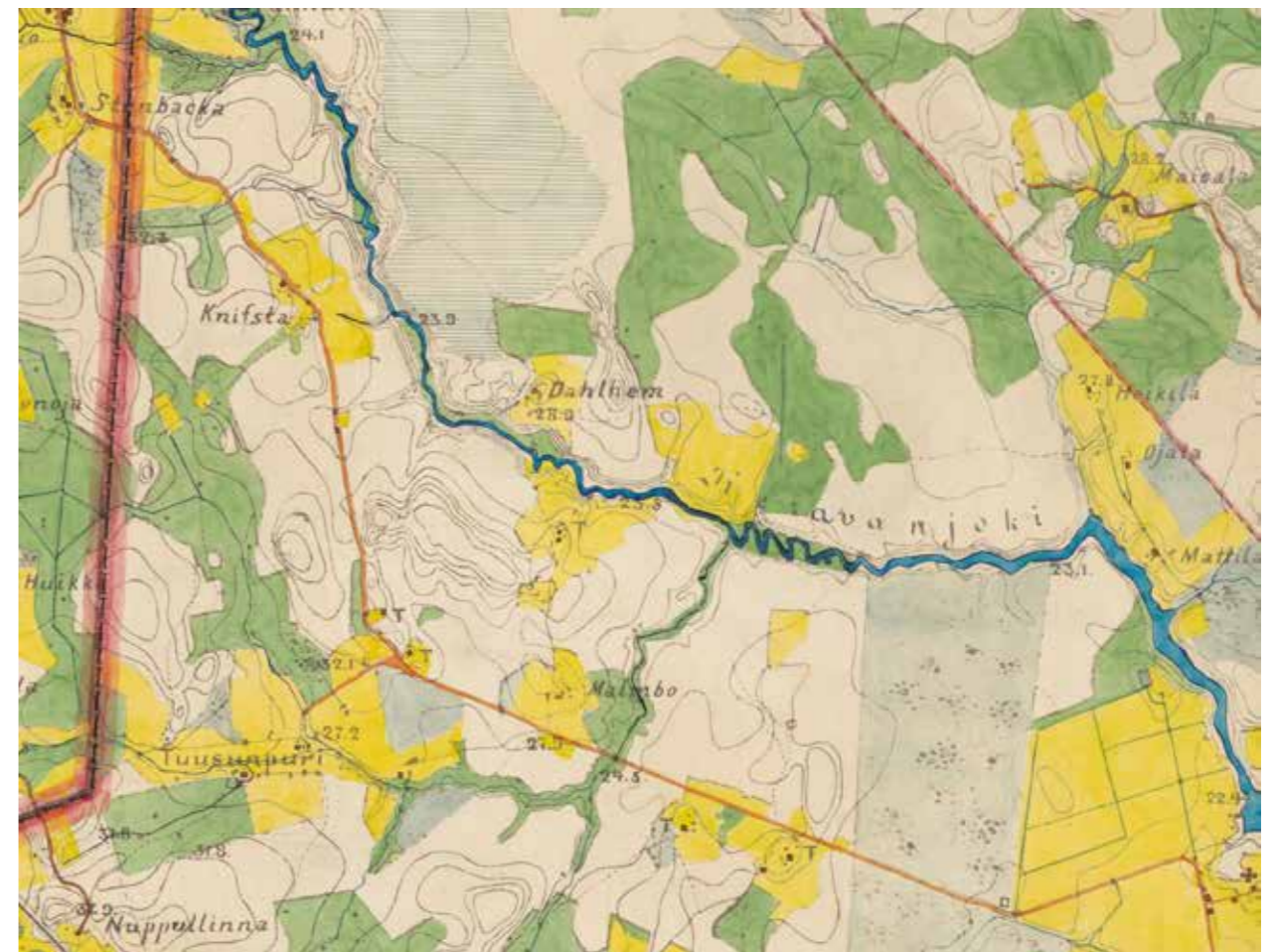

Linjamäessä näkyy useampi nimeltä mainittu torppa ja nykyisen tieverkoston hahmo.
<http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4201776-1805/>

Kellokosken kartanon maita 1840-60-luvulla; vasemmassa alareunassa näkyy ratalinjaus.
Keltaiset alueet ovat peltoa, sinivihreät niittyjä ja vaaleat alueet metsiä. Ruukinkartano on merkitty punaisella nelikulmiolla. KA Pitäjänkartta Tuusula 2044 04 vuodelta 1840-60.

Samat torpat ovat edelleen olemassa, osittain samoilla nimillä. Tieverkko on hakenut luonnollisemman sijainnin.
KA, Venäläiset topografit. Karttalehti 1 IX 30.

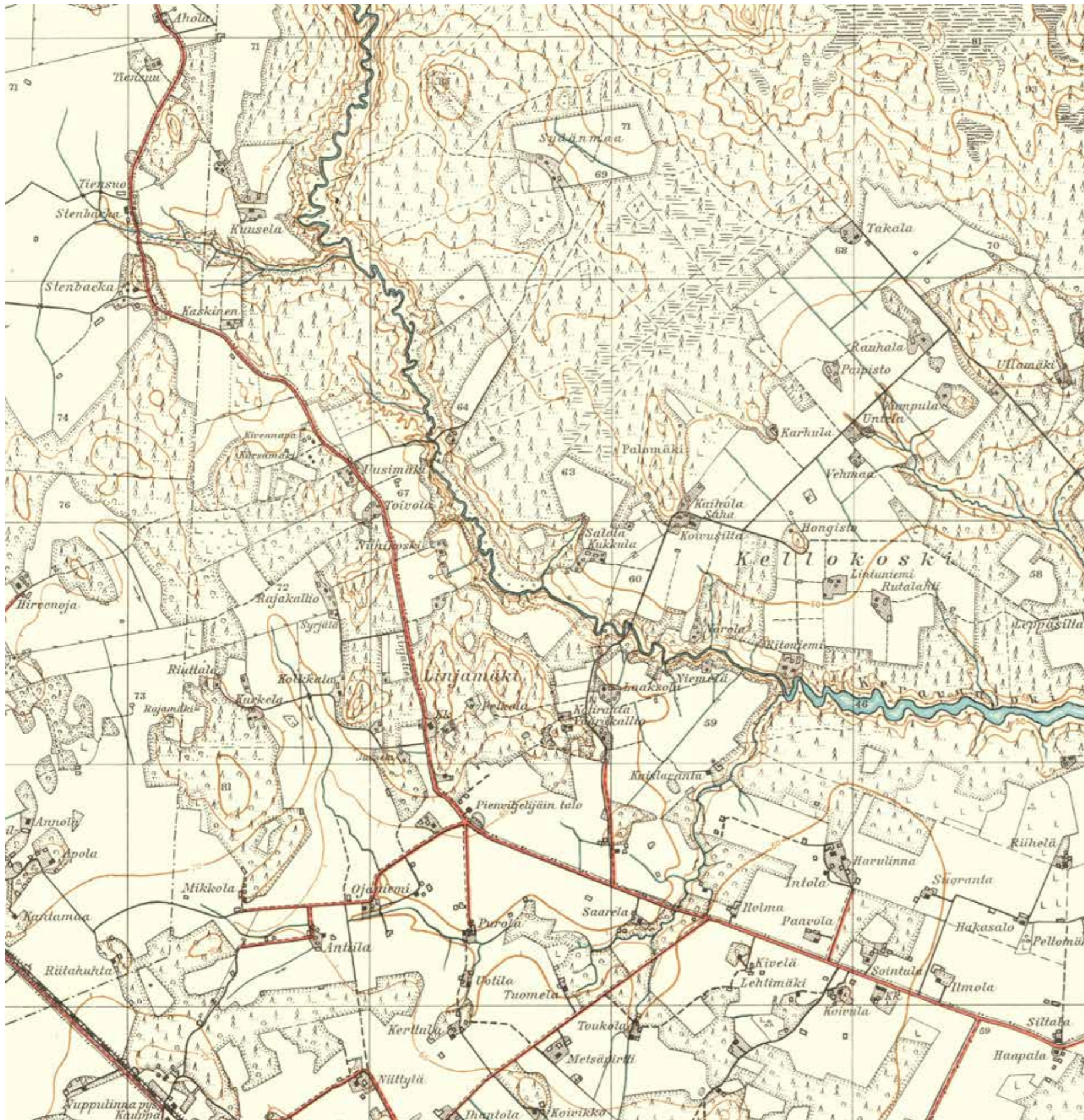

Linjamäen maisema, pellon, metsän ja asutuksen suhde on muotoutunut lähestulkoon nykyiseen muotoonsa.
204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

215 Mikkolanojan pohjoiseen vievä haara Linjamäen kyläkeskuksesta nähtynä.

215 Dousebergin eli Tuusunpurin aukeaa, joka jakautuu Anttilan, Onnelan ja Mikkolan tilojen kesken.

215 Onnelan peltoja Mikkolanojan länsipuolella.

215 Onnelan peltoja kohti pohjoista.

215 Onnelan pellot ylitse Mikkolanojan kohti Linjamäkeä.

215 Onnelan metsälato Linjamäentieltä nähtynä.

215 Onnelan kuivuri ja Ojaniemen talo.

215 Ojanotko ja Linjamäentie mutka kuusiriveineen.

215 Onnelan päärakennus lännestä nähtynä.

215 Peltoaukea jatkuu pitkälle kylän pohjoisperukoille.

215 Ojanotko ja maisemapuu.

215 Anttilan tilakeskus: ladot, navetta, asuinrakennus, sauna ja riihi.

215 Anttilan navetta, sauna ja lyhtnurkkainen riihi.

215G Anttilan pihasauna ja lyhtnurkkainen riihi 215H.

215 Anttilan tilakeskus Niittylän suunnasta nähtynä.

215 Kukkaistien varrelta kohti Linjamäkeä.

215B Anttilan suuri tiilinavetta.

215 Vanha pihaliittymä Anttilaan

215 Linjamäentie ylittää Mikkolanojan myös lännessä.

215 Mikkolanmutkasta kohti Linjamäkeä.

215 Mikkolanmäen länsireunaa Mikkolanojan varrella.

215 Anttilan länsipuolinen peltoaukea

Kylän keskuspeltoaukea:

Suoran Kellokoskentien avoin maisemanäkymä kylän eteläosassa.

Oma erityinen lukunsa on Kellokosken kartanon vanhat torpat, joista suurin osa jatkoi olemassaoloaan kartanon jaon jälkeen uusilla nimillä. Björkbacka on nykyisin Koivula Kellokoskentien varrella, Dahlheim (aluekohde 220) oli pitkään Laaksola, nykyisin vanha talonpaikka on Koivukuja-nimellä, Mikkolanojan varrella toisinaan ”Tuusunpurina” tunnetut Douseborg I jatkaa olemassaoloaan Onnelana (**215a; luokka 2**) ja Douseborg II Anttilana (**215b; luokka 3**), Granhult on Keravanjoen Santakosken liepeillä sijaitseva Kuusela. Hollstad on Linjatien varrella Niittykulmalle mentäessä sijainnut Heikkilä ja sen naapurissa Ojala; molemmat tilat ovat hävinneet 2000-luvulla, jolloin Tuusulan kunta osti molemmat tilat ja puratutti rakennukset. Linjamäen Knifstad (kohde 157) jakautui kahteen osaan, joista vanhempi ja itäisempi sijainnitaan eli Knifstad II on nykyisin nimellä Toivola ja uudempaan paikkaan siirtynyt I tunnetaan Uusimäkenä eli Nybackana²⁰⁰. Kulla eli Åkulla on Niittykulman Kukkula (220) ja Malmbo (220) tunnetaan Niittykulmalle vievän tien varrella edelleen sijaitsevana Kankaana. Olsheda I ja II yhdistyivät ja niistä tuli Mikkola (**215c; luokka 3**) Mikkolanojan varrelle. Fastinkorvessa sijaitseva Fast on tänä päivän Sydänmaa. Nuorempaa, mutta kauniisti säilynyttä torppariasutusta edustaa Linjamäessä Aromaa (**215d; luokka 2**) pihapiireineen ja Nuppulinnassa Korpelan pihapiiri. Korpelan pihapiiristä tärkeimmät ovat asuinrakennus (**215e; luokka 2**) 1920-luvulta ja puhtaaksimuurattu, suurehko punatiilinavetta puurakenteisine vinttikerroksineen (**215k; luokka 2**) 1930-luvulta.

²⁰⁰ Kellokoski-kirjassa Knifstadia väitetään toisinaan Rajakallioksi mutta tässä on kyseessä tietoinen lapsus haastatelluilta: Rajakallion torppa on perustettu 1915, tätä ennen paikalla ei ollut rakennuksia.

215 Ahorannan uudistilan keskus, nykyinen Mäenpää.

Osa Kellokosken kartanon torpista sijaitsee nykyisin Mäntsälän puolella. Näiden edellä mainittujen 1700-luvun loppuvuosina muodostuneiden torppien rakennuspaikat, pellot ja niityt muodostavat perustan Kellokosken taajaman pohjoispuoliselle maisema-alueelle, jonka historia perustuu ruukin taloudellisten ja tuotannollisten tarpeiden tyydyttämiseen.²⁰¹.

Vanhan rakennuskannan täydentäeksä on noussut uudempaa: hyvin onnistunut, vanhaan sopeutuva esimerkki on Onnelan pihapiirissä vuonna 2007 valmistunut sivuasunnoksi tarkoitettu asuinrakennus (**215f; luokka 3**). Anttilan pihapiirissä on komean navetan lisäksi pieni pihasauna (**215g; luokka 3**), vinkkelinmuotoon rakennettu lakallinen, lyhytnurkainen riihi (**215h; luokka 2**) latoineen sekä piirurakenteinen piharakennus, jonka jatkeena on puhtaaksimuurattu tiilirakenteinen aitta (**215i; luokka 3**). Vanha pitkänurkkainen tuvan ja kamarit sisältänyt asuinrakennus korvattiin vuonna 1960 valmistuneella kaksikerroksisella rankorakenteisella puutalolla (**215j; luokka 3**), jossa on selvät 1950-luvun jälkipuolen tyyppitalojen vaikutteet. **2 LUOKAN KOHDE.**

²⁰¹ Suurin osa torpista on mainittu Kuninkaankartastolla, joka on laadittu alueen isojakomittausten perusteella. Kellokosken isojaon aikaiset kartat laati Nils Vestermark 1757 b50a 1/3 autiotalo ja 1769 b50a 1/4-5 rajankäynti. Tätä aiemmin Adam Giöcker laati 1730 tiluksia sisältäneen kartan b50a 1/1-2

215 Linjamäkeä kohti Kankaan takaa.

Kylän keskusalue:

215 Mäkelän mutka Linjamäkeen päin.

215 Linjamäen vanha kauppa Linjalasta.

215 Hietalan piha Linjalan pihasta.

215 Linjamäen kyläalue vanha kyläkauppa on asuntona.

215 Linjala tien päätteellä Nuppulinmasta lähestyttäessä.

Kyläkeskuksen pohjoisreunaa:

215D Aromaan pihapiiri.

215D Aromaan päärakennus.

215D Aromaan pihasauna ja karjasuoja.

Onnelan kohdalta peltoaukea jatkuu pitkälle kylän pohjoisosiin.

215 Linjamäen koulun alikulku.

215 Linjamäen koulun pihaa.

Kylän etelälaitoja:

215 Nuppulinnan peltoja Korpelan takana.

Kerttulan-Niittylänsuora kylän etelälaidalla.

215 Tuomelan lato Nuppulinnantiellä Kellokoskentieltä.

215F - Nuppulinnan muuntaja

Tuusulanjärven sähkölaitoksen tyyppitorni vuodelta 1938.²⁰² Lankalasi-ikkunat. 2 LUOKAN KOHDE.

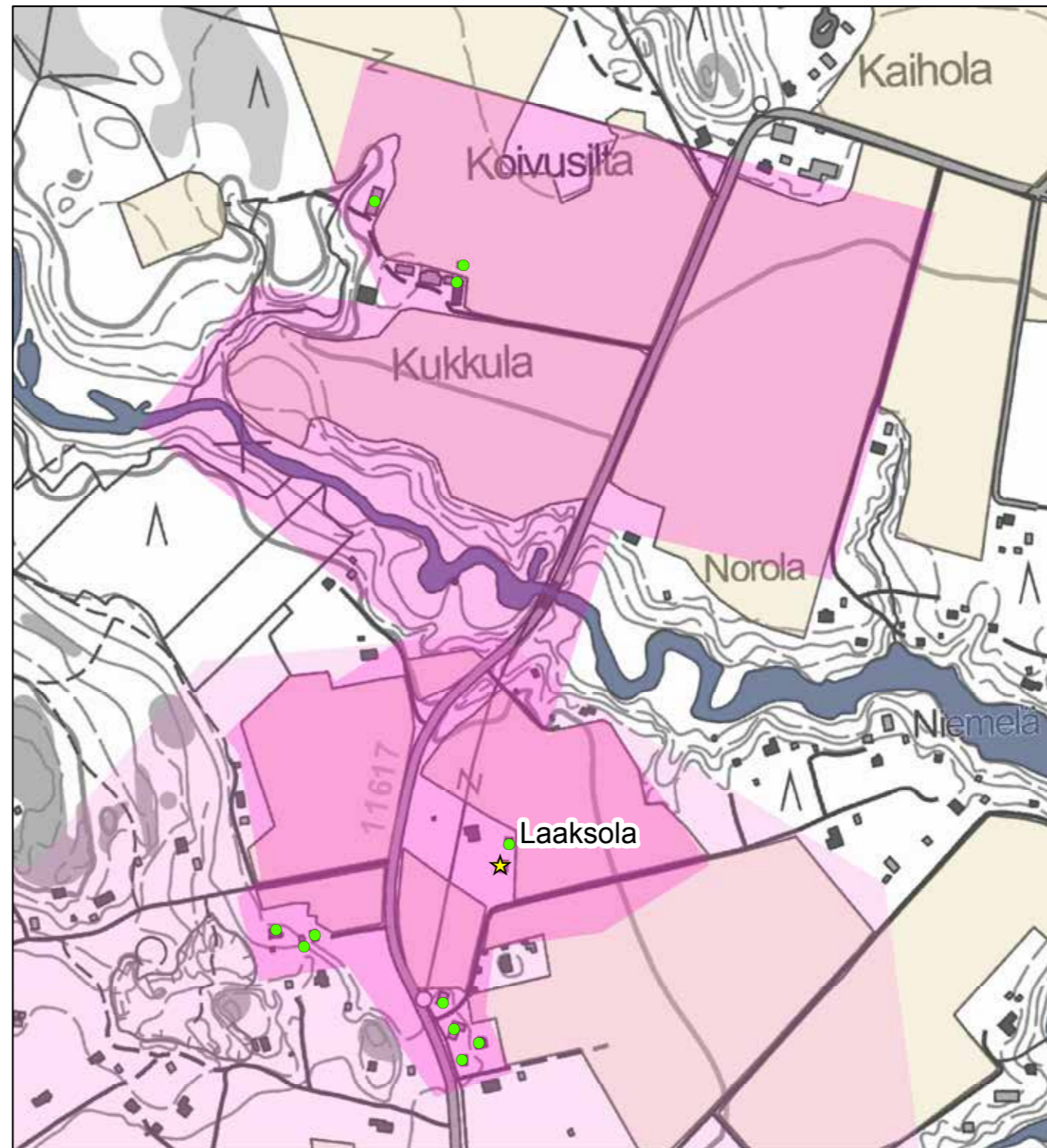
215F Nuppulinnan muuntamotorni.

.....
202 Tuusulan rakennus- ja kiinteistörekisteri.

220 Laaksola-Kukkulan viljelymaisema

Laaksola, alkuaan Da(h)lheim on yksi Kellokosken kartanon alkuperäisistä torpista. Torppa on kirkonkirjoihin merkitty ensimmäisen kerran vuonna 1761, jolloin Dahlheim kuului Järvenpään Kyrölän talolle.¹⁸³ Dahlheimiä ei kuitenkaan löydy Kuninkaankartaston karttalehdiltä vuosilta 1766-1805, mutta 1840-luvun pitäjänkartalla se on jo vankasti viljelty. Kuninkaankartastolla näkyy kuitenkin Kellokoskentien linjaus ja lähempänä tietä sijaitseva Malmbo (Kangas), jonka pihassa on edelleen vanha aitta (220a; luokka 2) sekä pohjoisempana edelleenkin sijaitsevia tiloja. Laaksolan torpan pihapiiri on nykyisin nimeltään Koivukuja. Pihapiirissä on vanha lyhtynurkkainen asuinrakennus (220; luokka 2) vuodelta 1913, joka on kunnostettu vuosien 2009-2011 aikana vanhaa kunnioittaen: mm. ikkunat ovat alkuperäiset. Vanhan asuinrakennuksen vieressä on pitkänurkkainen aitta, jonka toisessa päässä on piirurakenteinen lato (220b; luokka 2). Pihapiirissä on vanhojen, suurien koivujen reunustama pätkä vanhaa Niittykulmantietä ja perinnekasveja.

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännös (Museovirasto 2012)
- ▭ Muinaisjäännösalue (Museovirasto 2012)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde (Museovirasto 2009)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

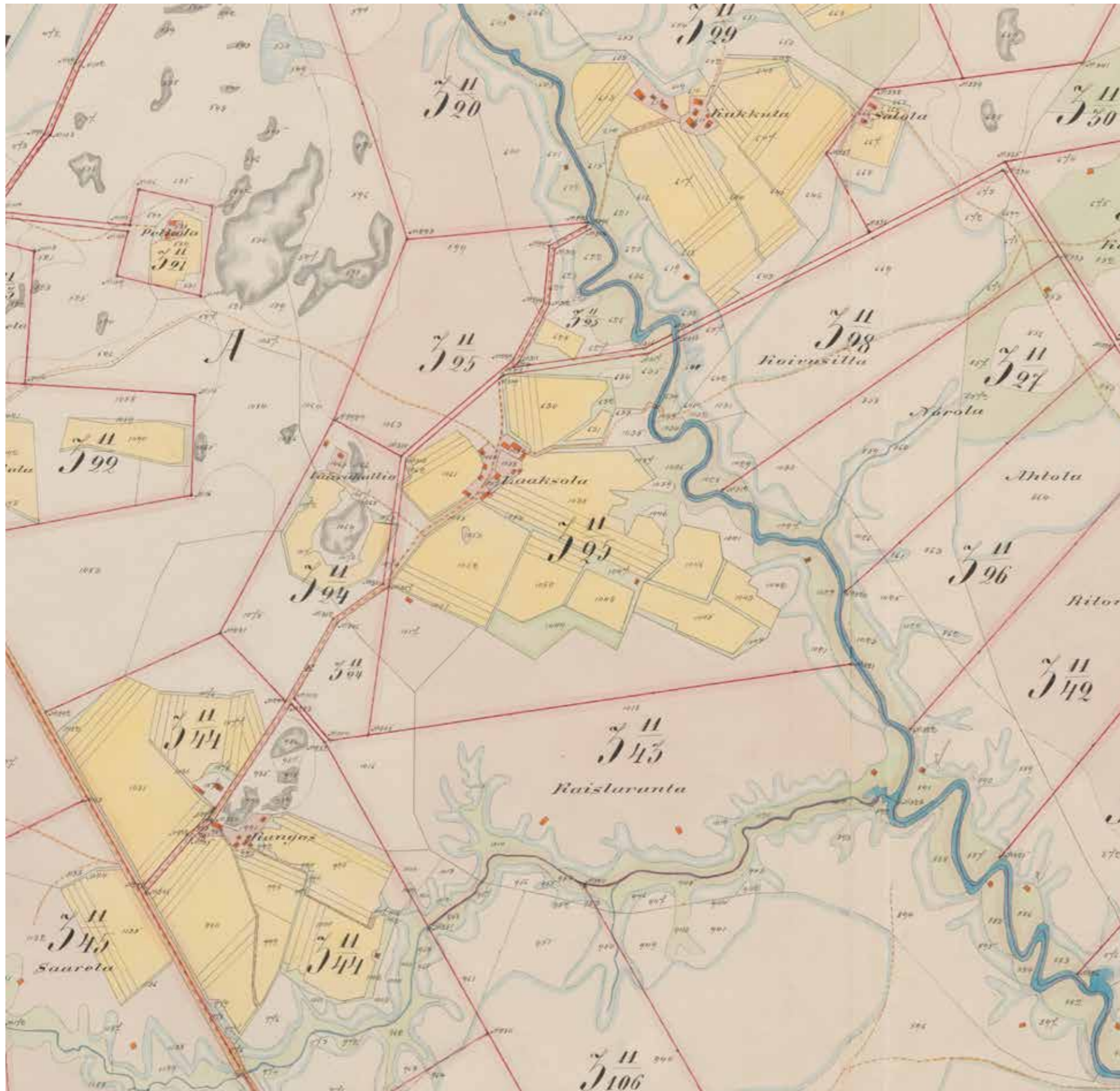
© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

0 80 160 320 Metriä

183 Eero Salmi, Kellokoski-kirja, s. 61.

Kankaan, Laaksolan ja Kukkulan rakennuskanta sekä kylän maisematila ja tielinjaukset vuonna 1911.
KA, Kellokoski / Träskända; N:o 3 Kellokoski (entiset 3 ja 8), osittamisesta kartta ja asiakirjat 1911-1911 (B50a:1/105-138)

Laaksolasta lohkottiin 1930-luvulla perheen lapsille pienet tilukset, joista Kotirannan asuinrakennus (220e; luokka 2) vuodelta 1926¹⁸⁴ on tyypillinen 1920-luvun taitekattoinen talo. Pellonkulmaan sijoittuvaan pihapiiriin kuuluu useampi pieni talousrakennus, jotka kaikki on asuinrakennuksen tapaan verhoiltu laudalla ja punamullattu. Pihasauna (220j; luokka 2) ja pihavaja (220k; luokka 3) pihapiirin eteläreunalla ovat maiseman kiintopisteenä tärkeimmät Laaksolan entinen lato (220f; luokka 3) kuuluu nykyisin Lehtolan tilaan, jonka naapurina, vanhan Niittykulmantien toisella puolen on Koivurannan navetta (220g; luokka 3) ja sen takana runsaan syreeniaidanteen takana 1920-lukua edustava vuonna 1936 valmistunut¹⁸⁵ lyhytnurkkainen hirsinen asuinrakennus (220h; luokka 2). Pihapiiriin kuuluu myös lautaverhoiltu, lyhytnurkkainen hirsisauna (220i; luokka 2). Näiden kolmen tilan asuinrakennukset ovat entisen omistajasuvun rakentamia ja kutakuinkin keskenään saman ikäisiä.

Keravanjoen toisella puolen on Kukkulan vanha pihapiiri peltoaukean laidalla. Vanha, vuodelta 1927 oleva asuinrakennus¹⁸⁶ (220c; luokka 2) on tiensuuntainen ja sitä on pohjoispäädystä jatkettu vanhan rakennuksen kokoisella jatkeella. Toimistoksi muutetun vanhan asuinrakennuksen pohjoispuolella on pieni, erillinen sauna (220d; luokka 2) vuodelta 1930. Kolmas tärkeä rakennettu elementti on metsänrannassa oleva pitkä puimala-heinälato (220l; luokka 3). Kukkulan pellot rajoittuvat joenrantaaniittyihin, joiden pensoittumaan päässeillä rinteillä kasvaa edelleen sekä puumaisia että suuria pensasmaisia katajia ja mäntyjä. Kukkulan kohdalla Niittykulmantietä reunusti koivikkorivi, jolla oli sekä maisemallista että pienilmastollista vaikutusta. Rakennukset luokka 2/3 tapauskohtaisesti. **2 LUOKAN KOHDE.**

184 Tuusulan rakennusrekisteri.

185 Suomen pienviljelijät, Uusimaa. s. 665.

186 Suuri maatilakirja III, s. 1317.

220A Kankaan pariaitta.

220H Koivurannan asuinrakennus on tyypillinen 1920-luvun pientalo.

220H Koivurannan asuinrakennus.

220 Koivurannan mutka ennen Laaksojaa.

220F Lehtolan lato ja Koivurannan navetta 220G muodostavat raitinäkymää.

220G Koivurannan navetta latoineen.

220 Laaksolan vanha päärakennus vuonna 2009.

220 Laaksolan eli Koivukujan asuinrakennus.

220 Laaksolan pihapiiri.

220F Laaksolan nykyisin Lehtolan lato.

220 Laaksola Niittykulmantien vanha linjaus pihojen lävitse.

220B Laaksolan aitta ja lato.

220E Kotirannan pihapiiri peltoaukean nurkassa.

220 Laaksolan kuusiaita.

220E Kotirannan asuinrakennus ja taustalla pihavaja.

220K Kotirannan pihavaja ja 220J sauna.

220 Kukkulan aukeaa, suoraan tien päässä Koivusillan mäki, oikealla häämöttää Hongiston mäki pellon takana.

220 Näkymä kohti Niittykulman siltaa ja Keravanjoen kanjonia, jota on reunustanut katajaketo. Oikeassa reunassa Kukkulan pihapiiri metsänreunassa

220 Kukkulan pihapiiri ja Keravanjoenvarren katajarinne.

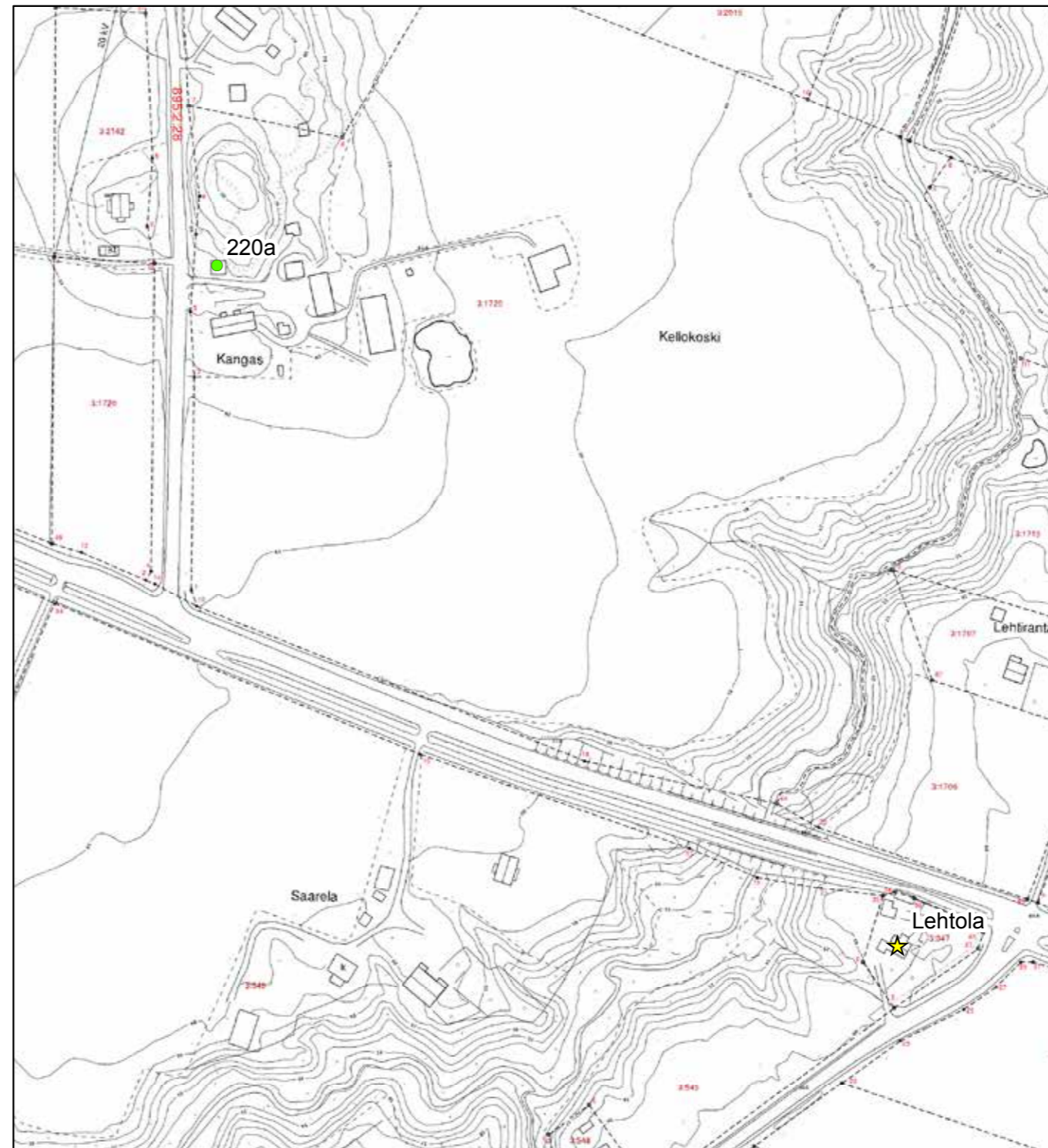

220 Kukkulan vanha asuinrakennus, pieni pihasauna ja latorivi metsänreunassa. Oikeassa reunassa puretun Salolan talon pihapuustoa.

154. Lehtola

Lehtola on Saarelan tilasta vuonna 1937 erotettu huvilatontti Nupulinnantien ja Kellokoskentien risteyksessä. Pieni vuonna 1937 valmistunut noppamainen harjakattoinen huvila lasikuisteineen on säilynyt ulkoasultaan hyvin alkuperäisessä asussa useista kunnostuksista huolimatta. Taloon liittyy huolellisesti hoidettu puutarha leikattuine kuusiaitoineen. 2 LUOKAN KOHDE

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 30 60 120 Metriä

154 Lehtolan pihapiiri kuusiaiioineen.

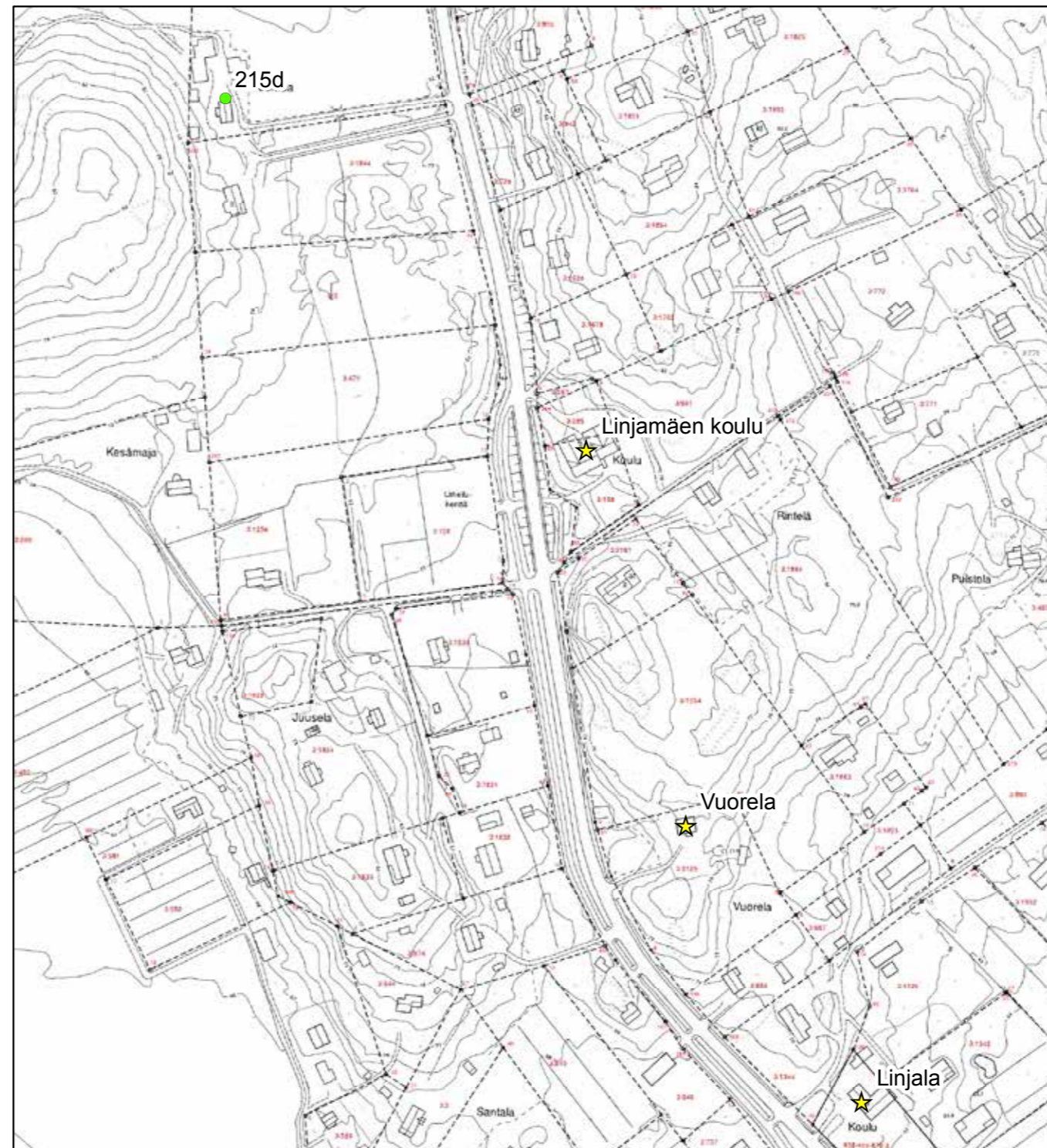

154 Lehtolan asuinrakennus.

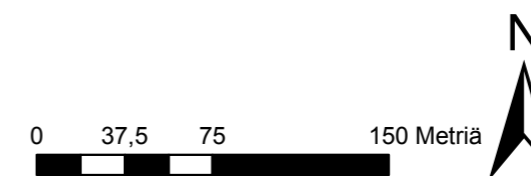
155. Linjala

Linjala on vuonna 1923 Linjamäen Toivolassa (Knifstaf II) perustetun Kellokosken-Linjamäen pienviljelijäyhdistyksen puurakenteinen seuratalo. Rakennus on alkujaan ollut pienviljelijäyhdistyksen rakentama viljankuivaamo, joka on muutettu yhdistystaloksi 1932-34 ja sitä on laajennettu näyttämö-osalla vuonna 1946. Historiallinen kohde, joka liittyy pienviljelijöiden yhdistystoiminnan kehittämiseen 1930-luvulla. Linjala on palvellut myös kouluna useaan kertaan olemassaolonsa aikana.¹⁸⁷

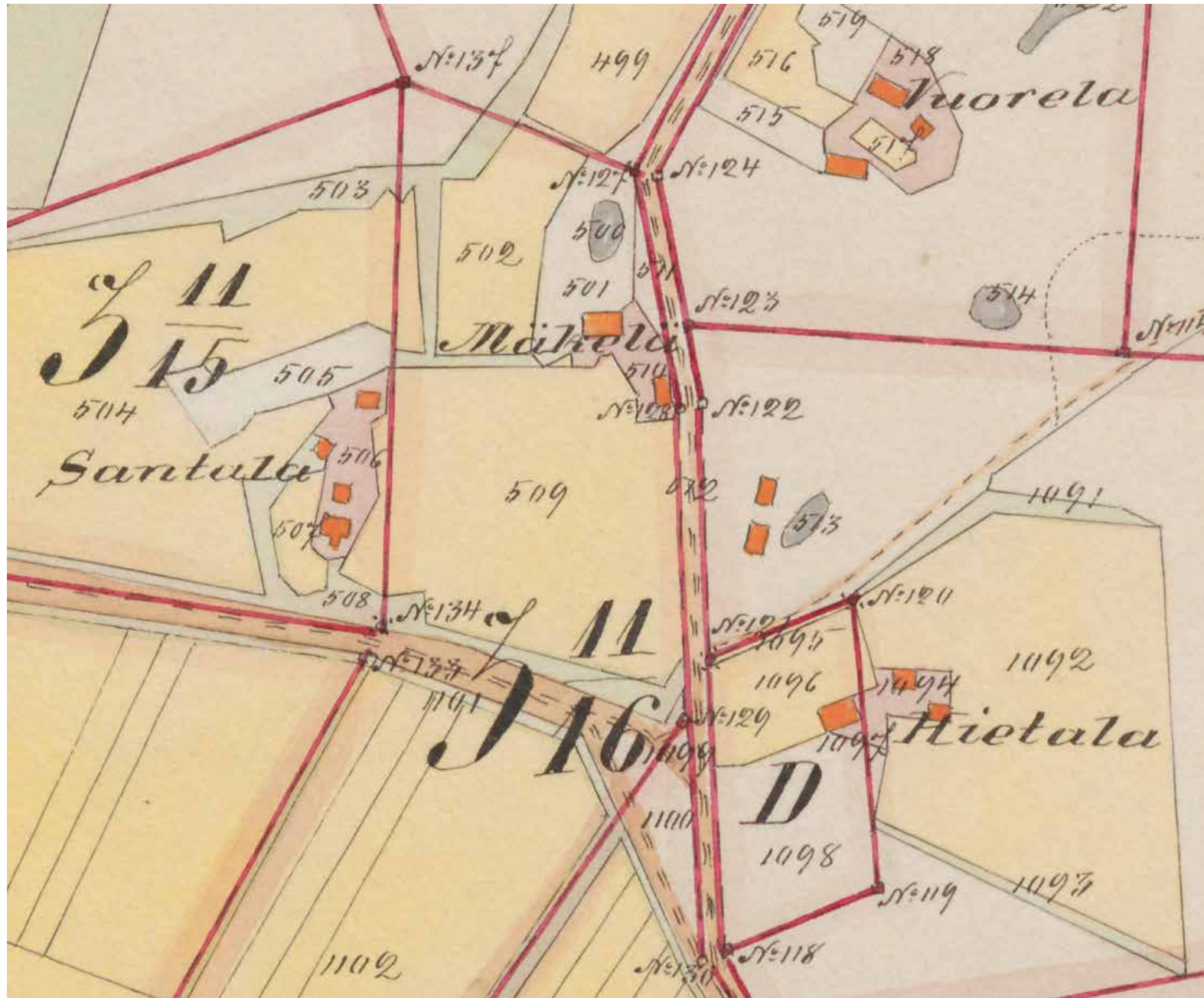

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

Linjalan tontilla (D) on jo rakennus vuonna 1911. Myös Vuorelan tontilla on rakennuksia. KA, Kellokoski / Träskända; N:o 3 Kellokoski (entiset 3 ja 8), osittamisesta kartta ja asiakirjat 1911-1911 (B50a:1/105-138)

Linjalassa oli pitkään kudonta-asema (noin vuoteen 1999 asti), nykyisin se toimii enimmäkseen kokous- ja juhlatilana sekä Linjamäen alakoulun sisäliikuntatilana. Rakennuksen julkisivuun on lisätty vuonna 201X uusitun pääoven ylle katos ja samalla myös rappu uudistettiin. Julkisivuverhoilun uudistaminen aloitettiin 2015. Alkuperäinen verhoilu on ollut pysty rimalaudoitus, joka on ollut punamullattu. **3 LUOKAN KOHDE.**

155 Linjalan sisäpihalta on kulku suoraan juhlasaliin. Keittiön ovi on suljettu.

155 Linjalan pääjulkisivut pihalle ja tielle.

155 Linjala julkisivun uudelleenvuoraus paljasti alkuperäisen värityksen ja pystyvuorauksen. Uusi ulko-ovi ja katos rappuineen lisättiin vuonna 2012.

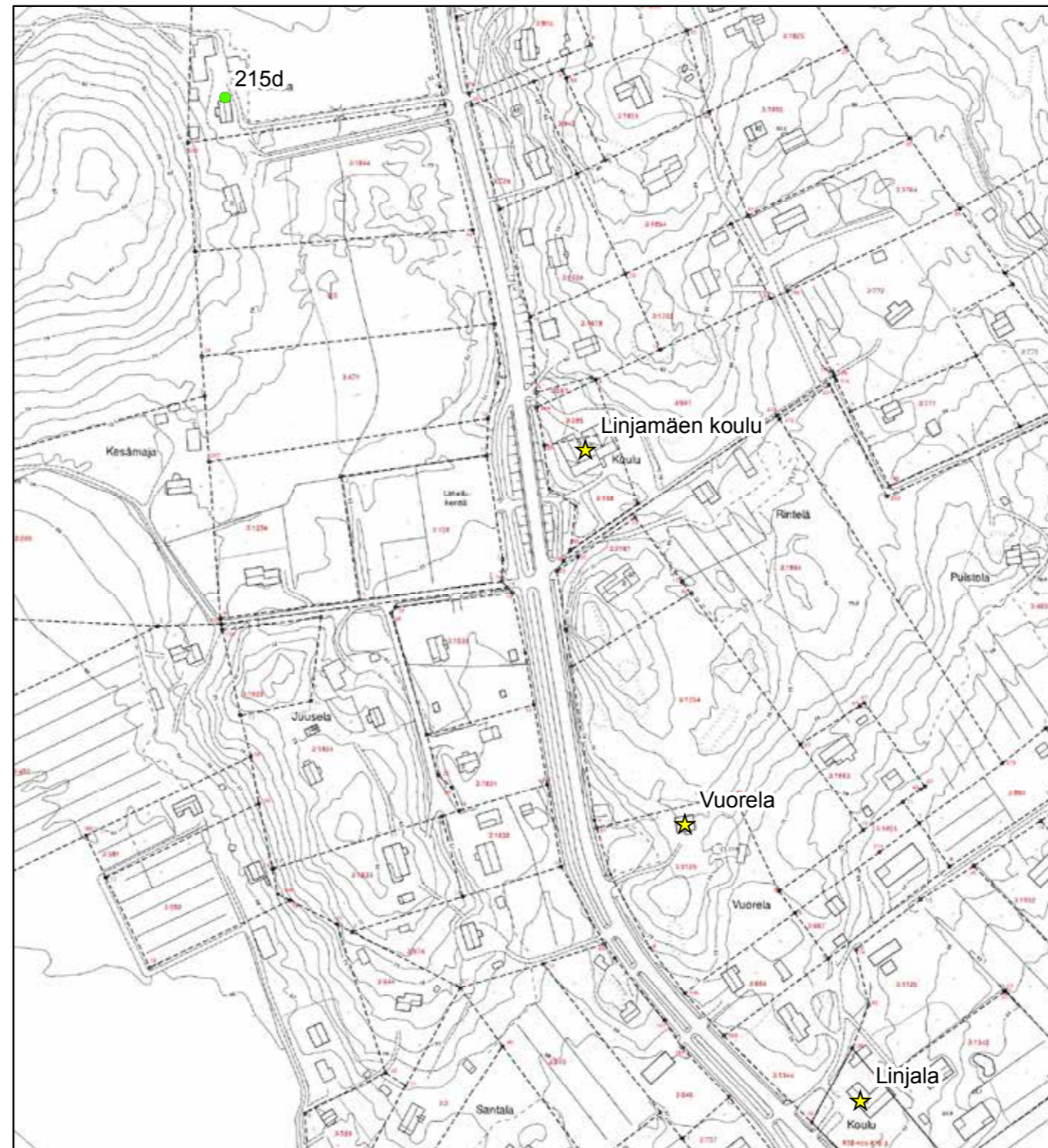

155 Linjala nurkkalautoilla paikattua seinää.

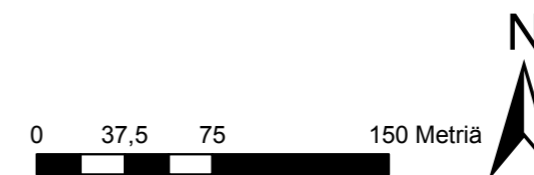
225. Vuorela

Vuorela on Kellokosken kartanon jaossa syntynyt pieni asutustila, jolla oli rakennukset ja pieni pelto jo vuonna 1911 jakokartan laatimisen aikaan. Rakennuksessa toimi Linjamäen vanha alakoulu ja sittemmin pikkulastenkoulu ennen Linjamäen koulun rakentamista. Myöhemmin tila rakennuksineen on ollut asumiskäytössä.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

Asuinrakennus on todennäköisesti rakennettu vuosien 1900-1910 välillä. Asuinrakennus on pieni, lyhytnurkkainen ja harjakattoinen pystyverhoiltu mökki. Erityispiirteenä mökissä on umpikuisti, jossa on ovenpäällysikkunalla varustettu sisäporras: vanha ja kadonnut tapa rakentaa suojaista sisäänkäynti rappuineen. Talon ikkunoista kuistin ikkuna on alkuperäinen, muut on uusittu.

Tilalla alkujaan olleet talousrakennukset on purettu ja korvattu osittain uusilla myöhemminä vuosikymmeninä. **3 LUOKAN KOHDE.**

225 Vuorela, Linjamäen entinen pikkukoulu ja piharakennuksia.

225 Rakennuksen eteiskuisti on vanhaan malliin: portaat ovat sisäpuolella, ikkuna oven päällä ja ovi maantasossa.

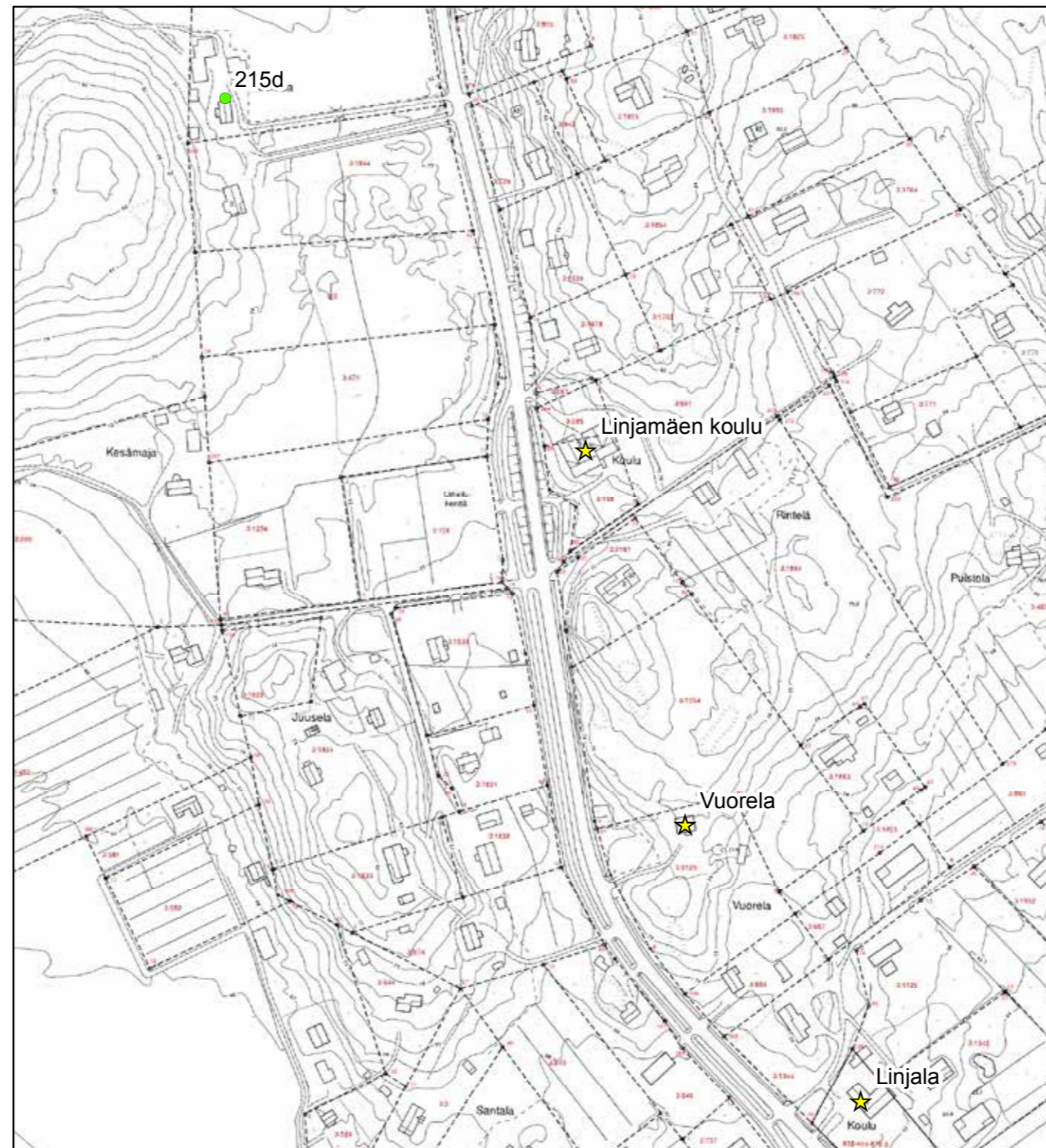

225 Vuorela pihan puolelta nähtynä.

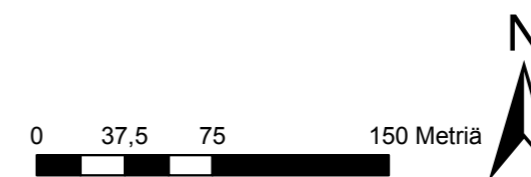
156. Linjamäen koulu

Linjamäen koulu on rakennettu vuosina 1916-17 ja sen perustaminen liittyy seudun vuoden 1911 jälkeen syntyneeseen taajaan palstailu-asutukseen. Koulun tontti sijaitsi kartanon maiden palstoituksessa jäljelle jätetyssä yhteismetsässä ja erotettiin omaksi tilakseen vasta 1917. Tonttia laajennettiin hieman vuonna 1932 ja siihen liitettiin viereinen Koulumaan tontti, joka on säästetty koululaisten leikialueeksi.¹⁸⁸

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

188 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Rakennus on toteutettu Yrjö Sadeniemen vuoden 1910 mallipiirustuksen n:o 8 mukaisesti.¹⁸⁹ Talon urakoivat rakennusmestarit Oskari Niemi ja Karl J. Tähtinen, jotka samaan aikaan rakensivat myös Ruotsinkylän uutta koulua. Lyhytnurkkaisen, följarein tuetun hirsirakennuksen suuremmissa siivessä sijaitsi jumppasali ja luokkahuone ja pienemmissä opettajan asunto. Julkisivuja on muutettu vuonna 1931 Eino Ikäheimon piirustusten mukaan. Kermanvalkoiseksi maalattu koulurakennus on verhoiltu yksinkertaisella rimalautavuorauksella, joka talon päätykolmioissa on hyödynnetty ulottamalla joka toinen lauta leveytensä verran pidemmäksi kuin toinen ja päättämällä peiterimat lyhyemmän laudan pituisiksi. Porakivijalan päälle tehdyn rakennuksen pieniruutuiset luokkahuoneiden ikkunat on uusittu vuonna 1993 ja samalla kertaa myöhempi lisäsiipi sopeutettiin vanhaan rakennukseen paremmin istuvaksi. Muutokset olivat lähinnä yksityiskohtiin liittyviä, julkisivujen jäsentely säilyi ennallaan. Kouluun on vuonna 1975 liitetty lisärakennus, joka uudistettiin nykyasuunsa 2000-luvulle tultaessa.¹⁹⁰ **2 LUOKAN KOHDE**

156 Linjamäen koulu tieltä katsottuna.

156 Linjamäen koulu; vanha ja uudisosa.

156 Koulun yleisilme tielle päin on säilynyt alkuperäisen kaltaisena.

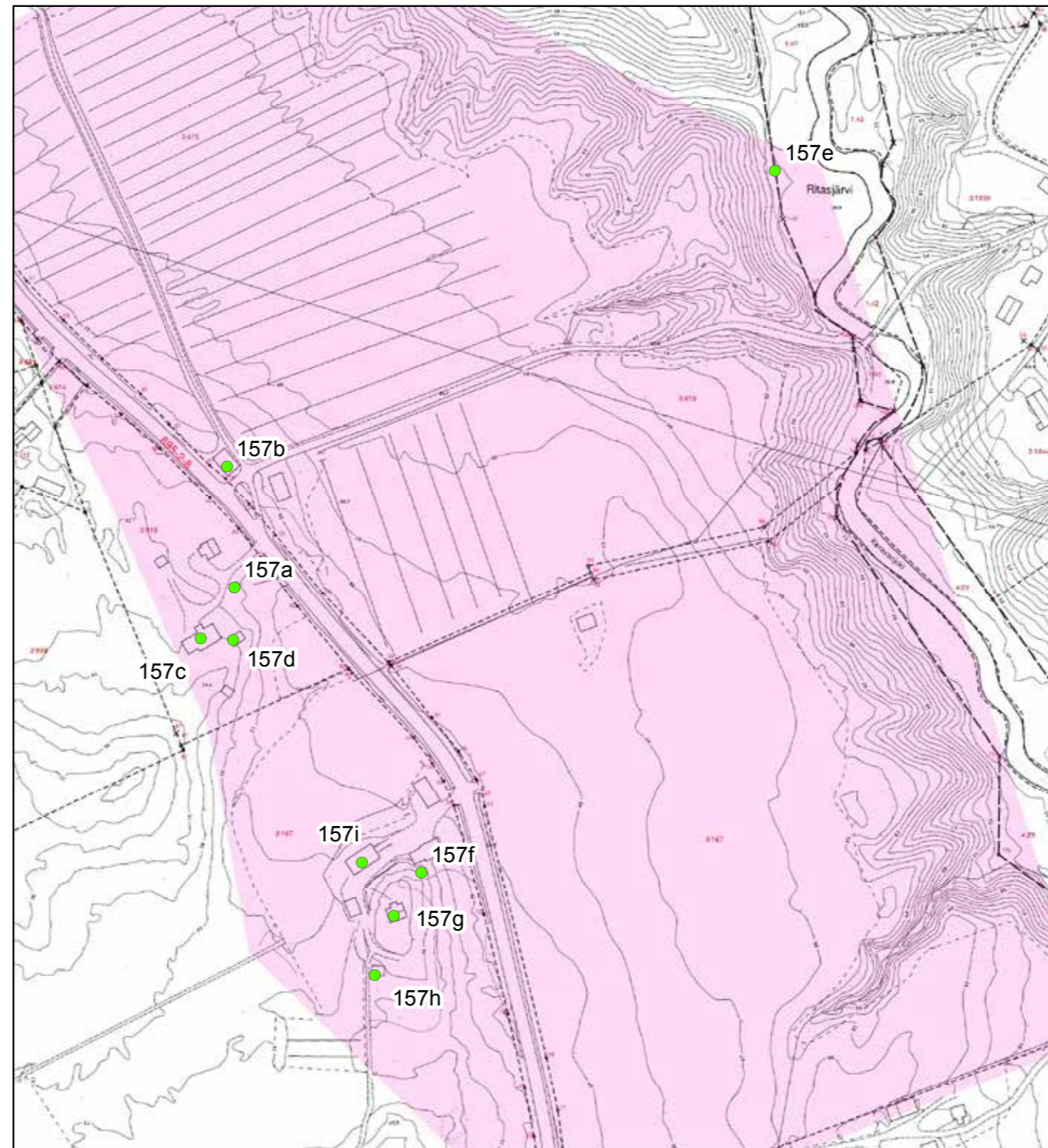
189 Suur-Tuusulan historia III, s. 599-600.

190 Kellokoski-kirja, s. 260-261.

157. Uusimäki ja Toivola - Knifsta I ja II

Knifsta on vuonna 1772 perustettu Kellokosken kartanon torppa, joka on pellostä tehtyjen löytöjen (pajakuona, tiilenkappaleet, ikkunalasin sirpaleet) perusteella sijainnut peltoaukean korkeimman kohdan itäreunalla, lähellä Keravanjoen kanjonia. Torpan paikka näkyy myös Kuninkaan kartastolla. Torppa jakautui myöhemmin kahteen osaan, joista Uusimäen (Nybacka) pihapiirissä on vanhasta rakennuskannasta jäljellä 1700-1800-luvun vaihteesta oleva pitkänurkkainen, tikkaila varustettu otsa-aitta (157a; luokka 1) ja vuonna 1891 rakennettu pitkänurkkainen lakallinen luuvareihin¹⁹¹ (157b; luokka 1). Hirsinen navetta (157c; luokka 2) on 1900-luvun alusta ja se on vuorattu 30-luvulla.¹⁹² Osayleiskaavassa Uusimäen pihan vanhat hirsirakennukset on varustettu sr(1)-merkinnällä. Navetan vieressä on myös hirsirakenteinen lato/vaja/sikala (157d; luokka 2), jonka päädyssä on katosrakennelma. Vanha asuinrakennus, matala, pitkänurkkainen ja hirsipinnalla ollut, 6-ruutuisilla ikkunoilla varustettu, kuistiton pääty- ja eteiskamarin ja tien puolella olevan tuvan sisältänyt loivalla harjakatolla varustettu rakennus sijaitsi aitan ja nykyisen asuinrakennuksen välissä.¹⁹³ Tilan uusi jälleenrakennuskauden tyyppiä edustava päärakennus on vuodelta 1953.¹⁹⁴ Pihapiiri antaa kuvan 1800-1900-luvun vaihteen torpan talousrakennuksista, joskaan se ei enää muodosta yhtenäistä kokonaisuutta.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 35 70 140 Metriä

191 Suomen pienviljelijät, Uusimaa. s. 681.

192 Härö 1986, s. 50.

193 Vuoden 1911 kartta ja Tuusulan museon valokuva 1930-luvulta, kuvannut Irja Sahlberg.

194 Suomen pienviljelijät, Uusimaa. s. 681.

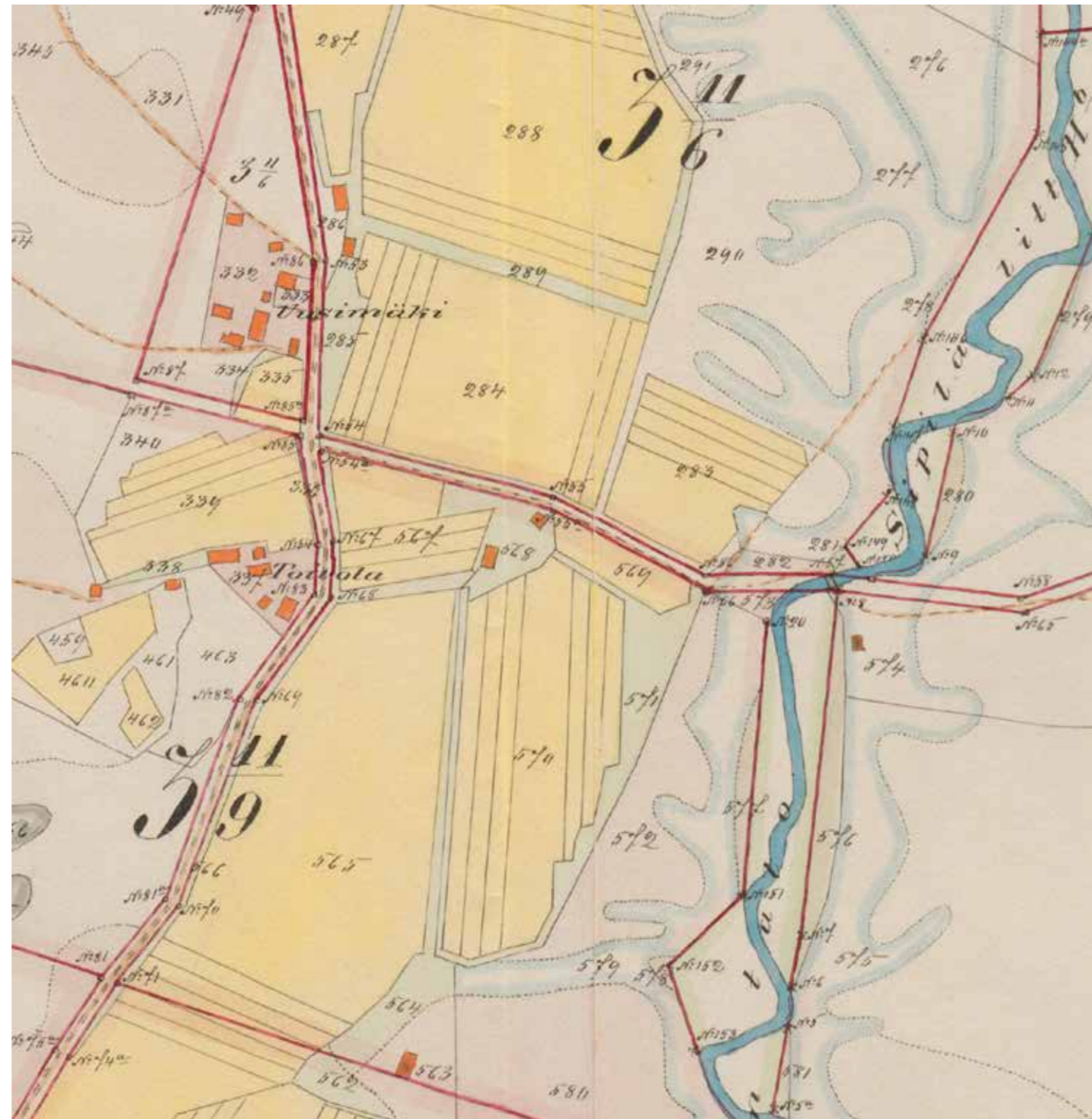
Pihapiirin ulkopuolella, Keravanjoen rannassa on säilynyt todennäköisesti Tuusulan viimeinen niitty lato (157e; luokka 2), joka säilyisi pienellä kunnostamisella osana Keravanjokilaakson kanjonimaisemaa niityneen.

Knifstan pellot ja vanha torpanpaikka ovat Toivolan puolella. Vanhimasta rakennuskerrostumasta on säilynyt Toivolaan jäänyt 1800-luvun alusta oleva aittarakennus (157f; luokka 1), jota siirretty useasti tilalla. Pihapiiriin kuului vuonna 1877 rakennettu kamarilla ja eteisellä varustettu suurehko tupa; rakennus sijaitsi miltei kiinni nykyisessä tielinjassa tien suuntaisesti - samanlainen asuinrakennus oli Uusimäessä.¹⁹⁵ Kauempana, pihan edustalta lähteneen vanhan Huikon talvitien varrella oli pieni mäkitupa ja sauna metsän puolella. Hirsinen navetta ja talli sijaitsivat kohti Uusimäkeä ja ne purettiin vuoden 1938 tienoilla. Tilan riihi peltoaukealla oli samanlainen kuin Uusimäen, mutta huomattavasti vanhempi ja se sijaitsi nykyisen peltoladon kanssa kulmittain. Nykyisin pihapiiriin kuuluu asuinrakennus (157g; luokka 2) vuodelta 1928, sauna (157h; luokka 3), joka on tehty aiemman asuinrakennuksen tuvan hirsistä (1928) ja aikakaudelle tyypillinen tiilinavetta, (157i; luokka 2) vuodelta 1938 sekä muita talousrakennuksia. **3 LUOKAN KOHDE.**

195 Irja Sahlberg kuvasi Uusimäen rakennukset vuonna 1936.

Knifstadin rakennukset ovat sijoittuneet kylätien varrelle, aiemmin ne ovat sijainneet lähempänä jokea ja etelämpänä useammassa eri paikassa. KA, Venäläiset topografit. Karttalehti 1 IX 30.

Toivolan ja Uusimäen rakennuskanta vuonna 1911 laaditulla palastoistuskartalla. Joki on ylitetty nykyistä etelämpänä, rakennuskanta on pääosin uusiutunut ja peltoja on raivattu lisää. KA, Kellokoski / Träskända; N:o 3 Kellokoski (entiset 3 ja 8), osittamisesta kartta ja asiakirjat 1911-1911 (B50a:1/105-138)

157 Knifstadin aukea etelasta.

157 Knifstadin peltoaukeaa.

157 Knifstadin aukeaa Toivolan mäeltä.

157F Toivolan pikkuaitta.

157 Toivolan mäki.

157G Toivolan päärakennus.

157 Uusimäen lato 157D aitta 157A ja navetta 157C.

157B Uusimäen riihi vuodelta 1891.

157 Knifstadin peltoaukea Uusimäestä nähtynä.

157 Uusimäen lato ja riihi 157B Jokinothkontieltä.

157E Uusimäen niittylato ulkoa.

157D Uusimäen lato, 157C navetta ja 157A kaksikerroksinen otsa-aitta.

157E Uusimäen niittylato sisältä.

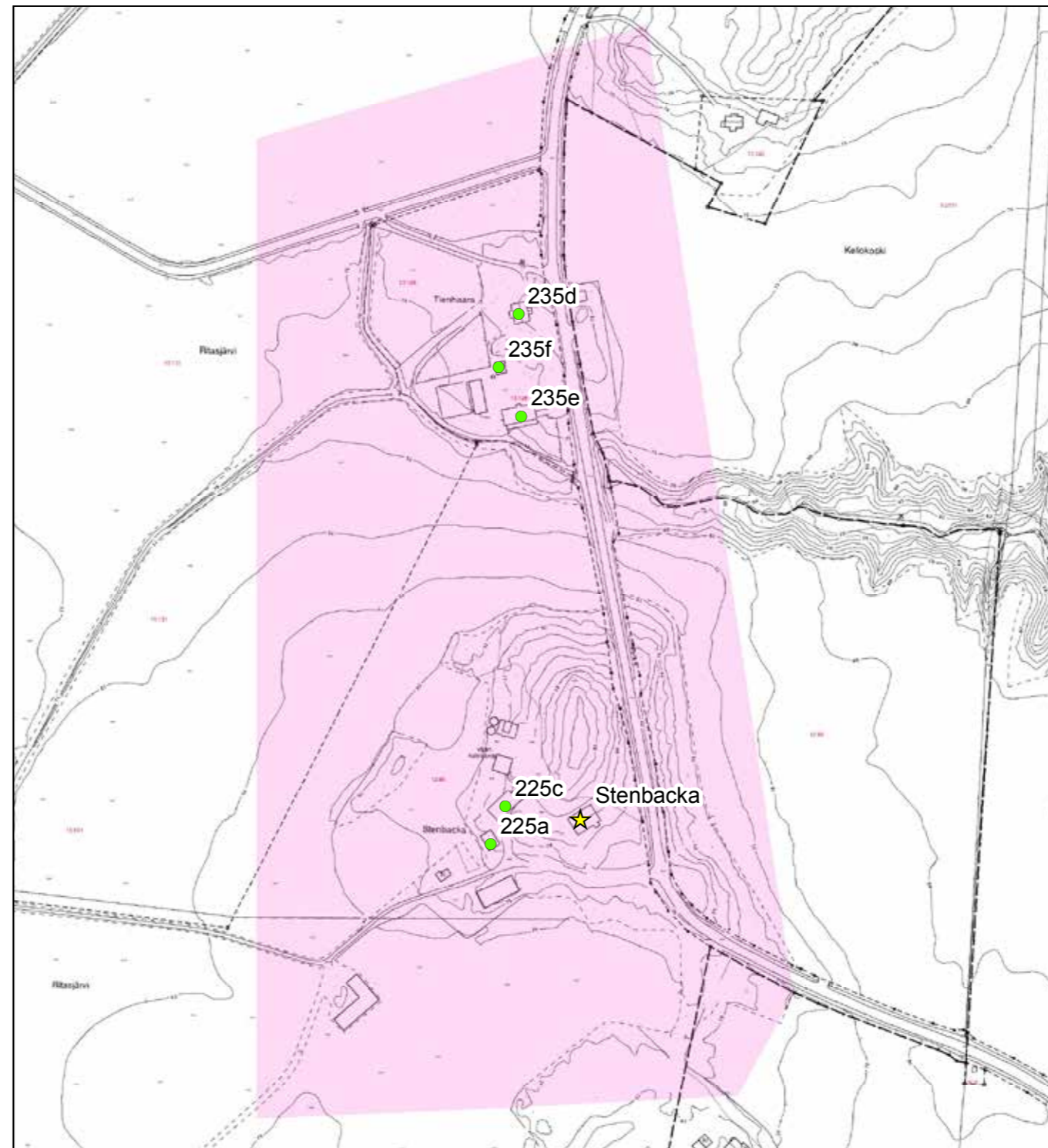

157E Niittyladon liuha nurkka.

235 Stenbacka RN:o 12 ja Tiensuu RN:o 13.

Stenbacka on Hausjärven Ridasjärven kylästä vuoden 1788 isoja-kotoimituksessa muodostettu uudistila, jonka lähtöpinta-ala oli 201 ha. Tila säilyi jakamattomana aina vuoteen 1903 asti, jolloin sen maista erotettiin Jokelan työväenyhdistykselle pieni tontti ja tämän jälkeen vuodesta 1922 lähtien runsaat nelisenkymmentä palstatilaa ja pikkutilaa, enimmäkseen Jokelan puoleisesta päästä maata kasvavan taajaman tarpeisiin.¹⁹⁶

© Tuusulan pohjakartta 2016

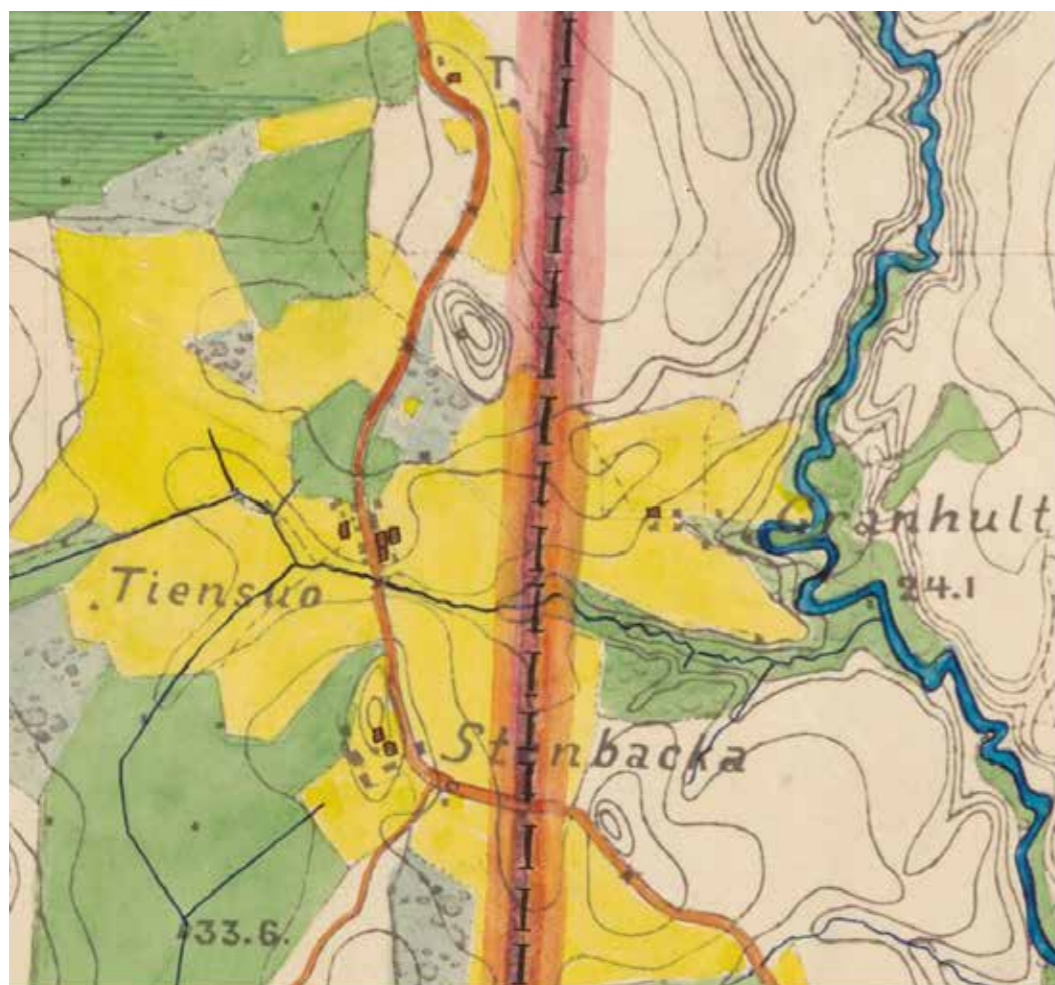
- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 45 90 180 Metriä

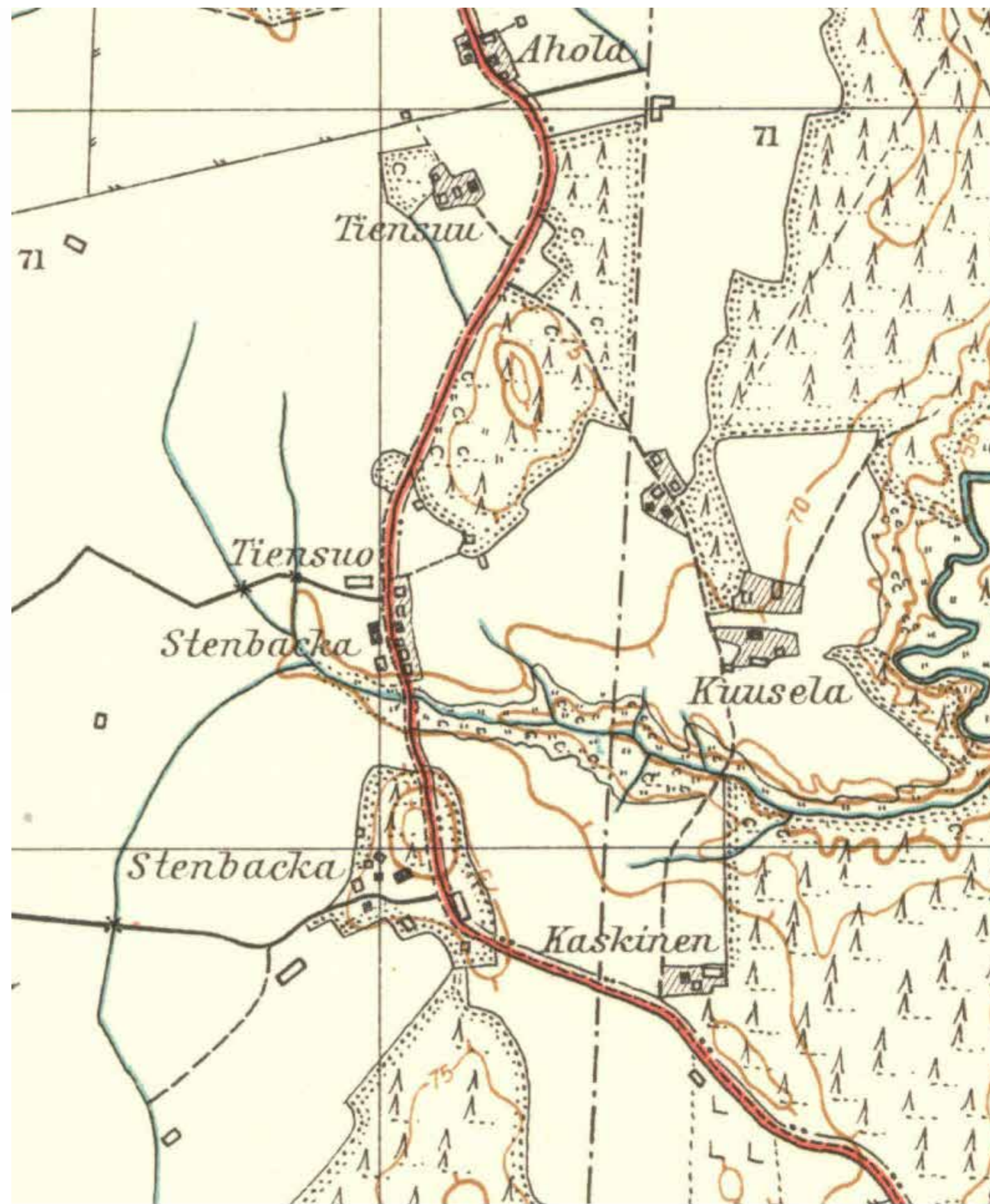

¹⁹⁶ Tuusulan kiinteistörekisteri.

Tilojen rakennuskanta sijoittuu aivan tielinjauksen tuntumaan perinteisen tavan mukaan. Molemmista tiloissa on useampi asuttu rakennus. KA, Venäläiset topografit. Karttalehti 1 IX 30.

Tilojen pihapiirit ovat edelleen tien tuntumassa ja naapuruston määrä on lisääntynyt ja peltoja raivattu lisää. 204404_1940. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Stenbackan ensimmäinen asukas oli Tuusulasta tullut Kaapo Tuomaanpoika. Hän oli aiemmin asuttanut Järvenpään Likaborgia ja Kellokosken Knifsta'ta eli Uusimäki-Toivolaa. Vuonna 1855 talon osti perinnöksi Kuhmoisista tullut varanimismies Abraham Stenberg, jonka jälkeen talo pysyi suvussa reilun vuosikymmen ja vaihtoi sen jälkeen useamman kerran omistajasukua kunnes tilan osti vuonna 1910 Valter Peuranpää.¹⁹⁷

Päärakennus on vuonna 1890 rakennettu pitkänomainen, puolitoistakerroksinen lyhytnurkkainen hirsitalo, jossa on korkea, porakivistä tehty kivijalka. Ulkoverhoilu on kolmiosainen: pysty-vaaka-pysty ja jaettu osiin välilistalla. Talon lounaispäädyssä on avokuisti ja pitkällä kaakkoisjulkisivulla viisikulmainen, risti-ikkunoilla varustettu lasikuisti. Ullakokerroksen pienet kottaraiset on vaihdettu yhtenäiseen, talon keskiosassa olevaan pitkään lapeikkunaan.

Pihapiirissä on myös lyhytnurkkainen harjakattoinen pariluhti (**225a; luokka 2**) sekä vanha piharakennus (**225b; luokka 3**) asuinrakennuksen ja navetan (**225c; luokka 3**) välissä.

2 LUOKAN KOHDE.

Tiensuu on niinikään Hausjärven Ridasjärven kylästä vuoden 1788 isojakotoimituksessa muodostettu uudistila, jonka lähtöpinta-ala oli ha. Tialla oli uudisasukkaita jo vuonna 1783, sillä Kellokosken Dahlheimin torppari Petter Johaninpoika vaimonsa Anna Andersintyttären kanssa muutti sinne ja vuosikymmen myöhemmin Annan veli Jonas perheineen ryhtyi viljelemään tilan toista puoliskoa. Petterin poika Anders osti tilan puolikkaan perinnöksi vuonna 1811 ja vuonna 1827 tila siirtyi seuraavalle sukupolvelle ja tämän jälkeen pois suvusta. Vuonna 1890 tilan osti maakauppias Verner Stenman, joka oli ostanut Jonaksen jälkeläisten puolikkaan vuonna 1885. Stenman myi yhdistetyn tilan eteenpäin vuonna 1895 Anders Mellinille¹⁹⁸, jonka jälkeen tila vaihtoi omistajaa jälleen useamman kerran.

Tilan vanha päärakennus paloi vuonna 1929¹⁹⁹ ja uusi on 1930-luvulla toisaalta siirretty hirsikehikko. Nykyinen päärakennus (**235d; luokka 2**) valmistui 1938. Pihapiirissä on suurehko navetta (**235e; luokka 3**) ja saunatupa (**235f; luokka 3**) 1950-luvulta. Tilan rakennuskanta on uudistunut täysin 1930-luvulla ja yhtä lukuun ottamatta kaikki vanhat, Kellokoskentien itäpuolella tien suuntaisesti sijoittuneet kuusi talousrakennusta on purettu. **3 LUOKAN KOHDE.**

235 Stenbackan mäki on maiseman solmukohta ja kiintopiste.

235 Stenbackan pariaitta pilkistää vanhan kulkureitin päästä.

235 Stenbackan päärakennus on näyttävällä paikalla.

197 J. Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 49.

198 Juhani Olasmaa, Tuusula-seuran aikakirja XV, s. 49.

199 Suomen maatilat, Uudenmaanlääni, s. 264.

235D Tiensuun päärakennus.

235 Stenbackan talouspihaa.

235 Stenbackan vinkkeli peltolato.

235E Tiensuun navetta Stenbackan mäeltä.

235F Tiensuun pihasauna ja piharakennus.

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Tuusulan kirkonkirjat, lastenkirjat 1809-1826. TK319

Tuusulan kunnan kiinteistörekisteri ja rakennusrekisteri.

Helsingin yliopiston ylioppilasmatrikkeli 1640-1852

Helsingin yliopiston ylioppilasmatrikkeli 1853-1899

Museoviraston matkaraportit ja tarkastuskertomukset Tuusulassa.

Lauri Putkonen, Klaavolan päärakennuksen kulttuurihistoriallinen inventointi syyskuu 1981

Teppo Korhonen, tarkastuskertomus matkasta Tuusulaan 19.11.1987, Museovirasto matkaraportin liitekartta. kirjoitettu 3.12.1987.

Tuusulan museon arkistot

Tuusulan museo, asiakirja 608. Jäljennös vuonna 1931 heinäkuun 28. päivänä laaditusta katselmusasiakirjasta.

Toivo Mäkisen haastattelu 9.4.1983, nauha 2. Kauko Holma haastattelijana.

Lääninhallituksen kehoitus rakennuskaavan laatimiseksi, kirjelmä 3.8.1960

Koskenranta, esitelmä vuodelta 1995 Riihikallio-päivältä.

Varpu-Liisa Kristiina Tapissier-Määttänen, 2005.

Muistio 16.4.2009 Tuusulan kunta ja Keski-Uudenmaan maakuntamuseo

KARTAT

Kuninkaankartaston karttalehdet vuosilta 1766-1805.

Isojaon järjestelykartta 1888-1892 (4144), Tuusulan kunnan mittausarkisto.

1600-luvun maakirjakartat (<http://www.virtuaaliyliopisto.fi/maakirjakartat>)

Maanmittaushallituksen arkisto.

Isojakokartat ja niiden konseptit.

Kalmbergin kartta vuodelta 1855.

Kansallisarkisto - digitoitu aineisto

Topografikunnan ja Senaatin kartat 1870-1890-luku

Pitäjänkartat

Kellokosken kartanon jakokartta

Vanhankylän kartanon isojakokartat 1784-86

Karttapaikka (<http://www.kartta.nls.fi>)

Topografikartat ja peruskartat 1920-80-luku

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Arela, Kari 1980. Tuusulan kulttuurihistoriallinen inventointi. Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.

Donner, Julia 2005. Hyrylän kasarmialue. Rakennusinventointi. Senaatti-kiinteistöt.

Helasvuo, Olli, 1999. Kellokosken ruukin historia. Kellokosken ruukinalueen ja sen rakennusten kehitys. Kaksiosainen diplomityö, TKK arkkitehtiosasto.

Härö, Mikko 1986. Tuusulan Kulttuurimaisema ja rakennettu ympäristö. Tuusulan kunta.

Nieminen, Matti, 1991/1992, Nybergin koulun historia. Keravan museo. (Tuusulan pääkirjaston kotiseutukokoelma)-

Niinikoski, Annikka, 1999. Tuusulan rantatie. Rakennus- ja ympäristöarviointi ja suosituksia

alueen detaljikaavan kehittämiseksi. Diplomityö, TKK arkkitehtiosasto.

Putkonen, Lauri. Rakennettu Uusimaa. Uudenmaan kulttuuriympäristön inventointi. Keskenäinen luonnos.

Ropponen, Pirkko 1988. Wiklundin talo. valokopioitu tutkielma. Jokelan kirjasto.

Vuoristo, Katja 2009. Tuusulan historiallisen ajan muinaisjäännösinventointi 4.-15.5.09. Museovirasto. Rakennushistorian osasto.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Ahto, Sampo, Multanen, Pentti ja Rusama, Sakari, 1977. Taistelukoulu 1927-1977

Hiltunen, Petri, 1988. Tuusulan rantatie Ruotsin vallan aikana. Tielaitos, Uudenmaanpiiri, 1988.

Hjelt-Cajanus, Esther, 1944. Moster Anni berättar. Söderström.

Hjelt-Cajanus, Esther, 1950. Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti. WSOY

Holma, Sirkka, 1991. Tuusulan rantatie Pekka Halosen aikaan. Tuusulan rantatieyhdistys. Pieksämäki 1991.

Honkanen, Erkki (toim), 2002. Kellokosken kyläkirja. Itämerikeskussäätiö.

Hovi, Antti (toim.), 2005. Matka Etelä-Suomen perinnemaisemiin ja historiaan. Hollola 2005.

Iisakkila, Leena, 1977. Perustietoa maisemaan vaikuttavista luonnontekijöistä.

Jokelan tiilitehdasperinneyhdistys. Tehdasalueen kartta 1920-50-luku.

Jutikkala, Eino ja Nikander, Gabriel. Suomen kartanot ja suurtilat. SKS ja Kustannusosakeyhtiö Kivi, 1939.

Kotiseutumme Tuusula. 2009. Tuuri, Pohjoismainen kirjatuotanto 2009.

Lehtonen, Timo, 1991. Pyhän Nikolaoksen kirkko. Tuusula-seura ry 1991.

Lilius, Henrik, 1985. Suomalainen puukaupunki. Anders Nyborg ja Akateeminen kirjakauppa.

Manneri, Raimo (koonnut), 2004. Tarinaa Nahkelan kylästä ja sen ihmisistä. Tuusula 2004.

Meri, Veijo, 1981. Tuusulan rantatie. Otava, Porvoo 1981.

Peltovuori, Risto O. 1975. Suur-Tuusulan historia II. Tuusulan kunta ja Keravan ja Järvenpään kaupungit. Vammala 1975.

Perkiönmäki, Rainer 1970. Ilmatorjuntamuseon opas 1 (1970)

Putkonen, Lauri, Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat teollisuusympäristöt. Ympäristöministeriö, Kaavoitus- ja rakennusosasto. Tutkimus 4/1988. Helsinki 1989.

Putkonen, Lauri (toim.) 1998. Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16. Helsinki 1993. 2. painos 1998

Rakennuskulttuuri Vantaalla. Inventointi 1981. Vantaan kaupunki 1981.

Rakennusperintömme, kulttuuriympäristön lukukirja. Toim. Irma Lounatvuori ja Lauri Putkonen. Julkaisijat ympäristöministeriö ja Museovirasto. Rakennustieto Oy. Hämeenlinna 2001.

Rosenberg, Antti ja Selin, Rauno. Suur-Tuusulan historia III. Tuusulan kunta, 1995.

Rosenberg, Antti 1998. Tuusulan historia 1920-1985. Omakustanne, Jyväskylä 1998.

Seuna, Heikki 1961. Tuusulan maamiesseura 1901-1961. Järvenpää. Lehtikarin Kirjapaino. 1961

Siikonen, Heikki. 1928. Pientilojen rakennuspiirustusten valintaopas. Pienviljelijäin keskusliitto. Helsinki 1928.

Siikonen, Heikki: Pienviljelijän rakennusopas. Maatalousseurojen keskusliitto, Helsinki 1926.

Siiriäinen, Ari ja Sarkamo, Jaakko, 1983, Suur-Tuusulan historia I. Tuusula-Kerava-Järvenpää, Lehtikari Järvenpää.

Soiri-Snellman, Helena, 1985. Ruissalon huvilat. Turun maakuntamuseo.

Spoof, Sanna Kaisa 1997. Savikkojen 155 valtias. Jokelan Tiilitehtaan sosiaalinen ja fyysinen miljö. Kansatieteellinen arkisto 43. Helsinki.

Suomen maatilat I. Uudenmaan lääni. Toim. F. Jansson, A Kivialho ja K. Kivialho. Porvoo 1931.

Suomen pienviljelijät IV, Uusimaa. Turku : Turunmaan kirjankustantajat 1968.

Suuri maatilakirja III Uusimaa. Helsinki, Kustannustuote. 1965.

Tenkanen, Marjaana, 2005. Kellokosken ruukki, Mariefors bruk. Teollisuusalue rakennusmuistomerkkinä. Like, Helsinki 2005.

Tommila, Päiviö, 1958-59. Nurmijärven pitäjän historia I-II. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Tuovinen, Sirkka Liisa, 1990. Kellokosken sairaala 1915-1990. Gummerus, Jyväskylä 1990.

Totta ja tarinaa Jokelasta, 2004. Jokelaseura ry 2004.

Tuusula-Seuran aikakirjat 1-25 (1989-2014). Tuusula-Seura ry.

Valkeapää, Risto, 1993. Egyptin pimeydestä järjen valoon, Tuusulan seudun sähkölaitoksen 75-vuotiselta taipaleelta. Porvoo 1993.

Viertola Juhani, 1984. Suomen teiden historia I, Pakanuuden ajalta Suomen itsenäistymiseen. Tie- ja vesirakennusten ylihallitus, Helsinki 1984.

Artikkelit kokoomateoksissa

Korhonen, Teppo, 1989. Kansanomaiset rakennustaide keskialjalta 1800-luvun lopulle. Teoksessa Salme Sarajas-Korte (toim.) ARS, Suomen taide 2. Otava, Keuruu, 18-48.

Härö, Elias 1989. Kartanoarkkitehtuuri . Teoksessa Salme Sarajas-Korte (toim.) ARS, Suomen taide 2. Otava, Keuruu, 214-236.

Petterson, Lars, 1989. Ristikirkot. Teoksessa Salme Sarajas-Korte (toim.) ARS, Suomen taide 3. Otava, Keuruu, 243-255.

Anttila, Veikko, 1986. Kansanelämä 1700-luvulla. Teoksessa Paula Avikainen ja Erkki Pärssinen (toim). Suomen historia 4, Amer yhtymä, Espoo, 387.

VERKKOLÄHTEET

Aikalaiskirja 1934. <http://runeberg.org/aikalais/1934/0229.html> (kuka kukin on 1934)

Metsävaltio - Metsähallitus ja Suomi 1859-2009. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp021.pdf>

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/esittely/luonnonvarakeskus.LUKE>.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp021.pdf>

Jokela, Kauhanen. Artikkelit Metlan asiakaslehti 4/2007.

www.maasalo.fi - teolistaus

Majatalo Onnelan nettisivut kesällä 2015

Sokeain Lomaliitto ry, nykyinen Näkövammaisten Loma ry Sokeain Ystävät ry.

<http://89.66.1.16/hansen/index.htm>

Laki metsätieteellisen tutkimuslaitoksen saattamisesta välittömästi maatalousministeriön alaiseksi 449/1929.

Finna-järjestelmä; Tuusulan taidemuseo, Halosenniemen taidekokoelma Inventaarionumero Tla TM T 34

Aatu Moilanen, "OTETAAN VASTUU OMISTA ASIOISTA." Suomen sokeainkoulut kansakoululaitoksen rinnalla vuosina 1865–1939" väitöskirja (Joensuun Yliopisto), s. 170.

SANOMALEHDET

Arkkitehti-lehti 11/1955

Arkkitehti 1961

Arkkitehti 1969

Matti K. Mäkinen "Oma tupa - oma lupa" Arkkitehti-lehti 7/1970

Arkkitehti 1982

Maarit Malisen kirjoitus Taiteentutkija 1/2000 lehdessä Toivo Jäntin arkkitehtuurista Kellokoskella.

Tuusulanjärven Viikkouutiset 22.10.1989.

Keski-Uusimaa 19.12.1981.

Kuva vanhasta päärakennuksesta Keski-Uusimaa 12.5.1982.

Keski-Uusimaa 17.12.1985

Keski-Uusimaa 12.1.1986

Keski-Uusimaa 13.4.1986.

Keski-Uusimaa 18.5.1986.

Keski-Uusimaa 14.4.1995

Keski-Uusimaa 10.12.2000

Keski-Uusimaa joulukuu.2009

Keski-Uusimaa 21.3.2013

Keski-Uusimaa 7.8.2015

Keski-Uusimaa lehti, Jouko Miettisen haastattelu.

Kotikeskari 18.12.1983

Anne Tarsalainen, Kodin kuvalehti 3/2003 Villa Rosan omistaja Eija Reinikainen haastateltavana.

Projektiutiset 4/2004.

SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Anne Melart

Riitta Nybäck.

Arne Deckwirth, syksy 2014

Mikko Lamminpää ja Lasse Lovén.

Reija Lappalainen

Taru Penttilä.

Anna-Leena Alivirta, haastattelu 11.7.2010

Haastattelu, Miikka Hanhilahti 12.7.2010.

Laila Malisen haastattelu heinäkuu 2010.

Keskustelu Jaakko Holman kanssa 9.8.2010.

Arne Deckwirth, haastattelu elokuu 2011.

Leena Väyrynen, haastattelu elokuu 2011.

21.10.2013, Jarno Salmisen haastattelu.

Keskustelu Hans ja Maija Malmlundin kanssa 5.5.2014, AV.

Matti Turtolan muistelu entisen lapsuudenkotinsa taustoista. 16.8.2014.

Matias Korkiavuoren haastattelu 20.9.2014.

Monica Erlander-Heinon haastattelu 29.11.2014.

sähköposti Jaakko Holma 19.1.2015.

Kirsti ja Lars Winqvist 2.3.2015.

Reija Lappalainen, sähköposti 11.9.2015.

Antti ja Hannele Vainio, haastattelu.

Keskustelu Marttilan pihalla; Sonja Mantere 9.10.2016.

